ARTIS MEDICÆ PRINCIPES.

TOMUS SEXTUS.

ARTIS MEDICÆ
PRINCIPES

HIPPOCRATES, ARETÆUS, ALEXANDER, AURELIANUS, CELSUS, RHAZEUS.

RECENSUIT, PRÆFATUS EST

ALBERTUS DE HALLER,

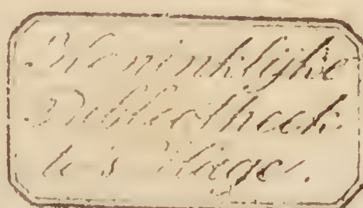
Præses Societ. Reg. Scient. Götting. Sodalis Acadd. Reg. Scient. Paris. Chir. Reg. Gall. Imp. Berol. Suec. Bon. Arcad. Bavar. Soc. Scient. Britan. Edimb. Upsal. Bat. Botan. Flor. Helvet. In Senatu Supremo Bernensi Ducentumvir.

TOMUS SEXTUS.

LAUSANNÆ,
Sumptibus FRANC. GRASSET & SOCIOR.

MDCCLXXII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

GENEROSO VIRO

JOHANNI PRINGLE

EQUITI BARONETO

REGINÆ MAGNÆ BRITANNIÆ

ET

SER. VIDUÆ PRINCIPIS WALLIÆ

MATRIS REGIÆ

ARCHIATRO

OB PLURIMA IN REM MEDICAM

INQUE SEIPSUM MERITA

D. D. D.

ALB. V. HALLER.

JOHANNIS FREIND
DE
ALEXANDRO RELATIO.

ALEXANDER longe cæterorum diſſimilis eſt; magisque certe omnia, ut fatetur ipſe CLERICUS, de ſuo penu promit. Nam ex magna parte & ſtylum & ordinem habet, ſi cum GALENO ejusque exſcriptoribus conferatur, ſibi ipſi peculiarem. Illic quoque ubi veſtigia antiquorum, aut in deſcribendis ſymptomatis, aut in affectibus curandis perſequitur (ſicut ab eo neceſſario factum eſt, & ab omnibus, qui medicinæ ſyſtema conſcribendum ſuſcipiunt, fieri debet) ſuo ſemper ordine ſuisque verbis utitur. In eo ſtylus eſt, ut ſummatim loquar, ſincerus, brevis, perſpicuus, &, ut ipſe ait, ex communibus præcipue verbis compoſitus: ac licet ob vocum quarumdam exterarum admiſtionem (quod ob multas ejus peregrinationes fortaſſe contigit) haud uſquequaque elegans, valde tamen ſignificans & comprehenſibilis. Cæteri morbos admodum perturbate collo-

cant; hos ille consequenter a capite ad pedes disponit. Igitur solus Græcorum est, qui ordine possit (quamquam uterque suo modo utitur) cum ARETÆO contendere, hique auctores duo, quos ab HIPPOCRATE præstantissimos judico, in altera quoque re conveniunt, ut de paucis tantummodo affectibus scribant, qui numero quinquaginta aut sexaginta non excedunt, quosque ea de causa frequentius ipsis in medicina tractanda obversatos conjicio. Nam si ab aliis exscribere fategissent, ORIBASII atque AETII volumina mole verosimiliter æquare tentassent. Id unum miror, quod ALEXANDER de nullo quoquam mulierum affectu mentionem fecerit. In explanandis morborum causis satis accuratus est, & in proponendis curationum scopis admodum sagax. In diagnosticis autem magnopere præcellit; quippe cum affectus illos, qui magnam inter se similitudinem habent, exactissime discriminet, sicut a jecoris inflammatione pleuritidem; a calculo dolorem colicum; febres hecticas a quotidianis cæterisque febribus. Primo intuitu perspicere licet quantum in hac re desit cum AETIO ORIBASIUS. Duorum casuum & curationum a se institutorum historias, unam in febre tertiana, alteram in lienis scirrho, tradit; quæ præter illas ab HIPPOCRATE & GA-

LENO memoratas, ſola ſunt ex omni antiquitate hujusmodi ſcriptionis exempla.

Idem eſt in compoſitione medicamentorum enarranda, horumque exhibendorum modo ac tempore præfiniendo, perquam diligens: inter quæ, multa exſtant ab ipſo inventa. Et, ſi vera fateamur, tam amplus horum in eo delectus eſt, ut nimis multa, potius quam nimis pauca ſint. Magnam videtur in omnium medicamentorum ſuorum viribus fiduciam habere: neque ſilentio præteriri debet ſuperſtitioſa iſta ac ridicula fides, quam in amuletis & incantationibus ponit, longe ſupra quam quod in homine exquiſito judicio illo abundante credi poſſit. Aliquas harum rerum rationes adducere conatur (*a*), & GALENI auctoritate ſe tuetur. Quod magiæ ſtuduerit, multa proferri poſſunt argumenta, ſolusque fortaſſe medicorum eſt, qui ex OSTHANE quædam, uno ex antiquiſſimis apud Perſas Magis, depromſerit. Huic autem, ſive ex temporum ſuperſtitione, ſive ex hominis ſenectute originem duxerit, in ALEXANDRO credulitati ignoſcamus. Id ſolum animadvertam, hujusmodi ab eo remedia, nonniſi in febribus intermittentibus, calculo, dolore colico, ac podagra commendari; &

(*a*) Lib. I. cap. 15. L. IX. c. 4.

per omnia fere insequentia, credo, tempora mos invaluit, ut magicæ istæ applicationes in iisdem præcipue morbis obtinerent. Cæteris (*a*) haudquaquam inferior est HOMERI versus,

Τετρηχει δ' αγορη, υπο δ' εστοναχιζετο γαια.

Neque ideo minus æstimari debet, quod minimo constat.

In cæteris rebus, quantumlibet antiquorum sit amator, tamen in sententia sua proferenda, atque adeo cum illis dissentiendo (*b*), libertate omni utitur; ac speciatim cum GALENO sæpissime discordat (*c*): modo se mirari dicens, quanam ratione doctrinam is ita perturbatam, atque ita parum distinctam tradiderit (*d*); modo diversam ab eo medendi viam (*e*), non, uti profitetur, contradicendi, sed veritatis indicandæ studio, proponens. Utque summatim loquar, haud solum in unoquoque morbo totum curandi modum distinctissime explicat, sed plerumque etiam, quæ vitanda sint, lectorem commonet (*f*), quod

(*a*) Lib XI.
(*b*) L. I. c. 17. L. VII. c. 13. L. IX. c. 3.
(*c*) L. VI. c. 1. L. XII. c. 1. 6.
(*d*) L. XII. c. 1. 6. 7. 8.
(*e*) L. XII. c. 6.
(*f*) L. III. c. 7. L. IV. c. 1. L. III, c. 10. 13. L. XII. c. 7.

exemplum si omnes alii auctores essent eadem accuratione imitati, haud minorem inde utilitatem, quam a traditis in quaque occasione agendi præceptis,. haurire licuisset.

Alia quoque res ALEXANDRI scriptionem a suprà memoratis auctoribus discernit, quod morborum signis & curationum modis explicandis unice incumbat: in materia medica, in re anatomica & chirurgica contra ac alii fecerant, nihil prorsus attingens; quanquam librum scripserit, aut certe scribere instituerit, de fracturis (*a*), & aliquid etiam de oculorum morbis contexuerit (*b*).

In tractanda podagra, de qua nihil quicquam prodidit GALENUS, librum ALEXANDER integrum ponit; unde fortasse morbum hunc hujus tempore magis invaluisse, jure quis crediderit. Eum morbum præcipue purgantium ope is levare nititur; & in plerisque hujusmodi ab eo ordinatis compositionibus hermodactyli (quas quidem ille vix ab ORIBASIO AETIOQUE memoratas quantivis facit) maximam partem gerunt. Vides quam parum recens inventio sit, sicut vane a quibusdam putatur, podagræ per purgantia mederi velle: quod malum fortasse om-

---

(*a*) Lib. I. c. 14.
(*b*) L. II. c. 1.

nino non curari magis expedit, quam si quis in eo eximias istas formulas ab ALEXANDRO præscriptas adhibuerit; licet hæ virtute haud quaquam cedant iis, quas hodierni passim medicastri venditant.

Fui in hac re paulo fusior, ut ex ipso ejus opere scriptorem hunc potius quam exscriptorem dici debere ostenderem. Trallibus natus est, civitate illa Lydiæ celeberrima, cujus incolæ sermonem Græcum purissime loquebantur, ob Jonicarum urbium vicinitatem. Ipse autem non modo sub STEPHANO parente suo (*a*), eodemque medico, institutus est, verum etiam in hac arte magistrum habuit COSMÆ patrem, cui quidem COSMÆ, partim ipsius rogatu, partim ut beneficiorum gratiam aliquam patri ejus persolveret, volumina sua scripsit & dicavit. Ipse in medicina fuit exercitatissimus, experientiæ longissimæ, famaque multum cognitus, non modo Romæ, sed etiam quocumque peregre proficisceretur, sive per Galliam, sive per Hispaniam, sive per alias regiones: unde tamquam cæteris præcellens, ALEXANDER medicus vocabatur. Ideoque in parte therapeutica medicis superioribus frequenter plenior est & accuratior, quod ea præsertim remedia con-

(*a*) Lib. IV.

cinnaverit, quæ ex repetitis obſervationibus maxime efficacia compererat: quod alibi ſæpe, ſed diſertius narrat, in præfatione ad librum duodecimum; ubi primo febres generatim, ac deinde ſingulæ harum ſpecies pertractantur. Et hunc quidem librum quisquis verſaverit, illum cæteris undecim præponi debere perſpiciet; ſed & alioqui ipſe ALEXANDER, in poſtrema parte undecimi, opus illic ſe concluſurum eſſe pronuntiat.

Hactenus quibusdam, quæ auctorem noſtrum eruditorum lectioni ſaltem commendent, ſummatim expoſitis, id amplius exequar, ut nonnulla ab eo maxime notabilia obiter decerpam; quæ quanquam praxi magnopere inſerviant, tamen ab aliis vel omiſſa, vel parum explicata invenio. Volo autem in hac re ipſius ordinem ſequi.

In cauſo [a] ſive morbo qui ab illo *febris ardens ſpuria* dicitur, ubi redundat bilis, & materia evacuationi ſeſe offert, & febris haud intenſa eſt, purgationem venæ ſectioni præfert: cum alii ſanguinis miſſioni maxime nitantur. Obſervationem hanc adjicit peracutam & perutilem; „ memini me, inquit, etiam acuta laborantem febri purgaſ„ ſe; verum hæc res non modo multam &

[a] Lib. XII. cap. 3.

„ exquisitam animadversionem ac judicium ; „ sed & medicum quoque desiderat fidenti „ præsentique animo". Ii qui experientiæ rationem adjungunt, hujusce observationis facile vim perspicient; neque viam hanc negabunt in quibusdam casibus, si quis huic prudenter institerit, mira cum felicitate tentari. Hic enim frequenter aut sequendæ aut adjuvandæ naturæ modus est aptissimus. Caput apud ORIBASIUM est ex ARCHIGENE, ad hanc rem spectans [*a*]; idque recte animadvertit GALENUS [*b*], diarrhœam ex naturalibus iis auxiliis esse unum, per quæ morbus iste ad crisin perducitur. Porro neutiquam violenta TRALLIANUS, sed lenia tantum in febre tertiana & quotidiana, exhibet purgantia; quæ res animadversionem seriam meretur, virumque illum, non modo acri cum judicio, sed caute ac fideliter, artem suam exercuisse comprobat.

In eodem morbo, causo scilicet, si syncope ab humoribus crudis ac redundantibus incidat, venæ sectionem præcipit: idque eo magis animadverto, quod in hac re nullum ducem habuerit, excepto ARETÆO (*c*), qui

(*a*) Collect. VIII. cap. 46.
(*b*) De Cris. l. III. c. 3.
(*c*) Cur. Acut. Lib. II. cap. 3.

idem in eodem caſu auxilium adhiberi jubet. Sane quoad ſyncopen generatim, ſcriptores practici, etiam inter recentiores, uno fere conſenſu de miſſione ſanguinis prorſus ſilent; iique pauci, qui ejus mentionem faciunt, eam improbant; ita ut vix quiſquam ſit, præter SENNERTUM, ejuſque exſcriptorum RIVERIUM, qui id remedii ullo modo admittat; deque eo RIVERIUS ſtrictim duntaxat loquitur, neque illud adminiſtrari debere, præterquam in duobus caſibus, plenitudinis nempe ac terroris, exiſtimat.

Minus fortaſſe cautionem hanc ingentem admirabimur, ſi ea, quæ de hoc argumento pronuntiaverint antiquorum nonnulli nobiscum reputemus. Id AETIUS [*a*] & ORIBASIUS [*b*), etiam in plenitudine, metuunt; CÆLIUS autem AURELIANUS hæc verba pro univerſa lege ſtatuit, „ phlebotomiam „ nihil jugulatione differre ratio teſtatur [*c*] ". Aliam vero de hac re ſententiam inveniet, quisquis ad ipſos medicinæ fontes acceſſerit. HIPPOCRATES enim, aut aliquis ex diſcipulis ejus, in acutorum morborum explicatione diſerte tradit, *ſi quis ſubito obmutue-*

(*a*) Lib. II. c. 96.
(*b*) Synopſ. VII. c. 26
(*c*) Acut. Lib. II. c. 38.

rit, id a venarum obstructione, sive interceptione, proficisci, ἢν ὑγιαίνοντι τόδε ξυμβῇ ἄνευ προφάσιος [a], *si id in valetudine integra; absque evidenti causa obtigerit*; quare missionem sanguinis ex brachio necessariam esse judicat. GALENUS, qui HIPPOCRATIS sensum intellexit optime, vocem ἄφωνον ita interpretatur; ut ea non modo apoplexiam, sed syncopen etiam, significari putet; & in utroque casu venæsectionem adeo vehementer commendat, ut multos diversa curatione interfectos esse affirmet. In aphorismo hoc, (qui a nullo quoquam interpretum, quasi huc pertineret, diligenter examinatus est) sedulo perpensa ac significanter expressa conditio ponitur, *si in valetudine integra; absque evidenti causa obtigerit*: hoc enim præfinito, vix fieri potest, ut oriatur syncope, nisi ab aliquo sanguinis vitio; unde major in ejus transitu per cor resistentia efficitur, quæ nulla ope æque cito, ac per venæ sectionem tollitur.

Hanc syncopen, a plenitudine ortam, Germanis, quippe qui vulgo corporis admodum obesi sint, valde familiarem esse notat RIOLANUS [*b*]; horumque negligentiam incusat, quod in ea curanda sanguinis detractionem omittant. In

(*a*) Vict. acut. L. IV. c. 33. (*b*) Enchir. Anat. L. III. c. 8.

In praxi certe animadvertimus, foliti cujusvis fluxus fuppreffioni, ut ex naribus aut ex hæmorrhoidibus, fyncopen frequenter fuccedere. Solus inter recentiores cafum hunc penitius examinavit PETRUS SALIUS (*a*), verum haud cum exceptionibus ab HIPPOCRATE pofitis : & eumdem a practicis fcriptoribus femper omitti, recte ab eo animadverfum eft. Duo vel tria hujus rei, experientia fibi nota, exempla profert lectu digniffima : idque fubjicit, hoc fyncopes genus per diem unum aut alterum præfentiri folère, vel ex fuffocationis cujusdam invafione, vel ex pulfu intermittente ; feque acceffiones morbi venæfectione prævertiffe ; quam una cum frictionibus contra eundem commendat ; quod ALEXANDRI præceptis plane convenit. Præter hæc, SALIUS multis periculum fefe prædixiffe narrat, qui fpretis ejus monitis, morte fubita interierint ; quibus diffectis fanguinem eorum ita concretum reperit, ut hunc, perinde ac fi folidus effet, de venis eduxerit. Hoc in cafu, fanguinis detractio fine dubio apprime neceffaria eft ; ac facile exiftimare licet, fi fruftra fuerit hoc remedium, omnia æque alia nihil profutura. Hujusmodi erat, ab ALEXANDRO inftituta

(*a*) De affect. partic. 4.

curandi ratio; ea vero ex quibus hanc deducit, diagnoſtica, admodum perſpicua ſunt ac diſtincta; uti facies ſolito tumidior pallidiorque, habitus corporis inflatus, pulſus exiguus, piger, quique longa ictuum intervalla habeat. Hæc certe iſtiusmodi medelæ indicationes evidentiſſimas præbent.

In febribus tertianis, & eo magis in quartanis, vomitum ante acceſſionem ſupra cætera omnia remedia laudat; idemque quartanas etiam inveteratiſſimas ſolo hoc auxilio depulit. Quæ quidem curatio ab antiquis cæteris memorata, nunquam vero in conſuetudinem adducta eſt; quanquam naturæ certe prorſus conveniat, multumque emolumenti non modo in hoc, ſed & in plerisque aliis affectibus diuturnis præſtet. Antidotum quidem hic deſcriptum, & ab eo *mirabile* appellatum, nimiam cum circulatoriis formulis ſimilitudinem habet: eſtque catholicon quoddam Mithridatio non abſimile, quod & huic, & aliis fere triginta ab eo enumeratis morbis, medeatur. Illud etiam ſenex adjicit, hominem qui id ei medicamentum dono dediſſet, ſanctiſſime aſſeveraſſe, nullum aliud illi ob eximias virtutes, eſſe conferendum. Has omnes ALEXANDER virtutes, compoſitionemque ipſam fuſe narrat; quam, ut ſibi communicatam, ita ſine fuco quoque omnibus impertit; quæ

ſane hominis probitas alibi etiam ſæpenumero adparet.

Haud raro veterum virtutem admiratus ſum, qui utcunque ſine ratione interdum iis, quæ ſpecifica vocabant, mirificam ineſſe vim putaverint, & ea ſupra modum ſuſtulerint, tamen pro ſecretis neutiquam celarent. In eo ſcilicet elaborabant, ut artem ſuam probe callerent, utpote communis emolumenti ab ea redundantis magnitudinem intelligentes: ideoque longiſſime a privato lucro abhorrentes, ac profeſſionis dignitatem tuentes, quicquid aut per experientiam ſuam adinvenire, aut ab aliorum obſervationibus excerpere valuerunt, quod morbos poſſet humano generi inſidiantes depellere, id omne generoſe ac libere in vulgus edebant. Hic antiquorum mos erat, perpetuumque in medicis exemplar eſſe debet, qui illos vel ſcientia vel virtute imitari exoptant.

Phrenitis ab eo accuratiſſime deſcribitur (*a*): & rationes optime adducuntur, quamobrem haud a diaphragmatis, ut a pleriſque creditum eſt, ſed ab ipſius cerebri affectu oriatur. Cumque in brachio vena ſeſe inciſioni ſubtrahebat, hanc quæ in fronte eſt aperire conſueverat, quod poſt eum a

(*a*) Lib. I. cap. 13.

RHAZE quoque commendatum eſt. Licet in obſtinata phrenitide diacodion aliquando præbeat, de eo tamen peridoneas cautiones ſubjicit, ut, ſi æger temperamenti ſit phlegmatici, furor non admodum vehemens, vireſque corporis infirmæ, uſum ejus remedii dehortetur. Nam in iſtis caſibus ſemper nocent, interdum pernicioſa ſunt opiata. In pleuritide ac tuſſi, fere eadem monet. Si, quæ ab eo de phrenitide ac pleuritide dicta ſunt, cum iis quæ de iisdem affectibus tradidit ORIBASIUS AETIUSQUE, conferantur, harum rerum multo explicatior apud hunc, quam apud illos, doctrina reperietur. Nam in utroque morbo nihil aliud PAULUS quam ALEXANDRUM exſcribit.

Medicamenta idem veſicantia, in lethargo ſcillam (*a*): in epilepſia lepidium (*b*), adhibet; alia quoque multa, præſertim in podagra (*c*), uti allium, euphorbium, ſinapi, &c. inter quæ ſunt cantharides: hasque, magna ſeri copia profluente, ſubitam levationem adferre tradit. Sed & hoc quoque monitum commode ſubjicit, ne quis topicis tantum remediis confidat.

(*a*) Lib. I. cap. 14.
(*b*) L. I. c. 15.
(*c*) Lib. XI.

Ad paralyſin (*d*) novum hieræ genus, idque optime confectum, laudat; ac majorem poſtea ſcammoniæ modum injici vetat: hanc præterea obſervationem ſubjungens, quam alibi nuſquam reperio, quæque, ſi ei bene attendatur, magnum in praxi uſum præſtabit: „ Multi enim, inquit, ita faciunt, vim „ medicamenti ad evacuandum augere ſe cre- „ dentes, neque hoc modo id minus utile „ reddi cognoſcunt. Haud enim eo ſpecta- „ mus, ut id per alvum expedite deferri „ velimus, ſed potius in membra diſtribui, in „ corpore morari, humores illic attenuare & „ corrigere, meatus dilatare, nervorum ob- „ ſtructiones diſcutere, ut ita ſpiritus in hos „ abſque impedimento derivetur ". Idque potiſſimum in temperamento phlegmatico fieri debere admonet, Facile quis oſtenderit, quantum in hac doctrina momenti ſit, quamque late hoc de tarde purgantibus præceptum ad morbos quosdam diuturnos pertineat. Nam quotidiana quidem experientia videmus, miro id cum ſucceſſu fieri: uti præcipue cum aquas minerales, Bathonicas puta, præſcribimus, aut calomelas, idque in variis affectibus. Ita quoque in dolore colico, aut iliaca paſſione, ea quæ vehementer purgant, nimiſque inte-

(*d*) L. I. c. 16.

ſtina compungunt, morbum ſæpe augent, & periculum, ut ipſe alibi notat, inflammationis faciunt, niſi eorum vis opiatis prudenter hebetata atque imminuta ſit.

Varia melancholiæ genera luculenter ab eo deſcripta ſunt [a], vires imaginationis vividis coloribus depictæ, & multa hujus rei exempla commode probata, ad ARETÆI fere ſimilitudinem. Ea vero curat ille, victu potius, atque balneis, & oblectamentis, quam medicamentorum farragine; a veteribus autem in eo diſcordat, quod non ita frequenter cucurbitulas, hirudines, ac ſinapiſmos adhiberi velit. Etiam in purgatione, licet ab iis helleborus albus tantopere prædicetur; lapidem Armeniacum ei præfert, qui raro admodum atque efficaciter alvum movet, ſine eo diſcrimine, aliiſque incommodis, quæ nimium frequenter ab alterius iſtius medicamenti violentia naſcuntur. Sententia hæc ab ALEXANDRO de helleboro albo pronuntiata, cum eorum temporum hiſtoria probe convenit: ex qua docemur, medicamentum illud, ita a veteribus celebratum, poſtea in deſuetudinem omnino abiiſſe: donec ASCLEPIODOTUS [b], vir in medicina non minus quam in mathematicis diſciplinis & in muſica

(a) L. I. c. 17. (b) PHOTII biblioth. p. 500.

versatissimus, id in usum denuo revocarit, circiter A. D. 500, multasque ope hac in morbis obstinatissimis admirandas curationes præstiterit. Tamen id remedii ab auctore nostro, qui non ita multo post floruit, minime comprobatum videmus.

In parotide optimam hanc legem ponit (*a*), ut mittatur sanguis ante discutientium aut attrahentium quorumvis usum, & eos ait, qui ante venæsectionem nimis mature hæc ordinaverint, ægris strangulationem induxisse. Eadem ratione vehementer adstringentium ac repellentium usum merito repudiat, qualia sunt solanum, alumen &c. Medicamenta enumerat ad discutiendam parotidem idonea, quam profecto rem, ubi casus hanc medendi viam recipit, potius quam suppurationem moliri semper magis convenit. Quod si irritus fuerit hic conatus, tumorque nihil quicquam subsederit, ac dolor etiamnum inhæserit, omnibus modis, inquit, pus movendum est; ejusque generationis signum est, si una cum doloris incremento rigor atque febris, quæ antea non erant, nec opinato invaserint. In hoc, de rei summa cum CELSO convenit, qui in isto casu distinctissimum nobis documentum præbuit, id est:

(*a*) Lib. III. cap. 7.

„ si tumor per se primario, nec alii cuivis „ morbo conjunctus, moderata primum re„ pellentia ac discutientia tententur, ubi ve„ ro alii alicui affectui supervenerit, quo „ nihil frequentius incidit, id tum maturari „ quamprimum atque aperiri debet". Nam in hoc casu tumor criticus est, ac morbum solvit. HIPPOCRATES autem parotides illas, quæ longis febribus succedunt, exitiales pronuntiat, nisi suppuraverint. Ubi vero obstinatæ istæ diu permanserint, neque per externa remedia maturari potuerint, ustionis ope aliquando ad pus perductæ sunt. Nam SEVERINUS, & ante hunc VALLESIUS, exposuit, quemadmodum ipsi hanc rationem in magnis parotidibus cum successu tentaverint.

Medicatio quam in angina fieri vult (*a*), omnibus numeris absoluta est; repellentia sola in initio probat, relaxantibus omnibus ex toto rejectis. Multum, ut ab ARETÆO quoque factum est, antidotum διὰ βησασα commendat, ita dictum a ruta sylvestri, quæ præcipua est inter ea, quæ compositionem hanc constituunt ab illo descriptam. Venæsectionem supra alia omnia necessariam judicat; idque per tres aut quatuor vices, prout occa-

(*a*) Lib. IV. cap. 7.

ſio poſtulat, repeti jubet, cum ea cautione ne quis ſanguinem ad deliquium mittat. Quod ſi per hæc auxilia vitium nihil levetur, venæ ſub lingua incidendæ ſunt; (quanquam CÆLIUS AURELIANUS id, tanquam ſuperſtitioſum; damnet) neque res in poſterum diem differenda, ſicuti AETIUS quoque de ſanguinis miſſione præcipit, ſed eodem die præſtanda eſt. „ Sæpius, inquit, malo urgente, „ venam mane aperui, ſub veſperam eas, quæ „ ſub lingua ſunt: nocte purgationem inſti- „ tui, atque ita quoque difficulter ſtrangu- „ lationem reſolvi. In alio, poſt miſſionem „ ſanguinis, ſtatim medicamentum purgans, „ ſequenti die non expectato, obtuli. Id au- „ tem faciendum eſt, ubi diſcrimen ingens „ imminet, neque inducias morbus admittit. „ Venas etiam jugulares magno cum ſucceſ- „ ſu aperui: ut ſaphenam quoque in femi- „ nis, cum menſes una ſuppreſſi eſſent, ex „ quo duplex commodum obtigit, ut non „ modo menſes erumperent, ſed tumor etiam „ in gutture ſubſideret". Vides hæc, ſicuti alia prope omnia a perito artifice ac magiſtro dictata; neque ſane hæc laus illi ſine injuria denegari poteſt, quod medela ab eo ordinata rationi exactiſſime conveniat; ita ut poſt medicinam tot inventionibus & incrementis

locupletatam, vix quicquam his adjicere valeamus.

Tuberculi in pulmone mentionem habet ALEXANDER (*a*), unde ſpiritus difficultas oritur, expectorationis tamen atque febris expers. Morbus hic a GALENO memoratur (*b*), qui eam tabis eſſe ſpeciem ait, & hæc ſane frequentiſſima in noſtra regione eſt, præcipue in corporibus ſtrumoſis. Hæc licet vera phthiſi tardius procedat, in qua febris hectica tabem inducens, pulmonis ulceri ſupervenit, utplurimum tamen in raucitatem & atrophiam deſinit, & æque certam perniciem minatur. Caſum itidem narrat, inauditum ſibi ac valde admirabilem viſum, de exſcreato calculo (*c*), non materia quadam concreta, ſed vero calculo, lævi, duro, ſonitum ex lapſu in terram reddente. Hujuſmodi calculorum per tuſſim excretorum plurimos vidi, & ex iis aliquos nucis avellanæ magnitudinem æquantes; nulla autem tabis ſuberant indicia, inveterata licet uſque perſiſtente tuſſi. Novi quendam, qui longis intervallis quatuor aut quinque tales exſpuerit: is quem memorat ALEXANDER, tuſſi diu conflictatus eſt, neque ullam levationem ſen-

(*a*) Lib. V. cap. 3.
(*b*) Loc. affect. L. IV. c. 6. 7.
(*c*) Lib. III. cap. 4.

ſit, donec calculum ejeciſſet: eratque tenui naturaliter corporis habitu, morboque & macie pene confectus; qui tabe, juxta illum, veriſimiliter interiiſſet, niſi medelam humectantem & refrigerantem ſervando, duram hanc excreviſſet materiam. ALEXANDER adeo, curationem hic a GALENO præceptam, magna cum ſeveritate, tamen haud injuria, reprehendit: qui aſperam quandam materiam ita eductam viderat, grandinis quidem, neutiquam vero calculi ſimilem (*a*), & in eo caſu medicamenta tantum calida atque exſiccantia adhibuerat, quale ſunt Mithridatium & theriaca: illo inſuper animadverſo, neminem ita affectum convaluiſſe. Id ALEXANDER ſine hæſitatione aperte damnat: ſeque de homine tam ſolerti haud ita libere prolocuturum fuiſſe dicit, niſi amore veritatis impulſus, hanc celare nefas eſſe judicaſſet, ſermonemque concludit, prolato celebri illo ARISTOTELIS dicto, *amicus* PLATO, *ſed magis amica veritas.* Deeſt plane hæc libertas quibuſdam GALENI admiratoribus, qui MASSARIÆ ſimiles, nobilis in Italia profeſſoris, cum GALENO errare malunt, quam cum alio quovis recte ſentire.

Obſervatio de liquidorum uſu in pleuri-

(*a*) Loc. affect. L. IV. cap. 6.

tide (*a*), attentionem meretur: nam ab eo facta est, qui & fluidorum animalium & medicamentorum vim probe intellexerat. „ Humor, inquit ex HIPPOCRATE, alimenti vehiculum est. Quamobrem εὔκρατον, id est, aquam tepidam inter cæteras potiones ac cibos exhibere ne desinas. Neque enim siccum quodvis medicamentum absque humore in altum potest descendere; sed in superficie actionis expers remanet: ubi vero humido aliquo mixtum est, vires suas exserit, & calorem aut refrigerium largitur. Igitur aqua, licet a quibusdam, eo quod simplex sit, nullius alimenti esse putetur, tamen ad omnium nutritionem necessaria est; cibos in corpus universum distribuit, & divisas continet unitque particulas. Nam si hæc siccam & parum cohærentem terram conjungit, eique continuitatem impertit, ut ex illa varii generis effingantur vasa; si panem ipsum, qui a nobis comeditur, una cum farina componit; si eadem & in animalibus & in stirpibus præcipua generationis causa est, quidni rationi consentaneum videatur, eadem hanc in humano corpore munia præstare"? Hæc observatio ingentis momenti est, lateque in omnem

(*a*) Lib. VI. cap. 1.

medicinæ uſum ſe diffundit, præcipue vero in acutis affectibus; & is, qui HIPPOCRATIS librum *de victu acutorum* attente perlegerit, [ex quo quidem, antiquitatis monumento pretioſiſſimo, longa aliquot de febribus contexta ſunt volumina] facile concipiet, quam ſalutares in morbis periculoſiſſimis effectus, etiam abſque medicinæ ope, producat ſola per ſe dilutio. Itaque fundamento hoc tradenda curatione febrium innititur TRALLIANUS [a], *ut omnia fiant, per quæ humiditas augeatur*; omniſque ejus medicina per acutos hos affectus in refrigerantibus ac diluentibus potiſſimum conſiſtit, qualia ſunt ptiſana, hydromel, &c. ita ut quanquam attenuantia eodem fere ſpectent, tamen calidiorum uſum detrectet, & GALENUM ipſum ob eam rem incuſet. Id unum in hoc auctore amplius animadvertam, quod ubicunque ſimplicium medicamentorum, quæ calorem moveant, aſſumtionem idoneam judicat, ea vix unquam ſolida, ſed aquæ fere ſemper incocta exhibeat: id quod non modo ejus ratiociniis congruit, ſed etiam optima ratione firmatur.

In ſanguinis ſputo [b], venam ſe in talo incidiſſe prodit, idque melius, quam idem in

(*a*) L. XII. cap. 1. (*b*) L. VII. cap. 1.

brachio factum, respondisse. Atque hanc ejus rei causam adducit, quod materiæ ad remotiores partes adtractio, revulsionem magis efficacem reddat: quæ quidem ratio neque minus clare exposita, neque minus solida est iis, quæ nunc jam post inventam circulationem proferuntur.

Observationem tradit in βουλίμῳ (*a*), sive fame immodica, novam ac plane suam; cujus ne minima quidem apud alios exstat mentio, quod is morbus scilicet a lumbricis interdum nascatur. Feminæ casum memorat, quæ voraci hoc appetitu laborans, perpetuam in ventriculo rosionem sentiret, cum dolore jugi capitis; ea post hieræ sumtionem, lumbricum longitudine duodecim cubitorum dejecit, unde omni malo statim levata est. Idem in praxi frequenter occurrit.

Novum etiam aliquid, licet haud magni referat, & nobis jam familiare sit, de singultu notat; hunc scilicet a subito terrore, aut ab animi intentione, ut in numeranda pecunia similibusque rebus, statim tolli.

Ad choleram, in quibusdam casibus, vinum emeticum laudat (*b*); idque in eo singulare est, quod in plerisque morbis separatim de vino loquatur; cujus in delectu valde

(*a*) L. VII. cap. 4. (*b*) L. VII. cap. 14.

accuratus est, prout diversæ ejus qualitates ægrotantis conditioni accomodatæ sunt.

In debilitate jecoris & dysenteria, rhabarbari apud illum invenitur mentio; quæ quidem planta ab eo, ni fallor, memorata primum est; quanquam usum ejusdem ab Arabibus indicatum putet CLERICUS. Arabes quidem in convertendo DIOSCORIDE ac medicis Græcis, radicem hanc cum rha Pontico confundunt, virtutesque ab antiquis in hoc animadversas ei adscribunt, quod proprie rhabarbarum est; uti cuivis constabit, qui descriptionem ejus a RHAZE proditam inspexerit. Atque in eodem errore ipsum versatum puto ALEXANDRUM, licet hujus tempore sine dubio innotesceret jam rhabarbarum; hoc enim in adstringentibus tantum ponit, uti rha Ponticum cæteri Græci, neque de purgante ejus vi quicquam commemorat. Cujus quidem facultatis in rheo, (id enim ita simpliciter vocat) mentionem primus videtur fecisse PAULUS (*a*): qui narrat etiam quemadmodum hujus additione laxantia quædam validiora fieri possint. PROSPER autem ALPINUS (*b*) refert quosdam animadvertisse, purgantem aliquando rha Pontico

(*a*) L. I. cap. 43. (*b*) *Plant. exot.* L. II. c. 35.

ineſſe vim, quanquam ea mitiorem, quæ in rhabarbaro eſt.

Recentiores Græci radici huic Barbaricæ nomen impoſuerunt, haud ex eo loco ubi orta, ſed ex eo, in quem adportata eſt; ſiquidem Æthiopiæ ſuperioris regio, Barbaria dicta eſt, eo quod ut a SALMASIO recte animadverſum eſt (*a*), ſinui Barbarico prætenderetur, in quo plurima eſſent emporia, præſertim Rhapta, totius plagæ metropolis. Fretum hoc, ab oriente, cum Indico Oceano conjungitur; ideoque ACTUARIUS, ac poſt hunc MYREPSUS plantam hanc vocant ῥέον ἰνδικόν. Iis temporibus ſine dubio hac via Alexandriam allatum eſt, atque ita medicis Græcis innotuit. Illud autem notare debeo, quod ALEXANDRUM rhabarbari mentionem feciſſe minime advertat SALMASIUS; PAULUM vero teſtem adducat, qui de ea re ne verbum quidem dixerit, & generatim tantum, rha deſcripſerit. GARCIAS AB HORTO proregis Hiſpani medicus, ait ſe in India didiciſſe, Rhabarbarum omne, quod eo atque in Perſiam adportaretur, in China naſci: vecturam autem, & terra & mari fieri ſolere; terra vero per Tartariam ad Ormuzum commodius

(*a*) PLIN. *exercit.* 798.

modius vehi, quoniam in mari esset putrefactioni opportuna.

In dysenteria, quam *rheumaticam* vocat (*a*), sanguinem ad duas heminas detrahit. Neque injuria temerariam; ac sine ratione ab aliquibus usurpatam consuetudinem improbat, qui statim opiata ingerunt; hæc enim in tempus quidem humores cohibent, verum & caput afficiunt & vires infirmant, & postea fluxum incitant; quamobrem eorum usum, nisi urgente necessitate prohibet. Notatque in vera dysenteria, ubi exulceratio adest, id sæpe mucum videri, quod revera pus est, & ego contrarium quoque huic errorem haud raro evenire arbitror, ut mucus videatur esse pus.

In lienis scirrho (*b*), multa de ferri virtutibus commemorat. Id autem, & liquori infusum, & per se datum, commendat; quod cum ab illo primum, quod sciamus, adhibitum sit, ad eos refutandos valet, qui medicinales hujus metalli facultates, chymicis fuisse operationibus repertas prædicant. Profecto in HIPPOCRATE nulla ejus mentio est, licet in pleraque ex his, quibus nunc

---

(*a*) L. VIII. c. 8. (*b*) L. VIII. c. 13.

utimur, medicamenta ſimplicia enumeret. PLINIUS in referendis omnibus ad medicinam aptis ferri virtutibus. unum duntaxat id intus adhibendi modum proponit; ſcilicet ubi in aqua candens exſtinguitur & propinatur contra dyſenteriam: idemque in vino facit ad eundem morbum DIOSCORIDES. In aqua ſimiliter a CELSO exſtinguitur ad lienem coercendum. Ferrum quidem, ita proprie dictum, ſcilicet στόμωμα ferri, ob AETIO & ORIBASIO memoratur: ſed ut extrinſecus tantum in malignis ulceribus aptum.

Ita ſi inſequentium temporum auctores conſulamus, metallum hoc nonniſi rarius uſurpatum videbimus; idque, ſive interne, ſive externe, vix ſub alio, quam ſub adſtringentis nomine. Imo AVICENNA ita vehementer noxam ab eo metuit, in ſubſtantia dato, ut ad præcavendum malum omne, magnetis aliquid poſtea adſumi præcipiat, quanquam Arabs itidem RHAZES, hunc ejus dandi modum ſæpius laudet, diverſaſque id agendi formulas enarret. Poſt RHAZEM, haud ſcio an quiſquam de vi ejus deobſtruente intus ſumti loquatur, ante MONARDEM, qui Anatomia jam tum refloreſcente ſcripſit; quæ in clariorem nobis certioremque in eruendis morborum cauſis lucem ſuppeditavit, ita quo-

que efficaciores quaſdam ad horum depulſionem vias adinvenit

Neque ex ulla re magis, quam ex ea de qua nunc agimus, evinci poteſt, quantam opem conferat ad Medicinæ uſum Anatomia. Quanam enim alia ratiocinatione quis adductus, ferrum in jecoris aut lienis ſcirrho adhibuerit, niſi oculata demonſtratione, in diſſectionibus, cauſam ab obſtructione ortam cognoſcit: ex quo facile colligi potuit, quicquid ad obſtructionem ſubmovendum maxime valens eſſet, id aptiſſimum in curando fore auxilium. Hujuſmodi remedium eſt ferrum, quod præterquam quod attenuandi facultate præditum ſit, majorem quoque in hoc caſu particularum gravitate vim obtinet. Nam cum vegetabile quodvis pondere ſpecifico ſæpius excedat, fortiori ſecundum hanc proportionem impulſu agit, atque inde deobſtruens validius evadit. Quiſquis aut recentiorum ſcripta pervolverit, aut in praxi fuerit unquam ipſe verſatus, facile cognoſcet, nobiles multas, in variis affectibus diuturnis, non modo aquarum, ſed & medicamentorum chalybeatorum ope, curationes poſſe præſtari. Iique qui perſuadere nobis volunt nullam huic metallo alterativam eſſe virtutem, æque parum ex aliorum, ac e ſua ipſorum experientia profecerunt.

Venæ ſectio in paroxyſmo calculi (*a*), a nullo alio æque vehementer, ac ab ALEXANDRO, requiritur. Id certe optimo judicio: præſertim ſi, uti vulgo fieri conſuevit, urinæ quoque difficultas urgeat. Nam experientia docet, obſtinatum hunc affectum, ubi cætera omnia auxilia nihil proſint, ſanguinis detractione, ſine alius cujusvis medicinæ ope, interdum tolli.

Quid de podagra ſenſerit, antea expoſui: illud autem ex eo adjiciam, morbum hunc illis temporibus inſanabilem eſſe judicatum; a qua ipſo opinione differt, modo idoneæ curandi viæ inſiſtatur. Quæque ab eo præſcripta eſt, rationi profecto optime convenit; victusque ac medicamentorum uſus magna cum accuratione ac delectu traditur. Ac ſi quis his patienter obtemperare velit, nulla ab alia re felicem æque ſucceſſum ſperaverit.

Præter duodecim iſtos ALEXANDRI libros, exſtat epiſtola ejuſdem ad THEODORUM, pro filio hujus, *de lumbricis*, conſcripta: fere ad ſimilitudinem ejus, ad CECILIANUM a GALENO miſſa eſt. Commodeque ab illo notatum video, quanta cum difficultate conſilium præberi poſſit in eo ca-

(*a*) Lib. IX. c. 4.

ſu, qui generatim tantum ab alio homine refertur; ideoque, cum ipſum ægrum facultate viſendi careat, ac particulari ſingularum rerum cognitione deſtituatur, multo plura, quam quæ fortaſſe ad rem pertineant, litteris complecti neceſſarium exiſtimat. Igitur a deſcriptione lumbricorum orditur, qui in tria genera dividuntur; unum tenue & exiguum eſt, aſcarides vocantur; alterum teres eſt; tertium latum, ſive tænia dicitur. Hujus poſtremi generis unum ALEXANDER vidit pedum fere ſedecim longitudine. De ſingulis generibus agit, tam cum adeſt febris, quam cum abeſt; ac medicamenta in his caſibus utilia, & antiquorum temporibus uſitata, enarrat; quæ cum his quibus nunc utimur, prope eadem ſunt, exceptis mercurialibus.

Ignoſces mihi, credo, quod tamdiu ſim huic auctori immoratus: ſiquidem inter antiquos ſcriptores practicos, hunc multum eminere judico, & eum eſſe, qui a recentiore quovis diligenter legi mereatur. Ex formulis quibuſdam in fine libri undecimi comprehenſis, forte quis conjecerit, Chriſtianum fuiſſe, aut Judæum. Paganum enim tantum in rebus nonnullis e ſacra ſcriptura ductis, quantam is facit, fidem poſuiſſe haud putandum eſt. Scio Ethnicos incantationes adhibere ſo-

litos, quæ verbis de ſcriptura exceptis conſtarent; verum id præcipue, ſi non unice, in dæmoniacis, ac vix in alio quovis morbo, factum arbitror. Conſuetudo hæc videtur a Chriſtianis primum inducta, ſicut in AETIO antea animadverti; idque clarius adparebit, ſi MARCELLUM EMPIRICUM adeamus, qui hujuſmodi incantationibus abundat, ac ſine dubio Chriſtianus exſtitit.

FABRICIUS ſectam ALEXANDRI reperiſſe ſe exiſtimans, methodicum fuiſſe autumat, idemque miratur unde factum ſit, ut PROSPER ALPINUS, qui methodicorum doctrinam plene ac minute expoſuit, auctorem hunc omiſerit. Conjecturam in eo fundat FABRICIUS, quod ALEXANDER de methodo in arte medica loquatur. Id utique verum eſt; ſed ejuſmodi methodum neutiquam ſignificat, qualis a methodicorum ſecta inſtituta eſt, ſed eam deſignat, quam ſecutus eſt HIPPOCRATES, ut ab eo ipſo alibi explanatum eſt. Porro forma hujus ſcriptoris a methodico plane diſcrepat, cujus is eſt animus, ut evidentes tantum cauſas examinet, & quid commune inter ſe alia res cum alia habeat, & utrum a contractione an a relaxatione morbus oriatur; abditis cauſis, ſymptomatis, ægri ætate, regione, ac tempera-

mento, a cogitatione rejectis. Quin & ſcribendi modus, quem ALEXANDER tenuit, ab horum norma toto cælo differt; idque fere in omni pagina videri poteſt. Et prætérquam quod magnam illam, de qua ſupra dixi, a methodicis poſitam, morborum diſtinctionem haud unquam nominet, neque uſquam de reſumptivo aut metaſyncritico cyclo, aut de diatrito cogitare videatur, quæ omnia methodici ſemper in ore habent: perpetuus purgantium uſus ab eo in pleriſque morbis, ac præſertim in arthritico traditus, horum præceptis ac rationibus omnino repugnat.

Deque ſectis id in univerſum dico, nulla harum veſtigia poſt GALENI tempora reperiri, ne Alexandriæ quidem, quæ per aliqua inſequentia ſæcula maxime celebris medicinæ ſchola exſtitit: niſi fortaſſe excipi debeant VINDICIANUS ac THEODORUS PRISCIANUS, qui duo methodici circa VALENTINIANI ſecundi tempora floruerunt, quique omnia ex antiquioribus ejuſdem ſectæ ſcriptoribus videntur exſcripſiſſe. A GALENO quidem ita ſtabilita eſt ſecta rationalis, ſive dogmatica, ut poſtea ſemper invaleſcens, cæteras omnes exſtinxerit; quanquam, ſi magis proprie loquamur, hæc non ſecta quæ-

dam peculiaris esset ipsa, singularibus quibusdam sententiis innixa, sed optimarum potius doctrinarum delectus, quas unicuique sectæ propositum esset amplecti & docere. Igitur in multis rebus dogmatici cum methodicis conveniunt, ac præcipue in curandi ratione.

ALEXANDER medicos complures nominat, quorum aliqui circa ipsius ætatem viguerint; præsertim vero JACOBUM PSYCHRESTUM insigniter collaudat, qui & in medicina & in philosophia magnopere excelluit, præceptore usus HESYCHIO, qui scientiæ adipiscendæ gratia plurimas regiones peragraverat. JACOBUS A LEONE MAGNO, sive THRACE, Comes & Archiater factus est, adeoque ab Imperatore ac populo dilectus, ut ei senatus in Zeuscippi thermis, a SEVERO structis (*a*), statuam posuerit. ISIDORUS GAZENSIS, ab aliis PELUSIOTA dictus, qui JUSTINIANI temporibus floruit, alteram ei Athenis positam vidit (*b*). Idemque auctor est, PSYCHRESTUM Alexandria oriundum fuisse, quanquam gens ejus originem ex Damasco traheret; fuisse

(*a*) MALEL. in vita LEON. (*b*) PHOTIUS.

autem in medicina exercitatiſſimum, multasque curationes eximias præſtitiſſe : enemata ac ſuppoſitoria frequenter admodum præcepiſſe, in Chirurgia raro adhibuiſſe ferrum aut ignem. Omnibus recentioribus medicis prælatus eſt a diſcipulo ſuo ASCLEPIODOTO, qui ob renovatum hellebori albi uſum inclaruit : nam is helleborus eo tempore in deſuetudinem abierat, ita ut ne PSYCHRESTO quidem innoteſceret.

Fuſior etiam in JACOBO hoc laudando SUIDAS eſt, quem perfectam in theoria & praxi medica ſcientiam conſecutum eſſe prædicat; coætaneis autem omnibus præcelluiſſe, & cum antiquorum quolibet potuiſſe conferri, ac pleriſque ſuperiorem exſtitiſſe : ab ægris item cultum ac dilectum, ut quem divinitus inſpiratum crederent, in eoque fidem inconcuſſam haberent, quoniam in prognoſticis nunquam hunc erraſſe comperiſſent. Eo ſtudio ad artem ſuam promovendam ferebatur, ut ÆSCULAPII animam in illum transfuſam arbitrarentur. KUSTERUS verum ei nomen ψυχρηστος ex MALELA reddidiſſe ait, cum in prioribus editionibus ψυχοχριστος impreſſum eſſet; tamen in traductione AETII legitur PSYCHRISTUS. Utramque ego lectionem falſam eſſe judico ; & ſi ALEXANDRUM

consulamus, facile perspiciemus legi debere ψυχοχρηστος, aut ψυχροχρηστος; nam utrovis modo recte dicitur, similiter ac φιλοχρηστος, compositum: is enim diserte ait, hoc illi nomen indictum fuisse, ότι υγραινουση τροφη εκεχρητο. ALEXANDER illum Θεοφιλεστατον appellat, ac post hunc SUIDAS, Θεοφιλη: quare in PHOTIO error est, ubi de illo ac patre ejus dicitur ἀσεβέε ἦθην: & quisquis ea quæ sequuntur in PHOTIO attenderit, ἐυσεβέε legi debere facile percipiet.

ALB. VON HALLER AD ALEXANDRUM TRALLIANUM PRÆFATIO.

CUm JOHANNIS FREINDII luculentam de ALEXANDRO relationem legerem, consilium mihi placuit, & cum aliquo mei laboris compendio, & cum justa modestiæ cura consensurum. Ne nempe, quæ FREINDIUS utiliter & docte monuisset, inutiliter repeterem, neque tamen plenæ Cl. utique inter Græcos medici historiæ deesset quidquam, visum est FREINDII integrum locum hic recusum dare; deinde subjicere, quæ ego in ALEXANDRI diligenti lectione memorabilia reperissem, neque a FREINDIO dicta.

Ad patriam viri vix quidquam habeo quod addam. Non uno loco vixisse videtur, Romæ quidem, qui Romanorum vina factitia citet (*a*), virumque qui Romæ salis fomentis œdemata dispellebat (*b*); Romæ ob con-

(*a*) L. XI. c. 1. p. 76. (*b*) Ib. eod. cap. p. 92.

ceſſum in febre tertiana uſum fructuum horæorum, medicos expertus eſt contradicentes [*a*] Romæ balneo uti in cauſo [*b*] docet. Sed & Italica vina paſſim laudat, Sabinum aquoſum [*c*], Campanum [*d*], Falernum [*e*], Aminæum [*].

In Tuſcia a ruſtico accepit rutæ odorem epilepticis prodeſſe [*f*].

Sed etiam in Ægypto, aut certe in Phœnicia potius vixiſſe putes, cum vino utatur Aſcalonite [*g*], & Sareptino [*h*], Tyrioque [*i*] & Gazæo [*k*].

Medicinam potiſſimum apud magnates feciſſe putes, vel ex pretioſis alimentis, quæ vulgo commendat, phaſiano [*l*], turdo piſce [*m*].

Ipſo demum pro rege ſi medicamentum fuerit, addi jubet cinnamomum [*n*].

(*a*) Lib. XII. cap. 6.
(*b*) L. XII. c. 2.
(*c*) L. VII. c. 1. L. XII. c. 1. 3.
(*d*) L. VIII. c. L. IX.
(*e*) L. III. c. 12.
(*) L. VIII. c. 7.
(*f*) L. I. c. 15.
(*g*) L. II. c. 6. L. IX. c. 3. L. XII. c. 8.
(*h*) L. VII. c. 1. L. VIII. c. 4. L. XII. c. 3.
(*i*) L. VIII. c. 4. L. IX. c. 3. 5.
(*k*) L. XII. c. 8.
(*l*) L. II. c. 7. L. VII. c. 1.
(*m*) L. VI. c. 1.
(*n*) L. III. c. 10.

Veterum paſſim inſtituta eo ſeculo riguiſſe videas, Palæſtræ uſum [*a*], balnea [*b*] etiam frigida [*c*].

Frequentiſſime ad ſuam experientiam provocat, ut medicamenti alicujus, vel etiam methodi utilitatem confirmet; & ea teſtimonia plerumque nuperorum experimento confirmata fuerunt. Alcyonium uſtum in alopecia utiis expertus eſt [*d*]; venæſectionem in fronte & hydrelæi fotum in phrenitide [*e*]; lethargum caſtoreo, ſed potiſſimum balneo (*f*) curavit. Epilepſiam purgatione alvi ex colocynthide ſuperatam fuiſſe [*g*] docet. Cum ex auris frigidis a pedibus adſcendentibus epilepſia fieret, curavit malum exulcerantibus medicamentis ei ſedi admotis [*h*]. Balneum frigidum hic laudat [*i*], & purgans ex helleboro albo [*k*] pharmacum, & radicem pyrethri, etiam ſolam [*l*]. Odorem rutæ eo malo adfectis profuiſſe expertus teſtatur [*m*]. Lapidem Armenum

---

(*a*) L. I. c. 15.
(*b*) L. XI. c. 1. 12.
(*c*) L. I. c. 15.
(*d*) Lib. I. c. 1.
(*e*) L. I. c. 1. 3.
(*f*) Ibid. c. 14.
(*g*) Ibid. c. 15.
(*h*) Ibid. c. 15.
(*i*) Ibid.
(*k*) Ibid.
(*l*) Ibid. (*m*) Ibid.

in curanda melancholia veratro præfert, quod non perinde molesta faciat symptomata [*a*]. Densitatem in meatibus mulsa superavit [*b*]. Collyrium dialibanu efficax reperit [*c*]. In ægilope nondum suppurato, glaucino utebatur [*d*], & croco; alica ex aceto cocta, etiam suppuratis. Rutam etiam cum oleo virgine [*e*] idem malum curare [*], & alia oculorum mala [*f*] auctor est.

Recte in aurium malis veteres cavisse, ne irritantibus uterentur, & vaporibus potius usos esse [*g*).

Diphryge polypum narium se sanasse [*h*].

In angina, se raninarum venarum & jugularium sectionem salubrem esse expertum. Eodem die bis venam secuisse, deinde scammonium dedisse [*i*].

Humectante victu servasse, qui calculum de pulmone exscreaverat [*k*].

(*a*) L. I. c. 17.
(*b*) L. II. c. 4.
(*c*) Ibid. c. 5.
(*d*) L. I. c. 8.
(*e*) πρωτοςακτον vertit GUINTERIUS, lixivium.
(*) Ibid.
(*f*) L. I. c. 6.
(*g*) L. III. c. 2.
(*h*) L. III. c. 8.
(*i*) L. I. c.
(*k*) L. V. c. 4.

Antidotum διὰ πρασιυ in pulmonum malis laudat (*a*).

In pleuritide locum adfectum acutiſſimo ſcalpello ſcarificat, & avenaceum ptiſanæ præfert (*b*). In hæmoptoe venæ tali ſectionem proficuam expertus eſt (*c*). Hæmatitem lapidem laudat, etiam cum aſperæ arteriæ particulæ exſcrearentur, lutoque terræ Lemniæ loco utentis improbat. Candente ferro ſe caput uri juſſiſſe felici eventu. Lacte ſolo ſanatos fuiſſe, phthiſinque vitaſſe; & lac aſininum, horæos etiam fructus & navigationem commendat. Salſis ſitim repreſſam (*d*).

Singultum frigida eſſe ſublatum (*e*).

Paſtillo narcotico ulcus veſicæ ſe ſanaſſe (*f*).

Olera, uvas, pruna Damaſcena in dyſenteria laudat, & iſtis ſolis ait ſublatam fuiſſe (*g*). Sic oleribus ſolis contabeſcentes ex dyſenteria ſervavit (*h*).

Lienis inflammationi poſt venæ inciſionem & purgationem, adſtringentibus utitur (*i*).

(*a*) L. V. c. 4.
(*b*) L. VI. c. 1.
(*c*) L. VII. c. 1.
(*d*) Ibid. c. 6.
(*e*) L. VII. c. 13.
(*f*) L. VIII. c. 8.
(*g*) Ibid. c. 9.
(*h*) Ibid.
(*i*) Ibid.

Fuſe narrat, ut longa curatione, & potiſſimum purgantibus lienis ſcirrhum ſuperaverit [*a*], poſt multas a barbaris admotas uſtiones.

In cholera cucurbitulas ventriculo admovit ſine igne, & in ſcirrhoſo adfectu, etiam ſcarificavit [*b*]. Hepar inflammatum emollire jubet, deinde aperiri. A præmaturo aperientium uſu humores inſtar lapidis dureſcere [*c*].

Inflammationes hepatis olerum uſu ſolutas [*d*], Oleum in colica & in anum ſub ditum utile eſſe [*e*]. Valde laudat pilulas, in quibus euphorbium & Cnidius coccus [*f*] eſt.

In podagra antidotum HERACLIDIS philoſophi ſe efficaciſſimum reperiſſe [*g*]. Διὰ κανθαρίδων bene imponi, cujus puſtula rupta multum humorem fundat [*h*]. Antidotis ſanatus, qui tophis abundabat [*i*]. Ex aloe & hermodactylo catapotia ad articulorum mala [*k*].

In

(*a*) L. VIII. c. 12.
(*b*) Ibid. c. 14.
(*c*) L. VIII. c. 2.
(*d*) Ibid. c. 3.
(*e*) L. X. c. 1.
(*f*) Ibid.
(*g*) L. XI. c. 1.
(*h*) Ibid.
(*i*) Ibid.
(*k*) Ibid.

In febribus ardentibus valde laudat frigidæ potum [*a*].

In hectica febre commendat cerata & fomenta refrigerantia, aerem frigidum, balneum; lac animalis myrti, lentisci, aut quercus foliis pasti, ne alvus fluida reddatur [*b*].

In hectica a syncope fructus horæos [*c*], commendat: sed etiam in tertiana febre horæos fructus dat, & peponem & melopeponem [*d*]: balneum etiam laudat. Ut servaverit refrigerantibus senem, quem fere absinthio occiderant [*e*].

Epithematibus se quartanæ febris paroxysmos dispulisse [*f*]. Nigro humore egesto, quo lien obstruebatur, sublatam quartanam, usu salsamentorum & superpoti vini Græci vel Ascalonitæ. Iterum hic Armenum laudat lapidem. Curatum, qui opium in quartana sumserat. Somno excitato, etiam alias accessionem sæpe caveri, quod experimentum nuperi repetiti sunt. Inveteratas quartanas se sanasse vomitu excitato [*g*].

(*a*) L. XI. c. 2.
(*b*) Ibid. c. 4.
(*c*) Ibid. c. 5.
(*d*) Ibid. c. 6.
(*e*) Ibid.
(*f*) Ibid. c. 8.
(*g*) L. XII. c. 8.

Oleum refrigeratum in clyſtere adverſus colicos dolores [*a*].

Eadem experientia doctus, paſſim vetat minus propria medicamenta, quæ non utiliter propinabantur. In phrenitide diacodium dare vetat, niſi neceſſitas urſerit [*b*].

Ab amaris & ab aloe deterior facta paralyſis, quam balneis & lenientibus medicamentis levavit [*c*].

Opium ex collyriis dolorem levantibus relegat [*d*].

Eſſe, qui neque odorem ſcammonii ferant [*e*].

Iterum monet ne medici opio liberalius utantur. Senſim ab ejus uſu vocem amiſſam, ut opobalſamo reſtitui neceſſe fuerit [*f*]. Sic ab acribus in aurium malis cavendum.

In angina ſanguinem ad animi deliquium vetat mittere [*g*].

Male GALENUM mithridatium dediſſe, cum pulmo eſſet adfectus [*h*].

(*a*) L. X. c. 1.
(*b*) L. I. c. 13.
(*c*) Ibid. c. 16.
(*d*) L. II. c. 1.
(*e*) Ibid. c. 7.
(*f*) L. III. c. 2.
(*g*) L. IV.
(*h*) L. V. c. 4.

In pleuritide narcoticis & poſcæ fotu abſtinendum [*a*].

Male in hæmoptoe GALENUM humectantia & refrigerantia medicamenta neglexiſſe [*b*]. Sæpe ſe in hoc caſu antidotis & theriaca abſtinere.

Non debere in dyſenteria dari opium, niſi ſumma neceſſitas urſerit [*c*].

In vera tamen dyſenteria, quæ inteſtinorum eſt exulceratio, utique opium dat, & hyoſcyamum, & gallas, & adſtringentia medicamenta (*d*).

Eſſe in podagra, quibus ſinapi conveniat [*e*]. Sola acria articulis nocere & motum reddere difficilem (*f*); neque adſtringentia convenire [*g*].

Oleo hydrelæum magis emollit, contra quam GALENUS docuit [*h*].

In cruditate nidoroſa GALENUS non bene calidis eſt uſus, ipſumque oxymel in calidis & ſiccis nocet [*i*].

(*a*) L. VI. c. 1.
(*b*) L. VII. c. 1.
(*c*) L. VIII. c. 8. niſi hic locus PHILUMENI fuerit.
(*d*) Ibid. c. 9.
(*e*) L. XI. c. 1.
(*f*) Ibid.
(*g*) Ibid.
(*h*) L. XII. c. 1.
(*i*) Ibid.

In ſyncope non debere ægrum ſimul deſricatione fatigari, & inedia, verum poſt perſricationem nutriri, contra GALENI conſilium (*a*).

Frigidis in hectica febre ſe profeciſſe, ſed morbum reddi difficiliorem (*b*).

In tertiana GALENUM abuſum eſſe abſinthio [*c*], & cum contraria omnino medicamenta refrigerantia daret, commento aliquo GALENI auctoritatem ſe evaſiſſe, quam ei Romæ opponebant [*d*]. In ſpuriis etiam tertianis GALENUS nimium calidis uſum eſſe & abſinthio, cum refrigerare præſtaret.

In quotidiana GALENUS nimis indulgebat extenuantibus [*e*]. A cataplaſmate prius impoſito quam corpus vacuatum fuiſſet, ſe vidiſſe ſupervenientem inflammationem [*f*].

Iterum non bene GALENUM victum calefacientem & ſiccantem iis præſcripſiſſe, qui quartana laborabant [*g*]. Nimis etiam generaliter antidotos propinaſſe, quæ in calidis temperamentis noceant [*h*].

(*a*) L. XII. c. 3.
(*b*) Ibid. c. 4.
(*c*) Ibid. c. 6.
(*d*) Ibid.
(*e*) Ibid. c. 7.
(*f*) Ibid.
(*g*) Ibid. c. 8.
(*h*) L. XII. c. 7.

In hepatis imbecillitate uvas paſſas undique convenire [a]. In pulmonis infarctu ſitulas ſuper caput ingeſtas laudat, cum balneis [b].

Euphorbium illitum ad dolores padagricos ex cauſa frigida natos [c].

Diacinnabarim ad varias obſtructiones commendat [d].

Sed etiam in morborum dignotione accurate ſe geſſit. Ita diſcrimen indicat, quo humores vomitum facientes dignoſcas, & eos qui in ipſo ventriculo nati ſunt, ſepares ab iis, qui aliunde eo veniunt; ſi nempe diu poſt nauſeam demum vomitus ſucceſſerit, deinde ſi frequentius malum infeſtat, aliunde adveniunt.

Dolorem colicum a nephritico recte diſtinguit [e].

Hepar cum in gibba parte inflammatum ſit, adgnoſci ex dolore qui ſit in inſpiratione [f].

Paſſim etiam varia de morbis utiliter notavit eorumque eventibus. Epilepſiam ex ſtomacho etiam naſci [g]. Melancholicorum falſas

(a) L. VIII. c. 3.
(b) L. V. c. 8.
(c) L. XI. c. 1.
(d) Ibid.
(e) L. IX. c. 4.
(f) L. VIII. c. 1.
(g) L. I. c. 15.

imaginationes (*a*) recenſuit. Bulimus ex verme 12 cubitos longo (*b*). Subito exſtinctus ex cardiaco adfectu, qui etiam a lumbricis oriatur (*c*). Humores in hepate ad lapidum ſpeciem dureſcere (*d*). Phthiſicis alvi fluxus inimicus (*e*).

In theoria GALENUM plerumque ſecutus eſt: medicas cauſas cujuſque mali indagare juſſit, & ſecundum earum cauſarum diverſitatem curationem mutavit. A calido, frigido, & ab humoribus GALENICIS morborum cauſas repetiit. Eundem effectum ex contrariis cauſis poſſe provenire (*f*) monuit. Febrem corde oriri, eximie, ſi cauſam intellexiſſet ſuæ ſententiæ (*g*). A ſpiritu diariam, ab humoribus putridam, a ſolidis partibus hecticam (*h*) febrem naſci. Ex ea diſtinctione originis febrium curationem diſtinguit; ſi a ſanguine cauſus fuerit, vena ſecanda, ſi a bile alvus ducenda (*i*). Iterum in quotidiana diverſam requiri

(*a*) L. I. c. 17.
(*b*) L. VII. c. 5.
(*c*) Ibid. c. 9.
(*d*) L. VIII. c. 2.
(*e*) L. VII. c. 1.
(*f*) Ibid. c. 12.
(*g*) L. XII. c. 1.
(*h*) Ibid.
(*i*) Ibid. c. 2.

curationem, prout ea ex acida pituita nata ſit (a), aut ex bile (b).

In parte anteriori cerebri vires ſenſorias (c) habitare. Dentes dolere videri, quod dentis nervus doleat (d). Non ſemper a frigore acidum eſſe (e). Hecticam febrem a ſyncope natam, curandam bonis alimentis (f).

Ut in univerſum in medicamentis plurimus fuit, ita paſſim compoſitiones ipſe invenit & auxit. Cataplaſma ad parotides (g); antidotus ad ventriculum frigidum [h], ad dyſpnœam, ad menſes reſides utile auxit, adjecta eruca, ſeſeli, ſione. Catapotia ad epilepſiam [i]. Epithema ad lienem [k]. Oxymel Julianium mutavit [l]. Ad lienem epithema [m].

Sed etiam ſimplicium medicamentorum paſſim vires medicatas ornavit, ut pyrethri ad

(a) L. XII. c. 7.
(b) Ibid.
(c) L. I. c. 14.
(d) L. III. c. 10.
(e) L. VIII. c. 12.
(f) L. XII. c. 5.
(g) L. III. c. 7.
(h) L. VII. o. 7.
(i) L. I. c. 15.
(k) L. VIII. c. 9.
(l) L. XI. c. 1.
(m) L. VIII. c. 13.

epilepsiam [a]. Xylomacer cum Rhabarbaro primus dedit in hepatis malis [b]. Lapidem Armenum ob vim purgantem & vomitum moventem, in quartana laudat [c], & in melancholia [d]. Veratrum album nigro mitius esse [e].

Hæc pleraque bona & laudem nostram merita; alia minus probes. Nimium certis & definitis antidotis tribuit, ut illi valde compositæ adversus quartanam [f].

Medicamentum ex lapidibus pretiosis nimiis effert laudibus [g].

In angina, quam sapientissime ab ALEXANDRO curatam fuisse FREINDIUS auctor est, adstringentia medicamenta adhibuit & acria [h], stercus denique humanum. Ad ventriculi φλεγμονην solis externis utitur auxiliis [i]. Oxymel dat ad acorem ventriculi [k].

(a) L. I. c. 15.
(b) L. VIII. c. 3.
(c) L. XII. c. 8.
(d) L. I. c. 17.
(e) Ibid. c. 15.
(f) L. XII. c. 8.
(g) L. II. c. 6.
(h) L. IV. c. 7.
(i) L. VIII. c. 12.
(k) Ibid. c. 13.

In cholera biliosa mira medicamina commendat [*a*]. Castaneas mireris adeo sæpe ad incidendos humores viscidos laudatas [*b*], & ad infirmum ventriculum [*c*], & ad jecoris imbecillitatem [*d*]. Cibos duros in modica hepatis inflammatione suadet [*e*]. Sanguinis hircini usum laudat adversus calculum, quem ab ejus sanguinis vi aiat esse expulsum [*f*].

Omitto superstitiosa, quæ naturalia vocat & passim defendit, interque ea absurdissima aliqua: stercus lupi appensum in colica profuisse, se ipso teste [*g*]; sanguem virgineum ad quartanam febrim [*h*] valere. Demum veras præcipit incantationes [*i*].

Utut hæc vitia non dissimules, ex melioribus certe veterum operibus esse fatearis, bono & simplici ordine scriptum, pene absque hypothesi, rerum, quas auctor ipse viderit; paucis seculi communibus erroribus inquinatum.

(*a*) L. VIII. c. 15.
(*b*) L. V. c. 4.
(*c*) L. VIII. c. 11.
(*d*) Ibid. c. 3.
(*e*) Ibid.
(*f*) L. IX. c. 4.
(*g*) L. X. c. 1.
(*h*) L. XII. c. 8.
(*i*) L. IX. c. 4.

In epiſtola *de lumbricis* ad THEODORUM nihil eſt niſi farrago medicamentorum ad tria genera vermium, rotundos, latos & aſcarides. Ita porro vale, noſtriſque laboribus fave. Bernæ die 31 Decembre 1771.

A. L. B. VON HALLER

PRÆFATIO

AD RHAZEUM.

UT cum Græcorum principibus hunc unum RHAZEUM conjungerem, fecit operis præſtantia, tum opportunitas utendi labore JOH. CHANNING, cujus editio ob Arabicum textum additum ex codice B. Leidenſis, & pretioſa ſit & difficilius comparetur. Novam etiam verſionem vir Cl. dedit, atque Arabem ſuum ad literam expreſſit. Codicem ſecutus eſt a prioribus codicibus valde diverſum, ut comparando cum Græca verſione comperi, cujus potiſſimum octavum caput, multo quam hujus noſtræ editionis brevius eſt.

Non ideo, quæ bona RHAZEUS habet, continuo ad eum ſolum pertinent. Nam ex adjectis a Cl. CHANNING *Continentis* fragmentis diſcas, dudum ante noſtrum, MOHAMMEDEM, AARONEM, GEORGIUM (F. BAKTISHUA,) & MASERJAWAIH, & de variolis ſcripſiſſe, & fere eadem, quæ noſter dediſſe conſilia. Ut non qui-

dem antiquior de variolis auctor dicendus ſit, etſi eorum quos habemus eſt antiquiſſimus. IDEM eſt auctor, qui librorum ad Almanzor (*a*), quos citat. Ignoſcas bono viro, Græcæ linguæ imperito, quod GALENUM omnino putet de variolis ſcripſiſſe (*b*), etſi miratur nihil de tanti morbi curatione apud eum virum legi (*c*).

Theoria ei fuit ejuſmodi, ut in pueris variolas putet tamquam ab effervefcentia provenire, qua ex puerili ſtatu in juvenilem evehantur, qualis in muſto viget effervefcentia, per cujus efficaciam in vini ſtatum tranſit. Quoties adeo debile nimis homini temperamentum eſt, fieri poſſe, ut variolæ omnino non erumpant (*d*). Eſſe ubi bis, etiam ter, eundem hominem adgrediantur (*e*).

Invadere ſub autumnum (*f*): majori dorſi dolore a morbillis diſtare, in quibus mœror & nauſea magis infeſtent (*g*). Primo die adparere quando celerrime, quarto quando lentiſſime (*h*). Sed etiam diſtinctas &

(*a*) Cap. 14.
(*b*) De variol. ab init., inque *Continent.*
(*c*) De variol. init.
(*d*) C. 1.
(*e*) In *Continent.*
(*f*) De variol. c. 1.
(*g*) C, 3.
(*h*) C. 14.

& confluentes recte diſtinguit (*i*); & malas eſſe confluentes non ignorat. Parvas duras & verrucoſas funeſtas eſſe (*k*). Dolores in articulis deſignare, partem eam in putredinem tranſituram (*l*). Sphacelum tibiæ variolis ſupervenisse, ſanguiniſque per poros omnes eruptionem, cum tamen vena fuiſſet ſecta (*m*). Hæmorrhagiam narium ſalutarem eſſe, eamdem ſubſidere funeſtum (*n*).

In principio mali vehementer conatur, ut impetum naturæ frangat; ad diem enim quartum uſque, aut cucurbitulis in pueris, aut ſecta vena poſt annum XIV ſanguinem detrahit (*o*). In plethoricis ſanguinem ad animi uſque deliquium mittit (*p*), & venæſectionis utilitatem ſe in noſodochio eſſe expertum ad diem quartum uſque (*q*) teſtatur. Sed etiam alvum molliri jubet; infuſionibus quotidie in potu ſumptis (*r*). Alvum etiam duxit in nobili virgine HEBETHUSEYN.

(*i*) C. 14.
(*k*) C. 8.
(*l*) C. 14. 7.
(*m*) C. 7. *Contin.*
(*n*) C. 14. & in *Contin.*
(*o*) C. 5.
(*p*) Ib.
(*q*) ALMANSOR & ibid.
(*r*) C. 5.

Victum acidum præſcribit, non tamen ut carnibus jubeat abſtinere (*s*). Ita & medicamenta acida dat, ſed iis camphoram miſcet (*t*). Aquam dat nive refrigeratam (*u*), quæ ſudorem moveat, & eruptionem adjuvet (*v*). Morbillis frigidam etiam magis prodeſſe (*x*).

Eſſe ubi potuerit eruptionem omnem avertere, ut aut omnino nullæ variolæ adparerent, aut mitiſſimæ (*y*).

Frigus ipſum ipſe tamen, & alii vetant admitti (*z*).

Sed refrigerantem etiam utique hanc curandi rationem non feliciter ſuccedere fatetur. Nam ex refrigerantibus nonnunquam anxietatem ſubnaſci (*a*), tunc medicum ad ſudorem movendum ſe convertere: ſigna etiam dat, quando calida medicamenta dare oporteat (*b*). Ita docet neceſſe fore pro-

---

(*s*) Ib.
(*t*) Ib.
(*u*) Ib.
(*v*) C. 6.
(*x*) C. 13.
(*y*) *Contin* C. 5.
(*z*) *Contin*.
(*a*) C. 6.
(*b*) Ib.

movere eruptionem, ſi ultra diem quintum eruptio ceſſaverit (*c*). Conferre ad eum finem cutem mollire calidæ fotu (*d*).

Poſt diem ſeptimum omnino a purgantibus medicamentis abſtinendum (*e*) eſſe.

Peculiariter laborat in oculis defendendis; periculum enim ſibi metuit, ſi puſtula in oculo eruperit (*f*). Utitur vero fere adſtringentibus medicamentis (*g*). In angina quam a variolis metuit (*h*), venam audacter ſecat. Puſtulas magnas perforat (*i*).

Conſilia dat ad ſiccationem promovendam, ſi renuant, ſalem adſpergit (*k*); monet tamen ne is ſalis uſus ante tempus adhibeatur (*l*).

Multa molitur ad delenda veſtigia [*m*].

Adparet RHAZEUM abſque verioris theoriæ præſidio intellexiſſe, in principio morbum

---

(*c*) C. 6.
(*d*) Ib.
(*e*) paſſim.
(*f*) C. 7.
(*g*) Ib.
(*h*) Ib.
(*i*) Ib.
(*k*) C. 8.
(*l*) *Contin.*
(*m*) C. 10.

ut inflammationem curari debere, inde poſt eruptionem, viribus ſuſtentandis & avertendæ putredini ſtuderi. Paucula ego correxi, dum operis folia edebantur. Vale Lector amice, die 2 Jan. 1772.

ALEXANDRI

ALEXANDRI TRALLIANI

DE ARTE MEDICA

LIBER PRIMUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM

DE ALOPECIA.

ALOPECIA vitium est, quo capillis fluentibus, caput nudatur ac glabrescit. Non autem ex una, sed varia & multiplici causa trahit originem. Quippe tum ex pituita calefacta, ac in salsam qualitatem conversa, tum ex bile & humore melancholico nascitur. Efficiens igitur affectus causa considerari, & internosci, atque ita tandem curatio ipsius tentari admoverique debet.

NOTÆ. Causa vitii efficiens ex pilorum colore internoscitur. Etenim flavi biliosam humorum vitiositatem superare indicant: nigri, humorem melancholicum: albi, pituitam. Sic igitur discernere licet quo recremento superante vitium in capite provenerit.

CURATIO. Curare igitur hoc modo convenit: Humorem vitiosum, si quidem copiosus superet, expurgato, bona prius victus ratione usus: sin exiguus exstiterit, medicamenta quæ salivam movent, (ἀποφλεγματισμοὺς Græci appellant) & sola præsidia quæ partibus inducuntur, sufficient. At in quibus vitium inveteravit, valentioribus auxiliis potius utitor: in quibus autem non multo ante affectus ipse obtigerit, imbecillioribus simul & simplicioribus curationem tentabis. Quoniam igitur remediorum alia simplicia, alia sunt composita, primum a simplicioribus auspicemur: ex quibus is qui vires ipsorum noverit, etiam composita facere medicamenta potest.

De simplicibus medicamentis.

Alcyonium igitur ustum, & ex veteri oleo tritum, si loco illinatur, probe alopeciis medetur: atque id subinde in iis expertus sum, qui non longo tempore hoc vitio detenti fuerant. Similiter facit etiam arundinis cortex, ac radices ejus combustæ: item amygdalæ amaræ totæ ignem expertæ. Utilissima quoque est hastulæ regiæ radix, & abrotanum: ad hæc fimus caprarum, earumque ungulæ crematæ, & ex aceto in lævorem detritæ. Jam thuris lacryma etiam accurate pluribus diebus lævigata bene facit. Adhuc efficacius id præstabit, si ad solem plusculis diebus studiose lævigata fuerit. Vel herbam verbenacam probe detritam ex aceto illinito: ubi partem cui induces, nitro prius bene infricaveris, & linteolo absterseris. Commodius enim ita operabitur. Insuper thuris lacryma, & murium stercus, pari portione aceto lævigata, pilis cito pro-

ducendis faciunt. Præſtat autem locum prius irritare, cui remedia inducentur, raphani radicibus & cepis tranſverſim inciſis: atque ita remedio uti.

Aliud. Item erinacei terreſtris cinis pice liquida exceptus, illituſque, pilos reddit, ac ſtatim alopeciæ vitio medetur.

Aliud. Pari modo facit etiam ranarum cinis, pice liquida exceptus, & illitus.

Aliud. Pyrethrum lævigatum una cum felle vitulino illinito, continue id faciens etiam contra diuturnos affectus.

Aliud. Stercus felinum ex aceto oblinito: præſtans eſt remedium, & naturali vi huic vitio valde adverſatur.

De medicamentis compoſitis.

Aeris uſti drachmæ duæ, ſulphuris vivi drachmæ duæ, haſtulæ regiæ drachmæ duæ: lævigata ex ovorum luteo, loco prius infricato illinantur.

Aliud. Nuces avellanas integre combuſtas ex oleo lævigato, partique prius raſæ illinito.

Aliud. Adipis urſini unciæ duæ: adarcæ unciæ tres: muſcerdæ unciæ tres, picis liquidæ unciæ tres, olei ex lucerna uſti drachmæ duæ. Hoc excepta, loco prius raſo injungito.

Aliud. Aceti acris uncia: alliorum, olei roſacei, ſingulorum uncia. Partem ægram panniculo laneo infricatam oblinito.

Aliud. Ranarum unciæ tres, muſcerdæ, corticis arundinis, cineris, picis liquidæ, porri ſeminis, ſingulorum uncia. Cedrino oleo excepta illinuntur.

CAPUT II

DE CAPILLIS FLUENTIBUS.

CAPILLI multis de caufis fluunt: etenim ex inopia materiæ, quæ ipfos nutrire & generare poteft, item ex meatibus denfatis & rarefactis, & ex pravorum recrementorum purgatione interdum accidit. Quoniam igitur caufæ, quæ defluvia capillorum efficiunt, non fimplices fed diverfæ exfiftunt, oportet unicuique obfiftere, atque ita convenientem curationem adhibere. Si enim ex magna ficcitate capillorum defluvia accidant, & quod recrementa illos nutrientia confumantur, tunc frequentius æger lavari debet, ciboque nutriri humido, bonique fucci, & qui prompte in corpus diftribui poffit, nihil autem habeat falfum aut acre. Vinum ei non liberaliter permittere, præfertim merum: neque multam venerem concedere oportet. *Balneum autem hunc in modum adhibendum eft.*

De balneo ad idem.

Balneum efto temperatum, quod non valde calidum vel aerem vel folium habeat. Accipiant autem ægri aquam temperate calidam, unganturque caput multo hydrelæo: non autem fapone aut nitro caput abftergant. Quippe id agendum non eft, fi capillorum defluvium ob inediam evenerit. Sin autem ex meatuum raritate & humorum digeftione, & veluti extra cutem elabentibus quæ pilos nutriunt recrementis accidat, non alienum eft tunc uti remediis, quæ refrigerant &

adſtringunt liberalius, ſimilique victu; qui nihil acre in ſe contineat, dilatandis aperiendiſque meatibus efficax: cujuſmodi ſunt eruca, naſturtium, porrum, cepa & allium. Hæc enim omnia defluvio ex denſatis infarctiſque meatibus orto ſunt idonea. Lactuca autem, malva, ova, panis ſiligineus, in temperatam aut frigidam aquam tinctus, pepones, cucumeres, piſces dura carne præditi, ſuilla caro non pinguis, & maxime bubula, pedes bubuli, iſicia, pectines & buccina, iis quibus ob cutis raritatem pilus defluit, conveniunt. Vino hi, & potiſſimum veteri, abſtineant. Balneum vero ingreſſi, aqua frigida caput perfundant: ac rurſus in frigidæ ſolium deſcendentes, ex fluente canali aquam frigidam copioſe capite recipiant, roſaceoque ipſum, aut omphacino, aut melino, aut myrteo perungant. Hac enim victus ratione degentibus ipſis non modo defluvium naſcens impedietur, ſed etiam alii capilli enaſcentur. Porro ſi ob meatuum denſitatem, pilorum generatio prohibeatur, tunc iis potius uti convenit quæ rarefacere poſſunt, & moderate calefacere: atque tunc etiam magis quum tempus fuerit hybernum, & æger in frigidis locis degerit: vel etiam ſi temperamento frigidiore ſit & magis pituitoſo præditus. At quia rarefacientia materiam quidem evocant, non ſinunt autem ipſam inhærere, & pilos nutrire ac generare, miſcere his convenit tum quæ cutim roborare, tum quæ denſare paulatim queant, ut mixta in remedio facultas eſſe deprehendatur, nempe attractrix ſimul & altrix retentrixque: ex præſenti quidem caliditate, attractoria: ex frigiditate vero, retentoria. Multa igitur ſunt medicamenta quæ vires ex variis naturis conflatas ha-

beant: ex quorum numero exiſtit ladanum, oleum lentiſcinum, omphacinum, & myrteum. Sunt etiam complura ad rarefaciendum apta, ut ranarum cinis, cepa, alcyonium, thapſia, euphorbium, ſinapi, & quæ ſunt ejus generis: quibus omnibus uti poteris, ſi valentiorum quidem vim remittas, imbecilliorum autem intendas. At ſi ex recrementorum capitis purgatione capillorum defluvium acciderit, nihil prorſus curioſe tentandum eſt, quemadmodum in iis, qui ex morbo ſe recolligunt. Sufficit enim ſolum, ſi bonus ſanguis deinceps generetur, & æger in naturalem ſtatum ex morbo revertatur.

Medicamentum ex ladano.

Ladanum myrteo oleo & vino maceratum, dum mellis habeat craſſitiem, capiti ante balneum, & poſt illud, inungito. Satius autem eſt etiam polytrichum, quod nonnulli adiantum vocant, dimidio ladani ponderi adjicere, & myrteo oleo exceptum illinere. Quod ſi hyems fuerit, & æger caput temperamento frigidum habeat, etiam paulum calefacientia & rarefacientia remedia adjungito: ut nardinum modicum, & cyprinum, vel aliud tenue & odoratum medicamentum.

ALIUD. Anemonæ florem tritum ex oleo illinito.

ALIUD. Verbenacam rectam cum radicibus ſiccatam tritamque, tenuiſſimo cribro incernito: deinde mixtam oleo, ut ſordium craſſitudo fiat, æreo vaſe reponito: & quum opus erit, ex oleo utitor.

CAPUT III.

QUOMODO CAPILLI NIGRESCANT.

GALLARUM, acaciæ, squamæ æris, chalcanthi, aluminis pares modos, in urina pueri venerem non experti, diem unum macerato: deinde pilis detersis illinito: & caput inter ad triduum ligato. Usu compertum est.

ALIUD. Nucum viridium corticis uncias tres, ilicis fructus uncias sex, vini nigri sextarios tres, ad tertias decoquito, ac ubi id quod reliquum est expresseris, cum olei myrtei sextario subigito. Utitor quotidie.

ALIUD. Vini nigri vetustissimi uncias tres in vas plumbeum conjicito: & rasuræ plumbi uncias duas in eo dies quindecim macerari sinito: deinde oleum primarii superfundito: & subigens illinito, præcipue in viris.

ALIUD. Gallas coctas tritasque capillis nocte ac die obducito: a lecto autem surgens aqua frigida abluito.

Ut capilli rufi tingantur & flavescant.

Myrrhæ partem unam, salis floris partem unam diligenter lævigato, & redigito ad sordium crassitudinem: ac caput, ubi exterseris, medicamento illinito, sinitoque noctem & diem, & deinde abluito.

ALIUD. Lupinos crudos ex aqua inungito: item junci angulosi folia, herbæ lanariæ (quæ στρȣθίον Græcis dicitur) succo macerato, atque eo diluto utitor.

Ut capilli flavi fiant.

Argenti ſpumæ uncias quatuor, terræ Creticæ uncias quatuor, calcis vivæ uncias quatuor, aquæ quantum ad ſordium craſſitiem faciendam ſatis eſt inungito, adponitoque betæ folia ad dies tres aut quatuor: deinde medicamenta abluito.

Ut capilli nigri flaveſcant.

Floces vini in balnei ſordes mittito, & in ſpiſſitudinem cerati redacta, ſub ſomnum illinito: & mane capilli flaveſcunt.

Tinctura qua capilli fiant colore aurei.

Aluminis drachmæ ſex, ſandaracæ drachmæ ſex, croci drachmæ duæ, thapſi quo tinctores utuntur (Romani herbam rubiam appellant) drachmæ duæ: lixivii piliariorum ſextarii quatuor. Lixivium cum thapſo incoquito uſque ad dimidias, deinde arida adjicito: & poſtquam uſus fueris, abluito aqua decocti fœnigræci, & hordei, cuminique.

Quomodo capilli albi fiant.

Verbaſci albi florem comburito, ac ex aceto maceratum in ſaponem miſceto, eoque pilos abſtergito.

ALIUD. Verbaſci ſeminis, aluminis rotundi, raphani corticis, ſingulas uncias contundito, miſcetoque glutinis taurini (quæ taurocolla a Græcis dicitur) drachmas quatuor: ac utitor.

CAPUT IV.

DE PORRIGINE.

Porrigo eſt, ut compendioſe dicam, ubi tenuia & furfuracea corpuſcula ex capitis ſuperficie, aut etiam ex reliquo corpore, citra exulcerationem plurimum reſolvuntur: unde etiam Græcis pityriaſis appellata eſt. Naſcitur hoc vitium inde, quod pravus quidam humor pituitæ ſalſæ, aut bilioſæ, & melancholici ſanguinis furſum ad caput evectus fuerit. Si igitur talia in toto ſubſiſtant corpore, ipſius antea ratio curaque habenda eſt: deinde ſic ad ea, quæ partibus admoventur remedia deſcendendum. Si vero nullum in univerſo corpore recrementum conſpiciatur, etiam ſola tum quæ a veteribus medicis, tum quæ a nobis inventa ſunt, medicamentorum auxilia, probe curare affectum poſſunt.

Curatio. Cretæ cimoliæ aqua prius maceratæ ſuccum betæ miſceto, & illinito, & ſinito dum inaruerint: deinde ubi ablueris, thuris lacrymam tritam ex vino & oleo inungito, ac ſinito quo uſque deſiccetur; aut herbam pediculariam; quæ ſtaphis agria dicitur; ex oleo perungito.

Aliud. Ad humidiores autem porrigines, muria aut lupinorum diluto abluito. Eſt enim hoc medicamentum experimentis & uſu comprobatum.

Ad pediculos, & lendes.

Nitri, ſandaracæ, herbæ pediculariæ, ſingulorum uncia, ex oleo myrteo inungitur.

ALIUD. Herbæ pediculariæ unciæ duæ, ſandaracæ uncia, ex oleo & vino trita, toti corpori inungentur. Ad idem facit etiam terra Samia, quæ Græcis ἀστὴρ dicitur, & nitrum ex oleo.

CAPUT V.

AD PSYDRACIA ET EXANTHEMATA QUÆ IN CAPITE GIGNUNTUR.

PSYDRACIA, exigua capitis tubercula ſunt, puſtulis ſimilia, quæ ſummam cutem excedunt. Exanthemata vero, ſuperficiariæ cutis exulcerationes ſunt, ſubrubicundæ & aſperæ. Utrumque vitium præſidiis infra poſitis exteritur.

CURATIO. Argenti ſpumæ, ceruſſæ, ſingulorum unciæ quatuor: aluminis, rutæ foliorum viridium, ſingulorum unciæ duæ, ex aceto myrteoque oleo inungantur. Magis autem proficiunt ad ea quæ humiditate ſcatent.

CAPUT VI.

AD VITIA CAPITIS SCABIOSA ET SANIOSA.

RUTA & alumine detritis ex melle utitor in capite prius raſo. Si vero cutis a capite recedat, oleæ folia cocta ex melle inducito.

CAPUT VII.

AD ULCUSCULA CAPITIS DENSA ET RUBRA, PAPILLIS SIMILIA, A QUIBUS SANIES RESOLVUNTUR.

Capite prius raſo, abſterſoque aqua & nitro, ſulphure vivo ex hominis urina contrito, utitor.

Aliud ad capitis vitia.

Argenti ſpumæ, ceruſſæ, ſingulorum drachmæ duodecim: ſulphuris vivi drachmæ octo. Cerato myrteo exceptis utitor.

Aliud. Cretam ſutoriam (quæ melanteria Græcis dicitur) cum aceto inungito.

CAPUT VIII.

DE ACHORE.

Achor vitium eſt, quod in capitis extima cute exiguis foraminibus oboritur, ex quibus humor ſaniei, quæ Græce ichor dicitur, ſimilis emanat: ideo etiam malum illud achor Græcis appellatur: *noſtris*, *manantia ulcera*. Eſt autem id quod defluit, interdum bilioſum, aut pituitoſum: interdum etiam melancholicum. Internoſcere igitur principalem cauſam oportet, non enim eadem in omnibus curatio exiſtit. Nam quum recrementum quod ſuperat, bilioſum eſt, tenui eſt ſubſtantia, quod emanat, & colore

ſubpallidum. Sin autem non tenue ſubſtantia, & colore ſubpallidum, ſed craſſum & viſcoſum exſtiterit, id quod redundat, pituita eſt, & achorem efficit. Quod ſi nihil horum fuerit, loca vero unde humor effluit, dura magis, cutim excedentia, & ſtrictiora appareant, ut ne quicquam ab eis effluat, aut vix exiguum, intelligito melancholicum ſubeſſe recrementum, quod achorem pariat. Cæterum etiam obſervari debent cauſæ, quæ præceſſerunt, temperamentum ægri, ætas, & guſtus. Etenim amarorem ſentiunt, quibus cauſa eſt bilioſa: ſalſam autem qualitatem, quibus eſt pituita ſalſa: acidam vero, quibus humor melancholicus. Jam ex tactu internoſcere poteris, calidior enim tibi apparet, in quibus eſt bilioſum: frigidior autem, in quibus pituitoſum: minus autem frigidus, in quibus melancholicum. Ita ſane internoſces humores achorem parientes.

CURATIO. Curare hos oportet ſimiliter ac eos, qui alopeciæ vitio tenentur, ſi quidem corpus univerſum humoribus copioſis ſcateat (quod plethoricum dicitur) & vitioſis (quod cacochymum) purgare id totum prius, ejuſque ſollicitudinem habere, poſtea ad particulares medicinas pervenire convenit.

CAPUT IX.

DE FAVO.

SCIENDUM eſt, etiam favum ſimile eſſe achoribus vitium, magnitudine tantum differens. Nam foramina meatuum unde humor emanat, apum favis reſpondent: unde etiam Græcis κηρίον apud ve-

teres nominatum eſt. In achoribus autem dictis non videntur meatuum foramina, ex quibus humor emanat. Quæ igitur ad achoras dicta ſunt, ea in favo quoque recitare convenit. Quoniam vero multa ſunt, quæ adverſus achoras proficiunt, diſtinguere convenit, quæ eorum ſint valentiora, magiſque diſcutiant: rurſus quæ repellant, quæ vèro mixtam facultatem habeant. Dicamus igitur, quibus in affectibus quæ potius medicamenta adhibenda ſint. Incipientes ſane achoras, ubi totum corpus pravis humoribus aut copioſis liberum fuerit, medicamenta adſtrictoria repulſoriaque curant: qualia ſunt myrrha, piceæ cortex, & rubi folia illita: item plantago, oleaſtri ſuccus, ſalicis folia floreſque, & polygonum. Difficilium autem achorum incrementis obſiſtunt ea quæ ſimul repellunt id quod influit, ſimul etiam concoquunt, & id quod continetur diſcutiunt, quum mixta facultate ſint prædita: quibus poſt principia uti convenit. Hujuſmodi vero ſunt, myrteum oleum, lentiſcinum, ruborum aut portulacæ ſuccus ex oleo, ladanum cum vino illitum, cyperus, & lenticula. At ſuperficiariis & exiguis achoribus auxiliantur, quæ mediocrem facultatem obtinent, & nihil quod irritet diſcutiendo indicant. Id præſtat terra Cimolia, Cretica, & Samia: item pompholyx, ſpodium, ſpuma argenti, cadmia, adiantum cum roſaceo, fœnigræci decoctum, malva cum vino & farina ſubacta, ac nonnulla validiſſimis viribus, ut etiam achoras a craſſis admodum & viſcoſis humoribus infarctisque cuti contumaciter poſſint evacuare. Talia ſunt, ſales, chalcitis, fæx vini cremata, ſandaracha, calx viva. Item acetum quam acerrimum, præſtantiſſimum ad achoras eſt medicamentum.

Optime etiam diſcutit radix lilii, cucumeris, bryoniæ & aſparagi.

Medicamenta ad achoras dolorificos.

Quum multa ſanies excernitur, & dolor vehemens affligit, cataplaſma convenit ex lente lævigata, coctaque cum mellis momento: aut ex pane cum coriandro, aut plantagine, aut ſolano, aut ſeri, aut polygono, aut perdicio herba. Scire autem licet quum acceſſiones remittunt, partem affectam tondendam eſſe, & abſtergendam fœnigræci decocto, aut betæ, ſimiliumque, ex aqua.

Medicamentum ad achoras, & totius corporis eruptiones, quæ exanthemata dicuntur.

Ceruſſæ drachmæ ſex: argenti ſpumæ drachmæ quatuor: ſulphuris vivi drachmæ ſex: ceræ drachmæ ſex: olei roſacei aut myrtei quod ſatis eſt, ut ceratum liquidius efficias. Sicca cerato miſceto, & caput inungito.

ALIUD. Plumbaginis, ſulphuris vivi paria pondera. Lævigatis affundito roſaceum, aut myrteum, aut lentiſcinum, uſque dum ſordium fiat craſſities: & illinito.

Aliud efficacius ad achoras peculiare.

Argenti ſpumæ drachmæ viginti: calcis vivæ drachmæ quindecim: aceti hemina, olei myrtei unciæ quatuor. Sicca teres diligenter ex aceto: poſtea ſuperfundes oleum, & uteris.

CAPUT X.

DE DOLORE CAPITIS.

Dolor capitis, qui Græcis κεφαλαλγία dicitur, accidens est multis ex causis ipsum efficientibus proveniens. Etenim sæpe & a qualitate sola, & a copia, interdum ab utrisque simul contingit: breviter, quamcunque dixeris præcedentem sive conjunctam causam, hanc quoque dolorem capitis facere deprehendes. Quoniam igitur non una causa existit, sed diversæ, quæ dolorem capitis excitant, necesse est variam quoque curationem adhibere, ad singulas ipsas respicientes: atque idcirco a curatione illius doloris qui ex qualitate contractus est auspicemur. Sciendum itaque est, vehementissimos capitis dolores ex efficientibus qualitatibus proficisci, & præcipue calida: qui vero a siccitate proveniunt, æque vehementes non sunt. Nam humidæ qualitates, quantum ad ipsas attinet, nullum prorsus dolorem inferunt, nisi acrimonia fuerit conjuncta. At ubi humores non calore, aut frigiditate, sed copia infestant, tum distentionis, tum obstructionis dolores pariunt, maxime si crassi & glutinosi fuerint. Incipiamus igitur curationes persequi, initium facientes ab iis capitis doloribus qui præcedentibus causis atque externis constituuntur.

Notæ doloris capitis ex insolatu contracti.

Eorum qui insolatu & calida intemperie capite laborant, indicia omnibus nota & in confesso sunt. Nam cutis horum ad tactum calidior apparet;

quumprimum manum ei admoveris, ſine mora aridior deprehenditur. Oculos ægri habent rubentes, frigidæ adſperginibus ſuper caput datis oblectantur: & non ſolum hoc facientibus dolor mitigatur, ſed etiam maximum percipitur adjumentum.

Curatio doloris ex inſolatu concitati.

Quod exuſti in ſole refrigerantia requirunt, omnibus eſt manifeſtum: ſed illa quæ etiam tenuem facultatem obtinent, cujuſmodi eſt oleum quoque roſaceum inunctum, paulo aceti adjecto. Magis enim adhuc penetrare roſaceum poteſt, ſi cum aceto illinatur. Quod ſi calor amplius ſuperare videatur, etiam refrigerantium vim intendere convenit, admiſcendo ſempervivi ſuccum, aut ſerpilli, aut parietariæ, aut portulacæ, aut lactucæ ſylveſtris, aut ſereos, aut intyborum, aut cucurbitæ, aut roſarum, aut uvæ acerbæ, aut polygoni ſuccum, aut mali punici, & præſertim acidi, aut aliorum ſimilium, ſiquidem conſideraveris, refrigerantium, ita ut non magnum torporem inducant, aut adſtringant, ut dictum eſt. Vitare igitur oportet etiam propter hoc, mandragoræ oleum, & quæ ex capitibus papaveris, & liquore eius parantur, niſi antea eis uti propter multas vigilias coacti fuerimus: atque tunc, cum multa cautione modice offerri debent. Quum igitur perfecerimus, quod res poſtulat, ſtatim refrigerantium uſum fugiemus, maxime in corporibus quæ excrementis ſcatent, & quibus gravitatis ſenſus in capite percipitur. Accidit enim frequenter, ut caput in iis, quibus id humorum copia præditis ex inſolatu repletur, cucurbitulæ inſtar ſuperflua ad ſe attrahat: ſicut in illis quibus ex

ex insolatu simul etiam humores infarcti impactique in capite sunt, valde refrigerantia vitari debent, oleum autem adhiberi chamæmelinum, recenter potius præparatum. Sin autem vetustas vitium occuparit, adjicere ipsi etiam rosaceum oportet, duas quidem partes chamæmelini, unam autem rosacei: vel contra, vel etiam æquali portione. Alias enim alia quantitas convenit, eoque definiri non potest. Condiscere igitur omnia præstat, quemadmodum vera HIPPOCRATIS doctrina præcipit, atque ita variare quantitatem, respiciendo ad ætatem, anni tempus, regionem, habitum corporis, & temperamentum. Hanc regulam attendens, exquisitam quantitatem consequeris.

De cerato ad idem vitium.

Sin autem calida in his intemperies perseveret, necessario utemur etiam ceratis ad refrigerandum efficacioribus, maxime rosaceo, cui adjectum sit paulum aceti, aut succi portulacæ, aut perdiciadis, aut cujuspiam alterius ex iis, quæ superius recitavimus. Oportet autem semper ceram prius lavare, aqua frigida adjecta, ubi ad ignem resolutam probe liquefeceris: atque id faciendum est non solum priorem aquam mutando, sed etiam postea puram immittendo. Post hoc autem, oleum rosaceum ceræ admisceto, aquam (ut diximus) & acetum, aut succum aliquem superfundens, quousque ambo bene commixta fuerint. Ceratum sic confectum, in tenue linamentum illitum, toti capiti applicato, præsertim temporibus, ut medicamenti vis transmittatur; capillos autem auferre convenit, & medicamentum crebrius mutare. Ubi enim sic nos egerimus

ſuperans intemperies ad temperiem repente convertitur.

De capitis dolore qui ob calidam intemperiem perſeverat.

Quibus calida intemperies conſtanter perſeverat, in his ea quæ prædiximus agenda ſunt. Quum vero nihil profecerint, etiam neceſſariis & valentioribus remediis utendum eſt: inter quæ habetur etiam paſtillus, cujus mixtura ita ſe habet.

Paſtillus ad diuturnum capitis dolorem, & calidam intemperiem.

Croci drachmæ quinque, chalcanthi drachmæ decem, aluminis ſciſſi drachmæ ſedecim, myrrhæ drachmæ tres: omphacii drachmæ tres, chalcitidis, gummi, ſingulorum drachmæ tres: vini auſteri quod ſufficit. Terito diligenter, ac in paſtillos redigito: quum uſus poſtulat, ex poſca diluito, ac utitor ad intemperies calidas, jam inveteratas. Quod ſi vigiliæ ægro obvenerint, ſuccum papaveris potius objicito. Ita enim utriſque, & intemperiei ſimul, & vigiliæ, recte medeberis.

De capitis dolore qui ex calida jecoris intemperie provenit.

At ſi capitis dolor frequenter inde quod jecur ſit calidum oriatur, dum ſcilicet ardeſcit ipſum, vaporeſque ſurſum ad caput exhalant, neceſſe eſt univerſam curationem ad id quod præceſſit accommodare. Extrinſecus ſane, aut melinum oleum, aut roſaceum, aut hydrelæum,

aut ceratum. Intus autem, cibum præſertim liberaliorem, qui refrigerare queat, & ægrum reficiat. Hora ſecunda aut tertia, panem in aquam tepidam intinctum aſſumere, ne vapores ſurſum erumpant; aut citrum, aut malum, aut aliud quoddam refrigerans, iiſque cibi vice utantur; & aquam frigidam bibant, præcipue ſi ejus potioni aſſueverint. Sin minus, certe ad medium cibi ſumpti, aut cum vino, aut abſque vino ea offeratur. Breviter, univerſum victum talem instituant. Ita quoque in iis, qui ſtomachum ventrem, aut lienem calidiorem, habent, agere convenit.

De capitis dolore ob frigidam intemperie orto.

Qui vero capitis dolorem ob frigidam intemperiem conceperunt, hi omnia illis contraria experiuntur, quibus ex inſolatu caput indoleſcit. Etenim neque caput tactu calidum deprehenditur; neque facies rubeſcit, neque arida & collapſa apparet, ſed e contrario plena & pallida. Ita vero internoſces qui ob frigiditatem denſationemque capitis dolorem ſuſtinent. Cæterum & victus ratio. & cauſæ primariæ ac præcedentes, ſi diligenter perſcruteris; manifeſtam tibi diſcretionem adferent.

CURATIO. Curare igitur generatim quidem calefacientibus oportet: cæterum vero pro intemperiei magnitudine remedium quoque variandum eſt: interdum rutaceum oleum capiti inducendo, aut laurinum, aut irinum, aut nardinum, aut opobalſamum: quod etiam maxime proficit, in quibus dolor ex craſſiore & viſcoſa magis pituita oritur. Illinire autem convenit frontem ipſorum & tempora medicamento cyphonio, & iis que ex

pipere & euphorbio componuntur. Multa autem ſunt ab auctoribus prodita, ex quibus licet, ſi parare oportet, unicuique utile ac idoneum deligere. His igitur ſi vinum tenue dederis, aut aliud quoddam extenuans calefacienſve, non nocebis. Nam omnia ipſos juvant quæ mediocriter extenuare & calefacere poſſunt: & geſtatio motuſque in equo, balinea calidiora, & apophlegmatiſmi.

Sin autem affectus inveteraſcit, etiam vomitus e radiculis raphani prodeſt. At in quibus qualitas citra copiam moleſta eſt, non opus erit ejuſmodi medicamentis. Ut autem inveteratos affectus prompte curare poſſis, utitor eo, quod columbarum ſtercus recipit. Habet ſe autem ipſius compoſitio in hunc modum: piperis albi, crocomagmatis, ſingulorum drachmas duas, euphorbii recentis drachmas ſex, ſtercoris columbini drachmam unam & ſemiſſem, aceti acerrimi quod ſatis eſt. Locum affectum prius perfricatum ut caleſcat, inungito. Ubi autem medicamentum validius eſt quam corpus ferat, remittere vim ipſius oportet, admiſcendo ei amyli momentum, & lac muliebre, quum uti volueris. Rurſus autem ubi vim ejus intendere libet, abſinthii paulum admiſcebis ex aqua dilutum.

De dolore capitis, ex vitio ſtomachi contracto.

Nec vero dolor in capite primario affectu laborante perpetuo accidit, ſed interim etiam ex ventre ipſo frequenter, aut ſtomacho, aut alia quadam parte, aut flatibus vapores quoſdam surſum mittentibus ſupervenit.

De dolore capitis quem biliosus humor invexerit.

Si igitur capitis dolor ſubinde ex humoris bilioſi abundantia naſcatur, curatio eius medicamentis, quæ bilioſum humorem purgant & ſubducunt, adminiſtrari debet: verum ut probe hunc vacuare poſſis, humidiore prius victu opus eſt, balneiſque temperatis, unctionibus, & aquæ potu liberaliore. Ita enim diffuſa bilis, & veluti imbecillior facta, facilius a medicamento ipſam trahente vacuabitur. Si igitur bilioſus humor copioſus nimium & calidus fuerit, ita agere oportet, ac liquorem ipſius, potiſſimum ſcammoniæ, cum modica aloe, aut abſinthio, aut roſarum ſucco, aut rhodomelo exhibere. Si vero non abundare tibi magis amaræ bilis humor, ſed in ſtomachi tunicas, veluti ſpongiam aliquam, abſorptus paret, medicamenta ex ſcammonia vitari debent, & omnino quæ valde calefaciunt. Dari autem ipſis debet aut abſinthii dilutum, aut ipſa aloe, aut medicamentum picra, ſi quæ etiam craſſities bili permixta tibi videatur.

Curatio, ſi viſcoſi fuerint humores ſtomacho inſidentes.

Sin autem humores viſcoſi in ſtomacho redundent, & in flatus diſſolvantur, doloriſque auctores fiant, ad ea quæ valide extenuant tum in cibo, tum in medicamentis, veniendum eſt: cujuſmodi eſt etiam apii radicis, aut hyſſopi dilutum, & ſuperfundenda inungendaque ſunt, quæ corroborant & calefaciunt; ut nardinum unguentum, vel gleucinum, vel Marciatum dictum.

Quod si magna humorum insidentium copia exstiterit, non solis remediis quæ partibus inducuntur uti oportet, sed prius extenuata probe materie, exhibere etiam quæ pituitam purgare queant: aut oxymel, tum simplex, tum quod Iulianum dicitur, capiti, stomacho, & toti corpori purgando efficax; vel catapotia quæ colocynthidem recipiunt. Purgare autem non modo semel, sed etiam bis oportet. Neque enim viscosus humor vacuationibus universis ac una vice factis cedit, sed potius per intervalla paulatimque, & crebrius repurgari medicamentis debet.

De dolore capitis in febribus oboriente.

Obvenit etiam capitis dolor iis, qui vehementer febricitant: verum considera diligenter num crisis ratione, an non, oriatur. Constat enim quod si capitis dolor hujus gratia contingat, ut in iis qui sanguinem ex naribus profundunt aut vomunt, nihil tentare oportet, aut tumultuari, aut curationem adhibere. Nam ea quæ admoventur, præterquam quod nihil juvant, etiam naturam subinde impediunt: id enim propter febris vehementiam & malignitatem accidit, ac omnia agenda sunt, ut febris vehementia mitigetur. Cæterum capitis quoque cura haberi debet, rosaceum ipsi superfundendo, interim per se, interim cum aliquo refrigorante, ut serpyllo, aut hedera, aut rosis, aut sempervivo. Quod si vigiliæ urgeant, etiam decocto chamæmeli, capitum papaveris & hederæ cum oleo rosaceo superfundatur: ac frons somniferis inungatur, aut succo lactucæ, aut pastillo trigono, aut crocode; aut summatim, omnia quæ adhibentur, leniendi, refrigerandi, & somnum inducendi vim obtineant.

De dolore capitis ex vino.

Dolor capitis, qui etiam ex vino ſuſcitatur, facile diſcutitur. Nam quum primum cauſam didicerimus, convenit ante omnia vino interdicere, & medicamentis uti, quæ refrigerant, & vapores repellunt. Tale autem eſt præſtantiſſimum roſaceum, aut per ſe, aut cum aceto, vel ſucco hederæ, vel braſſicæ. Nam hujuſmodi non ſolum ſiccant, ſed etiam naturali quadam facultate vino adverſantur; unde etiam ipſa braſſicæ folia, ſi capiti applicentur, bene faciunt: oportet autem ea prius aqua calida madefacere, atque ita illigare, Iam convenit etiam ipſam braſſicam decoctam ſemper comedere. Quinetiam lenticula his auxiliatur, præſertim qui humidiorem habent ventriculum. Adhæc mali punici grana ſuper cibum comeſta ipſos juvant: ac mala ſimiliter piraque aſſumere, & frigidam aquam bibere confert. At qui imbecilliori ſtomacho ſunt præditi, iis etiam paulum vini propinare, præſertim aquoſi, (quale eſt Cnidium, Samium; & Sareptinum) conducit; nullum autem vinum ſi vetuſtum. Nam præterquam quod caput nonnihil feriat, etiam vaporis quippiam ad ſuperiores partes effert. Panis autem ex aqua eſui his aptiſſimus eſt, item alica cocta, ova tenera, columbarum & gallinarum alæ, gallorum teſticuli, turdus; breviter, univerſus cibus eſto boni ſucci, ſtomacho utilis, & qui vapores arceat.

De dolore capitis ex ictu.

Dolor capitis etiam ex ictu aut caſu accidit, inflammatione in illo ſubſiſtente: quare etiam cu-

ratio ejus magno ſtudio tractanda eſt. Quippe periculum inducit, dum humores copioſius ad ipſum confluunt. Si itaque oborta inflammatio ſolam cutem ambiat, & non ulterius adhuc procedat, nihil negotii eſt, ſed dolor etiam, qui circa caput contingit, facile diſcutietur.

Sin autem tanta & tam valida urget, ut etiam membranam calvariam ambientem in conſortium doloris pertrahat, (frequenter autem cerebri quoque membranam quam meninga Græci appellant) haud exiguum etit periculum. Nam convulſiones magna parte & deliria comitantur, ut mortem ipſis maxime præcipitem inducant.

Ut igitur magnas inflammationes oboriri prohibeamus, neceſſe eſt curationem a ſanguinis miſſione incipere: ita namque influxus revelletur. Porro vacuatione facta, & corpore toto recrementis libero, deinceps etiam parti admovere auxilia oportet, & capitis ipſius curam habere, oleo dulci perfundendo, lanis contegendo, fovendoque omni ex parte, ne caput, hoc eſt nervorum origo, rigeat. Vino autem per initia ipſos, & & carnibus arcere convenit; & in totum, omnis victus purus recrementis expers eſſe debet, præſertim ſi etiam febris tibi vehemens eſſe videatur, tunc enim tanquam illius ratione ptiſanæ cremorem, lutea ovorum, malvam decoctam, lactucam, intybum & cucurbitam exhibere oportet.

Quod ſi vigiliæ urgeant, etiam chamæmelino oleo & roſaceo perfundere debemus: ſubinde vero etiam utriſque commixtis uti, plus vel minus a magnitudine inflammationis, ægri temperamenmento & ætate conſideratis.

Ita ſane, ubi inflammatio citra ulcus obvenerit, curationem moliri convenit. Sin autem ulcus quoque infeſtet, tunc eiſdem ſane uti non

dehortabimur: ſed præterea etiam roſaceo cum melle, aut tarrapharmaco, item ceratum ad inflammationem arcendam efficax, & medicamenta commode imponuntur, præſertim anemone, hæc enim variis modis auxiliatur, & linamentis illita & ſuperinducta. Talis enim curatio exſiſtit, quum inflammatio ulceri conjuncta fuerit. Dicetur autem abſolutius, quum de vulneribus capitis aliarumque partium propriis, ſermonem habebimus.

CAPUT XI.

DE CEPHALÆA.

Gravis quidem affectus, & vehementer dolorificus eſt, ut etiam ipſæ oculorum radices indoleſcant: eſt quoque diuturnus, & levi occaſione excandeſcit exacuiturque. Nam qui hoc malo detinentur, alii vini paulo meracioris potione, alii odore quodam, ut ſtyracis, aut thuris, nonnulli ab ipſo luminis ſplendore feriuntur, ut in tenebris magis content ſint, quam in lumine, degere.

Fit autem potiſſimum hic morbus etiam ex diuturna membranæ calvariam ambientis, aut cerebri membranarum inflammatione; item ex obſtructione & crudiorum craſſiorumque humorum copia, interdum etiam ob magnam humorum in alto deſidentium acrimoniam. Frequenter ob calidam quoque intemperiem malum hoc naſcitur, capite ſcilicet ſpatio temporis imbecilliore facto, atque ob id prompte humores ſuſcipiente: nonnunquam vero ab inferioribus recrementa quæ inveniuutur, cucurbitulæ inſtar attrahente.

Diligenter itaque attendendum, ut in aliis quoque affectibus & animadvertendum est, qua ex causa nascatur, & generationis trahat originem: nempe ex copiane an particularum cerebri inflammatione quapiam, vel obstructione, vel acrimonia inveterata. Sic namque morbus, si modum aut tempus inspexeris, arte facilius solvi poterit.

Notæ ipsius hæ sunt.

Si igitur magna gravitas in particula percipitur, constat non solum qualitatem, aut vapores aliquos, sed materiæ copiam obstructionis esse opificem: id quod manifestius cognosces, si præter omnia a me dicta, totum ægri corpus consideres, naturane plethoricum sit, an minus: item, si omnia quæ præcesserunt perpendas. Ubi enim sic universa circumspexeris, firmius internosces.

Notæ cephalææ quæ propter cerebri inflammationem nascitur.

Si igitur gravitatis sensus & pulsatilis dolor ortus fuerit; clarum est, cephalææ affectum propter inflammationem quandam evenire.

Notæ cephalææ ex spiritu.

Quod si tensionem solam citra gravitatem & pulsum æger sentiat, manifestum est rursus, affectum ex flatuoso insidente spiritu fieri.

De dolore ex acrimonia proveniente.

At ſi nullum ex his infeſtet, roſio autem ſolum incidat, dolorem ex acri & bilioſo humore excitari intelligas.

Notæ doloris ex calida intemperie creati.

Sin autem nullum ex his cauſa morbum capitis pariens exſiſtit, calor autem circa caput percipitur, atque id natura calidius temperamento eſſe videtur, & cauſæ quæ præceſſerunt calidiores, collige potius ex omnibus, calidam quoque eſſe intemperiem, quæ ab infernis recrementa cucurbitulæ alicujus modo ad ſe attrahat, efficiatque, ut caput facile repleatur humoribus.

CURATIO. Qui ſane hunc in modum bona internoſcendi ratione ac via utuntur, inveteratos cephalææ affectus ſanare poſſunt. Si enim morbus ex copia fiat, totius primum corporis curam habere debemus, initio id quod ſuperat commode vacuantes, vel per ſanguinis miſſionem, vel purgationem.

Sin autem totum corpus non fuerit plethoricum, ipſum vero caput potius cauſam præbere videatur, eo quod natura ipſum injuriis & repletioni ſit opportuum, poſſitque attrahere quodcunque in ventre contentum invenerit, a toto quidem corpore abſtinendum eſt, neque venam ſecare prorſus aut purgare oportet: ſed in primis ipſi tanquam primario affectu laboranti proſpiciendum.

Et ſi quidem humores infixos frigidos eſſe ſuſpiceris, ſive a caliditate attractos, ſive ex imbecillitate illic natos, ſuperfundere ipſum & irro-

rare oleo convenit, aut herbis in vino decoctis non admodum calidis, ſed quæ robur quoddam habeant ad caput firmandum, quale eſt oleum ex acerbis olivis expreſſum, quod omotribes dicitur: cui adjiciantur capreoli hederæ, aut ſerpylli, aut menthæ viridis. Procedente autem tempore, etiam ex calidioribus admiſceto ſiſymbrium, aut pulegium, aut folia lauri, aut calaminthen.

His igitur medicamentis, eorumque ſimilibus utendum eſt: præſertim in hyeme, & maxime ubi ſuperantem intemperiam frigidam eſſe apparet, & humores qui capiti inſident, viſcoſi fuerint & craſſi. Nam illa infixos humores ſtrenue diſcutiunt, & caput corroborant, ut ne ipſum infirmetur, neque recrementa, quæ ex ventre in reliquas corporis partes diſtribuuntur, promte ſuſcipiat: caput enim frequenter non adeo calidum eſt ut ipſum recrementa corporis poſſit attrahere, ſed propter imbecillitatem illis repletur, ſuſcipiens magis quam attrahens. Ita illis ſane, ſi humores qui capiti inſident frigidiores fuerint, agendum cenſeo.

Curatio ſi dolor a bile procreatus fuerit.

Quod ſi humores calidi & bilioſi exſiſtant, tum oxyrrhodino, hoc eſt aceto & oleo roſaceo repido, tum eo medicamento quod ex papaveris capitibus (unde Græcis διακωδιῶν dicitur) & roſarum decocto paratur, caput ſuperfundas: adjiciens præterea etiam ea quæ leniter diſcutiunt, ut hederam, aut ſerpyllum, aut chamæmelum herbam, aut chamæmelinum oleum. Ac lavent ægri, aqua temperata *hoc eſt tepida* utentes, abſterganturque ptiſanæ cremore, aut vitellis ovo-

rum, tepidam ſuperfundentes aquam. Nam calida admodum & fervens, præterquam quod nihil præſidii adfert, offendere ipſos & irritare ſolet.

Ubi vero caliditatis fervor conquieſcit, non alienum eſt etiam mellis exiguum una cum vitellis ovorum, & unctionibus moderatis, quæ abſtergere & expolire poſſunt, admiſcere. Nam omnia nimium calida his ſunt inimica; ſive ſmegmata ſint, ſive apophlegmatiſmi. Quippe bilioſa recrementa ab humectantibus mediocriter tum balneis, tum medicamentis magis diſcutiuntur, quam plus æquo ſiccantibus & calefacientibus, quia ex ejuſmodi magis ſpiſſeſcunt quam diſſipentur.

At in quibus craſſi & non admodum calidi ſunt humores, in iis conſulo, ne admodum ſubito ad ea quæ diſcutiunt feraris: mitigare autem potius materiam moderatis unctionibus & balneis oportet, atque ita tranſire ad efficaciora, quæ extenuant & diſcutiunt, ut quæ ex nitro & ſinapi conficiuntur.

Declinante autem affectu, etiam frictione capitis linteis adhibita uti oportet, præcipue in balneo, prius nimirum capillis ademptis: item per vices iis quæ ſternutamenta provocant: primum ſane ſimplicioribus, deinde valentioribus. Ut autem is, qui parare illa velit, promte inveniat, explicanda etiam hic putavi: quorum ſcriptura in huns modum ſe habet.

Errhinum, hoc eſt, medicamentum quod naribus inditur, caput purgans, ad lippitudinem & morbum comitialem efficax.

Melanthii drachmæ octo, ſalis ammoniaci drachma, elaterii drachmæ quatuor. Trita ex-

cipiantur oleo Sicyonio, aut myrteo, aut irino, aut Cyprino, ut cerati habeat craſſitiem. Repoſitio igitur in pyxide cornea, uritor: ſubungens nares, attrahere jubeto. Hoc errhinum non modo confert diuturno capitis dolore affectis, ſed etiam iis, qui lippitudine infeſtantur, & comitialibus. Educit etenim facile ſiquid viſcoſum in cerebro & craſſum inhæreat: præterea etiam quod ex cyclamine conſtat, nihilo minus proficit: habet ſe autem hujus quoque ſcriptura hoc pacto.

Errhinum ex cyclamine.

Cyclaminis ſicci drachmæ octo. Sin autem, loco nitri, elaterium injicias, præſtantius evaſerit. Utitor autem in hunc modum. Tritum ipſum probe, per arundinem inſpirato: præcipiens ſurſum inclinando attrahere: deinde rurſus deorſum vergendo, etiam id quod congregatur, exſpuere.

Epithema ad diuturnos capitis dolores.

Utitor etiam epithematis in capite & unctionibus in diuturnis affectibus, quæ diſcutiendi vim obtinent; quorum e grege eſt & hoc, quod frequenter experimentum probavit: ſcriptura ejus in hunc modum ſe habet.

De cerato.

Irini unguenti, peucedani, caſtorei, ſingulorum drachma, baccarum lauri drachmæ duæ: rutæ ſurculorum drachmæ quatuor. Excipiantur cerato, quod ex roſaceo paratum eſt: ac capite

deraſo, per totum ipſum imponito. Sin autem acceſſio magna orta fuerit, mitigantibus & mediocriter reficientibus utitor, ex quibus hoc habetur.

Smegma ad capitis dolorem.

Liquoris peucedani drachmæ ſedecim: liquoris papaveris, aniſi, menthæ, myrhæ, ſingulorum drachmæ duæ. Aceto excipiantur, fiatque unguentum. In doloribus immoderatis, caput eo illinito. His & ſimilibus uti conſilium eſt, in quibus propter craſſos humores & ſpiritum flatulentum dolor gignitur.

In quibus qualitas doloris cauſa eſt.

At ſi dolor ex calida qualitate oriatur, clarum eſt ea adhibenda eſſe quæ etiam ex bilioſo humore dolentibus convenire diximus, citra miſſionem ſanguinis, aut purgationem, aut omnino qualecunque tandem vacuans remedium adhibitum.

Porro ſi affectum ex ventris retentione provenire contingit, omnibus modis is cibo & leniter purgare potentibus ſubduci debet: ſunt autem hujuſmodi multa, tum ipſe ſal. Quare ſi alvus ob viſcoſos humores cohibetur, hanc compoſitionem mixturamque dato. Salis Ammoniaci drach. duas: piperis drachma, euphorbii drachma. Dato ex ovo, aut ptiſana drach. duas aut quatur, aut ſcrupulos tres aut quatuor.

Quibus autem venter non ob viſcoſos humores adſtringitur, in iis utitor medicamentis quæ ſcammoniam recipiant. Habet ſe autem horum compoſitio in hunc modum, Salis communis tor-

refacti drach. tres: piperis drachmæ duæ, scamoniæ drachma. Dato ex ovo, pane, & quomodocunque velis, cochlearium. Nam hi sales admodum leniter ac citra molestiam ventrem purgare & emollire solent. Utitor his cum fiducia, tum illis quæ euphorbium recipiunt.

Quod si venter citatior sit, & caput magis ob siccitatem doleat, nititor cum cibo, potu & medicamentis sistere.

At si affectus ex vigilia & sollicitudine eveniat, iis quæ somnum inducunt, & laborantes omnino leniunt, curari debet. Summatim, remedia semper ad causam morbum facientem accommodato, ac utitor prædictis bona ratione ac via. Ita namque inveteratus ac contumax affectus, diligenti artificio & commodis præsidiis adhibitis, ex toto evincetur.

CAPUT XII.

DE HEMICRANIA.

SÆPE dimidia capitis pars indolescit, ita ut dolor circa dimidiam calvariam incipiat. Atque generatur hic quum recrementum aliquod ibi infixum aut impactum tum in flatus resolvitur, tum loca singulis diebus, aut uno interposito, aut duobus, irritat, pro subiecta specie motus sumens initium. Si igitur totum corpus recrementis liberum tibi apparet, capiti prospicito, ipsique particularem curationem adhibeto. At si copia toti corpori facessit negotium, tunc multifariam attendendum est, & internoscendum quis utique humor superans exsistat. Constat enim & vacuationem ejus tentandam esse, &, si sanguis fuerit,

ſuerit, per venæ ſectionem detrahendum: ſin alius quiſpiam humor fuerit, purgatione recrementi quod moleſtat, ſuccurendum.

De hemicrania ex conſenſu.

Si hemicrania ſtomachi affecti conſenſu oriatur, vel dum ipſe in concoctione infirmatur, vel quum materiam in ſe bilioſam vel pituitoſam continet, nec humores hi probe coquuntur, perpende rurſus, utrum ex calida intemperie, aut frigida proveniat. Si igitur ex frigida intemperie, calefacientibus ei proſpicere oportet: ſin ex calida, frigidis & contemperantibus.

Si dolor ex frigida ſtomachi cauſa dimidium calvariæ partem exerceat.

Quod ſi dolor ex frigida ſtomachi cauſa factus apparet, primum utitor fomentis ex vino & oleo, quod Græce œnelæon dicitur, nardo, gleucino, ſtyrace, maſtiche: deinde etiam epithematis, Polyarchio, aut Philagrio, & Marciato dicto, quod flatus in ſtomacho ſubortos ſtrenue poteſt diſcutere.

Cibus eſto ejuſmodi qui calefaciat ſimul & extenuet, necnon robur apponat. Hydrogarum igitur his eſt idoneum, quod copioſius aniſum recepit. Confert etiam oxymeli potum, & porra cocta, in cibo ſumpta. Item quod ex malis cotoneis conficitur, piper & zingiber recipiens. Auxiliantur ipſis etiam quæ ex hyſſopo, aniſo, dauco & apio propinantur. Ex oleribus, ſcandix, chærefolium aciculatum, gingidium, aſparagi paluſtres, & beta cum ſinapi, & capparide. Allium vero diuturnos

ter dolores diſcutit, quemadmodum etiam ſalſamentum, & encathera dicta, & coriax.

Catapotia quæ Græce vocantur κόκκοι διὰ κολοκυνθίδος *hoc eſt grana ex colocynthide.*

Juvat hos & vomitus a cibo, & purgatio quæ fit ex catapotiis, quæ colocynthidem & euphorbium recipiunt: compoſitio ipſorum ita ſe habet. Aloes ſeſcuncia: euphorbii ſeſcuncia: colocynthidis pulpæ, ſcammonii, gummi, ſingulorum uncia: bdellii Scythici ſeſcuncia, nitri Alexandrini ſeſcuncia, veratri nigri corticis uncia. Excipito ſucco braſſicæ, aut citrii, aut rhodomeli, ac dato ſcrupulos ſex. Tu vero non omnia, ſed per vices ipſa exhibeto, atque ſic ad perfectum modum pervenies. Nam non minus quam hiera, humores ex alto evocare poſſunt: cæterum etiam non ſuperficiariam vacuationem moliuntur, ſed ex alto, & veluti ab ipſa radice recrementa extrahunt: & ſiquis recte uſus fuerit, non modo hemicranicum, ſed etiam vetuſtum dolorem, ſtomachicos affectus, morbos comitiales, arthritidem, & iſchiadem ſanare poſſunt. Hoc pacto quidem dolori, ſi ob viſcoſos humores in ſtomacho excitatos provenerit, mederi oportet.

De hemicrania, quæ ob bilioſum in altera capitis parte contractum humorem, naſcitur.

Si bilioſus humor dolorem pepererit, ſumant ægri ante omnia panem ex aqua temperata, ut quæ ſupra modum ipſis auxilietur. Cæterum etiam malva & lactucæ comeſtæ proſunt: in univerſum, cibus ſit humectans, & balnea

frequentia temperata: poſtremo purgatio, quæ ex hiera picra & ſcammonio, & aliis quæ bilem citra magnum dolorem purgare ſolent, adhiberi debet.

Epithemata.

Similiter etiam unctiones, quæ extrinſecus imponuntur, non ſint nimium calidæ: in totum, univerſa medendi ratio ejuſmodi adhibeatur, qualis etiam in capitis doloribus præcepta eſt: nam eædem genere cauſæ exſiſtunt, niſi quod capite laborantes, diuturniores valentioreſque habeant. Ut autem remedia unicuique cauſæ idonea promptius invenire queas, etiam horum deſcriptiones tibi ſubjungam.

Unctiones adverſus dolores ex craſſis viſcoſiſque humoribus in dimidia calvariæ parte ortos.

Euphorbii partem unam: caſtorei tantumdem: aqua excepta, auri juxta partem dolentem imponito, ac ſtatim in balneum ire, & lavare conſueto more præcipito. Hoc admodum generoſum auxilium eſt, & cum fiducia eo utitor.

Jam maximum hoc quoque eſt quod recipit atramentum ſcriptorium. Habetur autem deſcriptio ejus in hunc modum; euphorbii drachmæ quatuor, atramenti ſcriptorii drachmæ quatuor, myrrhæ Troglodyticæ drachmæ tres, croci drachmæ duæ, crocomagmatis drachmæ duæ, piperis albi drachmæ tres, aceti quod ſatis eſt: ut hæc probe lævigentur, & craſſities ſordium ſimilis fiat: atque hoc illinito, a medio ſuperciliorum incipiens, uſque ad tota tempora, præcipue ſi locus pilis careat: & quum refrigeratus fuerit æger, hoc rurſus inungito eodem in loco ad ter-

tiam uſque vicem. Oportet autem ipſum mane inungere, ut auxilium vim ſuam probe exercere poſſit, quouſque ille lavaturus eſt. Verum caveto, ne quando æger illinitur, medicamentum oculos ingrediatur, ideo ſpongia utens, dextre id quod eſt abſterges. Ubi ex balneo æger venerit, rurſus ſimili modo ſæpius illinito, donec in totum dolore liberetur: atque eo diſcuſſo, per intervalla iterum medicamento uti debes, ne in eundem denuo morbum incidat. His majora præſidia ad longos validoſque dolores invenire non licet.

Ad moderatiores autem unctione utitor, quæ ceram & euphorbium habeat, mixtura ipſius hæc recipit. Olei Sabinæ ſextarios quinque, ceræ uncias tres, euphorbii unciam. Hoc utitor, dimidiam frontis partem cum temporum muſculo ante balneum illinens. Facit hoc præcipue ad dolores ex frigidis affectibus ortos. Porro invenies alia quoque multa a veteribus prodita: verum hæc ſola ſufficiunt, plurimis experimentis comprobata.

In quibus dolor ob bilem contrahitur.

Qui ex bile dolorem experiuntur, iis abunde eſt etiam paſtillus crocodes illitus, & trigon: adhæc terra Ægyptia, omneſque unctiones, quæ ex roſaceo & chamæmelino oleo parantur, modico aceti adjecto; aut quodam ſucco mitigatorio. His & ſimilibus medicum, qui recta curandi ratione nititur, uti oportet.

CAPUT XIII.

DE PHRENITIDE.

Quod ſane phrenitis acutiſſimus periculoſiſſimusque ſit affectus, omnibus eſt in confeſſo: unde autem conſtituatur, & quo affectu cerebro laborante, & quæ curatio conveniat, de hoc omnes diſſentiunt. Dicamus igitur etiam nos, quæ ſit exquiſita phrenitis, quæ ejus cauſa, & quomodo inernoſci debeat. Plerique enim ipſorum in diſcernendo eam potiſſimum, non mediocriter decepti ſunt, ut etiam eos qui delirant, exiſtimarent phreniticos: quum res ſit longe diverſa.

Quæ ſit cauſa phrenitidis.

Exquiſita igitur phrenitis a flava bile naſcitur, quum ipſa in cerebrum aut ejus membranam diſtributa inflammationem excitaverit. Priuſquam enim diſtributa infixaque fuerit, non phrenitidem, ſed delirium producit. Atque hoc in acutarum magna parte febrium ſtatu ac vigore accidere conſuevit: deinde rurſus in declinationibus ceſſare: atque id delirii proprium eſt, quod febres per tota earum tempora non perſeverent, ſed conquieſcant: phrenitis autem ſemper perduret. Eſt autem ipſius non una tantum ſpecies, ſed etiam multiplex.

Alia ſiquidem ex pallida bile conſtituitur, quæ mitior exiſtit. Sin autem ex flava bile, quæ & multo vehementior, febres quoque ma;ores inducit. Jam alia quoque, efferata dicta, naſci-

tur bile flava immoderatius excalefacta, & plus æquo adusta.

Notæ futuræ phreuitidis.

Futuram phrenitidem vigiliæ potissimum continuæ & intensæ, somnique turbulenti præcedunt: ægri exiliunt, & somniorum imaginationibus interdum detinentur, ut etiam nonnulli se futura scire suspicentur, & velint prædicere. Præcedit etiam, ut ægri quæ dicuntur obliviscantur. Nam quum familiaribus præcipere quædam incipiunt, ad alia convertuntur, eorum quæ ab initio injuncturi erant, obliviscentes. Item quum respondent, ferociores ac iracundiores quam prius apparent: magnam & crebram respirationem edunt: pulsus habent parvos, & duros: atque occipitio frequenter indolescunt.

Quod si affectus increverit, ut parum ipsi a phrenitide absint, fixis oculis cernunt, eosque admodum squalidos & rubentes habent; necnon pituita eis inhærescit, ac lacrymæ ex utrisque profluunt; sin autem vitium magis intendatur, incipiunt & floccos carpere, & festucas legere: neque responsionem manifestam dare possunt, & linguam multo magis scabram habent, febresque sicciores; interdum & tremuli sunt, exarescente cerebro ejusque nervis: & ægre sentiunt, ut etiam quum ipsi excitantur, vix aut nequaquam exaudiant. Ejusmodi ergo & tot, eorum qui proprie phrenitici exsistunt, signa habentur. Cerebrum igitur statim per initia morbi causam habuit: non enim alia quadam parte affecta, quæ proprie phrenitis est contrahitur: quemadmodum nonnulli phreniticos ob septi transversi inflammationem fieri existimarunt: quod verum non est:

ſed & ipſum cerebrum, ubi inflammationem ſenſerit, valida efficit deliria, ut phrenitidi reſpondeant.

Quomodo delirantes a phreniticis diſcernere oporteat.

Qui proprie phrenitici exiſtunt, a delirantibus ex partium conſortiis (ſympathiis) diſtinguuntur, quod ipſis febris adſit perpetua, oculi ſint cruenti, ſanguis e naribus profluat, & caput ſit calidius. Nam qui ſepto tranſverſo laborant, iis caput non eſt adeo calidum ut præcordia ipſumque ſeptum, ægre magis ſpirant, & inæqualem valde ſpirationem edunt.

Diſcernes autem phreniticos ab inſanientibus, eo quod inſania quidem, quæ Græce mania dicitur, citra febrim; phrenitis autem, ut diximus, ſemper cum febre ſpectetur. Hæc quidem ſunt ſigna eorum, qui proprie phrenitici dicuntur: in quibus etiam flava bilis ſola, ſine alia materia, defixa, affectum peperit: quemadmodum etiam, ſi pituita flavæ bili conjuncta fuerit, ejuſmodi falſa phrenitis appellatur, & vigilem ſoporem, qui Græcis agrypnon coma vocatur, excitat.

Signa phrenitidis falſæ.

Noſces autem phrenitidem ex humorum mixtione factam, inde, quod etiam ſymptomata quæ ſuperveniunt, mixta ſint, referentia eandem naturam illorum, quæ cauſam eandem habent. Etenim vigilant ſimul, & in altum ſomnum deferuntur, rurſuſque paulatim delirant, & ſomno alto ſoporoſoque preſſi, cum tumultu excitan-

tur, & colloquentibus, inordinata verba & insaniam testantia respondent.

De inveteratis jam phreniticis.

At quod hæc per morbi initia & brevi tempore accidere consueverunt, nosse convenit. Ubi vero morbus in vetustatem inciderit, & vires fuerint debilitatæ, exigua ipsius indicia apparent, ut nonnulli aliam quandam phrenitidis speciem esse arbitrentur: non est autem alia, sed ægri per initia quidem turbulenti fiunt & furibundi, tanquam bile statim ad superiora tendente, & cerebrum excitante: postea autem, hecticis febribus similiter, æquabili intemperie in totum cerebrum dispersa, non amplius valde perturbantur, & inordinata furiosaque nugantur, sed jacent, neque vocem edere propter imbecillitatem potentes, neque decubitus figuram mutantes, neque valide exilientes: manus solummodo inordinate jactitant, ut quidam ignorantes, ægrum quærere aliquid, &, si inveniat, velle continere suspicentur: nonnulli autem ipsorum ne palpebras quidem propter vires jam ante defatigatas aperire possunt. Sin autem aliquando etiam aperiant, ubi paulisper respexerint, statim rursus propter infestantem humorem connivent.

Verum hæc signa adhuc debilitata ipsorum facultate superveniunt, nec aliam adhuc phrenitidis speciem ostendit id, quod pulsus sit imbecillis, durus, exiguus & angustus, sed etiam ad omnes magna ex parte phreniticos pertinet, præcipue inveteratos. Hæc igitur indicia sunt quibus phrenitici cognoscuntur: deinceps autem quomodo curationem ipsorum optimam adhibeas, jam persequamur.

Curatio phreniticorum.

In omnibus proprie phreniticis, si vires robustæ sunt, & nihil aliud prohibet, sanguinis detractio adhibenda est, tanquam primum omnium & maximum futurum præsidium. Sin autem repugnet æger, (quod sæpe accidit), ut nolit brachium permittere medico, omnino conandum tandem est, ex recta in fronte vena sanguinis missionem moliri. Facis autem id recte, si collum artificiose fascia lanea constringas, ut vas attollatur. Ita namque si feceris, sanguis statim vena secta, citra impedimentum cum spiritu erumpet. Ego sane magna adeo phrenitide correptum curavi, & nisi multi fortesque famuli eum continuissent, & vinculis undequaque constrinxissent, neutiquam ne in fronte quidem venam secare potuissem, adeo ferociter agitabatur, omniaque faciebat quæ insanientes solent; atque si gladium habuisset, non paucos qui ei aderant, jugulasset. Quia vero bis sanguinem detrahere molestum est visum, ideo tantum initio evacuavimus, quantum ei satis erat futurum, etiamsi secunda vice iterum emisissemus. At mirabile erat vacuatione facta, quam festinaret ex rivo superbibere, simul autem adstantes etiam adspergebat, ut risum quoque ideo vulgo excitaret. Verum hic quidem celeriter curatus est, alia quoque ratione ac cura convenienter ei adhibita. Sic igitur agendum est, si venam in cubito secare non liceat.

Post sanguinis vacuationem parti quoque remedia inducenda sunt, & caput oxyrrhodino madefaciendum, ne ipsum, quum calidum sit, liberalius humores attrahat, atque idcirco eis re-

pleatur. Aceto autem ea quæ mitigant & somnum conciliare poterunt, admiscere conabimur.

At quum morbus viget, & vigilias mentisque alienationem invehit, adhuc magis succurrendum est, & largius oxyrrhodino caput implendum, & decocto chamæmelli, papaveris capitum, serpylli, hederæ: rursusque oxyrrhodino superfundendum: item ea quæ odorem movent, naribus adhibenda, necnon unctionibus utendum, ut omni ratione vigilias exscindamus, somnumque ægro accersamus: quod solum & maximum est delirantium & cujusvis morbi remedium. Quod si his administratis, vigiliæ & alienationis symptomata perseverent, dato ei medicamentum quod *a papaverum capitibus* diacodion Græci appellant, ad omnia futurum utilissimum. Non solum enim vigiliis, sed etiam febri medetur: præterea caput tanquam ab igne adustum refrigerare poterit.

Sin autem nihil admodum impellit urgetque, nolim medicamentum diacodion exhibere: præsertim si neque phrenitis quædam germana esse videatur, sed etiam pituitæ nonnihil particeps sit, ut ipsa quoque falsa nominetur: tunc caveto, ne idipsum vel aliud quoddam ad soporem torporemque inducendum efficax offeras. Sin autem vires quoque imbecillæ fuerint, tunc maxime vitabis, nequid torpori somnoque inducendo accommodum exhibeas. Nam in iis qui infirmas vires habent, non vulgaris noxa, imo interdum mors talium potione comitatur.

De Habitatione.

Considerari debet etiam habitatio: in qua deget æger, ut aerem neque admodum crassum,

neque humidum frigidumque, aut nimis calidum habeat, ne capiti meatuum denſatio aut repletio ſuperveniat, ſed temperatus exſiſtat, quo animalis ſpiritus temperie ipſius refocilletur ac relaxetur. Sit autem magis lucidus quam tenebroſus, ut æger per hujus ſenſum ad conſuetorum perceptionem ac conſcientiam perveniat.

Quare & amici nonnulli admodum familiares ei aſſiſtant, ut etiam increpantes ipſum propter ea quæ facit, revereatur. Neque vero domeſticus aut cognatus, cujus cauſa aliquando triſtetur, aut cui iraſcatur, ingredi debet: quippe hoc irritare ægros, & commovere ſolet: & ut valde perturbetur, manifeſtam præbet occaſionem. Sed nec amici frequentes & copioſi ad eum ingrediantur: quippe turbam tantum ei excitant; præterea aerem quoque craſſum efficiunt, frigidos emittentes ſpiritus.

Jam non violenter movendus eſt, ſed leniter, ne in lecto propter imbecillitatem concutiatur, hoc enim, ſi quid aliud, ægrum irritat, & ſomnum impedit. Ii vero qui adſunt, omnia ipſius membra citra violentiam teneant, leniterque perfricent, & præſertim inferiora: atque tunc magis ubi convulſiones ægro oboriuntur, artus vinculis excipiantur. Quippe hoc materiam ad inferna provocat: præterea convulſiones lenit. Satius autem eſt inferiora quoque, ubi perfricata fuerint, fovere, atque ſic deligare, ut materia quæ fotu ſimul & fricatione accita fuerit, ad ima potius derivare poſſit. Nihil autem facere oportet ante febrium declinationem: longe vero antequam invadant, id præſtandum.

Jam cucurbitulæ adhiberi, præſertim ante acceſſionem debent, ut materiæ ſurſum vergentis impetus per revulſionem coerceatur. Simili mo-

do etiam epithemata ſemper eis admovere oportet, quæ non nimis frigida ſint, neque rurſus calida, ſed potius tepida. Qui enim viſcera largius fomentis excalfecerunt, maxima hi mala ægris accerſerunt, materiam ſubito ac univerſe commoventes, ut ad ſupernas partes profecta caput admodum repleverit, unde vehemens alienatio mentis provenerit: nonnunquam etiam ſopor qui κάρος dicitur: ita ut rurſus iis opus fuerit, quæ excitare poſſunt, ſternutamenta provocantibus, tum frictionibus. Quare viſcera validiores fotus non requirunt, præſertim in iis qui vehementiori febri laborant: item quibus copia humorum ineſt, & caput affectum. Sufficit igitur ſolum lini ſemen hydrelæo incoctum, aut cum chamæmeli jure blandum & tepidum viſceribus obducere. Ita enim fervor mitigabitur, & viſcera diſtenta laxabuntur, atque ideo etiam febres erunt mitiores.

De Victu.

Convenit autem inter medicandum, ut contulerit, etiam victus rationi, ut maximæ neceſſariæ, animum adhibere. Multi namque ipſam negligentes, ignorant quantum noxæ & adjumenti ægro adferri poſſit. Utinam vero etiam recte medicari ſcirent, tempuſque inquirerent, aut ordinem, aut qualitatem, aut quantitatem: verum nullum horum attendentes, ſingulis vicibus, quum ægrum accedunt, viſceribus faceſſunt negotium, aut perfundendo, aut obducendo, aut omni tempore parando; etiam cum copia, interim quoque quum cruditas urget: præſertim quum ſapientiſſimus Galenus manifeſto clamitet, neque cataplaſmatis, neque aſperginibus quovis tempore

utendum esse, nisi in solis illis, quibus nullum in toto corpore excrementum, aliaque superflua exsistunt: reliquis autem omnibus extremum esse malum. Verum hæc quidem ii, qui non bene mente ac ratione constant, faciunt: nos autem quæ ex veteribus didicimus, simul etiam siquid ratio facere nos recte admonet, jam exponamus.

Ptisana igitur primum omnium victus ratione phreniticis remedium adhibeatur, optime prius decocta. Detur autem solus ipsius cremor: quem si non libenter assumant ægri, cum granis ipsum sine aliquo cibo capiant: sin eo oblectentur, adjicere convenit solum hydrorosatum, aut rhodomelum. Hydromel vero maxime Cybyraticum, ut inimicum ipsis, vitare oportet, & oxymel. Quod si minus gratam habent ptisanam, (multi enim ne nomen quidem illius libenter audiunt) exhiberi ipsis oportet avenæ cremorem, si inveniatur, aut citrii. At si in totum sorbitiones aversentur, panem in aquam calidam intingito: non minus enim quam sorbitiones juvabit.

De Oleribus.

Ex oleribus edant intybum, & malvam coctam: interim etiam crudam, si caliditas nimium superare videatur, & æger siticulosus sit, vigiliisque admodum prematur; ita namque adjuvabis. Præterea etiam magis si lactucæ semina, cucumerum medullam & peponum exhibeas. Ubi concoctio apparuerit, etiam pisces assument, ut erinaceum & pectines.

De Pomaceis fructibus & potu.

Ex fructibus ſumat duracina, perſica, ceraſia, mala, & punica: ſed hæc raro. Bibere autem ipſos crebrius, & paulatim aquam tepidam conducit; neque enim multam potionem appetunt: neque juvantur ſi cumulate bibant. Frigidam autem aquam vitare oportet, eo quod tuta non ſit. Nam ſi inflammatio circa ſeptum tranſverſum aut aliam quampiam partem, inventa fuerit, non exiguum periculum ſequitur. Quamvis enim frigidæ potio mitigare ipſas videatur, tamen majores poſtea & malignas febres excitat, ut etiam alienatio mentis augeatur, breviter omnia ad deterius maligniuſque convertantur. Quare tutius eſt tepida potius quam frigida aqua uti. Novi autem me etiam hydrelæo uſum fuiſſe, in quibus ſiccitatem immodicam, & bilem ſuperiora occupare, nihilque ab inteſtinis notatu dignum excerni viderem: hinc calor mitigatus fuit, & viſcerum intentiones inflammationeſque relaxatæ: biliosa per alvum & vomitiones excreta, ut æger non multis adhuc diebus ad univerſum prorſus morbum depellendum indigeret. Etenim omnia quæ ipſi admovebantur remedia, tunc adminiſtrabantur, quum totum corpus recrementis eſſet vacuum.

De Balneo.

Lavare eos & perungere convenit, quibus jam vacuatio facta eſt, & quantitas totum corpus non offendit, verum ſiccitas & vigiliæ plurimæ urgent. Et, ſi febricitet æger, nihil nocebit ei ſi ita lavetur, præcipue etiam quum balneum

temperatum adhibitum fuerit, ut neque aer ſit igneus, neque ſolium nimis calidum. Qui autem febris metu eos non lavant, maxime offendunt; nam ægri vigiliis magis torquentur balnei abſtinentia, adhuc magis etiam animo turbantur. Lavandi igitur ſunt, quemadmodum comprehenſum eſt. Sic enim balneo utentes, ad bonam temperiem revertuntur, & in poſterum delirio & affectu febrim incendente liberantur.

De Vino.

Quin & vinum quod ſitim reſtinguat, dare phreniticis audendum eſt, in quibus multæ urgent vigiliæ, & vires ſunt imbecillæ: febres autem nondum vehementiam neque ardorem habent, ſed quædam concoctio urinarum quoque in eis apparet. Præterea illis potius cum fiducia dandum eſt qui per ſanitatem quoque vinum amare conſueverunt, & os ventriculi imbecillum, & natura frigidius obtinent. In his enim tempeſtiva eſt vini potio, & omnibus mente alienatis, ſi modice aſſumatur. Nam ferociam ipſorum mutat, & ferinos mores ad hilaritatem transfert, ſomnumque conciliat, eo quod cibum celeriter concoquat, & in totum corpus diſtribuendum adjuvet. In quibus igitur nulla fervens inflammatio, aut magnus admodum calor præcordia infeſtat, & vires infirmentur, audacter vinum ipſis exhibeto. Majus enim ex eo commodum erit quam quæ noxa fore putetur. Si enim vires recollectæ fuerint, & non collabi permiſſæ, omnia tentare poſſumus, & multifariam ægro ſuccurrere. Collapſis autem ipſis vigilia, omnis medicorum curatio deſperata erit. Quare metiri convenit, & noxam quæ ex vino exſpectatur, &

commodum: atque ſi plura fuerint, quæ permittunt, propinari debet, minorem offenſionem contemnendo. Fieri enim haud poteſt, ut id quod juvat, aliqua etiam parte non noceat. Medici autem eſt, ejuſmodi tum metiri, tum judicare. Nam ſi univerſa moderate, quantitate, qualitate, ordine & tempore adhibeantur, totam artem abſolvunt, conſummantque, & finem bonum imponunt.

CAPUT XIV.

DE LETHARGO.

GENUINUS ac germanus lethargus, quemadmodum phrenitis, ſedem quidem habet cerebrum, materiam autem phrenitidi contrariam. Nam ex pituita ſuperante naſcitur, quæ ipſum humectat, & valide adeo madefacit, ut ægri eorum, quæ dicuntur nequeant meminiſſe, ſed palpebris ſemper connivere velint, & conquieſcere, vel prorſus in ſoporem, (qui Græcis caros dicitur) ab humiditate ſimul & frigiditate, quæ ſpiritum animalem ſuffocat, & torpidum efficit, perducantur.

Notæ lethargi.

Si igitur humor qui lethargum parit, ſolus ſit pituitoſus, *genuinus lethargus* naſcitur, atque omnia hæc accidentia inducit. Sin autem non ſola in capite pituita, ſed etiam bilis fuerit, neceſſe eſt ſymptomata quoque mixta fieri, ut ægri nonnunquam vigilent, nonnunquam altiſſimo ſomno

ſomno premantur, alias delirent; (hicque *falſus* erit *lethargus*). Ambo enim faciunt, & connivent palpebris, & manus movent, tanquam contingentes quædam, eaque tenere non potentes. Qui igitur moderatius degunt, nonnullis ipſos inclamantibus, interim palpebras aperiunt, & rurſus connivent. Sin autem admodum imbecilles ſint, & valde morbo vincantur, nullatenus exaudiunt, neque palpebras movent: pulſuſque habent raros, exiguos, & obſcuros. Sic igitur facile eſt ipſos internoſcere. Dicamus autem quomodo curare oporteat.

Curatio.

Quum omnia accurate inſpexeris quæ veteres, nobis præcipiunt, nempe ægri vires habitum, aliaque, ut ætatem, & totius corporis ſtatum, ita tandem huc venies, ut ſanguinis detractionem ante omnia adhibeas, niſi quid ex commemoratis tibi adverſetur, & præcipue vires.

Ubi vero totius corporis curam habueris, etiam remediis quæ partibus inducuntur, ægro ſuccurres, omnem capiti diligentiam adhibens, ut & vapores, ne ſurſum ferantur prohibeas, & eos qui jam eo irruperint diſcutias. Maxime autem hoc præſtat acetum cum oleo roſaceo, *quod Græci appellant* ὀξυῤῥόδινον, caput corroborans, præſertim inter affectus primordia, ne deinceps multos vapores ad ipſum ſurſum tendentes, facile recipiat. Quoniam igitur materia, quæ in cerebro continetur, pituitoſa eſt, & ſuperans cauſa humida & frigida demonſtratur, miſcere & incoquere ea oxyrrhodino, quæ extenuare etiam ſimul poſſunt expedit, nempe vel peucedanum, vel caſtoreum, vel pulegium, vel calaminthen, vel

thymum. Ac frons illinenda eſt aut caſtoreo, aut pilis humanis crematis, lævigatiſque ex aceto. Hujuſmodi enim valde proficiunt, excitantque, forſan etiam naturali quadam facultate lethargo contraria.

Quod ſi affectus perſeveret, & ægri difficulter excitentur, utendum eo eſt, quod ſternutamenta movet, ſtruthio dicto, vel cum caſtoreo, vel pipere, vel euphorbio, vel epithymo, nunc quidem inſpirantes, alias penna illinentes. Verum id continue faciendum non eſt, quippe vires eorum laborant, & adhuc magis caput repletur. Cæterum crura perfricare, & oleo Sicyonio perungere oportet: interim ſolam ipſam ſcillam ex aceto lævigatam cruribus obducere. Hoc enim etiam eos, qui in ſomnum valde altum & veternoſum deferuntur, excitare ſolet.

At ſi affectus & malignus eſt, & inveteraſcit, capillos adimito, ungitoque tum caput iis, quæ exaſperare ac vellere cutem poſſunt, una cum caſtoreo, datoque ipſis potui caſtoreum præ omnibus: idque faciendum eſt præſertim hora una ante acceſſionem. Et enim extenuat, & corpus quod perfrixit, mortique abſolutæ propinquum recalfacit fovetque. Ego ſane novi multos, eo morbo victos, hoc ſolo remedio mortem evaſiſſe. Idem per ſe exhibitum proficit, adhuc autem magis cum oxymelite.

Quod ſi æger recrementis plenus fuerit, etiam cum aliquo ad ventrem ſubducendum efficaci, præſertim ſcammonia, dari debet. Sufficit autem unum ſcammoniæ ſcrupulum, aut paulo plus minuſve, pro virium ratione, duobus caſtorei ſcrupulis adjicere.

Jam vero non ſolum auxilia extenuantia eſſe debent, ſed etiam cibus talis exhiberi. Quare

ſuccus quoque amygdalarum ex melle coctarum præbendus eſt, ac ptiſana quæ habeat comam porri, aut apii, aut hyſſopi, niſi ægri vehementer febricitent. Si enim febris vehemens fuerit, abunde eſt etiam ſolius apii radix, & oxymeli ſimplex, tum ex ptiſana, tum per ſe ſolum. Salutares ſunt etiam micæ panis ex apomelite aut hydromelite datæ. At hydromeli Cybyraticum dare ipſis non oportet: imo Cnidium prorſus, morbo adhuc concoctionis experte.

Ubi vero concoqui inceperit, nihil obſtat & lavare ipſos, & vini paulum exhibere: præſertim a ſanguinis miſſione, ventris ſubductione, & mediocri totius corporis purgatione. Verum balneum timeri non debet, niſi recrementorum copia ſubſit; nam quæ in cute hærent ſuperflua, magis balnei calore moderato digerentur. Ego certe novi me quoſdam ita laborantes, neque ſuſpicere præ multo ſopore potentes, neque hoc ipſum quod lavarentur percipientes, poſtquam a ſeptem diebus in balneum duxiſſem, magis ab eo excitatos inveniſſe, ut reſpicere, loqui, nonnulloſque adſtantium adgnoſcere potuerint. Quare ſi vires robuſtæ appareant, in balneo lavandum eſt: ſin imbecilliores, ut æger laſſitudinem, aut calorem balnei ferre nequeat, domi lavato vaſe quodam aqua calida repleto, in quo æger collocetur ita ut ſedeat, capite aquam excedente. Facile autem eſt ejuſmodi vas ex lignis parare. Non madefaciet autem caput æger, quoniam præterquam quod nihil a calidæ ſuperfuſione juvatur, etiam animæ defectionem celeriter ſuſtinet. Sic igitur, donec ſemel aut bis lotus æger fuerit, agendum eſt: deinceps tandem ad balneum ducere ipſum, & conſuetis nihil ſuſpicantem abſtergere convenit;

Ejusmodi curatio etiam in iis, qui veternoso sopore (quem κάρον vocant) premuntur, tentanda est; neque enim ea multum variabit, neque causa. At nosse oportet, caron in anteriore potius capitis parte constitui: quare etiam sensoriæ ipsorum vires magis oblæduntur. Cæterum oritur ob vehementes quoque dolores, ut quibus spiritus animalis dissipetur, & concidat: item contusionibus hoc accidens evenit, siquis cerebri membranam lamina ænea, (quam inde quod membranam tueatur, meningophylaca Græci appellant) negligenter continens deligaverit. Sic etiam accidit si quis os vehementius contundens, medium cerebri ventriculum compresserit. Sed de horum curatione nunc scribere tempestivum non est. Peculiares enim hæc curationes requirunt, ac differemus de his dicere in eum locum ubi de fracturis agemus: nunc autem de morbo comitiali verba facere instituimus.

CAPUT XV.

DE MORBO COMITIALI.

MORBUS comitialis, qui epilepsia Græcis dicitur, unus quidem & ipse ex longis affectibus habetur, qui excellentem diligentiam studiumque requirat: & si per initia neglectus fuerit, frequenter ii qui eo detinentur, commoriuntur. Nam capitis vitium est, ubi sensus motusque origo habetur: quod autem capitis morbus sit, testatur hoc quod per accessiones ægris contingit. Neque enim audire, aut videre, aut intelligere prorsus, aut meminisse alicujus possunt, sed omni destituti sensu jacent, mortuis

non diſſimiles: quapropter etiam Græci epilepſiam quaſi comprehenſionem, vitium hoc nominarunt, quod videlicet ægri rerum obliviſcantur, & ſenſus eorum detineantur. Cæterum hoc ipſum vitium nonnulli vocarunt etiam morbum ſacrum, quod cerebrum ſacrum & honoratum ſit: alii vero morbum Herculeum, quod validus ſit, & contumax ad amovendum: alii aliter nominarunt; verum non oportet omnia ſcribere, ſed illa potius, quæ inſtituto conveniunt. Hæc enim magis ſcire convenit, eiſque inſiſtendum: id quod nos etiam facturos promiſimus. Morbus igitur comitialis tribus modis generatur: vel enim capite primario laborante, vel ſtomacho, vel alia quadam particula affecta, & pravitatem in ea ſubſiſtentem ad caput remittente.

Signa morbi comitialis, ex ſtomacho orientis.

r Morbum comitialem a ſtomacho proficiſci teſtatur, quod continuo plerumque in eo gignantur & turbatio quædam, & roſio: item quod morbi acceſſionem tum potius ægri ſentiunt, irritanturque, quum tarde ipſos cibum ſumere, aut nullum, contingit.

Signa comitialis morbi, ex alia parte contracti.

Qui vero ob partem quampiam concidunt, diſtributionem mali ad ſuperiora fieri manifeſto percipiunt: & id quod futurum ipſis eſt prædicunt, quum diſtributio vitii ad cerebrum vergere incipit. Accidit autem hic affectus etiam pueris, præſertim humidioribus: qua de cauſa nonnulli puerilem ipſum nominarunt.

Signa morbi comitialis, ex primario capitis affectu excitati.

Qui primario capitis affectu laborant, omnibus ſunt manifeſti. Etenim gravantur capite: oculi obſcurantur & caligant, tardeque ſentiunt. At hic affectus pueris potiſſimum accidit; nos igitur a puerili ætate incipientes, reliqua perſequamur. Quod ſi infans eſt, vel etiam lac aſſumit, nihil moliendum eſt, neque agendum, quantum ad curationem attinet. Subſequens enim ætas, & calor augeſcens, ſuperfluam in capite humiditatem, replentemque ipſius ventriculos diſcutit. Attamen juvare nos, curamque habere oportet, ut lac nutricis benignum ſit, & recrementis liberum. Nam quod vitioſum & craſſum eſt, valde ſolet naturam impedire. Fiet autem probum bonique ſucci, ſi nutrici animum adhibeas, & exercitiis ut ipſa & mediocriter exerceatur, & cibis boni ſucci utatur. Si igitur lac fuerit tenue, paulo ipſum craſſius efficere convenit: ſin craſſum, extenuare quibuſdam, quale eſt fœniculum, aut anethum, aut aniſum, aut eruca, aut ruta, aut porrum. Omnia autem hæc dum viridia ſunt aſſumantur, nam ſicca quum magis ſint acria, plus uteri vaſa aperiunt, & nimias ſanguinis menſtruorum vacuationes incitant: quo nihil eſt deterius. Nam hinc neceſſe eſt etiam lac imminui, dum ſanguis purgatione decreſcit, quare etiam venus nutricis pueris lactantibus eſt nocentiſſima, quippe lac hinc tenue & fœtidi odoris fieri neceſſe eſt; ſin autem contingat etiam concipere, adhuc multo fit perniciosius: ac cavendum eſt, ne illa omnino nutrix puero mammil-

lam porrigat, ſed alia potius quærenda eſt, quæ lac habeat benignum.

Notatio lactis.

Internoſcitur autem lac colore, ſubſtantia & odore; colore quidem, ut & albiſſimum ſit, & nihil habeat lividum, aut fœtidum; ſubſtantia vero, ut nihil admodum tenue, aut craſſum, aut caſeoſum contineat, nam tale convulſiones potiſſimum generare ſolet, & nervos obſtruere. Quare etiam vinum mediocriter tenue nutrici propinandum eſt, recrementi expers, & boni ſucci efficax. Motum laboremque ſemper ante cibum ſubire debet. Ita quidem, ſi infans adhuc lactet, nutrici proſpiciendum eſt, ut lac ipſius bonum evadat; ſi vero reliquo tempore moveri velit, mediocriter id agendum eſt; exercitandum ludendumque, atque ſic cibus ſumendus. Neque vero lavare continue debet, ſed vitare hoc, maxime a cibo: item ne bibat ſtatim a balneo, præſertim meracum, nihil enim ipſis adeo eſt nocivum. Unctione autem utantur & frictione ante cibum; nam exercitatio ſecundum cibum non modo ſic affectis, ſed etiam omnibus inimica. Cæterum in frictione primum a brachiis auſpicari oportet, deinde tandem ad pectus & ventrem venire, poſthæc ad crura deſcendere, ac plus ipſa valentiuſque perfricare, ut etiam recrementa quæ ſurſum vergunt, per ejuſmodi ad inferna revellas. At aliis partibus perfricatis, tunc demum & caput fricari debet; prius enim non convenit, ne omnia ad ipſum trahantur.

Poſt exercitia & frictionem non ſtatim æger in frigidum aerem procedat, in eoque verſetur: ſed ubi diſtulerit donec calor ſenſim perſpiraverit,

& spiritus continuitas remiserit, ita ad consueta prodeat, cibumque convenientem sumat. Panem igitur rectissime assatum, optime fermentarum, & praesertim clibanarium, quatenus fieri potest, esse conducit; hic enim superflui expers, & minus est recrementitius. Capiat autem ex eo unam, aut duas uncias, praecipue si puer temperamenti sit magis melancholicii, ex aqua fervente, in qua sit coriandrum: ita enim comestus, humorum vapores ad cerebrum ferri prohibet: quod maximum est commodum, & ab affectu praeservat. At ex oleribus edat betam, malvam, praecipue autem caucalidem, gingidium, porra decocta: intubum vero si misceatur, hos juvat. Condimentum oleris esto ex olei modico, & sale admodum mediocri. Ex volatu aegri edant gallinam cohortalem, phasianos non pingues, anserum alas, attagenas, passeres, turdos, & turtures: verum ex his quoque minus pingues. Anates autem, & quae in paludibus degunt, aversentur. Jura sint sincera. Quod si cruditas quaepiam aegro acciderit, aut distentio a flatu in ventre excitetur, adjiciantur grana piperis novem, aut undecim, & anisi paulum. A carnibus omnino puerum abstinere bonum est, praecipue suillis & bubulis; voluptatis autem causa, aut etiam alio urgente usu, modicas accipiat, & raro; sed quae non sunt pingues, & decoctum potius quam jus: intingatque carnem in garum ex pipere, aut sinapi. Nam istud, etsi vim habeat incisoriam, tamen ipsum aversandum est, eo quod nonnihil caput repleat, quare etiam non consulo cepas & daucum assumere, nec smyrneum, ut replendi capitis efficax. Jam apium vitandum est, ceu naturaliter comitiales offendens. Ex piscibus exhibeantur, qui superfluitate vacant; ut psessam, sturnum, merulam,

aut ſcorpium, aut ſcarum: pingues autem averſentur & cetaceos, ut ſcombrum, pelamidas; hi enim omnes craſſum terreſtremque & inimicum naturæ ſuccum congregant. Ex fluviatilibus ſumant potiſſimum anadromos, *ita dictos à Græcis quod ex mari in fluvios conſcendant:* atque hos non admodum continue. Decoctioni ipſorum adjiciatur paulum piperis, aut oxymelitis, nam talis decoctio craſſum ipſorum humorem noxiumque tollit. At eorum, qui teſtaceam cutem habent, eſum cavere oportet, eo quod frigidi ipſi ſint, & craſſum humorem pariant. Sin autem ex erinaceo quoque ſumere per intervalla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid, quod ventri ducendo, ſtomachoque firmando, & urinæ citandæ faciat: verum hæc ſumere oportet ex calido quodam vino factitio, aut abſinthite, aut condito, hoc enim innocens eſt. At carnes vitari debent, donec in totum morbus fuerit diſcuſſus, & præſertim ſuillæ: ſimiliter etiam legumina, præcipue lenticula. Sin autem æger illa velit ſumere, admiſceatur extenuantium aliquod, uti pulegium, aut piper, ut craſſities mixtura horum tollatur. Fructus vero cavere admodum ſalubre eſt: ſin autem voluptatis gratia ægri cupiant aſſumere, modici offerantur, & magis a cibo, ita enim minus nocebunt. Jam pleraque bellaria fugiant, ut nuces, & palmulas: piſtacia vero & uvas paſſas ſuper cibum ſumant, præſertim quæ levem adſtringendi vim habent. Placentis in totum abſtineant, & contuſis quæ nucleum recipiunt. Quæ vero ex amygdalis aut piſtaciis compoſita ſunt, admittuntur: talia namque vim quandam pituitam purgantem obtinent. Vinum quantum ad affectum attinet, circuncidendum eſt, ut quod caput repleat, præcipue vetuſtum:

ſtomachi autem gratia, ut concoctioni auxilietur, non abs re eſt mediocriter ipſum aſſumere. Vina autem factitia, quæ propomata Græci dicunt, raro offerri debent, præter ſolum abſinthites, quod ſtomachum firmare, & recrementum quod in eo continetur, extenuare atque expellere poteſt. Talis quidem victus ratio puero adhibebitur: hæc autem médicamenta.

Auxilia medicamentorum ad comitiales.

Ubi mane ſurrexerit æger, & alvum dejecerit, extenuans quoddam ita aſſumet: hyeme quidem decoctum hyſſopi, quod magnum poteſt adferre juvamentum: ac plerique ſolo hoc decocto uſi conſanuerunt, ut non amplius ſecundum aut tertium in eumdem morbum inciderint; quippe viſcoſa & craſſa recrementa incidit, & non permittit vel in ſtomacho vel in thorace recrementum in craſſitiem coire, ac ſpiſſari: aliud enim per urinas, aliud per alvum probe expellit. Hoc ſane decoctum æger capiat per ſe; aut cum oxymelite, in hyeme potius, & autumno: per æſtatem vero rarius. At anethi decoctum cum oxymelite, ut dictum eſt, exhibebis. Quod ſi puer temperamento ſit magis mélancholico, ſumet etiam epithymi decoctum, eo quod id quoque humorem iſtum probe ſubtrahat.

De medicamentis purgantibus.

Si puer ejus quoque ætatis ſit, ut purgans medicamentum ferre queat, porrigantur ea quæ pituitam & recrementum melancholicum expurgant. Hieram ſane ad hujuſmodi etiam affectus valere, quum talem evacuet humorem, teſtimo-

niis auctorum probatum eſt: verum ætas valde juvenilis efficaciam ejus non tolerat, ut cujus vires ilia ſuperet. Vigentibus autem ætate, & validis viribus præditis, & melancholicis utiliter exhibetur. Præſtat igitur juvenibus, epithymi potius momentum cum picra præbere. Etenim ex humore quiddam ſubducit, & prius extenuat: ita antidoto quod Theodoretum dicitur purgare convenit. Ut autem hoc quoque antidotum probe reliquum corpus purgare queat, ipſi pendenti ſcrupulos quatuor, adjiciantur colocynthidis ſiliquæ tres aut quatuor: vel etiam, ſi multum, quinque: ſcammonii ſiliquæ quinque, aut ſex, aut plures, pro ægri viribus, ut moderata ſit evacuatio. Ac multos novi, quos ejuſmodi ſola purgatio ſanaverit.

At ſi pravitas humoris adhuc infeſtet, affectuſque perſeveret, etiam catapotiis a me confectis utantur, quibus nihil valentius inveni. Habetur autem mixtura eorum hoc pacto. Aloes, ſcammonii, gummi, colocynthidis, bdellii, ſingulorum ſemuncia. Capiat ex his æger pro viribus ſcrupulos tres, aut quatuor: adultis autem, etiam ſex ſcrupulos dato: & ſi plures porrexeris, nihil nocebis, adeo leniter & tuto purgant. Nec comitialibus modo, ſed etiam vertiginoſis, & arthriticis, ſiquid aliud, auxiliantur: excipiantur autem braſſicæ ſucco.

A purgatione confert etiam iis quæ ſalivam movent uti: ut ſiquid craſſum adhuc & viſcoſum contineatur, id quoque per palatum eliciant. Itaque bene vacuant & paſtilli, ſi manducentur, qui recipiunt hyſſopum, pulegium, aut piper. Præterea magis adhuc proficit etiam ſola gargarizatio, quæ in hunc modum paratur; hyſſopum herbam accipito, item pulegium, origanum,

& caricas ſeptem, aut novem: atque his ad tertias decoctis, & cochleariis duobus inde ſic cum ſapa mixtis, ante cibum gargarizando ſalivam ducito. Poſtquam hanc ſic purgaveris, balneum eo die tanquam noxium futurum caveto.

Poſt purgationem vero, & apophlegmatiſmum, convenit præſervationis cauſa etiam vomitionibus uti. Etenim illæ quoque humorem, qui quotidie colligitur, evacuant, nec permittunt in unum cumulari. Proſunt igitur etiam, quæ ante cibum moventur: ſed multo utiliores, quæ poſt cibum, multoque magis adhuc quæ ex raphani radicibus, eſcis pinguioribus, repletione ciborum, eorumque dulcium eſu, & ebrietate ſollicitantur. Nam ejuſmodi vomitus, ſiquid craſſum in ſtomacho & viſcoſum inhæteſcens inveniant, omne diſcutiunt ac liberant. Atque hæc ſane eo modo in omnibus comitialibus agenda cenſemus.

Curatio eorum qui ex ſtomachi affectu morbo comitiali corripiuntur.

Si ſtomachus affectus fuerit, inſpiciendum eſt, qualis in eo humor generetur: & ſi quidem bilioſus, omnia tentare oportet, ut ne in poſterum bilem ei producere concedamus, abſinthii potu, & picra antidoto. Accipiet etiam panis exiguum ex aqua admodum calente ad horam ſecundam aut tertiam. Et ſummatim, in quibus flava bilis circa ſtomachum generatur, repletque caput, in his neceſſe eſt totum victum & tepidum & contemperantem adhiberi, qui nihil habeat acre, aut pingue, aut oleoſum, aut ſalſum: hoc enim bilem parit.

At ſi frigidus ſtomachus pituitoſum congreget humorem, atque hinc caput male ſimul afficiat,

& convulſionem inducat, conſilium eſt per ea quæ leniter calefaciunt & corroborant, ei proſpicere, ut os ventriculi bis aut ter in menſe perfundatur oleo, præſertim chamæmelino, gleucino & abſinthino. Adjiciantur autem his & ſtyrax & maſtiche. Hoc namque magis adhuc calefacere, & quod imbecille eſt, firmare poterit, ut etiam probe coquat, quo nullum eſt in omnibus quidem affectibus, præcipue vero comitialibus, præſtantius.

Curatio eorum qui ex alia parte comitialem morbum experiuntur.

Sin autem nec ſtomachus, nec caput morbi habeat originem, conſidera num ex alia quadam parte hic ſumat initium. Nam alii a ſuperiore pedis parte, (quæ tarſos Græce dicitur) alii a tibia, alii ex alia particula morbi acceſſionem ſentire viſi ſunt. Et ſi quidem tale conſpectum fuerit, etiam illi potiſſimum parti proſpicito, & totam ei curationem admoveto. Ego ſane vidi quendam lectorem in hunc morbum incidiſſe, qui quum ei eventurus erat, auras quaſdam frigidas a ſuperioris pedis parte ad cerebrum adſcendentes percipere ſe dicebat. Quum igitur hunc catapotiis pituitam & melancholicum humorem vacuantibus antea purgaſſem, impoſui parti affectæ etiam quæ exulcerare illam, extenuare & calefacere poſſent, ut hinc ipſa & ſudaverit, & humida quædam non pauca ex eadem manifeſto emanarint: atque hoc ubi nos feciſſemus, adoleſcens ſanus evaſit. Erat autem auxilium quod ei impoſitum erat, ſanaveratque, lepidium herba. Idem namque etiam alia quædam præſtant, ſed nullum adeo ut ea herba.

Poſt hujuſmodi jam curationem adhibitam; etiam vomitus moveri, & pituita per os educi debet. In palæſtra vero exercitationem pro virium ratione æger, ut maximum bonum, & præcipue ante cibos, aggrediatur. Moveatur autem non ſolum ambulatione ſed etiam equitatu, primum ſane mitiori, poſtea vero vehementiori quoque. Atque exercitii modus ſit, quum reſpiratio ejus qui exercetur, frequentior evadit. Ubi enim hoc ſenſerit, corpus non amplius exercere oportet.

Ab exercitatione balneis dulcis aquæ utatur, ſed non continuis, verum ſemel aut bis in ſeptimana: & ante cibum potius quam poſt illum, nec diu in balnei aere immoretur, ſed etiam ſitulas calidas ſtomacho quidem & cruribus ſuperfundat, paucas autem in caput, eaſque tepidas, & totum corpus aqua non nimis calida detergeat: caput admodum moderate perfricet. Ingreſſus autem ſolium caput non intingat ſæpius, ſed bis aut ter. In frigidæ labrum ingreſſus, primum caput aqua modica ſuperfundat, atque ita in illud deſcendat, ut ipſum neque vapores ex toto corpore adſcendentes ad ſe rapiat, neque excipiat: & operimentis involutus, rurſus aquam manibus excipiat, frontemque ipſius aſpergat. Vinum ſtatim à balneo meracum bibere cautio ſit: nihil enim adeo affectum excitat; quare cavenda eſt meraci potio, præſertim comitialibus. Hæc ſane in eum modum agenda ſunt: atque hoc victu non modo puer, ſed etiam is qui ætatis eſt florentis, ſuſtineri debet.

Quod ſi morbus vetuſtus & contumax fuerit, ut mitiora contemnat remedia; tunc iis quoque utendum erit quæ largius extenuant, & totum affectum exſcindunt: præſertim ea purgatione quæ

veratrum album recipit, cujus deſcriptio ſic ſe habet.

Medicamentum purgans ex veratro albo.

Baccarum lauri purgatarum ſiliquæ octo: alypiadis, piperis albi, euphorbii, veratri albi, ſingulorum ſiliquæ octo. Hæc omnia contuſa, ponderata, quemadmodum etiam ſcriptum eſt, dato una vice ex colocynthidis diluto, quod in hunc modum parabitur. Colocynthidem probe prius purgatam, ut nihil interni ſeminis, neque lanuginis relictum ſit, ſapa repleto, ſinitoque ipſam in calido cinere a veſpere uſque ad primum diluculum pernoctefcere; atque ita dato ut auxilium maximum, & quod vomitu plurima valde craſſa & viſcoſa recrementa purgat. Quare etiam vomitus adjuvari debet, quum ægri nauſea premuntur, aut conturbantur, paulum mulſæ ſuperſorbendum dando: &, ſi nauſeantes nihil notatu dignum ſurſum eduxerint, etiam pennis ad ſtomachi turbationem utendum eſt, copioſiorem adhuc mulſam propinando. Ita enim minori cum moleſtia recrementa, quæ ſtomacho infixa ſunt, ſurſum emolientur. Secundum purgationem, panis exiguum mulſo intinctum dato: balneum autem die uno aut altero vitabis.

Cæterum hoc ſciendum eſt, quod in iis, qui os ſtomachi imbecillum & bene ſenſile habent, non veratrum album, ſed potius nigrum purgationi injiciendum ſit. Sic enim datum, ſine moleſtia purgabit, & proficiet, præterquam quod neque violentos vellicatus inducet. Ego etiam hiera probe purgavi, & lapide Armeniaco, tribus ejus ſcrupulis datis, & profeci: verum in comitialibus inveteratis nullum adeo efficax inveni ut hoc

potiſſimum medicamentum purgans: multoſque novi, deſperatos ab aliis medicis, vel hoc ſolo perſanatos fuiſſe. A purgationibus deinde etiam antidota quædam ſumi debent, quæ refocillare vires, & ſiquid meatibus inſideat, extenuare poſſunt. Tale eſt tum quod hermoclimax appellatur, tum theriaca. Atque hæc ſane variis mixturis conſtant, & ægre comparantur. Inter ſimplicia vero & facile acquiritur & valentiſſimum eſt pyrethri radix contuſa & melle excepta, ſi detur cochleari uno per intervalla, donec undecies exhibueris. Experientia probatum eſt auxilium: ne ipſius vilitatem contemnas.

Quæ naturaliter ad comitiales valent.

Hæc igitur de comitialibus dicta ſunt, quæ & nos cognovimus, & longa experientia docuit: verum quum nonnulli naturalibus, *ſeu quorum ratio haberi nequit*, quæque alligari ſolent, oblectentur, eiſque uti deſiderent, & revera id quo intendunt aſſequantur, conveniens exiſtimavi ſtudioſis de his quoque nonnulla percenſere, ut medicus omni ex parte ad opem ægris ferendam ſit inſtructus. ARRCHIGENES igitur in libris quos κατὰ γένος inſcripſit, præcipit his verbis: per acceſſiones, omnes partes continere oportet, quemadmodum etiam eos qui per circuitum rigorem experiuntur, ſingulaque membra unctis manibus moderate continendo, in rectum dirigere, oculos ipſorum leniter attrectantes, & demulcentes: præterea ſanguinem ipſis hoc tempore dimittere. Ubi vero acceſſio finierit, omnia membra perungenda veſtimentiſque fovenda, & caput multo oleo calente ſuperfundendum.

At

At si cum gravi somno, (quæ cataphora Græce dicitur) in comitialem morbum prolabantur, in sindonem aut aliud vestimentum conjectos dimoveri agitarique præcipito. Puncta autem qualibet ægri ipsius parte, sanguine os oblinito: & expergiscet. Post accessiones tota quidem morbi excisio medicis in hujusmodi rebus exercitatis committenda est: verum citra supervacaneam curiositatem ac curam hæc facere conabimur. Sed æquum est, prænuncia morbi indicia, & remedia quæ ipsum coarguant, antea explicare.

Indicia quibus comitiales agnoscantur.

Comitialis hoc modo nosci debet. Ægrum pelle caprina opertum mari intingito: statim enim concidet; aut loto ipsius capite, ex cornu caprino nares ejus suffito, ac cadet. Idem etiam præstat lapis gagates, igni prius admotus, & naribus inditus: concidet enim. *Ex alio exemplari sic*, zingiberis modicum naribus indito, & inde cadet.

Ex Apollonii commentariis facile paratu medicamentum, si quidem comitialis est curabilis.

Postquam conciderit æger, admoveto ei thymum: & si apprehendat, curabilis est: sin minus, non. Ad prænoscendum comitiales hoc quoque produnt, nempe quod venæ sub lingua ipsorum sitæ virides inveniantur.

Curatio ex secundo THEODORI.

Comitiali collapso, ubi a magnis pedum digitis sanguinem lancinatu extraxeris, labra &

ſrontem ipſius inungito: & inde reſurget. APOLLONIUS autem inquit, recte dari ſanguinem ipſorum potioni: vino autem abſtinendum; hoc apud XENOCRATEM invenies.

Aliud.

Hoc quoque mirifice facit, duo lapilli in hirundinum pullis diſſectis inveniuntur, quorum unus quidem niger, alter vero albus axiſtit: comitiali collapſo eos imponito, ac ipſum excitabis: nigrum vero cuti alligato. At hirundines dicuntur primo pullo hos lapillos dare, qui non facile inveniuntur, niſi univerſis pullis diſſectis.

Aliud.

Chamæleontem in oleo coquito, donec intabuerit, & oleum ſpiſſeſcat: conſumpto autem animali, oſſa ipſius ſelecta in locum ſolis expertem reponito, ac comitialem collapſum in ventrem convertito, oleoque dorſum a ſacro oſſe uſque ad primam vertebram inungito: ac ſtatim excitabitur; hoc ubi ſepties feceris, ex toto ægrum liberabis; oleum autem in pyxide reponito.

Aliud.

Alii vero inquiunt, comitiales ubi agniti fuerint curari debere quemadmodum ARCHIGENES præcipit. Primario igitur in victu congrua aquæ potione utendum eſt, carnibus abſtinendum & venere. Jam unctiones quæ adhiberi debeant, ab expertis obſervatum eſt. Hæc quoque illis conveniunt. Muſtelæ jecur ſine felle cum dimi-

dia aquæ hemina jejuno ad tres dies propinatur. Referunt autem quidam, partem avis oſſiphagi crematam potu morbum tollere: atque hæc ſane ex ARCHIGENIS libris decerpta ſunt.

Aliud.

Aliud quod in tertio STRATO prodidit, iſtud eſt. Cani diebus quatuordecim incluſo oſſa tantum devoranda dato: quinto decimo die ex albo canis ſtercore cochlearium duorum inſtar comburito, ac diebus quinque propinato.

Aliud.

Hoc quoque in Thuſcia a ruſtico quodam accepi, qui dicebat aliquem caſu morbo liberatum fuiſſe. Rutam enim ſylvaticam, quam rure habebat, contundebat: & ubi conſervus ejus lunaticus concidiſſet, ipſe rutæ odore plenus, aggreſſus nares ægri continebat: unde ille excitatus, non amplius comitiali morbo laborabat. Expertus autem erat hoc, etiam in aliis, morboque eum liberaverat. Atque ego ſæpius in hunc affectum curavi. Mirabile igitur & eximium medicamentum eſt, quod nulli communicabis.

Ex quinquageſimo octavo THEODORI MOSCHIONIS, *ad comitiales.*

Herbæ pediculariæ, quæ ſtaphis agria Græce dicitur, drachmæ octo; caſtorei drachmæ quatuor: liquoris peucedani, pyrethri, ſingulorum drachmæ duæ. Pediculariam contundito, ac in veſicam ovillam, aut caprillam, in qua adhuc urina ſit, depoſitam, ſiccari curato: deinde con-

tusam incretamque, aliis admisceto, ac ex mulsa pro viribus dato.

Aliud, quod accepi ex Gallia.

Galli gallinacei testiculos in pulverem tritos, ex aqua & lacte jejuno propinato, idque diebus quinque facito: vino autem abstinendum est.

Aliud, a MARSINO THRACE *acceptum.*

Gladiatoris occisi, aut alterius cujuspiam mortis rei panniculum cruentum comburito, ac cineri vinum misceto: ubi septies hoc dederis ægro, liberabis. Hoc insigni experimento sæpe probatum est.

Aliud, ex iis quæ STRATONIS *libris adjecta sunt; dicit autem* ORPHEUM *auctorem esse.*

Solani radicem luna declinante acceptam tundito, ac eam potui dato, primo quidem die semel, deinde bis, posta ter, tandem quater: atque ita ordina, donec quindenis vicibus eam insumpseris. Arcanum est hoc, & multis mirabile.

Aliud. In Hispania hoc ad comitiales didici.

Calvariam asini diligenter crematam contundito, incernitoque, & in pyxide habeto. Quum usus postulat, dato drachmam unam. In alio inveni, drachmas duas, ex aquæ frigidæ hemina. Priusquam autem medicamentum dederis, sabinam herbam lævigato, datoque potui ex ea drachmas tres cum aquæ hemina. In alio habetur, Cochleare unum jejuno ad dies duos dato, quan-

do tempus eſt ſubnubilum. Ac paucis interpoſitis diebus exhibeto id, quod ex calvaria aſini paratur. At priuſquam aliquid ex prædictis offeras, caput ægri ad dies tres purgato ut infra ſcriptum eſt. Herbæ pediculariæ, ſinapis, ſingularum drachmæ quatuor, pyrethri drachma, ſalis ammoniaci drachma: contuſa, & cribro ſecreta, in pulverem redigito: datoque mandendum poſt diem unum, ac ſinito ægrum hianti ore pituitam emittere: eſt autem hoc valde mirificum.

Quæ alligantur, & naturaliter comitialibus obſiſtunt, ex comment. ARCHIGENIS.

His autem quæ alligantur utendum eſt ad affectum, ut ASCLEPIADES medicamentarius prodit. Clavum cruce fixum brachio ægri alligato, & liberabis. ZALACHTES autem hæc ait; lapis jaſpis *a fumo quo infectus non pellucet*, capnias appellatus, ad omnia capitis & mentis vitia alligatur: & is contritus, ſi cum humore illinatur, hæc efficiet evidenter & mirifice. OSTANES autem inquit, córallium & glycyſidem, ſolanique radicem luna inclinante collectam, illigatamque in linteolum lineum, appendito.

Aliud.

Jaſpis ſimilis callaino, digito impoſitus geſtatur, & liberat: eſt autem pretioſus.

Aliud.

DEMOCRATEM Athenienſem ferunt, quum adoleſcens eſſet, & morbo comitiali teneretur, ad Delphos profectum fuiſſe: eumque rogaſſe deum,

quum plerique ei offerrent alliganda morbo contraria, quali ex eis uteretur: ac Pythiam respondisse:

Quos madidis cerebri latebris procreare capella
Dicitur humores, vermem de vertice longum.

Vel sic,

De grege sume capræ majores ruris alumnæ
Ex cerebro vermes, & ovis dato tergora circum
Multiplici vermi pecoris de fronte revulsio.

DEMOCRATES quum hæc audivisset, expendebat quid tunc deus loqueretur; quum autem ipse profectus ad THEOGNOSTUM DEMOCRATIUM nonagesimum octavum annum jam agentem venisset, oraculum huic denunciat: ille autem vehementer miratus dei prudentiam, vatis Pythiæ obscuritatem, & obliquum dictum, sententiam oraculi manifestavit: gregariarum, inquit, caprarum caput naturaliter multis vermibus juxta cerebri basim plenum efficitur: ac sternutamentis animali obortis, multi vermes in nares capræ insiliunt. Oportet igitur veste substrata, ne terram attingant, illos excipere, unum vel tres, & indutum pelle nigræ ovis tenero collo alligare. Atque hoc ait morbo naturaliter adversari.

Aliud ad idem, quod in libro STRATONIS *scriptum est: dicitur autem* MOSCHIONIS.

Asini frons cuti alligata, gestataque, morbo liberat.

Aliud.

Clavum ex navigio confracto exemptum, in brachii ornamentum latum concinnato, ut imponatur os ex corde cervi, & ſiniſtro brachio circumdato. Poſtquam autem cervo vivo cor exemeris, oſſiculum, quod in eo explicato ceu carunculam concretam arundine ſtatim ſine mora invenies, ſiccato: ac ubi reliquum projeceris, facito ut prædictum eſt: ac miraberis.

Aliud.

Linteum ex nave confracta, jam attritum inveteratumque, dextro brachio ad ſeptem hebdomadas alligato: in quibus alias * & æger liberabitur. Concidet autem, ſi pilos aſini & mulæ in ſuffitum offeras. Pyrethrum quum naribus ipſius inſpiraveris, ſi quidem ſanabilis ſit morbus, ſternutabit æger: ſin autem curari nequeat, non item.

Aliud.

Corallium ex cerebro aſini alligato; glycyſidis radicis, & ſolani, declinante luna, granum unum dato: primo autem unum, deinde duo, poſtea quatuor, donec quindecim exhibueris. Jam chryſolithos probe facit: item jaſpis, aërium colorem habens, aut perſimilis callaïno, digito geſtatus, idem præſtat.

Hæc ſane a veteribus dicta ſunt tanquam naturaliter, *hoc eſt*, *latenti natura*, efficacia. At quæ nos edidimus, ſecundum certam quamdam viam & rationem, quam Græci μέθοδον vocant,

dicta ſunt; ac convenit peritum omni modo auxiliari, tum naturalibus utendo, tum ſcientifica ratione, & modo artificiali: quodque recte dici ſolet, omni modo properandum eſt ut longo morbo & pravo ægrum liberes. Mihi ſane omnibus uti placet: quia vero plerique hoc tempore indocti accuſant eos, qui utuntur naturalibus, cavi ne continue iis quæ naturaliter operantur uterer, conatuſque ſum artificioſa via & ratione morbos ſuperare: ac novi non modo comitiales, ſed etiam alios morbos pleroſque victu & medicamentis fuiſſe perſanatos. Quare etiam nunc conſulo, ut is qui velit comitialem evadere, hoc potius nunc a me dicto victu, & medicamentis utatur: nec ſucceſſu fruſtrabitur. Jam efficax in commemoratos, etiam ſolare cyphi potum inveni, præſertim a purgatione. Oportet autem ſemel propinare, deſinente luna: idque facere, dum in totum morbus fuerit diſcuſſus. Nihil autem minus confert, ubi curatus quoque fuerit, præſervationis gratia ipſum porrigere, quouſque tutam & firmam morbi liberationem videris, & nullæ ipſius reliquiæ ſuperſtites maneant.

Quinetiam præcaveri in comitialibus omnino debet, ne ullo modo affectum irritemus. Maxime omnium vitanda eſt cruditas, ut maximum malum: in cœna, aut prandio, etiam ſuſpicio cruditatis: item ne cibus tarde ſumatur, & bilis commoveatur, cavendum eſt. Adhæc fugienda potio ſtatim a balneo, ut diximus, præſertim meraca: vina valde vetuſta, & novella admodum, adſtringentiaque: item lactis potus, caſeuſque, & ſiquid ex lacte præparatur; necnon fœtida. Inſuper vitandum, ne ægri prorſus in hujuſmodi locis commorentur, ſuffimentaque plurimum odorentur, neque e ſublimi defixis oculis diutius cernant: neque admodum caput ope-

riant, calefaciantque; præterea ne in ſole immorentur, aut ubi ignis eſt plerumque: adhæc, ne in balneo tardius deſideant, & caput calida rurſus aqua abſtergant, concoctioneque non obita rurſus lavent. Inſuper ne a cibo dulce quodpiam eſculentum aut poculentum aſſumant. Quippe hoc etiam affectum irritat, præcipue in quibus flava bilis ſtomacho innaſcitur. Nam hos temperato victu alere convenit: non quemadmodum eos, qui pituitoſum humorem congregant, per illa quæ omnifariam extenuant humores, & calefaciunt. Hæc ſiqnis accurate conſervet & tueatur, non opus habebit alio quoquam auxilio, & maxime illis quæ dolorem movent, periculumque vitæ inferunt: nonnunquam etiam arteriæ ſectione, calvariæ aduſtione, & aliis, quæ cruciatum & ſupplicium magis quam curationem multis conciliant.

CAPUT XVI.

DE PARALYSI.

RESOLUTIONIS vitium, quod Græci πάρεσιν παράλυσιν nominare conſueverunt, nihil aliud eſt quam ſenſus & motus privatio. Differt autem ab apoplexia, quod ipſa quidem totius corporis ſenſus & motus abolitio, cum principis animæ functionum noxa, & quodammodo mors accidit: paralyſis autem eſt, qua dimidia pars corporis, vel una emoritur, vel etiam partes quædam nervoſæ obſtructæ, ita ut vel cerebrum, vel ſpinalis medulla ab affectu ſit immunis. Ubi igitur prius animadverteris unde inceperit, & unde cauſa provenerit, ita tandem curationem

tentato. Fieri enim nequit, ut qui causam, aut quod sit vitium, ignoret, morbum infestantem possit exscindere.

Notæ.

Si igitur ex superioribus partibus quædam affecta fuerint, nempe oculus, aut nasus, aut lingua, aut quædam in facie, constat ipsum cerebrum morbo esse implicitum, eique primario succurrendum esse. Si igitur nulla ex prædictis partibus sensu, aut motu, aut utroque læsa fuerit, necesse est, spinalem medullam ægrotare, aut aliquem nervorum ex ipso procedentium affectum esse, statuere. Attendito igitur diligenter quæ sit pars affecta, & unde initium trahat, aut a qua vertebra id aut nervo recipiat, atque illi curationem adhibeto: non autem, ut vulgo, symptomatibus tantum obsistito. Itaque resolutas partes sic internoscere convenit, animum scientiæ anatomicæ advertendo.

Causa paralyseos.

Causam paralyseos effectricem magna ex parte internoscere licet ex crasso, viscoso, frigido, interdum etiam terrestri melancholico humore constitui. Sciendum est autem, vitium hoc ex qualitate calida aut sicca proficisci, ubi calida intemperies sanguinem & humores nimium torrefecerit: similiter etiam ob frigidam qualitatem solam. Quoniam igitur causa diversa est, quæ resolutionis affectum pariat, inspiciendumque diligenter est, copiane sit an qualitas sola: non parum enim interest. Si namque copia & crassities, necesse est adhibere quæ extenuant, & hu-

moris qui paralyſim excitarit, vacuationem moliuntur. At ſi qualitas ſola fuerit calida & ſicca, tunc extenuantia calefacientiaque. (omnia enim ejuſmodi nativum humorem conſumunt) magis adhuc aſſant materiem, craſſioremque reddunt. Liquet igitur contraria qualitati remedia inducenda eſſe, hoc eſt refrigerantia & humectantia omnia: ad frigidam vero neceſſario ea quæ calefaciunt, applicari debent. Quæ quum ita ſe habeant, dicamus quomodo etiam curatione utendum ſit, ab effectu qui ex copia provenit, prius exorſi.

Curatio.

Si quidem igitur copiam ſanguinis ex notis deprehendas, liquet moderatam ejus evacuationem ante aliam curationem univerſam adhibendam eſſe. Non enim convenit in his multum ſanguinis, etiam ſi abundet, detrahere: ſed ad auxilia potius, quæ locis inducuntur perveniendum eſt. Si namque in facie affectus conſtiterit, ante omnia capiti proſpiciendum eſt. Conſtat enim principio affecto, merito etiam faciei partes oblæſas eſſe. Neceſſario igitur omnia, quæ caput evacuant, ipſumque recrementis liberum reddunt, adhiberi debent: quemadmodum apophlegmatiſmis quoque, perfrictione, dropacibus, & omnibus utendum eſt, quæ extenuare & aperire poſſunt. Quod ſi pituitoſior ſanguis fuerit, iis quæ pituitam per os educunt: ſicut etiam quum magis melancholicus, illorum uſus eſt, quæ hunc humorem emoliuntur. Optime vero ad utraque facere poſſunt & catapotia, quæ ex colocynthide parantur: quorum deſcriptio hæc eſt.

Catapotia διὰκολοκυνθιδος.

Aloes hepaticæ, colocynthidis, ſingulorum uncia: euphorbii ſemuncia: veratri nigri uncia: bdellii, gummi, ſingulorum uncia: nitri Alexandrini ſemuncia. His ſemper utitor, quum humorem melancholicum aut pituitam purgare volueris. Nihil enim adeo humores ex alto evocare, & nervos laborantes caputque expurgare poteſt, ut horum catapotiorum compoſitio. Sufficit autem ex eis uſque ad ſcrupulos quatuor, aut ſex, pro ægri viribus, exhibere. Ad integrum vero modum veniendum non eſt, ſed paulatim à duobus aut tribus ſcrupulis exorſi, ipſa porrigemus. Si igitur affectus recens fuerit, æger autem ſæpe facilis ad vomitum, medicamentorum potionem averſetur, nullum aliud præferendum, ſed his utendum eſt. Nam præter id quod non facile evomuntur, materiam quoque citra moleſtiam purgant, & commodè ex alto evocant. Arbitror autem, nullum ſtatim alio remedio opus habiturum, ſiquis ipſis recte uti poſſit.

At ſi affectus longo tempore ægrum moleſtarit, & moderatioribus medicamentis non obtemperet, ſed his contumaciter reſiſtat, etiam omnibus potius, quæ aperire & extenuare poſſunt, uti convenit. Ubi vero materiam tenuem & fluidam reddideris, medicamentum hiera picra aſſumi debet, quæ a me paratur, quum ſit præſtantiſſima & tuta, periculique expers: deſcribitur autem in hunc modum.

Hiera picra tuta, hoc est, quæ sint periculo sumi potest.

Aloes scrupuli quatuor: *in alio octo:* phylli scrupuli: agarici scrupuli octo, *in alio exemplari decem:* polypodii scrupuli octo: piperis albi scrupuli quinque, piperis longi scrupuli octo, piperis nigri scrupuli quinque: casiæ scrupuli octo: opopanacis, amomi, croci, sagapeni, castorei, singulorum scrupuli quinque: scammonii lacrymæ scrupuli decem: ammoniaci suffiminis totidem: petroselini Macedonici, aristolochiæ, veratri, singulorum scrupuli quinque: marrubii sicci scrupuli octo, chamæpityos, bdelli, colocynthidis, singulorum scrupuli octo. Integrum antidoti modum, si quidem absque melle habes, dato scrupulos septem: sin autem cum melle, scrupulos duodecim, aut paulo plus minusve. Non oportet autem adjicere extrinsecus alterius scammonii, modo. Multi namque arbitrati se promovere medicamentum ad evacandum, ita faciunt, ignari quod inutile magis ipsum reddunt. Non enim volumus id protinus ad ventrem deferti, sed potius in membra distribui, in corpore immorari, extenuare recrementum, & emendare: item meatus dilatare, ut obstructiones nervosorum adaperiantur, & spiritus. qui in ea mittitur, purus suppeditetur. Quare medicamentum vacuatorium efficere non licet, præsertim in pituitosis, sed contra ex scammonio adimere conandum est, augere autem potius colocynthidis pondus. At totus modus potui statim a primo die dari non debet, sed partiri in tria, adhiberique primum drachma: deinde tribus diebus interpositis, drachmæ duæ, admixta salis he-

mina: piperis autem minus, quod ſit admodum ſubtiliter detritum. Conſilium enim nobis eſt ut medicamentum (ſicut diximus) diſtribuatur, non ſpiſſetur. Quum paucis diebus ſalem ægro differre juſſeris, dato rurſus ei tres drachmas, deinde rurſus aliis paucis diebus interjectis, offerto ipſi drachmas quatuor: ita namque juvabis ægrum, & ſimul medicamenti vim, ac quanta qualiaque efficere ſoleat, admiraberis. Vulgares autem ipſum occultant, ignorantes ipſius uſum. Scire vero licet, quod ſi vices ægri robuſtæ ſunt, vereri non oporteat quinque drachmas exhibere, interdum etiam ſex: magiſque ſi æger omnibus ex æquo humoribus ſcateat, *qui Græce plthoricus dicitur*, ætate vigente, & temperamento humidus ſit. Ita curandi ſunt, qui paralyſim ex humidorum viſcoſorumque & craſſiorum humorum copia ſuſtinuerunt.

Si paralyſis ex ſola fiat qualitate.

At ſi non copia, ſed qualitas potius cauſa fuerit morbi effectrix, ubi quidem ſiccitas ſimul cum caliditate infeſtat, refrigerantibus ſenſim & humectantibus potionibus & cibis utendum magis conſulo: ut cremore ptiſanæ, aut avena, aut chytro. Inter olera, intybis, aut lactucarum caulibus. Admiſceatur autem his tum aſparagus paluſtris, tum radix apii. Aves comedantur prope omnes, præter nimium pingues, vel quæ in paludibus aluntur. Inter piſces, nimirum ſaxatiles potius: teſtacea vero devitentur, præter pectines & erinaceos. Interdicantur etiam legumina omnia, præſertim alica. Inter fructus, pomaceos univerſos comedant, magis ficus, uvas, ſemen peponum, & mala: punica vero, perſica,

duracinr, ſycomori fructus, & quæ vocantur mala aurea, caveri debent. Summatim, univerſus victus qui refrigerare ac contemperare poteſt: præterquam quod nihil admodum recrementitium aut craſſi ſucci habeat. Vinum bibant aquoſum, & non adeo vetuſtum, ut quod magis exſiccet, & nervos offendat. Quare etiam vinis factitiis interdicatur, præterquam roſato & violato; at ſi fieri poſſit, etiam citra vinum æger degat, ſola tepida aqua uſus: id multo quoque melius eſt. Bibant autem qui aſſueverunt, etiam in medio cibi, aquam frigidam cum vino. Talibus igitur purgans aliquod medicamentum præbere commodum non eſt; univerſa namque ipſis inimica ſunt, præſertim hiera picra, & quæ euphorbio conſtant. Nam præterquam quod nihil juvant, ſiccitatem nervorum adhuc magis augent. Novi ſane ego quemdam paralyſin ex mœrore, multa ſolicitudine & inedia expertum: deinde ſumpta hiera picra, adeo læſum, ut totus ipſe immobilis fieret, & propemodum interiret: niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus tum potionibus, tum cibis, & aliis, quæ temperatum ipſum reddidiſſent, uſus fuiſſet: maxime vero balneis compluribus, unctione ex hydrelæo, mutatione aeris temperati, & omni hilaritate. Etenim triſtis erat, ad iram proclivis, a medicamento nimirum excitatus, & qui flavam bilem collegiſſet. Hac ſane ratione, ſi qualitas fuerit præſertim intemperies calida, vitari debent cibi acriores: adhuc autem magis, quæ medicantem vim purgantemque obtinent. Nam præter id, quod nihil inveniunt quod ex corpore evacuent, magis adhus aliam intemperiem regonerant. Pari modo etiam in frigida intemperie præditis, medica-

mentis purgantibus utendum non eſt, quum ſolo victu tales curare poſſint.

His igitur & vinum moderatum vetuſtius, allia, porra, tum per ſe, tum cum ſale comeſta, apium, petroſelinum, daucus, item quæ piper recipiant; ad hæc unctiones calefacientes conveniunt, præſertim circa ſtomachum adhibitæ: quale eſt etiam Marciatum; habet enim medullam cervinam, & ſtyracem, & nervos vehementer juvare poteſt: quemadmodum oleum quoque rutaceum, & cum ipſo, & cum alio, refrigeratos nervos probe excalefacit.

Sin autem in vetuſtatem incidit, etiam aquæ naturales, *hoc eſt, quæ ſponte ſua calidæ ex terra proſiliunt*, quantum ad frigiditatem attinet, ſunt ipſis accomodæ. Verum diu eis immorandum non eſt; neque bis die lavandum, ſed permittendum, ut in frigidum quoque ſolium deſcendant, ne ipſi ſupra modum exſiccentur, ſed mediocriter etiam adjumento, quod ex ipſis provenit, fruantur. Ita ſane paralyſim quæ propter intemperiem accidit, pro virium ratione curare convenit. Cæterum autem deinceps explicemus, quibus remediorum auxiliis, in quibus corporibus ad morbum depellendum uti magis expediat.

De oculorum paralyſi.

Quod ſi igitur oculus fuerit affectus, in primis capiti, (ut diximus) proſpiciendum eſt, apophlegmatiſmis, perfrictionibus & revulſionibus, cucurbitulas in poſteriorem capitis partem adglutinando, trahendo, & ſcarificando, ſi copia ſubjecta requirat. At ſi affectus remanet, etiam dropaces ſuperciliis imponantur: quippe trahunt ex

ex alto, calefaciuntque partes affectas, & recreant: nec non ſcirrho induratas excitant, remolliuntque, ut muſculi refocillati in naturalium actionum memoriam revertantur. Porro utantur etiam ſucco betæ, cum melle ipſum naribus infundentes. Item ſuccus anagallidis bene facit. Quinetiam ad ſternutamentum provocandum efficacibus medicamentis hoc in affectu utendum eſt: herba lanaria præſertim, *quæ Græce ſtruthion appellatur:* vel euphorbio cum caſtoreo, vel tribus ſimul conjunctis.

De labri aut genæ paralyſi.

At ſi labrum paralyſin expertum ſit, aut gena, aut maxilla, apophlegmatiſmis potiſſimum utendum eſt, quæ ſtaphide agria, maſtiche & pipere conſtant: item perungere iis, quæ ex ſinapi fiunt, confert: necnon paſtillis, qui hyſſopum, aut pulegium, aut piper recipiunt. Hæc valent ut acriora, & emortuum ſenſum revocant. Prodeſt ipſis etiam nucum pinearum crematarum vapor; permittendum autem eſt, ut affecti vaporem hunc inſpirent, valde enim hoc facientes adjuvantur.

Quod ſi morbus inveteraſcens copia infeſtare videatur, etiam venas ſub lingua incidere oportet. Saluberrimum enim illis hoc eſt auxilium, qui in faciei particulis paralyſim experiuntur. Unctionibus autem utaris ex caſtoreo, medulla cervina, & ſtyrace confectis. Omnibus hoc auxiliatur, præſertim paralyſin in maxillaribus muſculis expertis. In aliis vero regionibus, ut manu, ſtomacho, aut veſica, non ſolum hoc, ſed etiam Lyſiponium dictum valde efficax eſt remedium, cujus ſcriptura hæc eſt.

Scriptura Lysiponii.

Castorei, euphorbii, piperis, singulæ unciæ: suffiminis ammoniaci, opoponacis, galbani, singulorum unciæ duæ: medullæ cervinæ unciæ tres: terebinthinæ unciæ sex: ceræ libra: olei veteris tantundem: olei taurini, irini, gleucini, cyprini, singulorum unciæ tres. Hoc auxilium est utilissimum ad omnem resolutionem, & per se & cum rutaceo oleo. Epithematis autem, tum eo quod διὰ δαφνίδων, tum quod Apollophanis dicitur, aut eo quod constat casia, vel sampsucho, vel cachry. Et in summa iis utendum est quæ ex alto evocare humores, & cruentare cutem possunt.

His etiam in coxendicibus affectis, nervis difficulter sentientibus, & in iis qui stercus retinere nequeunt, uti decet. Jam vero clysmata quæ ex euphorbio, castoreo & nitro constant, item quæ allium, rutam, & cuminum una cum oleo incocta habent, istis opitulantur.

At si musculi sedis paralysin sustinuerint, per insessus ipsis & suffimigia succurrendum est. Ad hanc rem præstantissimus est lapis molaris: oportet autem ægrum vestimentis contectum, infundibulo ipsi subjecto vaporem adscendentem excipere. Lapis vero ubi ignitus fuerit, vino adspergatur. His & similibus remediorum auxiliis, solo usus modo immutato, in affectis partibus utendum est.

CAPUT XVII.

DE MELANCHOLIA.

Non una quædam melancholiæ causa est, neque unus humor vitii parens, sed plures, & alias aliter mutati, unde neque omnes eadem symptomata sustinent, neque similiter eisdem imaginationibus agitantur, sed alii ipsorum rident semper, & cum hilaritate imaginantur: alii cum ira & contentione, iis qui phrenitici appellantur, ea in re consimiles: quidam ipsorum cum torpore multo ac segnitie, ut ipsi loqui nolint, stultorum modo, quos Græci vocant μωρὲς: nonnulli opinionibus addicti sunt, & se futura prædicere arbitrantur; hi vero mortem desiderant: illi jugulari optant, alii metuunt. Atque ex his quidam ipsorum intervalla morbi temporibus quibusdam habent, ut etiam consueta administrent: alii in continua dementia sunt.

At non solum variis quibusdam motibus symptomatum ipsis oborientium differunt, sed etiam affectorum locorum ratione. Hi quidem solum ipsum cerebrum morbo affectum habent, illi vero etiam reliquum totum corpus: alii autem ventrem solum, & præcordia. Quoniam igitur causæ melancholiæ, & particulæ affectæ differentes sunt, item quæ movent, quæque infestant has accidentia, ideo conveniens studiosis existimo ut singula intelligere, & unde fiant, nitantur. Quare internotiones ipsorum accurate nobis exponendas esse duximus. Ita namque tum mederi recte, tum morbum superare, etiamsi difficilis fuerit, poterimus.

Signa melancholiæ ex ſanguinis copia naſcentis.

Internoſces autem melancholiam ex copia ſanguinis fieri, primum ſane ſi ad ipſum ægri temperamentum reſpicias. Novimus enim hirſutos nigroque colore & habitu tenues, multo facilius quam candidos & craſſiores, melancholia corripi: ad hæc eos magis qui ætate vigent, tenui victu utuntur, iracundi ſunt, & vitam curis, triſtitia & mœrore plurima ex parte tranſegerunt. Ad hæc interrogare convenit num aliqua ſolitæ vacuationis retentio obvenerit, in viris quidem ſanguinis per venas ani, *quæ hæmorrhoides Græce dicuntur*, profluentis: in mulieribus autem, menſtruæ purgationis. Et ſi in corpore verus gravitatis ſenſus ineſt, facies quoque inſpici debet, num multo quam antea rubicundior ſit, venæque magis turgeſcant, & intentæ ſint. Hæc enim ſi deprehenduntur, ſanguinis copiam, quæ vapores ad caput tranſmittat, ſuſpicari oportet. Sin autem quædam vanarum imaginationum intervalla ipſis obveniant, ut etiam conſueta quoque opera aliquantiſper velint adtingere, adhuc magis tum melancholiæ ſpeciem accidere ſuſpicabimur, quum ex evaporatione ſanguinei humoris originem trahat, offendatque cerebrum. Ac ſimile quid ægris contingit, cujuſmodi iis quibus oculi ſuffunduntur, accidit. Quod ſi cum riſu vanæ imaginationes oriantur, humorem qui offendit, non admodum vitioſum eſſe, & rodentem, ſola autem copia nocere.

Curatio.

Si igitur notatio, id quod offendit, ſanguinis copiam eſſe tibi ſuggerat, atque ob hanc talem melancholiam ſupervenire, dum vapores inde (ut diximus) ſpiritum animalem turbidum reddunt, & ejuſmodi excitant imaginationes, ante omnem aliam curationem, ſanguinis miſſio adhibenda eſt. Differendum enim hic non eſt, quum metus ſit, ne dum nos diutius exſpectamus, vapores cerebri corpus magis alterent: vel etiam longius immorati, ventriculos ipſius interiores obſtruant. Paucis itaque diebus, ubi ægrum cibo boni ſucci & temperato traduxeris, nequaquam concedens, ut carnes & ea quæ ſanguineum humorem generare poſſunt, omnino aſſumat, ad ſanguinis vacuationem venito: & ſi vires robuſtæ ſunt, quantum ſatis eſſe putaveris, ſtatim detrahito. Frequenter enim univerſa evacuatio efficit, ut nonnihil etiam ſpiritus, qui vapores tranſmittit, evacuetur & diſſipetur. Sin autem vires multam prima vice evacuationem non tolerant; neceſſe eſt tunc non modo ſemel, ſed etiam bis, & ſæpius, quantum licet, paulatim aufferre. Quod ſi a brachio vacuatio fieri nequit, tentandum eſt eam a poplite & talibus partibus moliri, atque hoc magis in muliebribus corporibus faciendum eſt: quippe menſtruam purgationem provocat. Quum autem venas cubiti non manifeſtas inveneris, eas quæ commemoratis locis ſubjacent, incidere tunc oportet, nam ad affectum prædictum ſanguinis vacuatio eſt neceſſaria. Nihil igitur minus juvabis, ex quacunque parte ſanguinem detraxeris, quum etiam omnia ſimul vacuentur: quemadmodum divus

HIPPOCRATES ait, *confluxus unus, conspiratio una, omnia consentientia.*

Curatio melancholiæ ex infarcto impactoque sanguine ortæ.

Si humoris sanguinei materies cerebro impacta fuerit, tunc audacter venam in fronte secato. Nam post totius corporis vacuationem, si loco jam remedia adhibeas, nihil nocebis. At si circa caput aliquid moliri cogites, priusquam totum corpus recrementis liberum reddideris, offendes magis quam juvabis, copiosiorem materiam ad locum affectum attrahens. Hac sane ratione iis, qui ex sola sanguinis copia melancholia laborare inceperunt, mederi convenit, ubi nondum ad rodentem, acrem aut biliosam, aliamve quandam humoris intemperiem manifesto immutatus fuerit. Nam si horum aliquid sustinuerit, hi non amplius cum risu imaginationes habent, sed contra feras ac furiosas admodum accessiones experiuntur. Quare per initia affectum exscindere tentandum est, inveteratus enim, & veluti in naturam conversus, incurabilis propemodum evadit: & tali morbo affecti, non melancholia tantum laborant, sed etiam per circuitus insaniunt. Nihil enim aliud est insania, quam melancholiæ ad majorem feritatem intensio.

Indicia melancholiæ quam sanguis acrior biliosiorque excitavit.

Cognosces autem ex notis, quas prædiximus, non amplius vapores sanguineos, sed msgis melancholicos, aut acriores sursum efferri. Quod autem ægri iracundi magis turbidique & minus

placidi ſint, id bili, non autem ſanguini tribuendum eſt. Cæterum quod temperamentum ægri calidius ſit, & ſiccum, ætas vigens, quodque victus præcefferit calidior & acrior, aliaque his cognata, clarius tibi indicabunt, ſanguinem ad bilioſiorem magis naturam eſſe converſum. Nam humores diverſis modis commoventur, & alias aliam qualitatem recipiunt. Siquidem in bilem convertuntur multa inedia, continuo ſalſorum ciborum eſu, aut validis curis: ad ſanguineum autem humorem magis vergunt ex largioris vini uſu, & quodam valentium ciborum appetitu, & liberalioribus balneis. Sin autem duos quoque humores ſuperare contingat, utrumque horum accidens oboritur; interdum namque rident ægri; interdum ferocius loquuntur, & alias alios motus, intervallaque & acceſſiones habent: quemadmodum in febribus accidit, quæ circuitu moventur: atque in his nonnunquam hoc humore cerebrum repleri, nonnunquam illo, pro diverſis ipſorum mutationibus, motibuſque.

Curatio melancholiæ, quæ a bilioſo & acriore ſanguine naſcitur.

Si igitur ex his quæ diximus indiciis, bilem ſanguini in vaſis admixtam eſſe ſuſpiceris, ad ea, quæ hujuſmodi humorem vacuant, ſtatim veniendum eſt. Hoc autem probe facies, ac purgatio tibi commode ſuccedet, ſi paucis ante diebus, homini, cibo temperato & humidiore nutrito, medicamentum ad bilem ducendam efficax porrigas. Sic enim humor etiam qui offendit, medicamento purganti facile cedet, ita ut vincatur potius quam illius vim evincat. Nam ut in craſſioribus humoribus cibi, qui extenuant & calefa-

ciunt, utiliter adhibentur, ita etiam tales eiſdem ad evacuationem magis idonei reddentur. Ubi vero eos, qui a bilioſo ſanguine infeſtantur, humido (ut diximus) & temperato victu alueris, medicamentum exhibeto. Sit autem hiera picra, quæ recipit liquorem ſcammoniæ; verum hieræ picræ quidem ſcrupulos ſex, ſcammoniæ vero liquoris ſiliquas octo, aut paulo amplius minuſve ponito. Quod ſi æger medicamentum ſolutum nolit aſſumere, fiant catapotia: ſin hæc quoque per ſe invitus capiat, vino, aut ovis molliſſimis excipiat, ita ut vitelli membrana leviter aperta, in medio illa conjiciantur, ſic enim æger ſine moleſtia & placide omnino ea accipier. Cæterum ſi tali dato medicamento corpus non abunde ſatis vacuatum eſſe deprehendas, poſt paucos dies, & victum humectantem rurſus adhibitum, balneo utitor, & quiete: ægrumque iterum purgato, aucto paulo magis medicamenti pondere; ſic enim optime feceris, in quibus melancholia non ex ſanguine in bilioſam naturam converſo, & plus ſatis excaleſcente, & toto fere nimis aduſto provenerit. Qui enim calidioribus antidotis aut purgationibus in tali melancholia uſi ſunt, præſertim hiera, ægros magis furioſos atque inſanos reddiderunt, dum ſanguinem ad ſiccius & acrius converterent. Præſtat igitur tales ſimplicioribus adhuc medicamentis, quæ corpus totum nequeant calefacere, repurgatos, humectanti cibo permittere. Noviſtis autem vos, me quoque pleroſque ita laborantes, victu potius quam medicamentis uſum perſanaſſe.

Verum eſto cibus (ut ſummatim dicam) ptiſana potiſſimum, quæ mane cum granis ipſis, aut circa horam ſecundam aſſumatur: in prandio, etiam piſces ſaxatiles, gallina cohortalis, atque

alia quæ volatu fidunt, præter paluſtres: item ex teſtacea cute præditis, pectines, aſtaci & erinacei: inter olera, lactuca & intybus, omni modo comeſta, ad hæc malva; alia vero omnia vitentur, præſertim braſſica, & agreſtia olera. Ex fructibus pomaceis peponum & cucumerum medulia: ſimiliter etiam inter uvas, dulces, & dura carne præditæ: ex malis, quæ non adſtringunt. Ficus autem vitentur, aut modice aſſumantur: atque hæc ſunt omnia: nam talia fere non poſſe obeſſe, uſu probavimus. At ex placentis univerſis aſſumere quid, prorſus cavendum eſt: item quæ ex garo & caſeo præparantur. Nam omnia quæ in hunc modum conficiuntur, bilioſum humorem magis augent, & nimis exaſſant. Vinum (ſi uſus quoque poſtulaverit) Chryſatticum, ejuſque modicum, propinabis. Hujus inopia, præferri debent, quæ nihil adſtringens habent, ne ipſa ad caput vapores tranſmittant. Hujuſmodi ſane victus ipſis præſcribatur. Etenim ſi quid ex particularibus deſideretur, hoc quoque medicus intelligens, iis quæ dicta ſunt, prudenter adjiciet: atque per ſe invenire poterit, num carnibus & balneis æger indigeat, aut augens, aut minuens quantitatem non nimis ſubito.

De Balneo.

Dulcium balneorum uſus, ſiquid aliud, ipſis opitulatur. Aliam namque partem bilis diſcutere, aliam humidorum qualitate contemperare, totum vero corpus aqua calida ſuperfundere, caput tepida potius, & luteis ovorum abſtergere, ac univerſum ſane corpus hydrelæo, caput autem roſaceo ungere convenit. Aer quoque ſit tempe-

ratus, pari modo calidæ labrum: atque ægri in eo immorentur diutiùs, ac in calidam descendere cogantur: omnino etiam, si æstas fuerit, in ea diutius insideant. A balneo non statim bibant vinum, sed aquam tepidam: atque ita ut antea prædiximus, cibum sumant: dormituris rursus tepida offeratur. Hoc sane victu eos, qui ex bilioso sanguine & calido admodum melancholia laborare incipiunt, nutrire convenit. Notandum vero est, veteres in capite talium melancholicorum, cucurbitulis & pulveribus acrioribus usos fuisse, cruentare ipsum cupientes: alios etiam hirudinibus: nos autem in omnibus hujusmodi talia fugiemus. Nam præterquam, quod nihil ipsos juvant, adhuc etiam magis intemperatos & sicciores reddunt. Tunc autem ista fieri debent, quando materia violenter ad cerebrum profecta & crassior impacta fuerit, ut aliis cedere medicamentis repugnet.

De Melancholia, quæ a sanguine melancholico nascitur.

Accidit igitur, nonnullos melancholia potissimum laborare, quum sanguis plus satis adustus, vapores immoderatius capiti transmittit, animalemque in eo spiritum permutat. Vapores autem a melancholico potius humore excitari inde nosces, quod æger tristitia præter rationem, mœrore & metu afficiatur, optetque mortem, & aversetur eos, qui maxime videntur esse amici: suspicionesque falsas habeat, quasi nonnulli velint eum interimere, aut gladio arrepto, aut medicamento exhibito. Novimus autem ejusmodi humorem etiam alias infinitas, peregrinas & multiplices imaginationes inducere posse, & quod

alii ſe vas fictile eſſe putent, alii corium, alii gallum etiam, ut vocem illius imitentur: quemadmodum alii luſciniam ſe eſſe credant, & plorent, quod Ityn perdiderint: alii vero quod cælum geſtent tanquam Atlas, ac metuere dicant, ne collabatur, & non ſolum illum, ſed etiam omnes ſimul conterat. Ego mulierem, vidi quæ ea imaginatione vexabatur, ut medium manus ſuæ digitum conſtringeret, tanquam in ipſo totum geſtaret orbem. Plorabat autem illa quoque, verita ne quando digitum ſuum inflecteret, & totus orbis corrueret, & omnia ſtatim interirent. Jam alios pleroſque vidimus, quorum ſuperfluum eſt, forte etiam ſupra vires noſtras, omnium velle meminiſſe: verum hæc appoſuiſſe ſufficiet, quæ iis potius, qui a melancholico humore originem morbi trahere inceperunt, ſolent evenire. Quapropter, ſi morbus ex triſtitia aut ſollicitudine quadam præcedente, aut alio animi affectu cœperit, conſiderare tunc oportet imaginationis ſpeciem, aut rationem, aut aliud quiddam eorum quæ ſubitam mutationem efficere poſſunt. Plurimi namque ſic curati ſunt quodammodo, vel quum vidiſſent, audiviſſentque ea quæ conſequi deſiderabant. Ita ergo PHILODOTUS medicus quemdam qui ſibi caput amputatum eſſe, quod tyrannus factus fuiſſet, putabat, caſumque deplorabat, curavit impoſito repente capiti ipſius plumbeo pileo, ut gravitatem ſentiens, caput ſe recepiſſe rurſus putarit, gaviſuſque ſit plurimum, atque ideo vana imaginatione liberatus. Jam mulierem quidam curavit melancholia laborantem, hoc pacto: quum putaret illa ſerpentem ſe devoraſſe, vomitum medicamentó citavit, atque in id quod rejectum fuit, parvam viperam per omnia imaginationi illius, & deſcriptæ a vana imaginatione ſe-

ræ ſimilem impoſuit. Quare hujus quoque affectum, quia ob triſtitiam ejus quod putaret, evenit, gaudium nimirum ſubito accedens diſſolvit. Ad hæc aliam quandam, ex longa viri peregrinatione, melancholia correptam, & iracunde omnibus reſpondentem vidi: ſed & ipſa eodem modo ſanata fuit, nam maritus illius peregre reverſus, nulli prædicens, neque aliquamdiu differens, ſed ſubito ingreſſus, ſe ipſum illi oſtendit. Præter ſpem igitur ipſum mulier conſpiciens, atque ita amplexa, multoque gaudio affecta, ſubito omni metu liberata eſt, rurſuſque ad ſtatum naturalem rediit, ut nulla alia indigeret curatione. Sic igitur, niſi affectus longo alio tempore infeſtaverit, tales imaginationes curare oportet, omni modo omnique artificio utentem, præſertim ubi malum a manifeſta quadam & veluti primaria cauſa occaſionem habuerit.

De melancholiis jam inveteratis.

Si morbus inveteraverit, & imaginatio in habitum abierit, nihil adeo magnum, aut ratio, aut aliud quoddam artificium efficere, & ægrum juvare poterit. Neceſſe autem tunc eſt & mentem arti adhibere, & conſiderare, num a ſanguinis miſſione, an a purgatione, vel etiam ab utroque ſimul incipiendum ſit: & ſi quidem utriſque opus fuerit, ſanguinis detractione prius utendum eſt. Poſt ſanguinis vacuationem, ægri vires cibo boni ſucci & temperato, balneiſque dulcis aquæ recreandæ: deinde ſic recollectis ægri viribus, ad humorum noxiorum vacuationem veniendum. Paretur autem his purgatio ex epithymo, & modico ſero lactis. Epithymi quidem ſint ſcrupuli duodecim: ſeri lactis autem cochleare, quod

ſi tempus ſerum lactis non habeat, ex mulſa dentur. Paucis diebus interpoſitis, offerto rurſus epithymum, adjiciens ei picram: ſint autem epithymi ſcrupuli ſex, & hieræ picræ totidem.

At ſi etiam poſt hanc purgationem inſaniæ & melancholiæ ſymptomata adhuc perſeverent, nihiloque minus ægrum infeſtent, a novem, aut longiſſimum decèm diebus, ad valentius purgantia tranſito, præcipue hieram picram GALENI, hæc enim utraque obtinet: varios expurgat humores, citra moleſtiam & turbationem. Purgatione autem facta, inſpicienda rurſus ægri mens eſt: & ſi quidem melius habere videatur, (cognoſces autem hoc nimirum inde quod metus & triſtitia intempeſtiva jam ceſſarint, & moderatiores manſuetioreſque potius evaſerint) audacter rurſus eadem purgatione utitor: iiſdem namque inſiſtentes, curationem quoque ita recte peragemus. Quod ſi hiera data, melancholiæ imaginationes nihilominus infeſtare videantur: tunc ſine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare feſtinato. Novi enim ex veteribus antiquiores ad veratrum album properaſſe, ubi affectum ab aliis purgationibus nihil pene imminui conſpicerent: verum ego lapidem Armeniacum veratro albo præfero: atque licet utentem ipſo, experientia cognoſcere quomodo, præterquam quod efficaciter, etiam ſine moleſtia & periculo purget: quorum nihil veratrum album habere novimus.

Quomodo lapis Armeniacus exhibeatur.

Si igiur res poſtulat, non modo infra per alvum, ſed etiam per vomitus purgationem fieri, lapidem illorum exhibere convenit: ſit autem modus ipſius, ſcrupuli tres aut quatuor, aut pau-

lo amplius minusve, pro virium ſimul & copiæ humoris noxii ratione. At ſi æger purgatione per vomitum non admodum indigere videatur, ſed per imum ventrem totum vitioſum humorem exire conducat, tunc lapidem eluere oportet, uſque ad duodenas vices. Ubi enim ſic fecerimus, neque turbationem ſtomachi aut compreſſionem lapis excitare poteſt, ſed etiam minori cum moleſtia nigrum terreſtremque humorem vacuabit, ut paucis præteritis diebus, adjumentum ex eo nobis acceſſiſſe percipiamus. Dato autem ex hoc ſcrupulos quinque, aut ſex ut plurimum, ex aqua tepida, ſemper ex cognitis dictis conjectura deprehendens, an plus minuſve exhibere debeas. Quod ſi ægrum etiam bis adhuc requirere ſuſpiceris, cum fiducia rurſus exhibeto. Neque enim calorem habet aut ſiccantem admodum, aut aliam quampiam ipſi inſidentem amaram & venenoſam qualitatem, ut æger ideo medicamentum bibere detrectet. Sin autem nonnulli humidum aliquod medicamentum ſumere averſentur, (multi enim in totum non ſuſtinent ſolutum medicamentum aſſumere), in catapotia lapidem redigere oportet. Si vero libet, etiam hieræ picræ aliquam inſignem partem admiſceto, aut etiam ex aliis quibuſdam, quæ purgationem magis promoveant, & non renitantur. Ne autem is, qui parare velit horum confectionem, inquirendo laboret, viſum mihi eſt ea de cauſa etiam horum compoſitionis meminiſſe: habetur autem in hunc modum.

Deſcriptio catapotiorum ex lapide Armeniaco.

Hieræ picræ ſemuncia: epithymi ſemuncia: agarici ſcrupuli quatuor: lapidis Armeniaci ſcrupuli quatuor: ſcammonii uncia: caryophyllorum grana

viginti. Contusa excipiantur rhodomelo, aut succo citrii, aut rhodomelite: dentur scrupuli duo, ubi, plurimum quatuor. Notandum vero est, hæc, præterquam quod stomachum corroborant, simul etiam varios humores, præsertim terrestrem & melancholicum, citra molestiam purgare posse. Idem igitur lapis (ut diximus) & potus, & in catapotia redactus, ad purgandum est efficax. Nec amplius quærendum est, num suffocatio quædam aut syncope subsecutura sit, quemadmodum id ex albo veratro fieri contingit. Neque necesse est nos antea ægros præparare medicamentis, quæ metu suffocationum assumere consueverunt: quorum amplius nunc meminisse opus non est: illa vero admonendi gratia scripsimus, quæ etiam nunc facere solemus in consuetis magna parte purgationibus, ubi illæ plus minusve moveri videantur. Si igitur minus quam par est purgaverint, mulsam dare convenit, & tempore interposito hoc victu nutrire; aut cremore ptisanæ, aut pane, aut columbæ jure, aut gallinacei, quod non multum olei adjectum habeat.

Sin autem purgationem copiosiorem fieri contingat, ut etiam convulsiones superveniant (multis enim hoc accidit) & si non animadversione dignum quid evacuatum fuerit, quod ægri nervos habeant natura ficciores imbecillioresque, aquam liberaliter superfundito, multoque utitor hydrelæo, ac panem ex vino diluto, aut omphacomelite, aut aqua frigida porrigito. Sin autem aquam frigidam bibere cupiat, adhuc magis ipsos juvabit. Utile est etiam malum Punicum, mala & pira ante cibum, & gallinarum ventres.

Ubi vero nutrieris, quies & somnus ægro indici debent: postquam vires receperit, ad balneum ipse ducendus, quod aerem habeat tempe-

ratum: concedendumque, ut non modo in calidæ ſolio, ſed etiam frigidæ labro diutius immoretur. At veſtimentis indutum rurſus ipſum nutries pane ex vino aut omphacomelite, *quod ex uvis ſemiacerbis, & melle deſpumato paratur*, reverſo autem domum permittendum ut conquieſcat, & omnino obdormiſcat, quippe hoc ſemper omnibus purgatis evenire conſuevit: præſertim autem iis, qui largius vacuati fuerint, ut tum ſuavius, tum altius obdormire cupiant.

A ſomno vires ipſorum recreare oportet, & permittere, ut cum amicis familiaribus colloquantur. Atque ubi ipſos conſentanea reſpondere deprehendis, ratiocinationeſque firmas habere, & barbaricum morem depoſuiſſe, adhuc etiam magis copioſum alimentum porrigito, perdices, gallinas, phaſianos, qui non ſint pingues, & paſſeres ſimiliter. Vitentur autem omnia eſculenta, quæ in paludibus proveniunt: ex piſcibus, cetacei, prætrequam ſaxatiles. Poſtquam vero cibo boni ſucci uſi fuerint, & veluti bonum fundamentum jecerint, ita rurſus ſecundum tres aut quatuor dies olera deinceps aſſumant, intybum, lactucam, malvam, & paluſtres aſparagos moderate.

Abſtineant autem braſſica, & omnibus, quæ melancholicum humorem pariunt: ut eruca, ſinapi, allio. Ex carnibus bubula potiſſimum, & cervina, ac omnibus ſummatim ferinis: item panibus ſordidis, garo, & vinis vetuſtis, auſteriſque. Sic jam ægrum victu, & balneorum uſu vires recreare, loca mutare, intimis converſari amicis, ac facere quæ etiam prius ipſi grata erant, & ſpectaculis intereſſe permittito. Ita enim ex purgatione, victu boni ſucci & benigno, aliaque animi oblectatione, toto corporis habitu corroborato,

borato, mutatoque, furiosum & amarum morbum exuere poterit.

Quod si reliquiæ quædam ipsis supersint, & æger non admodum puram habere mentem appareat, rursus exspectata bona aeris temperie, auxilia debet repetere, initium a primis faciens, a quibus etiam antea incipiendum diximus. Atque hæc paulatim facito, confidens quod etiamsi affectus difficilis & prope insanabilis extiltat, iisdem ipsis insistendo perite, & ut rationi consentaneum est, omni tamen ægrum morbo amaro molestoque liberabis.

ALEXANDRI TRALLIANI

DE ARTE MEDICA

LIBER SECUNDUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO
INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM

DE CURATIONE OCULORUM.

Etsi jam in aliis quibusdam libris oculorum vitia persequutus sim, quomodoque illa cognosci debeant, & quæ eorum sint causæ atque curationes, item diversa ipsorum collyria, usus-que horum modum & confectionem: hic tamen similiter eadem quoque summatim & breviter perstringere, operæ pretium mihi visum est, ut ne, qui in hunc de medendi ratione librum inciderint, aliunde, quæ oculis conducunt, colligere cogantur.

Ut igitur in aliis multis, ita in oculorum quoque vitiis primum docere convenit, quomodo universa internosci debeant, deinde curationem subjungere. Quare nunc à dolore, qui oculis accidit, exordiemur, nihil enim adeo excruciat urgetque artem ad curationem, ut vehemens dolor

oculos affligens. Si igitur vehementiores acrioresque dolores oculos comprehendant quam ut æger ferre queat, ne collyriis ad torporem inducendum efficacibus, ut plerique, confidas. Multi namque opium quoque instillare ausi, præterquam quod nihil prorsus dolorem mitigarint, etiam valde adhuc offenderunt. Quapropter causam efficientem inspicere oportet, & eam considerando, ita quoque curationis speciem definire, non enim una est causa efficiens, sed multæ ac variæ.

Sola materiæ copia influens dolorem potest excitare, nec non qualitas: subinde vero etiam utrumque, & qualitas simul & quantitas. Videndum porro est, unde id quod influxit procedat, num ex toto corpore, an ex solo capite: item, utrum per arterias an a venis, vel utrisque profluat. Adhæc, quale utique sit quod influit: vel enim sanguis potius, vel bilis, vel pituita, vel humor melancholicus, vel spiritus flatulentus est, quod influxerit: præterea humor noxius unusne sit an duo commixti. Fieri enim potest, ut unius tantum influxus inflammationem doloremque vehementem, & duorum simul etiam compositum tumorem excitarint. Quoniam igitur differentes sunt causæ, artificem ad singulas se accommodare oportet: præcedat autem internotio, quæ ad rectam curationem deducit.

Quomodo sanguineus humor inflammationem excitasse noscatur.

Sanguineum itaque humorem influxisse, ac inflammationem concitasse, ex specie ac forma ipsius tibi constabit. Omnia namque rubra & sanguinea sunt, facies rubens & tumidior, venæ

latiores, gravitatis ſenſus, pigritia ad conſuetas actiones. Quod ſi præter hæc neque lacryma rodens & acris appareat, adhuc etiam magis ſanguinem influxus cauſam eſſe, & inflammationem peperiſſe putato.

Curatio.

Si igitur ſanguis cauſa tibi inflammationis effectrix eſſe apparuerit, venam ſecare humeralem oportet. Sin bilioſi & acres humores cum ſanguine, etiam purgationem paulo poſt ſanguinem dimiſſum adhibeto, ac medicamentis utitor, intus quidem iis quæ non rodunt, & leniſſimis: extrinſecus autem illis, quæ concoquere inflammationes poſſunt, quorum etiam compoſitiones vobis exponemus.

De remediis quæ extrinſecus imponuntur.

Lac muliebre cum vitellis ovorum & roſaceo ſuperimpoſitum, mirifice lenit, inflammationesque oculorum admodum ferentes concoquit. Similia præſtant etiam violæ folia. Ad maximas autem inflammationes tumidioresque bene facit & crocus cum mica panis, luteisque ovorum, ac roſaceo. Idem faciunt etiam palmulæ, præterquam quod fluxionis curſum ſiſtunt, cum meliloto, croco, glaucio, ovorum luteis ſeptem fervefactis, & oleo roſaceo.

Ad vehementes dolores, & maximas epiphoras.

Roſarum recentium drachmæ quatuor, croci drachma: excipiantur meliloti in vino dulci decocti jure.

De Collyriis.

Cataplasmatis igitur in inflammatis extrinsecus utendum est, quæ vero illini & instillari debeant, hæc sunt: verum scire prius oportet ea quæ inflammationem experiuntur, mitigatoriis, lenioribusque & non reprimentibus collyriis demulcenda esse: deinde etiam quæ reprimere possunt, sic adhibenda ut primum quidem admisceamus ea teneris ac mollibus, postea vero concoctione facta, etiam sinceris. Quum enim fervor inflammationis & multa asperitas finierit, ægri citra molestiam quoque adstringentia ferre possunt.

Collyrium mitigatorium Trypherum, ad eos qui collyriorum rosionem ferre nequeunt, præsertim ad affectus recentes.

Cadmiæ combustæ, ex lacte muliebri restinctæ, (mihi autem melius visum est, prius lotam comburere, atque sic lacte extinguere) cerussæ lotæ, singulorum drachmæ sedecim, croci dr. tres, opii dr. tragacanthi dr. duæ. Aqua pluviali excipito: usus est ex ovo. Facit etiam ad pustulas oculorum, *quæ Græce* φλύκταιναι *dicuntur.*

Aliud, & ipsum longe lenissimum.

Cadmiæ dr. quinque, cerussæ dr. quatuor, pompholygos dr. duæ, opii dr. tragacanthi dr. tres. Aqua pluvialis ad excipienda adjicitur. Hoc inflammationes admodum ardentes & dolorificas

citra rosionem mitigare plurimis constat experimentis.

Aliud egregium, quod brevi paratur.

Cadmiæ combustæ & asinino lacte exstinctæ unc. quatuor, cerussæ unc. duodecim, terræ Samiæ (*quæ* ἀστὴρ *Græcis dicitur*) tragacanthi, mandragoræ, amyli hordeacei, lactucæ caulium succi, gummi, singulorum dr. duæ: opii dr. tres, ovorum duodecim albumina.

Aliud collyrium quod spongarium dicitur; ad maximos oculorum cruciatus, (celeriter enim mitigat) in hunc modum habetur.

Amyli, cerussæ, singulorum dr. quatuor, opii obolus, gummi dr. duæ; aqua pluvialis adjicitur: usus ex lacte est.

De Collyriis reprimentibus, quæ etiam monohemera dicuntur.

Reprimentium collyriorum, & quæ *ab uno die* monohemera dicuntur Græcis, duplex quædam differentia exsistit. Majora igitur ipsorum vim habent discutiendi & reprimendi moderatam, ut ipsa etiam ad incipientes lippitudines citra rosionem accommodari, tum instillando tum inungendo, possint. Quare etiam imbecillioribus, & cæsiis oculis potius, mollique carne præditis, & mulierum faciebus inscribuntur, cujusmodi sunt quæ ex lycio, croco & glaucio temperantur. Præter has igitur compositiones medicamenta vobis, quæ valentiorem adstringendi vim

habent, explicabo, ut etiam in diuturnioribus ac inveteratis uti liceat. At in validiore lippitudine & vehementiore, talia ſunt idonea, quæ ex vino parantur, quibus germina quoque olivarum cum reliquis odoramentis, quæ calefacere & ſiccare poſſunt, injeci. Quum igitur talis ſit collyriorum differentia, de iis quæ mediocriter reprimunt, & ad incipientes lippitudines conveniunt, prius agamus: deinde ſic, quæ plus adſtringunt, & efficacius repellunt, perſequamur.

Collyrium reprimens mediocriter, monohemerum.

Hoc, & *Medicum*, & *a dolore mitigando* ἀκεσώδυνον appellant. Repellit igitur per initia, ſi inungatur, & inſtilletur ex ovorum albumine, frequenter etiam quum lavamus: adhæc prodeſt ad epiphoras, acres fluxiones, & cicatrices veteres diruptas. Repurgat enim, & cicatrices etiam tenues abluit, ut mireris. Ego utor hoc & pulvere & collyrio cum ovo: ſarcocollæ, glaucii, croci, ſingulorum dr. tragacanthi dr. cui aqua pluvialis adjicitur.

ALIUD. Glaucii dr. octo, ſarcocollæ dr. quatuor, croci dr. duæ, tragacanthi dr. opii dr. ſemis: aqua pluviali excipiantur.

Aliud ad eadem præſtantiſſimum, & uſu probatum.

Roſarum tenerarum dr. quindecim, croci dr. octodecim, tragacanthi dr. ſeptem, opii dolum non experti dr. duæ, ſpicæ nardi dr. duæ, gummi dr. ſeptem: aqua pluviali excipiantur. Ex iiſdem

illitum collyrium *Nili*, quod diarrhodon inſcribitur, ad ardorem facit.

Aliud Muſarium dictum, ex domo Hieratica.

Hoc quoque collyrium eſt præſtantiſſimum, quod eamdem ut prædicta vim obtinet, niſi quod fluxionum curſibus repellendis efficacius, quam illa exſiſtat; habetur autem in hunc modum: amyli dr. quindecim, glaucii dr. octo, ſarcocollæ dr. quatuor, croci dr. duæ, myrrhæ dr. gummi dr. duæ; ex aqua pluviali utitor.

Aliud, Polydeuci cognomento, quod nos ſæpe ſumus experti.

Roſarum viridium ſucci quod ſufficit: croci dr. ſarcocollæ dr. duæ, glaucii dr. quatuor, gummi dr. opii dr. quatuor, tragacanthi dr. Gummi contundito primum, adjecta tragacanthæ dr.; glaucium, ſarcocolla, opium, lævigata roſarum ſucco excipiantur.

Aliud collyrium quod Medicum vocatur, admodum ſtrenue repellens, ſtatim per initia inunctum.

Glaucii drachmæ octo, ſarcocollæ dr. quatuor, croci dr. duæ, tragacanthi dr. opii dr. ſemis; aqua pluvialis adjicitur. Ego hoc abunde ſum expertus, ut etiam ſi cum alio quodam mitigatorio inſtilletur.

Aliud siccum collyrium, quod διὰ κρόκου dicitur, ad incipientes lippitudines.

Glaucii, sarcocollæ, croci, aloes, singulorum dr.: hoc etiam ut præservante uti oportet, quippe repellit omnem oculi turbationem subunctum. His igitur prædictis in eum modum utendum est, reprimunt enim omnem turbationem, si per initia sublinantur, & non diu inhæreant, nam diuturnior ipsorum usus asperitates in palpebris excitat, atque in affectum pertrahit.

De Collyriis quæ alio modo monohemera appellantur.

Deinceps autem dicamus etiam de collyriis, quæ alia ratione monohemera nuncupantur: quorum vis est valentior, magisque potest reprimere & adstringere, quare etiam in iis fluxionibus, quæ citra exulcerationem fiunt & inflammationibus; iis uti oportet: quorum descriptio in hunc modum se habet.

Primarium monohemerum, quod à vino διὰ οἴνου vocatur.

Æris combusti dr. vigintiquatuor, cadmiæ dr. sedecim, lacrymæ papaveris dr. octo, croci dr. octo, myrrhæ dr. octo, gummi dr. quadraginta. Vino Mendesio excipiantur.

Aliud gilvum, quo utor, Corycium dictum.

Cadimæ dr. viginti, æris combusti dr. sedecim, opii dr. octo, croci dr. octo, acaciæ dr. vigintiquatuor, gummi totidem.

Aliud ad eadem efficax, cognomento Theophilion.

Habetur hoc pacto: Cadmiæ drach. sedecim, croci dr. sex, myrrhæ dr. quatuor, nardi Indicæ dr. quatuor, acaciæ dr. octodecim, gummi dr. vigintiquatuor, æris combusti dr. sedecim, opii dr. tres.

Aliud, quod xerocollyrium vocatur, reprimens.

Hac mixtura constat: cadmiæ, acaciæ, gummi, singulorum dr. sedecim, æris combusti, lacrymæ papaveris, myrrhæ, singulorum dr. quatuor; aqua pluvialis adjicitur.

Aliud collyrium reprimens, admodum generosum, monohemerum.

Stibii eloti dr. octo, cadmiæ dr. octo, æris combusti & eloti drach. quatuor, aloes dr. tres, myrrhæ dr. quinque, acaciæ rufæ dr. duodecim, opii dr. Utitor cum fiducia ad fluxionum impetus, postquam toti corpori prospectum fuerit.

Collyrium quod magnus Hermolaus dicitur.

Æris combusti dr. octo, cadmiæ totidem, spicæ nardi sesquidr. croci dr. quatuor, myrrhæ dr. quatuor, aloes dr. octo, lycii Indici dr. duæ, acaciæ, gummi, singulorum dr. viginti, opii dr.

quatuor; aqua pluvialis adjicitur. Mirabiliter repellit & extenuat inflammationes.

Aliud collyrium Hermolaus, quod ab oleo δι ἐλαίου *dicitur.*

Cadmiæ drachmæ ſex, æris combuſti drachmæ ſex, myrrhæ drachma ſemis, aloes ſeſquidrachma, opii drachma ſemis, croci drachma, gummi, acaciæ, ſingulorum draehma una & ſemis, olei veteris ad excipiendum ea, drachmæ quatuor; aqua pluvialis adjiciatur.

Collyrium Nicarium cognomento.

Valde opitulatur omni fluxioni, & chemoſi, puncturiſque, & membranarum excreſcentiis, item craſſæ pituitæ (*) angulis oculorum inhærenti, ſtaphylomatis, myocephalis, cruſtis, & omni affectui benefacere compertum eſt. At vilitatem medicaminum ne contemnas. Æris combuſti drachmæ ſedecim, cadmiæ drachmæ viginti, gummi drachmæ triginta duæ, medicamenti quid drachmæ triginta ſex; aqua pluvialis additur. Eſt autem medicamenti confectio hæc; ſucci centaurei drachmæ duæ, ſapæ Creticæ pars una: coquito ſarmentitiis lignis in olla recenti, donec ſordium craſſitiem habuerint: & ex ovo inſtillato illis, qui quod adſtringit non ferunt. Alias ex aqua benefacit: per initia autem ipſo aquato uti oportet.

Aliud quod pilarium vocatur.

Cadmiæ combuſtæ, æris uſti & eloti, ſingulorum drachma duæ: opii, acaciæ ruſæ, ſingulo-

(*) Seu lippitudini.

rum drachmæ tres, cerussæ drachmæ sex, myrrhæ drachmæ tres, amyli, tragacanthæ, gummi, singulorum drachmæ duodecim: pluvialis aqua additur. Egregie admodum repellit ac mitigat pinguior ejus unctio. Quum jam explicaverimus, qui sanguinis missionem requirant, & de convenientibus ipsis (si usus postulet) collyriis, perscribamus etiam, qui ex ipsis purgationem desiderent.

CAPUT II.

SI DOLOR EX BILIOSO ET ACRI HUMORE NASCITUR.

AN igitur dolor aliquis ex bilioso & acri humore provenerit, clarum tibi ex multis evadet. Primum sane inde, quod totum corpus plethoricum non apparet, sed potius vitioso etiam humore præditum; ad hæc, quod non solum anguli, sed etiam malæ vehementer ex influxu rodantur, ægrique videantur uri, exsiliantque, rosionem non tolerantes. Quum igitur morbum ex his atque illis, quæ præcesserunt internoveris (nam tristitia plurimum, curæ, insolatus, ira, & acrium esus præcesserunt) cum fiducia curationem aggredere: licebit enim celerrime vel sine collyriis affectui mederi.

CURATIO. Si igitur biliosa humorum pravitas in toto corpore superare videatur, iis quæ totum corpus purgant liberantque recrementis utitor. Sin autem recrementa acria non in toto redundent corpore, sed qualitate potius quam quantitate peccare videantur, solis balneis dulcis aquæ, & temperatis, ægrum citra dolorem libe-

rabis. Quod ſi etiam obediens æger fuerit, cibo quoque leniſſimo mitiſſimoque & craſſo utatur: ut orpho, & aliis durioribus piſcibus, glauco, buccinis, aut iſicio ex ipſis parato, aut bulbio, aut ſturnio: ex oleribus, intybo, aut malva: inter fructus pomaceos, malis, peponibus, uva dulci. Ficus autem lippitudine laborantibus aſſumere neutiquam conſulo: habent enim quidpiam, quod oculos irritet commoveatque. At citriorum carnem ſine cortice ante cibum potius aſſumant: aquam tepidam magis quam vinum bibant, ſin autem hanc bibere nolint, Chryſatticum ipſis dato, aut dulce Bithynum, ac alia, quæ humores craſſiores efficiunt, obtunduntque. At ſi ægri inobedientes victus rationem non obſervent, (quemodmodum plerique ſunt, præſertim barbari) tum collyriis uti neceſſe eſt, atque ex eorum numero quæ non rodant, ſed acrimoniam queant obtundere: ex quibus primum eſt quod ex pompholyge paratur. Deſcriptio ejus in hunc modum ſe habet.

Collyrium ad acres fluxiones efficax.

Pompholygos lotæ, piperis, ceruſſæ lotæ, plumbi cremati & eloti, amyli, ſingulorum drachmæ viginti quinque, gummi albi drachmæ quadraginta; aqua pluviali excipiantur. Horum quodque poſt combuſtionem eluere oportet, donec aquæ mixtum non amplius nebuloſum inde aſcendat: deinde ſiccata etiam pondere appenſo miſcere: lævigatis ſimul diebus pluſculis, amylum & gummi ad excipiendum illa, adjicere convenit; nam ſi cum aliis amylum quoque ſuperinjiciatur, facile aceſcit. Hoc collyrium laudatiſſimum eſt, cum aliis multis de cauſis, tum maxime quod

nihil topori faciendo efficax habeat admixtum: quemadmodum sunt alia multa, quæ ex opio & mandragoræ succo, & similibus torporem inducentibus, partem recipiunt, quorum copiosior usus noxius exsistit. Licet autem, si usus requirat, nonnihil ex repellentibus sæpe admiscere, aut ex mitigantibus, quantum quis affectui infestanti convenire putaverit. Alias enim aliter idonea mensura invenitur.

CAPUT III.

SI OBSTRUCTIO SOLA OCULOS EXERCEAT.

Si inflammatio ex sanguinis crassioris magisque pituitosi obstructione citra corporis repletionem facta sit, sanguinis missio aut purgatio adhiberi non debet: sed potius vinum aliquod ex iis, quæ in corpus facile distribuuntur, ipsis propinari. Etenim potest hoc & sanguinem dissipare, humoremque impactum dissolvere, & partis imbecillitatem corroborare, ut non amplius humores recipiat. Satius autem est in hujusmodi affectibus, ubi in toto corpore copia non est, (ut diximus) ægrotantem temperato prius balneo lavare, meatus excalfacere, & laxare, atque tunc vinum exhibere. Ita enim potio facile in totum corpus partesque superiores distribuetur, ut nonnihil eorum, quæ obstructionem pepererint, non modo calore ipsius, sed etiam motus celeritate extenuet & expellat: simulque etiam particularum (ut diximus) imbecillitatem confirmet, ut ipsæ quoque partem aliquam illorum, quæ insident, extrudere possint. Hæc igitur internoscendi ratio

eſt, ad quam obſervandam optimus medicus requiritur. At ſi vini potione uti metuat, fomentum potius ex calida, quum ſit tutiſſimum, & præterea internotioni conferat, admoveatur. Quum enim, ubi foves partem, nihil influit, conſtat totum corpus recrementis eſſe vacuum, ac fomentis inſiſtendum eſt: nam affectum in totum diſcuties.

Sin autem humor influit, & dolor paulum remiſſus iterum intendatur, vacuatione indiget, nempe ſanguinis miſſione, aut purgatione: ubi corpus quidem magis eſt plethoricum, ſanguinis miſſione: ubi autem vitioſis humoribus & recrementis ſcatet, purgatione. His etiam aquoſam mulſam inſtillare convenit: atque tunc multo magis, quum craſſiores pituitæ enaſcentes oculum premunt. Nihil enim adeo extenuat, craſſamque pituitam naſci prohibet, ut mulſa, & ea collyria, quæ vim diſcutiendi & inflammationes concoquendi obtinent.

CAPUT IV.

DE DENSITATE.

Quod ſi etiam denſitas quædam in meatibus exſtiterit, hanc quoque mulſa poteſt dilatare, & meatus aperire, ut æger mirifice & ſubito dolore liberetur, eo quod inſidet (ſive humor, ſive ſpiritus ſit) diſſipato. At ſpiritum eſſe, qui diſtendat meatus, faciatque dolorem, hoc indicat, quod neque inflammatione, neque roſione urgente oculi intolerabiliter doleant, diſtendantur & rumpi videantur. Ego ſane quemdam ita affectum mulſa curavi, quum nullum ex iis quæ miti-

gant, doloremque leniunt, ſopire cruciatum poſſet, ſed etiam majorem quam antea fuerit, excitaret.

Quum igitur expoſuerimus, quinam ſanguinis miſſione indigeant, qui vero purgatione, item qui utriſque, ſupereſt ut deinceps etiam de balneis, fomento, vini potione, item de ulceribus, tum quæ cum inflammatione affligunt, tum quæ cum ruptura & eroſione, necnon myocephala, & ſtaphylomata experiuntur, & (ut dicam breviter) de omnibus quæ inveteratos habent affectus, de cicatricibus, albuginibus, pterygiis, ſycoſi, & ſuffuſionibus incipientibus, agamus.

CAPUT V.

DE EXULCERATIONE ET INFLAMMATIONE.

Si igitur ulcus ſimul & inflammatio oculum exercent, clarum eſt curationem quoque mixtam deſiderari per ea, quæ inflammationem mitigare poſſunt & concoquere. Talia autem ſunt tum, quod *a thure* διὰ λιβανȣ̃ Græcis dicitur, tum cygnus, tum quod ex amylo fit, tum quod ceruſſa & terra Samia, quæ aſter dicitur, conſtat. Hæc omnia tum eroſiones, tum ulcera, fluxione ex acri humore facta, perſanant, habet ſe autem ſcriptura horum in hunc modum.

Collyrium Cygnus.

Leniſſimum hoc eſt collyrium ad magnos oculorum dolores, & acres fluxionum impetus. Convenit autem iis, qui collyriorum roſionem ob cor

poris mollitiem & imbecillitatem non ferunt. Cadmiæ drachmæ ſedecim, ceruſſæ elotæ drachmæ quadraginta, amyli, acaciæ, tragacanthæ, opii, ſingulorum drachmæ duæ: aqua pluvialis adjicitur, & ad excipiendum ea, ovorum triginta duo albumina.

Collyrium Lybianum.

Cadmiæ combuſtæ & elotæ drachmæ duæ, ceruſſæ totidem, amyli drachmæ duæ, cineris pompholygos drachmæ octo, terræ Samiæ (quæ aſter dicitur) drachmæ octo, plumbi combuſti & loti, tragacanthæ, ſingulorum drachmæ octo, gummi drachmæ tres: aqua lævigato, & excipiendis illis, ovorum viginti albumina adjicito: *in alio, opii drachmas duas.* Hoc collyrium longe eſt utiliſſimum: valet ad oculorum puſtulas, ardores, rupturas, puris colluviem, chemoſes, magnos dolores, multoſque affectus, cicatrices exterit. In ſumma, multi eſt uſus, facitque ad omnia prædicta, maxime ad inflammationes, quæ cum ulcere infeſtant. Similiter etiam id, quod διὰ λιβανȣ́ inſcribitur, ad eadem facit, præſertim ad vehementes oculorum chemoſes.

Collyrium διὰ λιβάνου, *ad chemoſin efficax.*

Cadmiæ, thuris, ſingulorum drachmæ viginti, ceruſſæ drachmæ quadraginta, opii drachmæ ſex: aqua pluviali excipiuntur. Confert etiam glaucium ex aqua, ſi extrinſecus illinatur: ſed non ſtatim per initia chemoſeos, verum a quinque aut ſex diebus, ubi hujus concoctio facta fuerit. Atque id ſum expertus.

Collyrium Uranium.

In quibus influxus non adeo calidus eſt, bene hoc facit; item ad puſtulas, rupturas, procidentias, ſtaphylomata, puris colluviem, eroſiones, nomas, & carbunculos. Terræ Samiæ torrefactæ unciæ tres, pompholygos uncia, cadmiæ lotæ uncia, ſtibii unciæ duæ, ſquamæ æris elotæ unciæ quatuor, opii drachmæ ſex, gummi unciæ quatuor; aqua pluvialis adjicitur. At ſi cum ulcere inflammatio urgeat, & lacryma influens copioſa fuerit, miſceto lenioribus paululum ex iis quæ repellere poſſunt: ſin autem acris fuerit, ea quæ a roſis diarrhodon inſcribuntur. Quod ſi non eſt admodum calida lacryma, etiam exiguum ex Hermolao collyrio; vel eo quod dicitur pilarion, vel ex illis quæ monohemera, aut achariſta nuncupantur: quorum etiam mixturas vobis expoſui: & ſiquid omiſſum fuerit, adſcribemus. Jam mali Punici granum, ſi exprimatur in oculum, qui carbunculo afficitur, valde opitulatur. Qui id expertus erat, dicebat a divina ſe apparitione per inſomnia edoctum eſſe.

Quæ Cicatrices exterunt.

Quæ ex ſmegmatis cicatrices exterere ſolent, hæc quoque callos abolere poſſunt, craſſaſque cicatrices. Sunt igitur multa, quæ id præſtare queant. Anemonæ omnis ſuccus cicatrices oculorum exterit. Similiter etiam centaurei minotis ſuccus ex melle abſtergit. In magis autem vetuſtis cedria quoque uſi ſunt. Hæc etiam ſcirrhoſas albugines, *quæ Græci leucomata quoque appellant*, largius extenuat. Nitrum ex oleo veteri

lævigatum diligenter, & illitum, probe facit: item ſepiæ teſta combuſta, & ex melle contrita. Inter collyria vero hoc quoque admodum probe & leniter abſtergit, quod recipit mamyræ, ſuffiminis ammoniaci, myrrhæ Troglodyticæ, fimi crocodili terreſtris; omnium æquales partes in collyrium redigito, & utitor tanquam experimentis probato.

Collyrium diathece, ad ulcera mirabile.

Confert etiam vetuſtis: præſertim autem ulcera maligna & albugines exterit atque extenuat. Quare etiam ad ſtaphyloma valet, aliaſque plurimas laude dignas vires obtinet; hæc autem recipit, cadmiæ combuſtæ & elotæ drachmas viginti quinque, ſtibii drachmas quinque, ſpicæ nardi drachmas tres, croci drachmas tres, caſtorei, ſquamæ æris, ſingulorum drachmas duas, æruginis drachmas quatuor, æris combuſti drachmas tres, piperis, ceruſſæ, lycii, opii, thuris, opobalſami, ſingulorum drachmas quatuor: lapidis ſchiſti, caſiæ ruſæ, ſingulorum drachmas duas, chalcanthi drachmas duas, myrrhæ drachmas duas, gummi drachmas viginti, ſucci fœniculi drachmam, fellis caprilli drachmas quatuor, vino Amynæo lævigato & utitor.

Collyrium Chionion.

Ceruſſæ drachma una, ſalis ammoniaci drachma una, ammoniaci thymiamatis drachmæ tres, oſſis ſepiæ drachma una ſemis: præſtantiſſimum eſt remedium, & ſubinde uſu probatum.

Collyrium nardinum Zoili.

Stibii cremati & eloti drachmæ octo, æris combusti drachmæ octo, cerussæ combustæ & elotæ drachmæ octo, spicæ nardi drachmæ tres, phylli drachmæ tres, croci drachmæ sex, opii drachmæ quatuor, myrrhæ drachmæ duæ, cadmiæ combustæ & elotæ drachmæ octo, lycii Indici drachmæ sedecim, myrrhæ drachmæ quatuor, acaciæ rufæ drachmæ viginti, castorei drachmæ sex, aloes totidem, gummi drachmæ viginti; aqua pluvialis adjicitur. Hoc collyrium ad affectus admodum veteres bene proficit Etenim ea, quæ ab ulceribus proveniunt, & albugines extenuat, & cursum fluxionis repellit. At in iis, qui rosionem ipsius non tolerant, miscere ei lenia quoque collyria oportet. Ita namque usus ipsius molestiæ expers, & tutior fiet.

Collyrium hydares, hoc est aquosum, egregium.

Facit ad oculos purulentos, sycoses, chemosesque & fluxiones. Utendum eo dilutiore. Cadmiæ drachmæ sedecim, æris usti drachmæ novem, lapidis schisti, aloes, nardi Gallicæ, singulorum drachmæ octo. Haud novi an collyrium hoc sit præstantius ad oculos purulentos, chemoses, & fluxionum impetus, quæ epiphora dicitur. Oportet autem eo uti aquoso, etiam postquam finierit magna intemperies, & fluoris acrimonia: sin autem intemperies acrimoniaque fluxionis oculum infestet, lenibus collyriis paululum ex eo per initia admisceto, deinde amplius: & postremo per se ad affectus commemoratos cum fiducia utitor.

Collyrium Heraclium.

Confert ulceribus admodum cavis, & ubi carne obducta fuerint: tenues & obscuras cicatrices efficit, præterquam quod etiam ipsas tingere potest. Plumbi combusti & eloti drachmæ quatuor, croci drachma, gummi drachmæ duæ, spodii eloti drachmæ quatuor: squamæ stomomatis, piperis, singulorum drachma: aqua pluvialis additur.

Dacneron, hoc est mordicans collyrium, ad visum acuendum.

Hæc igitur commemorata, ad cicatrices & diuturnos affectus, quum sint detergentia, conveniunt. Deinceps autem eorum quoque similiter mentio faienda est quæ *ab acuendo visu* Oxydorcia Græcis dicuntur, ad caliginosos oculos accommodata. Quoniam autem in provectis etiam ætate visorii spiritus imbecillitatem emendat, & actiones reddit vegetiores, incipientesque oculorum suffusiones dissolvit, primario ei appellatio indita est cynopticon, *quasi caninum visum præstans.* Æris combusti drachmæ triginta duæ, piperis drachmæ sedecim, cadmiæ drachmæ octo: (*alias inveni drachmas novem*), myrrhæ, croci, singulorum drachmæ quatuor, gummi drachmæ viginti quatuor, opii drachmæ quinque: aqua exceptis utitor.

Hygrocollyrium ad hebetudinem oculorum, & alia multa efficax.

Pompholygos elotæ cochlearia sex, opobalsami cochlearium, mellis cochlearia duo, vini non

gypſati, veteris & albi, quod ſatis eſt. Pompholyx probe admodum lævigata primum injici debet: mox opobalſamum miſceri, deinde mel, poſtremo omnium vinum. Poſt miſturam igitur uſque ad dies tres diligenter lævigato, atque ſic in vas vitreum conjicito: & quum uti voles, vas agitato, atque ſic ſpecillo ſublinito: ubi concoctio facta fuerit, oculos calida abluens.

Aliud, ut poſſis etiam ſolem citra noxam intueri.

Jaſpin album, magnetem vivum, ſaphirum aurei coloris (*), achaten, Hæmatiten, Chamæmelum, Hieraciadem, liquorem conyzæ tenuis: omnia hæc æquali pondere accepto, in collyrium tenue redigito, & ſubungito.

Pulvis Severius cognomento, ad viſus acumen.

Cadmiæ drachmæ tres, ſalis ammoniaci ſeſquidrachma, phylli drachmæ tres, piperis drachmæ ſex. In pulverem redacta ſublinito: facit etiam ad aridam lippitudinem, *quam Græci xerophthalmiam appellant.*

Pulvis cui nomen eſt a lumine φῶς, ad hebetudinem oculorum, & dolores fluxioneſque dentium efficax.

Cadmiæ drachmæ octo, ſalis ammoniaci drachmæ quatuor, croci drachmæ duæ, piperis drachmæ tres, phylli, auripigmenti, ſingulorum drachma una & ſemis; valde bonum.

(*) h. e. lapis lazuli.

Aliud admodum idoneum ad ſcabioſos oculorum affectus, pruritus, hebetudines, palpebras aſperas, fluxiones antiquas, oculorum cicatrices, & pterygia: quo utor.

Cadmiæ, chalcitidis combuſtæ in pane, ſingulorum drachmæ quatuor, croci drachma, piperis drachmæ duæ, auripigmenti drachmæ quatuor, ſalis ammoniaci drachma. Lævigata ſubungito, medicamentum per membranam a cornu dictam cerato eidem applicans.

Aliud ad hebetudines & incipientes oculorum ſuffuſiones.

Baccarum lauri excorticatarum drachmas viginti: lævigato ex urina pueri venerem non experti, cum gummi drachmis duabus; ſuffuſos quidem, ex urina, alios autem ex aqua inungito.

Aliud.

Fel hyænæ cum melle & conyza illinito.

Aliud.

Fel perdicis cum melle & ſucco fœniculi illinito.

Admodum efficax etiam ad incipientes ſuffuſiones collyrium Proteus exiſtit: & quod Thalaſſeros dicitur, ad hebetudinem: & incipientes ſuffuſiones; & callos exterit.

ALIUD. Fel aquilæ bene facit, per ſe & cum melle illitum. Scribendum eſt etiam prophetæ Hygrocollyrium.

CAPUT VI.

DE NYCTALOPE ALIISVE OCULI MALIS.

Ad eos, qui vesperi non cernunt (quos Græci nyctalopas appellant), nitro ex aqua fluviali trito utitor.

Aliud. Fel hirci ex melle illinito tollit vitium paucis diebus.

Aliud ad idem.

Jecoris hircini saniem, quæ dum assatur effluit, colligito, atque hac eos oblinito. Idem autem jecur comedendum dato, & vaporem ejus, dum assatur, oculis apertis excipere jubeto.

Aliud ad trachoma.

Collyrium quod palpebrarum excrescentias admodum probè extenuat: hæc autem recipit; cadmiæ drachmas sedecim, lapidis hæmatitis, lapidis schisti, singulorum drachmas quadraginta, æris combusti drachmas viginti, æruginis drachmas octo, opii drachmas quatuor, seminis papaveris drachmas sedecim, gummi drachmas triginta duas. Semen papaveris lævigabis, succumque exprimes, atque ex eo collyrium factum instillabis. Adverte autem, quomodo eo in trachomaticis collyriis utare. Si enim ulcus cum asperitudine palpebrarum esse contigerit, satis est ipsas potius inversas ita abstergere, aut mucrone specilli, aut ficulneis foliis. Nonnulli vero etiam sepiæ testa, aut pelle asperiore utuntur: alii

rurſus collyriis ex pumice ſublinunt. Quum igitur ſubſederint palpebræ & extenuatæ fuerint, tunc demum etiam ulceribus proſpicito, applicans aut Lybianum, aut Uranion, admixtis eis, ſi quid influit, etiam repellentibus: ſin autem nihil urget, Theodotium. Hac enim methodo & ratione utentes, ulcera a fluxionibus conſervabimus, & cito ad cicatrices reducentur.

Pulvis ad incipientes ſuffuſiones.

Veratri albi drachma, piperis albi drachmæ quatuor, ammoniaci ſuffiminis drachma ſemiſſe, raphani ſucco lævigata ſinito refrigerari, & rurſus tritis utitor, ut mira præſtantibus.

Ad tingendas albugines valde generoſum.

Chalcanthi drachmæ quatuor, ſpinæ Ægyptiæ, gallæ, ſingulorum drachmæ quatuor: aqua exceptis utitor.

Collyrium quod magnum Theodotium vocatur, valens ad magnos dolores, & inveteratos affectus.

Hoc collyrium cicatrices calloſque exterit, item ad myocephala aliaque multa notatu digna, mirabiliter valet: cadmiæ, opii, chalcitidis, croci, aloes hepaticæ, caſtorei, phylli, thuris, ſingulorum drachmæ duæ, ſtibii drachmæ quinque, acaciæ totidem, æris combuſti drachmæ quatuor, myrrhæ Troglodyticæ drachmæ quatuor, ſpicæ nardi drachma, ceruſſæ drachmæ octo, gummi drachmæ quadraginta quatuor. Aqua pluvialis additur, nonnulli autem vinum quoque adjiciunt.

Collyrium hecatombe valet ad cicatrices crassas, & incipientes suffusiones, latas pupillas (quas platycorias vocant) item caligines, pterygia, & tenuis lacrymæ cursum extenuat, detergit; purgat, & repellit.

Cadmiæ combustæ & elotæ, æris usti & eloti, singulorum drachmæ octo, stibii combusti drachmæ quindecim, acaciæ rufæ drachmæ quindecim, aloes drachmæ quatuor, castorei, lycii, spicæ nardi, croci, opii, myrrhæ cerussæ, ebeni scobis, chalcitidis, singulorum drachma: rosarum drachma semis, aqua pluvialis adjicitur. Hoc maximum est collyrium, & plura præstat quam promittit.

Xerocollyrium faciens ad sycosin, putredines, & carnis excrescentias.

Cadmiæ drachmæ quatuor, chalcitidis drachmæ octo, piperis grana quindecim, nardi Gallicæ drachma. Cadmiam & chalcitidem ex vino terito, siccatoque, & nardo tunc in fuliginem redactæ omnia misceto, ac utitor ut præstantissimo remedio.

Hydrocollyrium efficax ad oculos purulentos: mirifice valet etiam ad sordida ulcera, & myocephala.

Chalcanthi, croci, myrrhæ, singulorum unciæ quatuor, mellis libra ex succo senecionis parato. Ego autem ex vino Ascalonite novi me hoc temperasse.

De Mulſa.

De mulſa quoque mentionem facere duxi neceſſarium, ut ex qua magnos longo temporis uſu & experientia ſucceſſus ſim expertus. Nam ulcere ſordida, & præſertim maligna, carbunculorumqua naturam referentia, hac etiam ſola perſanaſſe me ſcio: item eos qui pus jam in alto congregarant, & immodicè dolebant, necnon illos qui in ſiderationem (*quam Græci* σφάκελον *dicunt*) inciderant. Adhæc ubi viſcoſi humores, aut craſſiores conſtricti vel impacti hærent. Ignoro autem an quis medicamentum hoc præclarius, aut efficacius, aut blandius invenerit. Præcipue vero valet etiam in iis quibus multa pituita craſſior oculis innaſcitur. Nam præterquam quod ipſam purgat, & ſine dolore eluit, non ſinit eam rurſus procreari. Præſtat hac uti quam ſpongia, & continue palpebram movere, ut quæ exaſperet, doloremque faciat. Novi enim lippitudines ex craſſiore pituita ortas, etiam nullum prorſus collyrium admiſiſſe: mulſam autem ſolam ipſis paratam fuiſſe, & collyrii uſum abunde ſatis expleviſſe.

Scire autem convenit mulſæ parandæ utendæque præſertim rationem ac modum, efficere ut etiam ipſa multo his plura præſtet. Non enim ipſa meraca & craſſa confici debet, ſed ita ut guſtu exiguum obſcurumque dulcedinis ſenſum linguæ præbeat, præcipue quando non ſolum exulceratio, ſed etiam inflammatio mixta appareat. At non expedit, ut ſolo ſpecillo uſus mulſam inſtilles, ſed multo adhuc ſatius, ſi etiam vitreo quodam & anguſtiori vaſe mulſa repleto, id perficiatur. Quanto enim quis ea copioſiore uſus fuerit, tanto magis opitulabitur. Quæcumque enim in tunicis conti-

nentur, ſive craſſior pituita, ſive etiam recrementum acre, hæc manere intus nequeunt, ſed projiciuntur, & a mulſa abſterguntur. Utendum ea confidenter ad quodcunque res poſtulat; neque enim adſtrictionem habet, ut oculum denſet & exaſperet; neque frigiditatem, ut torporem inducat, ac materiam conſtringat, aut rupturam, aut eroſionem, aut aliam quampiam duritiam, aut acrem qualitatem excitet.

Propter hæc etiam, ſi collyrio quis uti velit, confert hac primum oculos abluere, atque ita illa admovere, quæ unicuique curationi congruunt. Nullus enim adhuc metus erit, ubi oculus recrementis ex mulſa liberatus fuerit: & ſi res exigat, etiam alia multa experimenta & præclara prodita invenias. Verum ne longius ſermo protrahatur, ſufficiunt hæc quoque iis, qui vires intelligunt, ut inveniant alias quoque omnes, quæ ipſi adſunt facultates, non modo ad tales oculorum affectus, ſed etiam ad alias totius corporis curationes.

Ad ſtaphylomata excellentiſſimum.

Chalcitidis, croci, ſingulorum drachma, mellis drachmæ quinque, aquæ quod ſufficit.

Collyrium Maximiani

Collyrii Cygni partes duæ: collyrii Hermolai magni & parvi ſingulæ partes: hæc tria accurate in pulverem redigito, & tenui in creta cribro aqua excipito, ac in collyrium redactis, in omni magno dolore non ſtatim per morbi initia, ſed ubi vehementior evaſerit, & in ſtatu ſit, vigiliaſque induxerit, utitor. Nam præter id quod dolorem finit, etiam ſomnum conciliat: valet etiam ad oculos

purulentos, *quos Græci hypopyos appellant*, myocephala, & ſtophylomata. Uſus ejus eſt ex ovo, melius autem ſi oculis ſublinatur quam ſi inſtilletur. Item ſub palpebris utendum eſt, ſi quæ ſcabrities ipſos infeſtet: verum in myocephalis & purulentis, poſt inunctionem medicamenti, oculum deligare oportet, aut panniculo linteo in aquam frigidam intincto, aut ſpongiam admovere, & ipſam aqua imbutam, quæ ambiens habeat linamentum, ne oculus aduſtionem experiatur.

CAPUT VII.

DE CARBUNCULIS QUI IN OCULIS EXCITANTUR.

Quoniam carbunculi & oculis & reliquo corpori accidunt, neceſſe eſt horum quoque curationem explicare, qua via & ratione adminiſtretur. Quippe quum ex ſanguine nimium torrefacto trahant originem, merito dolores, ſiderationes, & magnas inflammationes oculis inferunt, ut periculum ſit, ne etiam toti excidant. Interdum vero convulſiones quoque & deliria, propter cerebri, & membranarum ejus viciniam, pariunt. Quare evacuatio per ſanguinis detractionem ante omnia in hujus modi adhibenda eſt, vena cubiti potius ſecta, quæ humeralis nominatur: vel, ſi fieri poteſt, ea quæ directe oculum reſpicit: per intervalla autem, & paulatim. Non alienum eſt etiam per alvum purgationem moliri, ſcammoniæ lacrymam pro ægri viribus exhibentes; ita ut eam ex cremore ptiſanæ ipſe aſſumat. Novi enim quoſdam ægros ne odorem quidem ipſius ferre; nam ad vomitum ſtatim incitantur: quod in iis, qui lip-

pitudine laborant, longe pessimum est, dum tunicæ in eo sint periculo, ne ex distentione rumpantur.

At post has evacuationes, siquidem etiam totum corpus tibi acrioribus succis obnoxium esse appareat, lavare statim balneis temperatis, & dulcis aquæ, non abs re fuerit, & caput leniter admodum detergere, si opus sit, vitellis ovorum, cum ptisanæ cremore, & exigua sapa. Nam si oculos ipsorum vehementer moveas, fluxionem proritabis. Ne concedas autem, ut æger diu in calido aere moretur, neque caput frequenter in calidæ solium intingat; utraque enim oculis sunt noxia. Frigida sane, ut nostis, quum superficiem denset, & recrementa includat, plurium dolorum causa efficitur; calida vero quum rarefaciat, fluxiones admodum movere consuevit. Summa igitur & extrema in omnibus morbis, præsertim autem oculorum, fugere oportet. Similiter cave, ne caput oleo inungas; nam quum id meatus impleat obturetque, efficit ut ipsum non perspiret, idque fluxionis causam præbet. Subinde vero etiam quum oculos ingreditur, cruciatum excitat, acriter ipsos rodens.

At balneum egresso, jubeto ut tepidam aut ptisanam per se, aut cum aliquo eorum, quæ ipsam dulcem reddere queant, assumat: dico rhodomelite, aut hydromeli, aut chrysattico, præsertim primis diebus, si æger stomachum quoque nimia humiditate debilitatum habeat, vel si etiam per se ipsum sumere abhorreat. Domum profectus æger, per initia quidem dierum cibum recrementi expertem edat, ut lactucas, quæ marulia & thridacinas appellant; item intyba, alias cruda, alias etiam decocta. Præter hæc etiam fructus *quos Græci oporas proprie, nos poma vocamus*, maturos & dulces

assumet. Nam adeo recentibus ex balneo, omnis (ut summatim dicam) victus refrigerans & humectans convenit: ubi autem opportunum tibi visum fuerit, cibum deinceps mutato, datoque piscem molli carne præditum, & assum & elixum. Sit autem sturnus, psitta, buglossus, & si quid ejusmodi inter pisces idoneum inveneris. Procedente tempore, transeundum est ad gallinam cohortalem, priusquam ad ipsius pullos, ad pectus phasiani citra pinguedinem, anserum alas; sic ut omnium ejusmodi decoctio sit recrementi expers, citra condimentum acre aut salsum.

At quum fluxionis tenuis cursus est, qui frequens alimentum desideret, admisceri debent quædam frumentacea gallinis, ut alica, aut chondrus, aut ptisana, aut siminalis placenta, *quæ itrion dicitur*, aut similago, aut micæ panis, aut oryza: si hoc quoque requiritur, ut etiam venter impediatur sistaturque.

Finitis tandem doloribus, fluxionis impetu, si ægrum etiam copiosiore cibo indigere intelligas, carnes suillas quoque, præsertim pedes, offerto: vinum autem tenue, bene album, odoratum, & aquosum ipsis exhiberi debet.

Ubi autem affectus declinare videtur, moderatione in cibo & potu observata, hæc sane ceu in victu assumi debent; auxiliis autem hisce utendum. In primis igitur cognoscendum, collyriorum usum tales quidem affectus per initia non ferre, quum plurimum ab eis offendantur: verum multa aquosissima utendum est, aut succo fœnigræci ter quaterve, aut etiam sæpius, si succi per decoctionem extracti jure exiguo adjecto indigeat. Extrinsecus autem cataplasma ex palmulis, croco, & mica panis inducetur.

Porro ubi immodicus ardor affligit, & crusta adest, ut etiam palpebras depascatur, plantaginem minorem, aut majorem, cum mica panis obducito; etenim refrigerat, & duritiem carbunculi emollit. Non minus etiam proficit perdicias, præsertim si membranæ rhagoeidis procidentia urget, totiusque oculi distentio, sideratio, & multus dolor. Herba autem imposita adliganda est: sic enim efficax est: quoniam etiam oculi peculiarem situm recipiunt, ubi & myocephala & staphylomata in eis nasci contingit; verum hoc raro evenit: nam carbunculo intereunte, totus simul oculus perit, tunicis totis diruptis, & humoribus effusis; quod in magnis carbunculis evenire solet. Sin autem hoc non comitetur, staphylomata vero aut myocephala (quemadmodum dictum est) gignantur, tum etiam collyriis ad talia inscriptis, & præsertim magno diarrhodo utendum est, cujus scripuram hanc vobis apposui.

Collyrium diarrhodon, magnum cognomento.

Rosarum viridium, quibus unguis sit detractus, drachmæ duæ: cadmiæ combustæ & elotæ drachmæ quatuor: croci drachmæ sex : opii, stibii, singulorum drachmæ tres : æruginis drachmæ quatuor : squamæ æris drachmæ duæ : nardi Indicæ drachma: myrrhæ drachmæ tres: gummi drachmæ viginti quatuor; aqua pluvialis additur. Nos frequenter sumus experti: confert ad magnos dolores, pustulas, ardores, staphylomata, procidentias, oculos purulentos, item ad veteres & diuturnas fluxiones, contumacesque affectus.

Collyrium quod ab ovis δι᾽ ὠῶν Græcis dicitur, opitulatur carbunculis, ulceribus, procidentiis, oculis purulentis & fluxionibus.

Spodii, croci, amyli, tragacanthæ, ſingulorum drachmæ octo. Excipito ovorum octo olbuminibus; hoc eodem die & uno illitu membranæ oculorum proficit.

Collyrium diarrhodon aliud, oculis purulentis, ſtaphylomatis, myocephalis, & lippitudinibus in ſphacelum degenerantibus utile, in ſtaphylomatis quidem ex lacte, in aliis autem ex ovo.

Cadmiæ combuſtæ & elotæ drachmæ octo: æris uſti drachmæ quatuor: roſarum ſiccarum drach. quatuor: opii Thebani drachmæ duæ: croci Siculi drachma: lapidis ſchiſti drachmæ duæ: gummi drachmæ ſex: vino marinæ aquæ experte aut palmulato excipiantur. Sufficiunt ſane & hæc ad affectus commemoratos.

Sunt autem aliorum quoque collyriorum deſcriptiones, quæ ejuſmodi præſtare queant, præſertim collyrium Diathece, Theodotium, & quæ ſimiliter componuntur. At ne etiam nos, dum hæc ſcribimus, omnia collyria in memoriam revocantes, ſermonem producamus, ubi pauca de pterygiis & ægilopibus adjecerimus, orationem de oculis abſolvemus.

Ad Pterygia & Sycoſes.

Chalcanthi, ſalis ammoniaci, gummi paria pondera, aceto lævigata in collyrium redigito, & utitor.

ALIUD. Lacrymam populi arboris, cum duplicato melle illinito.

ALIUD. Sepiæ teſta cremata, lævigataque, ſimul cum ſale foſſili, excreſcentias carnis in oculis & pterygia conſumit.

Aliud ad palpebrarum ſcabritias.

Sepiæ teſta ignem non experta, in collyrii modum concinnatur, & infricatur. Ita enim collyria purgantia vim ſuam magis oſtendunt.

CAPUT VIII.

AD RHYADAS.

RHYAS fit angulo (oculi interno) imminuto: interdum etiam prorſus abolito: &, ſi hoc fieri contingat, talis rhyas curationem non recipit. Inſpiciendum autem eſt conſiderandumque totum corpus; &, ſi vitioſis ſcatet ſuccis, purgare nimirum ipſum oportet, atque ita, quæ mediocriter adſtringunt, ei adhibere commixtis illis quæ carnem augere poſſunt: qualia ſunt quæ ex vino parantur collyria, ſi contemperentur iis, quæ ex glaucio & croco conſtant, pulvis autem probe facit, qui diacrocu appellatur: item aloe ſola potius inſperſa. Oportet autem vino eam prius lavare, atque ita in pollinem redactam ipſam inſpergere, ſic ut paulatim admoveas.

Aliud bene faciens ad ægilopas.

Alterci folia viridia affatim in vino decocta, & lævia, fronti impoſita, bene auxiliantur: item

vinum ſolum per ſe, probe opitulatur, ſiquis ſpongiam eo imbuens, continue frontem attingat. Quod ſi alumen etiam vino injeceris, ſimulque coxeris, vinum reddes adhuc efficacius, & quod magis ſiccare poſſit, necnon reprimere.

Aliud ad ægilopas.

Ægilopas ſtatim ab initio conſiſtentes, lenibus medicamentis & ſiccantibus curare oportet. Nam a rodentibus aut acribus male afficiuntur, & ad ampliorem tumorem perveniunt.

Aliud ad incipientes ægilopas.

Ad incipientes ægilopas proficit glaucium & crocus, ſi una cum ſucco perdiciadis illinantur: mutare autem continue medicamentum oportet. Ego ſane incipientes jam, & nondum in pus converſos, horum uſu, ne in ſuppurationem mutarentur prohibui.

ALIUD. Aliça ex aceto cocta, non modo incipientes ægilopas, ſed etiam inveteratos jam & in pus converſos mirabiliter ſanavit. Cæterum lævigata probe imponi debet: quod ſi etiam pus inhæreſcens deprehendatur, rumpit ipſum, & uſque ad os penetrat: adeo validum eſt medicamentum. Hoc ſolo quoque uſus, non modo ægilopas recentes, ſed etiam diuturnos curaſſe me novi.

ALIUD. Ruta ſativa una cum lixivio, quod primum diſtillarit (πρωτοςακτω) lævigata, probe admodum ægilopas tollit, curatque. Per initia quidem hoc præſidium eis impoſitum modice rodit, poſtea vero non item. Ac mirum eſt, quemadmodum unum quoddam ex adurentibus, ita etiam hoc

medicamentum ufque ad os penetrare, & ne cicatricem quidem indecoram relinquere.

Aliud ufu probatum.

Internam arundinis membranam, id quod rotundum circa nodos inveniri confuevit, acceptam melli injicito, ac particulæ affectæ imponito, mutans quotidie quater. Ubi locum probe repurgaveris, mulfa cum fpongia oculari abluito. Adhæc prædictam arundinis membranam per fe imponito, ac miraberis.

ALEXANDRI TRALLIANI

DE ARTE MEDICA

LIBER TERTIUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM

DE AURIUM AFFECTIBUS.

Auris multis admodum & variis vitiis subjicitur. Etenim & frigida sæpe & calida intemperie, nonnunquam etiam ex viscosorum humorum obstructione, & spiritu flatulento, necnon inflammatione extra ipsius meatum aut intus constituta: ad hæc ex calidi sanguinis biliosi influxu, & aliis de causis valde multis laborat: de quibus omnibus dicetur, convenientibus singulorum notis adjectis. Incipiamus igitur primum a dolore, quoniam hoc potissimum accidens artem ad curationem incitat.

Si dolor ex obstructione eveniat.

Quia vero dolor, & a crassioris spiritus obstructione, & viscosis crassisque humoribus, quibus non patet exitus, generatur, necesse est causam doloris effectricem discernere.

Internotio utrum ex ſpiritu an a viſcoſis humoribus, vel inflammatione, aurium dolor excitetur.

Dolorem ex craſſiorum viſcoſorumque humorum obſtructione potius concitari, artificioſa quis conjectura hinc deprehenderit, quod æger capitis ſentiat gravitatem: item quod cibi præcedentes & potus, ſuccos frigidioris & magis humidos procrearint. At ſi diſtentio quidem orta fuerit, gravitatem vero in capite vel aure neutiquam percipiat, ſpiritum flatuoſum & craſſum, qui non inveniat exitum, doloris cauſam potius exiſtimandum eſſe, manifeſto conſtat. Sin autem gravitatis ſimul, & diſtentionis, caliditatis & doloris pulſatilis ſenſus oriatur; inflammationem efficientem eſſe cauſam doloris, qui a ſanguinis excalefacti influxu originem habuerit, bona ratione exiſtimare licet.

Ac venam in cubito prius ſecare oportet: deinde ſic ad auxilia digredi quæ inflammationes ſedare prædicantur. Clarum vero eſt, id in aliis quoque humoribus fieri debere, ac ſpectari, utrum humores quantitate an qualitate offendant. Et ſi quidem copia dolorem parit, ea ſane quæ bilioſa eſſe videntur, victu contemperare oportet, lactuca, cucumere, intybo, pepone, malis, malva: & inter piſces, dura carne præditis, & iis, quæ bilioſum calidumque humorem permutant. Similiter autem pituitoſum extenuare & cibo & medicamentis convenit. Ubi enim ſic nos agimus, humores qui ſuperant, medicamentis purgantibus facile excutientur: & ea quæ applicantur, præſentius oſtendent adjumentum.

Curatio doloris ex humorum obſtructione & ſpiritu contracti.

Si itaque dolor ex inflammatione propter obſtructionem oriatur, conſtat his recte adplicari quæ abſtergere & incidere ſunt idonea: quale eſt aphronitrum, mellis & aceti paulo ei mixto. Item fel ovillum ex oleo his admoveri convenit. Salutare etiam amygdalinum oleum fuerit.

ALIUD. Porri ſuccus, ſi inſtilletur, per ſe bene facit, & cum mellis momento.

ALIUD. Cæparum ſuccum cum melle mixtum inſtillato.

ALIUD. Origanum tritum ex melle & lacte muliebri infundito.

ALIUD. Fel caprinum cum porri ſucco vehementioribus obſtructionibus admoveto.

Multa vero ſunt & alia a veteribus prodita, tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta, quæ obſtructionibus ex humoribus aut a ſpiritu flatuoſo ortis accommodari poſſunt: ex quibus facile eſt deinceps complura deligere, ubi cauſa, quæ offendit, cognita nobis fuerit. Deligenda vero potius, quæ abſtergere, incidere & purgare citra vehementem roſionem ſolent. Verum hujuſmodi vitare convenit, in illis in quibus dolor magnus, & copiæ ſuſpicio ſubeſt. Frequenter enim talia etiam fluxionis excitatæ cauſam præbent, ut & aures magis fluxione laborent, & dolor amplius irritetur. In quibus autem non multus urget cruciatus, ſed diuturna quædam affectio apparet, & ea quæ dicuntur, æger difficilius audit, in hujuſmodi non alienum eſt etiam illis uti quæ largius rodere & abſtergere poſſunt:

I 4

quorum e numero eſt dracunculi ſuccus, aſari, & pæoniæ, atque his ſimilia.

Ad obſtructiones ſine dolore incidentes.

Veratri albi drachmæ duæ, nitri drachmæ ſedecim: croci drachmæ tres. Lævigata in paſtillos ex aceto redigito, ac utitor ad obſtructiones quæ ſine dolore obveniunt: item in graviter audientibus.

ALIUD. Veratri nigri radices ex aceto & melle lævigatas inſtillato. Notum vero eſt, nullum frigidum medicamentum auri adhibendum eſſe, ſed prius concalefacta, & multo magis, quum aurem denſatam obſtructamque fueris ſuſpicatus.

ALIUD. Peucedani liquor, cum irino oleo, aut amygdalino, vel betæ ſuccus cum felle taurino lævigatus, inſtilletur.

ALIUD. Floccum felle taurino imbutum lævigatumque auri imponito.

ALIUD. Fel bubulum, aut ovillum inſtillato, aut capræ urinam continue infundito.

Ad gravem auditum & dolorem compoſitum medicamentum.

Myrrhæ drachma: thuris drachmæ quatuor: amygdalarum amararum purgatarum numero viginti: aphronitri drachma, croci drachmæ quatuor, opii drachmæ tres, galbani drachmæ duæ: galbanum cum amygdalis ſeorſim lævigatur, excipiturque aceto cum reliquis, utitor in magno quidem dolore ex roſaceo: in gravi autem auditu, ex aceto.

Aliud multis utile & probatum medicamentum, præsertim in ulceribus vetustis & depascentibus, item in iis, qui ex flatuoso spiritu & viscosis humoribus admodum graviter audiunt, ut etiam in surditatem prolapsuri sint.

Bene autem proficit etiam ad veteres sonitus & sibilos cedria hieratica lævigata ex aceto. Utitor ad prædicta omnia, infundens per specillum, aut panniculum inungens, aut stupam, aut lanam, aut ut voles excogitare. Est enim medicamentum valde efficax.

De dolore ex frigida causa nascente.

Quod si dolor frigidis ventis & humidioribus, balneisque ejusmodi prægressis, ortus fuerit, constat etiam horum curationem facilem esse: ac iis quæ calefaciunt medicamentis uti oportet. Multa vero sunt vel inter simplicia, quæ hoc præstare queant, quemadmodum & præstantissima nardus per se excalfacta, & ruta oleo incocta. Porro ad maximas perfrictiones piper quoque ex oleo bene facit. Item euphorbium, similiter allium, cepa, lauri folia, styrax, casia, calamus odoratus, irinum oleum, amaracinum, & opobalsamum. Sic igitur doloribus ex frigida intemperie natis mederi convenit.

De dolore ex calida intemperie.

Dolorem, qui a caliditate aut humore acri excitatur, contrariis ipsum quoque curare oportet, pro causæ effectricis magnitudine, id quod convenit, accommodantes. Itaque ad mediocres in-

temperies optime facit etiam ovi albumen, quemadmodum in oculis, ſi tepidum paulatim cum lacte muliebri infundatur. Pari modo cum quodam collyrio dolorem ſopiente, quod anodynon appellatur: ſuccus quoque perdiciadis ſtrenue valet, & per ſe, & cum exigua parte roſacei mixtus. Idem præſtat roſa cum aceti momento, præſertim in fervente admodum & ignea intemperie. Pari modo etiam ſuccus ſolani, coriandri & haſtulæ regiæ, plurimum auxiliatur.

ALIUD. Buccina quæ carnem vivam habeant, tria cum oleo amygdalino incoquito, ac utitor. Naturaliter autem hoc idem præſtant aſelli, qui juxta ſitulas inveniuntur: item lumbrici terreſtres conſimiliter.

CAPUT II.

DE INFLAMMATIONE QUÆ MEATUM AUDITORIUM INTUS OBSEDERIT.

SIVE meatus auris, ſive alia ipſius quæpiam interna pars, frequenter inflammatione laboret, acutiſſima pericula vicinia regionis & generè ſubſtantiæ inducit. Etenim nervus, qui internam auris ſuperficiem ſublinit, quum ſit ſenſibilis, validos dolores acutoſque excitat, ut etiam cerebrum in conſenſum perducat: unde febres & deliria ſic affectis oboriuntur, interim vero etiam lethales. Ac juvenes quidem ex acutiſſimo ipſis eveniente dolore, aut delirio, aut ortis febribus, intereunt: ſenes autem febri quidem non ſubinde corripiuntur, neque affectu convulſorio, neque delirio. Nam quum humor, qui ſuperat, frigidior ipſis pariter & craſſior exſiſtat, ipſe ſibi

ligamentum factus, in affecta parte manet. Atque idem longo tempore suppurascere incipit, & vires paulatim debilitatæ, antequam ille concoctus fuerit, mortem inferunt. Materia enim, dum non evincitur, tandem ad partes principaliores confluit. In juvenibus non celeriter suppurascit: nam acumen doloris generationem puris prævertit. At siquando etiam inflammatio in pus converti videatur, ægri dolore liberantur, & salutem consequuntur.

Curatio inflammationis.

Ad inflammationes moderatas sane conducit rosaceum ipsum, & per se, & cum modico aceto infusum: similiter etiam glaucium, in cote ex modico aceto detritum, tepidumque infusum: adhæc eadem modo omnia, quæ ex glaucio & croco parentur, etiam ipsa moderatis inflammationibus medentur: item ramentorum quoque cucurbitæ succus ad maximos erysipelaceos affectus, & per se & cum rosaceo, auxiliatur: adhæc glaucium æquali pondere cum opio mixtum, & ex lacte muliebri infusum, similiter fervidas inflammationes, maximosque dolores lenire consuevit. Eodem modo & castoreum in magnis doloribus, si æquale opio misceatur, lævigeturque ex sapa, & auri tepidum injiciatur, generose lenit. Constat autem opium deligendum esse vetus, eo quod nos magnam ipsius in torpore inducendo facultatem vitemus. Ego enim novi quemdam solo usum opio, & vocem & sensum ægro ademisse, ut ne opobalsamo quidem, aut aliis quibusdam calidis injectis, homo amplius restitui potuerit. Quocirca, si etiam quis ob multum dolorem opio aut alio quodam torporis faciundi vim habente

uti coactus fuerit, semel ipsum aut iterum offerre convenit: postea vero castoreum cum oleo tepido injicere, & extrinsecus lanam oleo calido, aut nardino, quod adipem anserinum habeat imbutam, omni ex parte circumdare, si torporem ex frigidis contractum curare moliaris.

At quum mediocris est inflâmmatio, & non admodum fervida, ubi non est febris valde calida, neque æger ætatis vigentis, etiam paulo tetrapharmaci (quod nonnulli basilicum appellant) miscere nardinum unguentum, si hyems fuerit: sin autem æstas, rosaceum oportet. Pulchrè vero juvat & adeps anserinus, aut phasianorum, ipsi adjectus. Fiat autem, quemadmodum etiam divinissimus GALENUS docet, cujus verba sic sonant. Ego vero magno dolore conflictantibus nullum medicamentum infundo, neque lana extergo, experientia edoctus, satius esse, ne attingere quidem meatum auditorium, quo tempore dolor infestat. Specillo igitur lana involuto foveo dolentes hoc medicamento, moderate adeo in clystere auriculario tepefacto, ut interrogantibus nobis ægrum num tepidum ei videatur, & calidius num ipsum ferre possit, eo caliditatis illud perducam, ut neutiquam offendatur. Itaque specillum in medicamentum sic præparatum intingens, & juxta meatus initium leniter deponens, in altum fluere sinito, ac deinde iterum atque iterum & subinde intingens, idem hoc facito, nullo tempore interposito. Notum vero est, si hoc factum fuerit, omnino aliquid etiam foras effluxurum, meatu auditorio toto repleto. Hoc igitur quam licet modeste excipito, meatum non attingens, Postquam vero abunde foveris, meatu qui medicamento repletus est relicto, mollem extrinsecus lanam imponito ori meatus, totique

auri. At si opus sit rursus fovere, lana quæ extrinsecus imposita est, sensim ablata, rursus similiter facito, cavens quatenus fieri possit, ne aliam quoque corporis partem quamdam attingas. Atque huic mentem adhibeto, ceu maximo aurium curationis præcepto.

Hæc igitur prodidit Galenus, præcipiens nobis, ut in omni dolorifica inflammatione hac utamur, nulla distinctione apposita. Ego autem potius juvenibus (ut dixi) & calidis temperamento, item in quibus admodum fervens est inflammatio, subinde vero etiam cum febri, utendum vobis dedi: præsertim si ægrum æstatis tempore, & in regione calida, laborare contingat. Præstat autem, si fomento quoque ob vehementiam dolorum uti res postulat, illud in his per spongias calente aqua imbutas adhiberi.

Fomentum ad aurium dolorem, quod per spongias & aquam calidam applicatur.

Fomentis per spongias aqua calida imbutas, & abunde expressas utendum est: item iis, quæ per cucurbitulam fiunt. Hæc autem, injecta ei prius aqua calida, deinde evacuata, dolenti auriculæ adplicatur, vapor enim quidam ex ea mitis ingrediens, dolorem solatur. Præterea illis uti fomentis expedit, quæ ex vaporibus per arundines perforatas adhibitis constant. Oportet autem alteram arundinis partem auris sinui accommodari: alteram vero in olla, quæ operculum habeat perforatum, & undique constrictum. Sit autem in ea absinthium aquæ incoctum, ut vapor qui sursum adscendit, auris meatui occurrat: collum porro super ollam inclinare debet: auri vero la-

nam foris omni ex parte ſuper imponere, & probe tueri, ne ambientes loci adurantur.

De Cataplaſmatis.

Si externa videantur inflammatione tentari, non alienum eſt etiam farinam hordeaceam, aut triticeam ſæpe, aut vino dulci, & adſtrictionis experti incoctam, cataplaſmatis modo inducere. Maxime vero cataplaſmatibus & ſpongiis utendum eſt in quibus materiam ſuppurari ſuſpicamur. Si enim ejuſmodi quippiam contigerit, tunc etiam ex farinæ polline cataplaſmatibus uti & tetrapharmaco oportet: aliis ei ceratis, quæ ex adipibus componuntur, interdum admixtis. Magis autem feſtinandum eſt, ut inflammationes a ſuppuratione tueamur: id quod præſtare poterimus, ſubjectis uſi medicamentis.

Auriculare anodynum valde bonum ſi frequenter infundatur, ubi & inflammatio & diſtentio urget, & vehementes admodum dolores infeſtant.

Adipis anſerini aut gallinacei drachmæ ſex: opii, myrrhæ, croci, ſingulorum drachmæ duæ. Cum fiducia utitor: valde bonum eſt.

Aliud ad inflammationes non admodum ferventes.

Butyrum, mel, hyſſopum, pari portione omnia tepida inſtillato. Valet etiam ad ſordida ulcera, & inflammatione obſeſſa.

Aliud ad dolores, qui ex inflammatione proveniunt, atque in hoc fere sunt, ut in pus mutentur.

Argenti ſpumæ, cerufſæ, ſingulorum uncia: thuris, iridis, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum unciæ tres, colophoniæ unciæ quatuor, ceræ, olei, ſingulorum libra, adipis anſerini recentis libræ duæ, ſucci lini ſeminis quod ſufficit. Confert etiam furunculis & podagricis affectibus.

Aliud ad inflammationes ex ictu & fluxione ortas.

Butyrum recens liquatum inſtillato, necnon adipem anſerinum & lac muliebre, ſoluta.

ALIUD. Lac muliebre cum croco lævigatum extrinſecus illinito, præſertim ubi rubra eſt inflammatio: ſin autem dolorem quoque moveat, confert etiam opium exiguum mixtum illinire.

ALIUD. Argenti ſpumam, glaucium, crocum ex aqua lævigato, & ſapa illinito.

ALIUD. Pſyllium tritum ex aqua inducito.

ALIUD. Ceruſſam, coriandri ſuccum, aut ſolanum, mixta inungito.

ALIUD. Lenticulam coctam cum mica panis obducito, in quibus etiam ulcus eſt cum inflammatione.

ALIUD. Malum Punicum coctum cum mica panis in iiſdem affectibus adplicato. Prædicta ſane ad inflammationes, quæ citra ulcus urgent, juvant: ac feſtinandum, ut eas potius diſcutiamus. Quod ſi ulcus quoque fieri contingat, vel etiam antea acciderit, medicamentis utendum eſt quæ nunc ſubjungam, habent ſe autem in hunc modum.

Ad aurium ulcera.

Glaucium, lycium, & meconium, *quod eſt papaveris lacryma*, trita ex melle auri imponuntur, & ulcera inflammatione obſeſſa leniunt.

Aliud ad diuturna aurium ulcera.

Cedria melli mixta inunctaque bene proficit.

Aliud ad eos qui multum puris habent.

Miſy crematum in olla, tritumque inſpirato.

ALIUD. Ceruſſa cum melle utitor: ſordida valde purgat.

ALIUD. Aloe & croco aqua ſolutis utitor.

ALIUD. Thuris lacryma vino ſoluta utitor: hoc etiam carnem inducit.

ALIUD. Spodium lævigatum inſpirato: prius autem mulſa aut lenticulæ decocto aurem eluito: aut roſis ex vino coctis cum melle ſubluito: aut oleæ foliis contuſis ſucco expreſſo cum melle utitor.

Ad ulcera valde ſordida depaſcentia.

Vinum urinamque pueri impuberis melli mixta inſtillato.

Aliud ad eadem admodum efficax.

Sandaracham tritam mellique mixtam inſtillato: aut penicillum e lucerna, quod ellychnium vocant: probiſſime unctum, meatui demittito. Optime

Optime facit, purgat, ſiccat, ad cicatricem ducit, & dolorem aufert: cum fiducia utitor.

ALIUD. Scoriam lævigatam ex aceto, coctamque, ſenſim auri inſtillato.

Aliud compoſitum.

Χλωρας, *hoc eſt viridis* emplaſtri partem unam: paſtilii ex caſtoreo partes duas: roſacei quod ſatis eſt, mixtis utitor: aure prius mulſa elota.

Ad ſordida ulcera, in quibus pus effluit, & caro excreſcit; in hunc modum ſe habet.

Æruginis raſæ, aluminis, ſingulorum drachmæ duæ: thuris drachma: mellis heminæ duæ, aceti hemina. Incoquito, quoad mellis fiat craſſities, ac utitor, inſtillato, aut penicillum circumlitum in meatum demittito.

Aliud ad eadem valde commodum.

Alumen ſciſſile ex aceto lævigatum, dum mellis habeat craſſitiem, excipito lana delicatiore, & quum refrixerit, intra meatum auditorium demittes.

ALIUD. Cyphios ſcrupuli tres: aphronitri ſcrupuli duo: collyrii diarrhodon ſcrupuli quinque: lycii Indici ſcrupuli quatuor: vino excepta, aut ſucco perdiciadis, inſtillato. Bene proficit, deſiccat, ab inflammatione & dolore ulcera vindicat. Idem vero præſtat etiam ſuccus perdiciadis cum melle tepefactus, & ad craſſitiem ſenſim redactus, ſi eo penicillum imbuatur, imponaturque meatui. Quod ſi liquidius ipſum infundis,

probe valet etiam ad ſanguinem ex aure prorumpentem.

Ad valde vetuſta ulcera.

Myrrhæ drachma, thuris drachma; marrubii ſucci drachmæ quatuor: nitri Alexandrini drachmæ duodecim, urinæ apri drachmæ viginti, nucum Ponticarum drachmæ viginti, capnelæi, caſtorei, croci, opii, ſingulorum drachmæ quatuor: amygdalæ octodecim. His lævigatis, ex roſaceo & amygdalino oleo, acetoque modico, utitor.

Ad aures diruptas contuſaſque ex ictu.

Panis calidi micam cum exiguo mellis tritam imponito.

ALIUD. Myrrham detritam ex vino tenui inungito.

ALIUD. Cochlearum cervices tritas & myrrhæ dimidiam partem imponito.

ALIUD. Mannam thuris lævigatam inſpergito. Sin autem opus ſit deligare, violenta in his ligamina vitanda ſunt, & diligenter immutanda, quæ imponuntur. Hoc enim nocet, & fluxionum cauſam præbet.

CAPUT III.

DE SONITU AURIUM.

SONITUS partim ex flatuoſo craſſoque ſpiritu creantur, partim etiam ex humore obſtru-

cto: interdum ob locorum imbecillitatem, quemadmodum in iis, qui ex morbo se recolligunt, accidere consuevit. Jam fiunt etiam ex multo sensus acumine, præterea ratione crisis, in quibus nihil adhibendum est.

Si igitur sonitus nunc excitentur, nunc cessent, & spatio interposito rursus revertantur, intelligito ex spiritu, cui facilis non patet exitus, provenire: maxime si præcesserint cibi, qui flatus generare possint, & multæ cruditates.

An vero tale propter viscosos crassosque humores accidat, inde cognosces, quod neque repente oboriantur sonitus, sed paulatim increscant: insuper quod etiam gravitas percipiatur, præcesserintque cruditates, balneorum intempestivorum usus, & alia, quæ crudos humores generare solent. Ad sonitus igitur constantes & diuturnos, aures ex aceto & melle nitroque eluito.

ALIUD. Veratri albi, castorei, singulorum drachmæ duæ, croci drachmæ tres. Redactis in pastillum, & ex aceto detritis utitor.

ALIUD. Castorei, seminis cicutæ pares portiones: ex aceto lævigatas, tepidas immittito. Hoc quoque valet præcipue in iis, qui ob magnam sentiendi vim ac facultatem vapores sursum adscendentes percipiunt.

ALIUD. Euphorbium ex oleo cyprino lævigatum, calefactumque adhibeto: valet præsertim ad inveteratos aurium sonitus & tinnitus.

Ad aurium sonitus, qui ex morbo provenire consueverunt.

In iis autem, qui ex morbo aurium sonitus experiuntur, ubi eas absinthii decocto foveris, acetum & rosaceum infundito, raphanique suc-

cum cum rosaceo, aut veratrum nigrum cum aceto injicito.

De iis, quorum aures sordibus repletæ sunt.

Cardamomum & nitri paulum cum siccatis ficubus, granis exemptis, quæ Græci cenchramidas appellant, excepta, in collyria redigito, ac in auris meatum demittito: tertio quoque die auferto; educit enim multas sordes, & abunde levat. Hoc etiam ad excrescentias carnis conducit.

ALIUD. Nitri torrefacti pulvere aurem obturato, atque ita rursus acetum superinstillato: postero die calente hydrelæo eluito.

Si aqua in aurem inciderit.

Quod si aquam auri incidere contigerit, fac ut æger uno pede, qua parte auris affecta est, subsiliat, ad eam inclinando, ita namque facile excernitur. Cæterum extrahit etiam id, quod valde infixum est, siquis ore aurem exsugat, id quod per arundinem quoque fieri potest. Ubi vero exsuxeris, etiam oleum calidum irinum aut amygdalinum instillato.

Si lapilli, aut alia quædam, in aurem inciderint.

Si lapillus, aut faba, aut aliud quiddam in aurem incidat, specillum lana involutum in resinam terebinthinam, aut glutinosum aliquod intingito: ac ubi in aurem inmiseris, leniter protrahito, ac sternutamentum excitans, os & nares obturato. Nam spiritus intentione, quæ ita fit, id quod intus impactum est expellitur. Hoc

autem continue facito, diligentia adhibita, ut quam primum eximatur.

Sin autem neque ſic exciderit, inflammatione oboriente convulſiones ſæpe comitantur, ut etiam ægri de vita periclitentur. Quare oleum quoque tepidum frequenter infundere oportet, ſic enim locis inflammatione liberatis, id quod inſidet, facile eximetur: ac ubi inflammationes ſolutæ fuerint, mulſa eluere aures confert. Quippe id quod incidit, ſubinde per liquida explicatur, & volſella prompte extrahitur. Jam nonnulli fiſtula auri impoſita, ore exſuxerunt, eoque modo adtrahentes eximere potuerunt. Ante omnia vero oleo tepido, ſternutamentis (ut dixi) & mulſa utendum eſt; ubi enim ſic nos egerimus, facile etiam ſpecillo, & quocunque tandem prædictorum voles, ex alto id quod inhæret educetur.

Adverſus aurium vermes.

Vermes aurium deſtruit quidem & oxelæum ſi inſtilletur, & capparidis ſuccus: ſimili modo etiam calaminthæ ſuccus, ſiquid aliud, omnem dolorem, quum inſtillatur, mitigat. Item veratrum album aurium vermes tollit, ſi cum vino lævigetur, inſtilleturque.

ALIUD. Abſinthio decocto ex vino aurem eluito, aut marrubio, & centaureo ſimiliter: adhæc ſcammoniam aceto ſolutam, vel abſinthii ſuccum, aut ſulphur, nitrumque cum raphani ſucco inſtillato.

CAPUT IV.

DE AURIUM DOLORIBUS EX DEFLUXIONE, QUÆ CATHARRUS APPELLATUR.

HOC ſcire in univerſum & cavere oportet, ne ſubito in doloribus, qui ob defluxionem eveniunt, parti remedia adhibere feſtines. Nam præterquam quod nihil juvant, etiam magis adhuc materiam adtrahunt, & irritant, ut copioſius ad affectas particulas poſt concoctionem feratur.

Quare in ejusmodi malis & lavandum eſt, & cucurbitulis in occipitio utendum: maxime ſi etiam gravitatem circa caput & ruborem in facie ſentiant: adhæc ſi æger vinum bibere ſoleat. Sin autem nihil horum exſtiterit, verum corpus ſiccum & gracile ſit, influxioque acris, victu utendum craſſo temperatoque, otio & quiete; magis autem balneis, & iis quæ ſomnum inducunt: quorum in numero eſt medicamentum *a papaveris capitibus* διὰ κωδειῶν dictum, quod humores acres, ſiquid aliud, concoquere, craſſiores facere, & contemperare poteſt.

CAPUT V.

SI SANGUIS EX AURIBUS PROFLUAT.

QUOD vero ſanguinis ex auribus profluvia fieri contingat, & pericula quædam interdum comitentur, idque non ratione criſis, hoc

quoque in morbis valde multis videre licet, præsertim capite robusto & materiam foras propellente; quemadmodum etiam natura hoc per nares & alias quasdam particulas facere consuevit. Si igitur post concoctionem id spectaveris, naturæ impetus prohiberi non debet: quoniam ægri salus est, ubi hoc ipsa tentaverit.

Quod si vires interim dejici, multa vacuatione orta, aut alias periculum inducente, contingat, tunc ægro succurrendum est, & immoderatus sanguinis cursus reprimendus. Sunt autem multa, quæ hoc efficere possunt, & præcipue hæc.

Medicamentum quod sanguis profluvium reprimit.

Rubi & gallarum aceto incoctarum succum auri infundito.

Aliud ad idem.

Succum perdiciadis tepefactum infundito.

Aliud, ne sanguinis in auribus coeat in grumos.

Porri succum cum aceto mixtum frequenter infundito.

CAPUT VI.

DE SURDITATE.

At si auditus in totum offensus fuerit, quam cophosin Græci nominant, *nos surditatem*, ac quibusdam sane ipsa sine febri, qui-

busdam vero etiam cum febri ſuperveniat, quæ ex bilioſo quidem humore impetum ad ſuperiora capiente accidit, hæc facilius curationem recipit, aut ventre naturaliter moto, aut medicamento ægris dato quod bilioſum humorem vacuare ſoleat: quæ vero ex viſcoſis craſſiſque humoribus ad aures decumbentibus generatur, ut in lethargis, caraphoris, cephalæis diuturnis, aliiſque affectibus accidit, ea omnis difficulter ſolvi poteſt, & ægri magna ex parte ei commoriuntur.

Valde igitur affectui reſiſtendum eſt, initium faciendo ab imi ventris purgatione, quæ petetur ex oxymelite Julianio dicto, & hiera picra: frequentius autem ex ſalibus, qui recipiunt euphorbium, vel qui a nobis parari ſolent. Videntur quidem humiles & ſimpliciores, verum magnas vires obtinent, etiam ad alia multa efficaces, habet ſe autem ipſorum compoſitio in hunc modum.

Halatium, quod eſt medicamentum ex ſale.

Ammoniaci drachmæ duæ, piperis drachma una, euphorbii drachma: dantur pro viribus ſcrupuli quatuor aut ſex, ex ovis, aut mulſa, aut olere, aut quomodocumque ipſos exhibere velis. Utiles ſunt vertiginoſis quoque, & quibus menſes retinentur. Ubi jam ventrem inaniveris, tandem etiam ad ea tranſito, quæ ſalivam per os educunt, item ad ea, quæ per nares humores provocant & extrahunt, quæ errhina dicuntur: necnon ad ea, quæ ſternutamenta ciere ſolent.

De Apophlegmatiſmis.

Hi præſtantiſſimi ſunt apophlegmatiſmi, qui ex herba pediculari & ſinapi conſtant, ſi ex eis fiat gargarizatio.

De iis quæ ſternutamenta movent.

Ex ſternutamenta moventibus, ea conveniunt, quæ ex pipere, ſtruthio (*nobis dicitur herba lanaria*) veratro albo, herba ranunculo, pari portione conſtant. Quæ autem naribus infunduntur, ex cyclaminis ſucco & melle commixtis ſunto.

Aliud. Probe facit etiam pulvis hic per arundinem inſpiratus, iſta recipiens: cumini ſicci drachmæ octo, iridis drachmæ quatuor, nitri rubri drachmam, elaterii drachmam. Trita in lævorem naribus inſpirato, nam caput copia infeſtatum egregie levat. Jam aures etiam bene purgat medicamentum, quod ex centaureo, colocynthide & veratro conficitur, ſi naribus infundatur.

Ad gravem auditum & ſurditatem.

Veratri nigri, caſtorei, ſingulæ drachmæ, aceto exceptis utitor. Conveniunt autem his etiam, quæ ſuperius ad gravem auditum & obſtructiones dicta ſunt. Talia vero habentur etiam, quæ ex ſuccis, nitro & cedria componuntur. Præterea ſuccus chamelææ efficaciſſimus exſiſtit, & ad maximas ſurditates comprobatus.

Quod ſi affectus perſeverat, vomitu quoque utendum, qui ex veratro moveri ſolet. Poſt evacuationes, & vomitus, medicamenta per quæ

nares movent, item quæ affectis partibus imponuntur, etiam exercitationem per equos adhibeant, præsertim eam, quæ curru obiri solet: & loca mutent: deligito autem maritima potius quam mediterranea, & balineas naturales dulcibus præponito: harum inopia, confert etiam in marinis aquis corpus abstergere.

Adhæc caput, præsertim quibus grave est & repletum, exsiccare salubre est: præterea hirudinibus, sinapismis, & cutis perfricatione utendum.

Quidam vero non solum hæc, sed etiam arteriæ incisionem postea adhibuerunt, & extrema tubicinalis calami parte in auris meatum imposita, ita modulati sunt. Alii vero per magna tintinnabula insonarunt, ac alii aliis machinis excogitatis usi sunt. Nam in magnis affectibus, etiamsi multa remedia nihil notatu dignum facere videantur, tamen excogitanda sunt: nec labor ad succurendum detrectari, nihilque omitti debet. Pleraque enim non raro præter opinionem succedunt.

CAPUT VII.

DE PAROTIDIBUS.

AURIUM affectus jam persequuti, deinceps opportune de parotidibus agemus. Scire igitur nos oportet, plurimas parotidum esse differentias; quædam enim ipsarum ratione crisis, concoctione jam apparente fiunt: quæ neque pravæ, sed potius curatu faciles exsistunt, multosque magnis periculis liberarunt. Aliæ vero

ex copia cruda contingunt, quæ naturam gravant, simul & nonnihil irritant: quare etiam ægri procedente tempore periclitantur, & parotides medicis multa tentantibus, vix ad suppurationem aut concoctionem perveniunt. Accurate igitur inspici debet tum qualitas, tum quantitas, materiæ influentis, & parotides excitantis.

Nonnullæ siquidem ipsarum ex copioso humore, calidiore & bilioso, ut nonnullæ rursus ex crassiore & frigido, generantur. Ex his ipsis rursus, quæ quidem ex copia calidiore constituuntur, magnos quibusdam & vehementes cruciatus inducunt: quæ autem ex subtili, erysipelata, neque gravantes eæ, neque meatus arctantes: quæ autem a crassiore sanguinem originem traxerunt, gravant. Quæ rursus a magis melancholico & crasso provenerunt, gravant quidem, sed neque ruborem habent, neque dolorem adeo ipsæ inferunt: tumorem autem scirrhosum repræsentant, quemadmodum illæ, quæ a pituita traxerunt originem, laxum tumorem, *qui οἴδημα Græcis dicitur*. Quoniam igitur ipsarum qualitas quantitasque diversa est, diligenter eam inspicere, & sic ad curationem congruam venire expedit.

Curatio parotidum, quæ a copia sanguinis constituuntur.

Incipiamus igitur a parotidibus, quæ a sanguinis copia generantur. Quando itaque ex tali humore consistunt, necesse est tumores magnos & rubros adparere, doloresque evenire continuos, vehementes, & periculosos. Antequam igitur ullam curationem parti adhibeas, ad sanguinis missionem procedendum est. Qui enim nulla vacuatione præmissa, statim ad inducenda

cataplaſmata tranſierunt, aut ad aliud, quod diſcutere aut extrahere parotides poteſt, (cujuſmodi ſunt, quæ ex fermento & viſco parantur) hi manifeſto auctores exſtiterunt, cur ægri ſtrangularentur. Quare ſi nihil aliud in parotidibus ex craſſioris ſanguinis copia conſtitutis impedit, ad ſanguinis miſſionem venire oportet: atque ita cum bona fiducia offerre qualecunque medicamentum, quod affectui convenire exiſtimaveris.

De Cataplaſmatis.

Cataplaſmata igitur in maximis & dolorificis inflammationibus conveniunt, quæ hordeacea farina & ſemine lini conſtant. Sin & durities quædam fuerit, ficus ſiccas, adipem ſuillum, & lapathum adjicere oportet. Conſtat autem cataplaſmata coqui debere ex jure fœnigræci, chamæmeli, althææ, & ficuum ſiccarum. Tribus diebus poſt cataplaſma inductum, emplaſtro quod ad MNASÆUM auctorem refertur, admodum lenienti, & ad ea quæ in ſcirrhum induruerunt, diſcutienda, emolliendaſque durities bene efficaci, utitor. Hæc autem recipit ceræ libram, axungiæ porcinæ libram, colophoniæ uncias ſex, argenti ſpumæ libras duas, vini lecti heminas ſex. Paratis utitor; non minus autem hoc quoque medicamentum, quam prædicta, valet. Habent ſe autem in hunc modum: Terebinthinæ libram, maſtiches, ceræ, ſingulorum uncias tres, olei gleucini & myrtei, quod ſatis eſt. Medicamentum in aquam marinam conjicito. Optime facit etiam emplaſtrum diamelitos per ſe, & cum pſittacio. Pari modo etiam pæonia in ſuperficiariis parotidibus, & quæ ex ſanguine originem trahunt, recte adhibetur: verum in iis, quæ altius delite-

ſcunt, & in quibus cutis eſt denſa, craſſiorque materia, ſi nitri paulum, & dracunculi radicem cataplaſmati jam dicto admiſcueris, præſtantius adhuc, magiſque diſcutiens medicamentum efficies, quemadmodum ſi ammoniacum adjicias.

Curatio earum, in quibus tumor eſt ſcirrhoſus.

In quibus magna quædam durities apparet, aut picem liquidam, aut ſebum taurinum, aut hircinum, aut vitulinum, aut cervinum, aut bdellium, aut ſtyracem continue addere expedit. Hæc enim omnia duros ſcirrhoſoſque tumores diſſipare & emollire poſſunt. Deligendum igitur ex his eſt, quod unicuique competet, ubi tumoris diſcutiendi molliendique ſpes eſt. Cæterum oleum, quod parotidibus ex frigido ſubortis & durioribus ſuperaccommodabitur, aut irinum, aut Sicyonium eſto: quemadmodum rurſus calidioribus roſaceum, aut chamæmelinum. Clarum vero eſt, calidiora medicamenta melius adhiberi, ubi febris non adeſt, etiam in diuturnis affectibus, qualia ſunt tum Ariobarzanium, tum diaſtruthium appellatum: quorum deſcriptiones vobis ſubjeci, ne eas aliunde conquirere cogemini.

Emplaſtrum ariobarzanium, ad ſcirrhoſos affectus efficax.

Spumæ argenti libras tres, & ſeſcunciam: ceruſſæ libram & uncias quinque, aquæ marinæ uncias viginti quinque: olei veteris ſeſquilibram, buccinorum combuſtorum uncias ſeptem & ſemiſſem, ceræ rufæ uncias novem, terebinthinæ

uncias ſex: thuris uncias tres, & ſcrupulos tres cum dimidio.

Medicamentum diaſtruthium ad eadem.

Herbæ lanariæ *quæ* στρουθίον *Græcis dicitur*, unciæ quatuor, ammoniaci ſuffiminis unciæ quatuor, ſpumæ argenti unciæ quinque, reſinæ piceæ libra, ceræ libra, ariſtolochiæ rotundæ unciæ quatuor, galbani unciæ quatuor, ſquamæ æris totidem, mannæ thuris unciæ quatuor, aceti ſcillitici heminæ tres, olei veteris ſextarii quatuor Oleum, argenti ſpumam, & acetum coquito, dum manus non inquinent: deinde lebete humi poſito, adjice herbam lanariam, ammoniacum, ſquamam, & galbanum: denique rudicula agitans, adjungito mannam thuris, & ariſtolochiam, coquitoque donec in craſſitiem coierint. Lebete autem ab igne ſublato, moveto. Quidam acetum poſtea ſuperinfundunt. Hoc medicamentum confert parotidibus, & præcipue ſtrumis: auxiliatur etiam ſcirrhoſis, duriſque condylomatis, nervorum vulneribus, incipientibus pannis, viſceribus ſcirrho induratis, & ſtomachi abſceſſibus; tophos diſſolvit: in ſumma, medicamentum eſt multis accommodatum.

Quomodo tumor in pus converti notetur.

Si tumor nihil quod notari poſſit, imminui ex medicamentis, & cataplaſmatibus diſcutiendi facultate præditis appareat, ſed etiam dolor perſeveret, neceſſe tandem eſt, ut ad ea quæ ſuppurationem excitare, & materiam poſſunt concoquere, digrediamur: id autem præſtat cataplaſma, quod ex farinæ polline conſit. Lapathum &

axungia porcina in hydrelæo coquuntur. Porro materiam in pus jam mutari, inde tibi innotescit, quod rigor præter rationem & febris nunc oboriatur, quæ prius non erant, dolorque major urgeat. Postquam igitur in pus transierit, materia mutata, tunc etiam magis non modo cataplasmatis, sed etiam medicamentis, quæ puri generando sunt idonea, utendum est. Ex simplicibus igitur ad hujusmodi apta est & aqua tepida, continue per fotum adhibita, quidem per se, nunc autem cum sapa magis adhuc proficiet; quin etiam triticea farina his incocta prodest, similiter & alicæ farina, sed in humidis magis tumoribus: eadem ratione etiam panis purus plus quam sordidus præstat. Item pix lævigata ex oleo, adeps vitulinus & suillus absque sale confecti prosunt. Nam qui salis participes sunt, ad discutiendum magis valent. Sunt autem alia quoque non pauca simplicia, quæ suppurationi conferunt, verum ad composita transire commodius est.

Multa itaque sunt etiam alia cataplasmata, quæ ex farinæ polline parantur, sed nullum præstantius eo, quod a nobis confectum est. Recipit autem axungiæ libram, ova anserina quatuor, sapæ uncias quatuor, farinæ pollinis libram. Hæc probe lævigata, & in panniculum illita, applicato, continue immutans. Ego autem, ubi farinæ pollinem cum sapa & axungia coxissem, ac postremo ova adjecissem, multo levius medicamentum effeci. Insuper hoc quoque medicamentum quod sequitur, probe adjuvat, ut celerius fiat suppuratio, & humores crudi coctionisque expertes concoquantur. Idem etiam humores in pus conversos extrahere consuevit: quin & humorem insidentem per tenues & a visu remotos

meatus latenter elicere, ut cicatrices poſtea tenues & quodammodo obſcuræ adpareant. Hæc autem recipit fermenti libram, ceræ uncias octo, apochymatis uncias quatuor, ſalis communis uncias quatuor, galbani uncias quatuor, ſalis floris, piperis, ſingulorum unciam: ſebi taurini uncias quatuor, ſaponis Gallici uncias tres; reſinæ piceæ libram. Hoc medicamentum ita præparatum non ſolum parotidibus, ſed etiam aliis abſceſſibus accommodatur, ubi affectum utrisque indigere putaveris, nempe ut humores in pus jam mutati excernantur: qui autem mutati non ſunt, concoquantur.

ALIUD. Eadem quæ hoc efficere poteſt etiam medicamentum quod cuminum recipit, cujus ſcriptura ita habetur. Farinæ hordeaceæ tenuis admodum unciæ viginti ſeptem, ſalis communis unciæ quinque, picis uncia, ceræ unciæ novem, nitri, cumini, reſinæ frictæ, ſingulorum unciæ quinque, olei unciæ octo, althææ unciæ quinque, cremoris ptiſanæ libra, cremoris ſeminis lini libra, arida vino in lævorem redigito, & quæ liquari poſſunt, ipſis ſuperfundito: cremoribus autem ſeminis lini & ptiſanæ diligenter coctis, ut non aduratur: medicamento hoc cum fiducia generatim utitor in parotidibus, aliisque abſceſſibus. Etenim maturat, diſcutit, rumpit, conglutinat celeriter, & dolentia lenit.

Aliud medicamentum ex farinæ polline, quod διὰ γύρεως *dicitur.*

Bene facit etiam medicamentum ex farinæ polline, quod hæc recipit: adipis porcini uncias ſex, ceræ uncias duas, ovorum duorum albumina, mellis tantumdem, farinæ pollinis quod ſatis

tis

tis est. Ceram primum cum adipe liquefacito, deinde ubi soluta fuerint, tepefacta ovorum albumina moderate adjicito, ac melle pilæ indito, probe subigito: atque ita paulatim farinam usque ad mediocrem crassitiem, & ea quæ soluta sunt, superinjicito, rursusque diligenter tritis, sic cum fiducia utitor, illinitoque, valde enim discutit, lenit, rumpit, purgat, & in totum abolet. Facit etiam angina detentis.

Aliud medicamentum διὰ σήρικος.

Ad eosdem affectus valet etiam medicamentum quod ex serico paratur: hæc autem continet, serici libram, olei heminas quatuor, quod est sextarii dimidium, coquito; dum manus non inquinet. Ad multa efficax & medicamentum; ne contemnas simplicium vilitatem. Jam id quod a nobis paratur medicamentum ex melle, conducit, si cum superiori diasericos misceatur, ut partes quinque sint medicamenti diasericos, duæ autem ejus quod ex melle conficitur. Interdum vero etiam per se positum proficit; est enim in multis comprobatum. Habet se autem in hunc modum. Lixivii primarii (hoc est piliariorum) unciæ sex, corticum nucum unciæ duæ, saponis Gallici unciæ sex, aphronitri albi unciæ sex, mellis unciæ tres, olei veteris libra, ceræ unciæ tres, terebinthinæ unciæ septem: hoc dissolvit, squamas educit, & multis est utile. Hæc sane moderatis inflammationibus conveniunt, in quibus dolor vehemens multusque non urget, & tumores rumpere cogitamus, neque calorem magnum excitare oportet.

De parotidibus quæ ex bilosa fluxione nascuntur.

At si parotidem ex tenui ferventique sanguine & in biliosam naturam converso generari contigerit, id quoque tum ex aliis multis, tum nihilo minus inde licet cognoscere, quod tumor sit rubicundior, igneus & erysipelati persimilis, ægerque videatur tanquam ardere, & tangentes manifestam caliditatem percipiant. In iis igitur ea quæ ovis, chamæmelo & sapa constent, admoveri debent, quæ in febricitantibus parare consuevi: item ceratum febribus abolendis efficax, (ambrosia dicitur), cujus compositio hæc est: croci scrupuli quatuor, spumæ argenti uncia, olei rosacei, ceræ, singulorum unciæ quinque, adipis porcini unciæ duæ, mellis uncia, cremoris seminis lini quod satis est. Hoc quoque medicamentum calidis affectibus opitulatur: scriptura ejus ita se habet; ceræ unciæ quinque, olei chamæmeli unciæ duæ, rosacei tantumdem, ovorum lutea septem, farinæ fabaceæ unciæ quatuor. Paratis utitor.

Aliud præstantissimum ad idem.

Altercum, lapathum, cum axungia lævigata obducito, bis de die aut ter immutans.

ALIUD. Ceræ unciæ sex, colophoniæ unciæ sex, olei unciæ quatuor, foliorum perdiciadis unciæ sex. Oleo paratis utitor. Jam psyllium quoque per se coctum & adplicatum, proficit, nonnunquam ovis adjectis. Quinetiam medicamentum diachylon confert, quod hæc recipit; argenti spumæ lævissimæ libras quatuor, olei,

ceræ puræ, singulorum libras septem, ceræ Tyrrhenicæ libram, resinæ piceæ uncias quatuor, succi psyllii libras tres. Succum psyllii ita parabis: psyllii uncias tres in aquæ fontanæ libras sex conjicito; & die præcedenti aqua macerato, in sequenti, igne vehementi coquito, donec juris hœdini crassitiem habuerit, & acceptum percolato quicquid subsederit: cito enim coalescit; deinde rursus in lebetem recipito, iterumque percolato. Atque ita calefaciens parato, donec trium librarum pondus receperit: deinde sic argenti spumam per se lævigatam habeto: postea in vas æreum cum oleo & succis injicito, movetoque, lento igne incoquens, usque ad spissitudinem, quæ manus intictas non inquinet. Inde humi ab igne positis, ceram & resinam piceam immittito: ac ubi non amplius inquinaverint: sublata in pilam defundito, & rudicula emollita, exceptaque in pelle, reponito, ac in quibus visum fuerit, utitor.

De cataplasmatis.

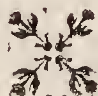
Optima etiam sunt cataplasmata, quæ ex palmulis, mica panis, luteis ovorum, glaucio, croco, & farina hordeacea conficiuntur. Etenim concoquunt, etiam siqua durities igneæ inflammationi, conjuncta inveniatur. Nonnulli sane iis quoque usi sunt, quæ solanum recipiunt: ego vero hujusmodi aversor, quemadmodum & illa, quæ alumen & aliud quid adstringens continent: quippe materiam in alto non sine periculo repellunt.

Ad parotides œdematodes.

Ad parotides ex pituita provenientes, quæ nihil habent dolorificum aut renitens, digredi tempestivum est. In his igitur competit terra cimolia inducta, & lapathum injectum, ita nimirum ut prius butyro inungatur. Item calx lota inuncta probe tumores œdematodes discutit. Adhæc ervi cum melle applicati, aut mulsa, valde siccantem discutientemque vim obtinent.

De victu.

Victu congruo maxime, & subjecto affectui, causæque ejus effectrici accommodato, in primis utantur. Nam in parotidibus, quæ ex bilioso humore concitantur, temperatus victus & refrigerans convenit. Cremor itaque his expedit, (præsertim per initia inflammationis, quum adhuc est dolorifica) tum ptisanæ, tum alicæ, & similaginis insigniter decoctæ, quemcumque ex prædictis cremoribus æger assumat. Similiter etiam ovorum lutea his idonea sunt, malvæque caules. At inflammatione declinante, etiam pisces saxatiles, pulli columbini, & gallinarum cohortalium alæ conducunt. Eisdem etiam in aliis parotidum differentiis ægros uti oportet. Qui autem sine febribus exsistunt, inter initia si pisciculum, aut aphratum, aut columbum assumpserint, nihil offendentur.

CAPUT VIII.

DE NARIUM AFFECTIBUS.

TUMORES quidem præter naturam, polypi naribus obveniunt, ulcera vero, ozænæ, necnon excretiones naturæ contrariæ, quas aut critica febrium solutio, aut copia, aut venæ eruptio excitat.

Primum igitur de ozæna dicturus sum, quæ ex acrium putridorumque humorum colluvie procreatur: qui si acres tantum existant, ulcera curatu difficilia, non tamen graviter olentia contrahere solent. Curatio sane utriusque hujus vitii ozænæ & polypi est communis: nempe caput primum resiccare, eique robur adjicere. Constat enim hæc ex eo propter humorum malignorum redundantiam naribus influere. Quomodo autem caput totum corroborandum sit, ne quicquam ex ipso superfluum infernis partibus influat, subinde comprehensum est. Quum igitur caput validum robustumque reddideris, tunc ipsis naribus remedia adplicabis. Itaque capiti prius deraso, emplastrum ex salicibus, aut barbarum, quod bitumen & picem recipit (maxime a GALENO, ac certe a nobis probatum) imponito. Item optimum quoque est, quod ex anemone conficitur. Adhæc etiam proprium medicamentum, quod ex cochleis in hunc modum paratur; myrrhæ, thuris, singulorum uncia, cochleæ integræ quæ petris adhærescunt, numero quinque. His in pila tritis, ceram & albumina ovorum duorum addito, commiscetoque, ac medicamentum capiti cum linteo diebus novem con-

tinuis inducito: &, si malis humoribus sit infectum, tertio id adhibeas: post hæc parti remedia induces.

Malorum Punicorum tria sunt genera, austera, dulcia & acida, quæ adhuc recentia sigillatim contundere oportet, totaque accurate confringere, ut succus ab ipsis exprimi possit: quem ubi modice decoxeris, si liquidior paulo adpareat, stanneo vase repones. Quod vero crassum ex ipsis solidumque reliqueris, rursus in pila exquisitissime contundes, ut iterum possit lævigari, ac collyria inde fingi, quæ narium ejus, qui curatur meatui accommodentur. Demittentur autem in narium meatum, in quo polypus delitescit, & citra rosionem, dolorisque consensum, quem acria medicamenta efficiunt, longioris temporis spatio ipsum abolebunt.

At si humidior molliorque polypus tibi adpareat, majorem portionem ex austeris malis Punicis injicias: si durior, ex acidis. Quoniam vero molestum est perpetuo collyrium sustinere, licet etiam quandoque intermittere: atque interim succum antea expressum in nares infundere, simulque ore hiante illinira, qua parte palatum versus nares perforatur, penna aut specillo lana involuto.

Ex aridis medicamentis novi, quandoque diphrygi polypum citra rosionem longiore tempore consumptum.

Adhæc non unum genus pulveris exsistit, sed etiam quod ex quatuor metallicis componitur, chalcantho, chalcitide, ære cremato & misy: accipias hæc æquali singula pondere, & seorsim teras ex aceto, postea omnia simul misceas, ex vino subigens, donec glutinosum fiat medicamentum ad mellis spissitudinem. Deinde in ollam

recentem conjicias, quam operculo impoſito, lutoque oblitam in furnum demittas, ut in carbones illa redigantur. Furno exempta cum vino teras, atque iterum ſimiliter torrefacias, redigasque in pulverem, eumque reponas, & quum neceſſitas poſtulat utaris. Hic pulvis polypos admodum inveteratos conſumit. Nec parum confert ipſis & prædictum collyrium, quod ex malis Punicis componitur, aridum, minutiſſime tritum, & inſpiratum, aut nucleo ſpecilli impoſitum.

Atque hæc omnia maxime facienda, ne unquam affectæ parti medicamentum deſit, facile enim ab humiditate abſtergitur. Quemadmodum igitur in lippientibus, ita in his quoque perpetuo medicamentum imponere oportet: ut quod facile ab influente humiditate abluatur. At ſiquis eunuchus aut mulier nullum medicamentum adſerri ſuſtineat, ſed ab omnibus irritetur, roſas ſiccas contuſas tritasque diligenter, impones, ac citra roſionem pariter & mirifice operabuntur. Verum ſæpe adhibenda eſſe iſta medicamenta conſtat, lavandaque ſtudioſe ex ſucco nuper dicto. Porro ulcera narium paſtillis curabis, quales ſunt, Andronius, Paſſionius, Polyides, aut Bithynus, aut is quem ego compoſui: interdum ex vino dulci ipſos diluens, interdum auſtero, nunc ætate mediocri, nunc veteri: alias ex aceto, aut vinoſo, aut ſimpliciter acido, aut etiam acri admodum, & vetuſto, uſu medicamentorum ab affectuum accidentibus ſecundum prædictas indicationes invento.

Quum opulentus quidam me rogaret, ut medicamentum, quod in ozænæ curatione adhiberem, eſſet odoratum, hedychroo dicto uti cogitavi, falerno veteri ipſum diluens: ac mirum eſt

quam cito affectus ſanitatem receperit. Hedychroi autem confectio explicata eſt in Theriacæ antidoti deſcriptione, quam GALENUS memoriæ prodidit. Jam emplaſtrum ex pipere albo, & oleo roſaceo ſolutum, & naribus illitum, omnia ulcera mirabiliter perſanat. Liquet autem in hujusmodi affectibus, conſiderata cujusque corporis natura, ſanguinem, ſi nihil impediat, mittendum eſſe, nec non medicamentum purgans offerendum. Cæterum victus ratio quoque obſervari debet, & caput radi, ſiccarique medicamentis, & pituita per os educi.

Ad ſanguinis profluvium ex naribus.

Platani pillulas collectas in umbra ſiccato: ubi deſiccaveris, ſuper aſperum quempiam pannum in diſcum projicito, illiusque extremitate confricato. Sin minus, in quodam ex pilis ſetisve confecto affricato, & ſemen pilularum projicito: lanuginem autem inde collectam, vaſe fictili recenti reponito. Quum uſus exigit, lanuginem platani impoſitam fiſtulæ arundinaceæ, cui geniculi ſint adempti, excavata autem ſit qua parte imponitur, ægro reclinato, naribus inſpirato, ac ſtatim ſanguinis profluvium ſiſtet.

ALIUD. Chalcanthum diligenter tritum reponito: in uſu carptum linamentum in medicamen intingens, naribus dimittito.

ALIUD. Spongiam novam pice cruda imbutam comburito: eamque linamento tortili exceptam naribus immittito.

ALIUD. Putaminis ovi triti pars una, gallæ Aſianæ pars una, tritas linamento tortili aqua perfuſo, aut aceto excipiens imponito. Adhæc pulvis xanthos dictus, quo ego uſus ſum: Chal-

ciditis combustæ drachmæ centum, chalcanthi cremati drachmæ quinquaginta, misyos tosti drachmæ viginti quinque, æris usti drachmæ duodecim & semis. Terito & utitor.

Aliud. Myrrhæ, misyos cyprii, chalcanthi, singulorum drachmæ septem: corticum pini, squamæ æris, mannæ, thuris, singulorum drachmæ quatuor: æris cremati, chalcitidis, singulorum drachmæ quindecim: calcis vivæ drachmæ octo, gypsi torrefacti drachmæ quatuor. Terito & utitor.

Aliud. Stibii, chalcitidis, singulorum drachmæ sex: mannæ, thuris drachmæ duæ, resinæ terebinthinæ frixæ drachmæ quatuor. In pulverem redigito, & utitor. Quod si in naribus pessimus sit odor, myrrhæ, acaciæ, amomi, singulas drachmas teres, cernesque, & melle cocto excepta, summo narium septo aut cartilagini agglutinari præcipies.

CAPUT IX.

AD LIVORES FACIEI.

Livores faciei meliloti & fœnogræco decocto fovebis: postea collyrio Diarrhodon illines. Ad recentes autem livores cataplasma ex farina fabæ cum melle induces. Livores porro cum inflammatione, aqua calida fovebis, & cataplasmate ex lenticulis decoctis obduces.

CAPUT X.

DE DENTIUM AFFECTIBUS, EX GALENO.

DENTIUM affectuum alii ſane omnibus evidenter adparent, quemadmodum quum perforati fuerint, aut nigruerint, aut attriti ſint, aut neque frigida neque calida ſuſtinet, ſed ob utrumque aut alterum ſolum dolor aliquis ipſos invadit: alii vero non apparent in ipſis manifeſto, ſicuti quum æger ipſe ſentire ſe dolorem affirmat, qui in alto dentis corpore oboritur. Adverſantur enim nonnulli, dicentes dentem, quum os ſit, citra dolorem adfici, quemadmodum quum lima exceſſus ipſorum præſecare cogimur, aut ob aliam quampiam occaſionem, de quibus paulo poſt tractabo; nunc enim citra rationalem naturalemque demonſtrationem cogito iis atteſtari, qui dentem ipſum dolore pronunciant.

Etenim ego quoque dolorem paſſus, mentem diligenter adhibebam, ceu qui jam prius de hac controverſia audiviſſem: ſentiebamque manifeſto dentem non modo dolere, ſed etiam pulſare, carnibus inflammatione obſeſſis ſimiliter: unde etiam admiratus ſum, an hic quoque affectus, quem vocamus inflammationem, in dente qui lapideam duramque ſubſtantiam obtinet, poſſit oboriri. Quinetiam alio tempore dentis dolore affectus, palam perſenſi. non ipſius dentis ſed gingivarum eſſe dolorem, idque quum inflammationem experirentur, ut etiam citra compreſſionem dolerent. Imo & vicinitate dentium, quum duri ſint, augeſcere dolorem ob compreſſionem

deprehendi, tanquam utriusque doloris ſenſum expertus, alium ſane in gingivis, alium vero in ipſorum dentium ſubſtantia manifeſto novi: & atteſtor iis, qui dentes ipſorum nunquam dolere dictitant.

Præterea nervi, qui dentis radici inſeritur, dolorem excitari interim, rationi conſentaneum eſt: dum ille imaginationem confuſam incertamque multis præbeat, quaſi dens ipſe doleat. Etenim & hoc manifeſto mihi accidiſſe deprehendi: & quod exigua adhuc doloris pars dente exempto permanet, id ob nervi inflammationem contingit, qui levatur duntaxat, inde quod non amplius tendatur, a commiſſura, qua oſſi tendenti inhæſit liberatus, reſpirationemque nonnullam habeat, & quod medicamina quæ adferuntur attingat.

De gingivarum dolentium curatione.

Gingivis autem ex inflammatione dolentibus præſentiſſimum eſt medicamentum oleum lentiſcinum, ſi calore temperatum in ore contineatur. Sit autem recens, nam vetuſtum tanto recenti deterius eſt, quanto vetuſtius. Vas, in quo illud calefit, in alio majore collocetur, quod aquam abunde calidam contineat. Maxime igitur hoc gingivarum inflammationi convenit, necnon ſi in alia quoque parte tum membranæ linguam integentis, tum ejus, quæ totum os ſuccingit, dolor ob inflammationem oriatur, hunc lentiſcinum mitigat; quippe citra moleſtiam & aſperitatem repellit, quam pleraque auſtera obtinent, diſcutitque citra roſionem.

De dentium doloris curatione.

Dentium dolore affecti os aceto calido, acri, cum galla colluant: aut halicacabi radice cum aceto & galla, aut tædis pinguibus in aceto fervefactis, aut tithymali radice in vino uſque ad dimidias decocta, aut alterci radice oxymelli incocta, colluito.

Aliud quamprimum dolorem dentium finiens.

Alliorum nuclei quinque, thuris maſculi oboli tres, myrti ramuſculorum faſciculi duo. Hos foliis ademptis privatim terito, ſimiliter & allia & thus: deinde hæc ſimul in recentem ollam conjiciens, infundensque aceti heminam, coquito, tædacea rudicula continue agitans, quousque ad dimidias pervenerint: & ſic tædis utitor. Oportet autem liquorem medicamenti ſupra locum dolentem diutius tenere: idque tamdiu fieri debet, usquedum ille fuerit conſumptus.

Porro in maximis dentium doloribus mirifice valet ſerpentis exuvia in cinerem redacta, quod ex oleo in mellis ſoluti ſpiſſitudinem cogens, dentem purgatum, partesque omnes ambientes circumlinito, & foramini dentis intromittito. Item origanum cum nitro terito, ac pulverem gingivis inſpergito: ac mox ceſſabit dolor. Adhæc liquorem Cyrenaicum & piper æquali pondere cum galbano denti imponito.

Aliud anodynum ad dentes dolore infeſtatos eroſosque, eſt etiam tuſſi efficax remedium.

Liquoris papaveris drachmæ duæ, piperis albi triti cribratique drachma, myrrhæ drachmæ duæ,

ſtyracis drachmæ duæ, galbani drachma, ſapæ ad excipiendum, quod ſatis eſt: contundito ſimul, & in catapotia redigito, denti circumlinens, & foramini imponito.

Alia ad dentes molares compoſitio, eadem hora dolorem finiens.

Piperis, pyrethri, liquoris tithymali, galbani, ſingulorum drachma: lævigata galbano excipito, & foramini dentis eroſi imponito.

Aliud idoneum.

Liquorem aut radicem ipſam laſerpitii, aut galbanum cum pipere inſerito: aut opium cum galbano aut opopanace indito, involvitoque ac juvabis.

Alia Mylice, qua utor.

Aluminis ſciſſilis drachmæ quatuor, piperis albi drachmæ duæ, opopanacis oboli quatuor, ſereos oboli quatuor, gummi macerati in aqua drachmæ duæ, ceræ totius ponderis duplicata portio. In aqua calida diſſolves ceram, & ſic uteris.

Paſtillus ad dentium dolores.

Aluminis ſciſſilis drachmæ quatuor, piperis drachmæ tres, pyrethri drachmæ duæ, alterci ſucci drachmæ quatuor. Terito, & ex aceto fingito paſtillos, & in ore continendos dato.

Aliud ad dentes mobiles.

Gallæ drachmæ duæ & ſemis, myrrhæ drachmæ duæ, mali Punici corticum totidem. Ex aceto utere.

Aliud ad laxos dentes, nigrosque, & gingivas fluxione tentatas.

Gallæ drachmæ duæ, myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum drachma: iridis drachma. In pulverem redigito, & utere.

Aliud ad dentes mobiles, & gingivas eroſas: digito autem loca adtinges.

Salis ammoniaci, aluminis rotundi, ſingulorum drachmæ duæ, myrrhæ drachma. In pulverem redactis utitor.

Aliud ad dentium eroſiones.

Cornu cervini cremati, ſalis ammoniaci, ſingulorum libra: maſtiches, junci odorati, ſingulorum unciæ duæ: piperis uncia, coſti unciæ quatuor, phylli unciæ quatuor. In pulverem redigito, & utere.

Aliud, ut dentem digitis apprehenſum tollas, antea probe purgatum.

Roſam, gallam, ſtaphida agriam, alumen ſciſſum, ſulphur vivum, piper longum, pari pondere miſcebis: & redactis in pulverem cedriæ uncias quatuor addito, & cum cera denti ſuperimpones.

Dentifricia Galeni.

Nonnulla ex dentifriciis a me compositis, usu probata & efficacia generosa prædita, visa mihi sunt digna, quæ literis mandarem: ac primum ea quæ frigidis affectibus dentium medentur, sive ob immoderatam frigidæ aquæ potionem, sive ex fructibus pomaceis a nive refrigeratis, sive aliis quibusdam esculentis, aut potulentis, sive præterea ex humore frigido e capite in ipsos dentes influente contractis. Itaque ex humore perfrigeratos, vehementer adjuvat apophlegmatismus. Eos autem, qui citra humorem frigefacti sunt, hoc solo medicamine, quod nunc referetur, curare oportet. Eoque etiam post apophlegmatismum uti satius est, ut non solum noxium humorem evacues, sed etiam affectum ab eo nascentem persanes. Compositio medicamenti hoc pacto se habet: duas herbas, quarum alia sideritis, alia perdicias nominatur, domi sensim citra solis objectum siccato, ut neque humidæ adhuc neque siccæ exsistant: & tantum urito, ut quumprimum contundi confringique possint, ab urendo cesses, nam facultas earum nimia adustione corrumpitur. In alia autem ollula comburetur sal fossititius cum alumine rotundo, Attico melle subactus: deinde cum aliis hæc mixta contundentur, & increta probe tenui cribro rursus conterentur in mortario. Præstantius enim erit medicamentum, quanto accuratius fuerit lævigatum.

Uti autem eo oportet, solos dentes fricando, ut vicinæ non adtingantur, nisi hæ humiditate scateant; nam medicamentum vim habet siccatoriam: idoneum sane est gingivis humidis, ini-

micum autem ſiccis. Attamen radices dentium poſt gingivas eo perfricare convenit, quemadmodum etiam ipſos dentes. Cæterum eorum, quæ ad hujus medicamenti compoſitionem ſpectant, talis eſt temperatura. Herbarum combuſtarum drachmæ ſedecim, ſalis combuſti cum alumine drachmæ undecim. Sit autem herbarum æquale pondus antequam comburantur, ſal quadruplo alumen ſuperet, aliorum vero nullum uratur. Arida injiciantur, prout ſubſcripta habet temperatura; origani comæ drachmæ duæ, piperis drachmæ duæ, pyrethri drachmæ duæ, coſti drachmæ tres, apii ſeminis drachmæ tres, iridis Illyricæ drachmæ quinque, menthæ ſiccæ drachmæ duæ, cornu cervini aut caprini combuſti drachmæ duæ, ſeſeleos, hyſſopi, ſingulorum drachmæ duæ. Si odorum ipſum eſſe voles, caſiæ aut amomi drachmas duas miſceto: ſi Regi præpares, cinnamomi drachmam unam injicias.

Ad mobiles dentes.

Callitrichi ſeminis uſti libram, aluminis ſciſſilis & rotundi, ſingulorum unciæ tres: ſpicæ nardi unciæ duæ, phylli uncia, piperis albi tantumdem: pyrethri unciæ quinque: contuſis lævigatisque ſimul omnibus gingivas uſque ad dentium radices adtingito.

ALEX.

ALEXANDRI TRALLIANI

DE ARTE MEDICA

LIBER QUARTUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM

DE ANGINA.

ANGINA, ſiquod aliud quoque vitium, acutiſſimus morbus exſiſtit. Nam ægros laquei funisque modo ſtrangulare ſolet: unde etiam Græcis merito Synanche appellata eſt. Quoniam igitur acutiſſimus eſt affectus, & ſtatim mortem inducit, neceſſe eſt etiam protinus ad curationem feſtinare. Verum quum in omni recta curatione internotionem præcedere oporteat, convenit tum ſubſtantiam ipſam affectus, tum cauſas ejus, tum differentias, tum notas uniuscujusque cognoſcere. Ex veteribus igitur medicis antiquiores magna ex parte omnem inflammationis circa gulam ſpeciem, ſive intus, ſive foris ſuffocatum minetur, Synanchen nominarunt: poſteriores autem inflammationem quadrifariam diviſerunt, ac internam quidem muſculorum in ſuperiore gutturis parte inflammationem, Cynanchen vocarunt, externam vero,

Paracynanchen. Pari modo internam faucium; quæ pharynx dicitur, inflammationem, Synanchen appellarunt, externam vero, Parasynanchen.

Quæ quum ita se habeant, dicamus jam etiam curationem unicuique speciei convenientem. Scire igitur in universum oportet, neque reprimentem solam medendi rationem hisce affectibus conferre, neque discutientem, sed mixtam requiri: & temporum ratione habita, alias repellentia, alias discutientia admiscenda esse. Et si quidem morbi fuerit initium, & fluere adhuc materia videatur, tunc repellentia potius misceri debent; ac in statu, potiore ex parte discutientia: in declinatione vero, ea quæ valentius discutiant. Qui enim sola laxatoria ratione usi sunt, sive intus, sive foris, hi insignium malorum auctores exstiterunt. Vel enim suffocationem acutissimam intulerunt, vel inflammationem auxerunt, ut his obortis æger postea vix respiraverit, servatusque sit.

Non solum autem temporibus animum, sed etiam facultati auxiliorum advertere oportet. Etenim imbecilliora mollioraque medicamenta iis qui teneriorem delicatioremque habitum obtinent, accommodatius quis obtulerit, nempe eunuchis, pueris, mulieribus, & horum similibus: valentiora autem, durioribus & fortioribus corporibus. Etenim quemadmodum duriora corpora a refrigerantibus per sanitatem affecta non ægrotant, ita rursus, ut in naturalem statum revertantur, valentiora necessario remedia item requirunt: at molliori habitu prædita contrarium experiuntur; quippe imbecilliora medicamentorum auxilia citra noxam offensamque tolerant: a valentioribus autem læduntur, eo quod vires ipso-

rum non ferant. Quare diligenter attendendum eſt, ubi ſane vires medicamentorum remittere, ubi vero intendere oporteat, ut quod remedium adhibetur, contrarium quidem ſuperanti affectui, familiare autem & amicum ægrotantis habitui fiat. Dicamus igitur jam, quæ medicamenta ſimpliciora ſint & imbecillia, quæ rurſus valentiora: item quando ipſis mixtis, quando rurſus ſinceris ac puris uti conveniat.

De medicamento quod a moris διὰ μόρων Græcis dicitur.

Simplicius igitur medicamentum ex mororum ſucco & melle paratur, facitque ad incipientes tonſillarum, uvæ, faucium, & ſummatim ad omnem mediocrem partium guttur ambientium inflammationem, præſertim in corporibus molli carne præditis, & candidioribus. Compoſitum vero non modo in principiis, ſed etiam in ſtatu inflammationis valet. Valentius autem magisque diſcuſſorium efficitur, ſi myrrham quoque receperit. Ac plerique inter initia ſic cum myrrha parant: præſtaret autem in ſtatu, quando & diſcutere & concoquere oportet; tunc ſi etiam medicamenti Diabeſaſa, aut alterius quoque cujuspiam antidoti diſcutientis paululum adjeceris, multo efficacius medicamentum reddetur.

At ſi inflammationis fervor jam deſierit, durities autem quædam adhuc remaneat, tunc quoque ſulphuris & nitri momentum tali medicaminis miſturæ adjungere convenit: ac ad diſcutiendum diſſipandumque ſiquid craſſum viſcoſumque in alto corporis hæreſcat, nitri drachmæ ſex ſufficiunt, ſulphuris drachma una.

Quod ſi ægri roſionem non tolerent, ſed & ſtomachum imbecillem habeant, eumque ſubverti a medicamenti perunctione putent, in his nitrum & ſulphur vitare oportet, contentos ſola mixtura medicamenti Diabeſaſa, aut pulegio, & origano, aut calaminthe, aut hyſſopo, aut pipere.

Porro ne fauces ab his exaſperentur, confert dulcis radiculæ ſuccum admiſcere. Ita namque multi uſus & innocentius in omnibus erit medicamentum. Nam in iis, qui medicatas qualitates non ferunt, mitiora auxilia opitulantur. Cæterum ne rurſus aliunde compoſitiones quærere ii cogantur, qui illas parare cupiunt, has ipſorum compoſitiones in præſentia explicandas cenſui.

Compoſitio medicamenti ex moris: quod διὰ μόρων *Græce dicitur.*

Mororum ſucci heminæ ſex, croci, myrrhæ Troglodytidis, aluminis, ſingulorum ſcrupuli ſex: omphacii totidem, mellis ſextarii dimidium. Sinito mororum ſuccum, horam unam ubi decoxeris, refrigerari, paulumque ſpiſſari. Poſtea adjecto melle, iterum ad tertias decoquito. Ubi refrixerint, rurſus arida miſceto.

Aliter diviniſſimus GALENUS *medicamentum ex moris paravit.*

Mellis libra, ſucci mororum heminæ quinque, croci drachma, myrrhæ drachma, omphacii drachma, vini auſteri heminæ quinque. Quod ſi omphacium tibi deſit, in vicem ejus rhu ſuccum immittito. Succus ejus per ſe antea coqui

usque ad sordium spissitudinem debet, deinde sic mel adjici: ubi coxeris, atque lebetem ab igne sublaturus es, tunc tandem sicca injicito, coquitoque donec omnia in unitatem probe coierint. Talis est compositio, quæ ex succo mororum constat. Fructus autem mororum sylvestrium succus si paretur, præstantissimum est medicamentum: item malorum cotoneorum succus; horum vero penuria, etiam pirorum sylvestrium, mespilorum, prunorum Damascenorum, sorborum, & prunorum sylvestrium. Clarum porro est, in adstringentibus fructibus copiosius mel admiscendum esse, interdum duplum, alias triplum.

Atque hæc omnia medicamenta sunt stomacho amica, periculoque vacant, & si devoret aliquis, etiam moderatis inflammationibus conveniunt. Ac licet hisce succis admiscere ea quæ in succo mororum quoque descripsimus. At medicamentum ex succo nucum paulo est valentius: imo & quæ ex moris rubi, malo punico & cotoneis parantur, tum corroborantem, tum stomacho amicam vim obtinent: hæc autem in hunc modum componuntur.

Confectio medicamenti ex nucibus. quod διὰ καρυῶν *dicitur.*

Vigentis nucum fructus cortices externi circumcidi, statimque in pila contundi debent: succus per linteum colari: ubi decoxeris, mel ei moderate misceri, ut in medicamento Diamoron proditum est, & rursus usque ad melleam spissitudinem incoqui. Ita namque ipso per se sine aliqua mixtura recte uti licet, in pueris & mulie-

ribus magis per initia. Sin autem myrrham quoque ei admiſcueris, eo poteris in ſtatu quoque uti: & ſi ſulphur nitrumque adjicias, etiam in declinatione: item in quibus durities & conſtrictio arteriam aſperam, ejusque ſummam partem obſidere diximus. Hujusmodi ſane eſt etiam confectio, quæ ex ſucco nucum paratur, quemadmodum & medicamenti, quod ex moris & aliis fructibus conficitur. Uſus eſt aliorum quoque medicamentorum, quibus maximas cynanchas etiam curare licet, de quibus deinceps dicturus ſum.

Ac primum ſane vobis exponam medicamentum præſtantiſſimum, valde efficax, quod plerosque multis periculis liberaverit: id quod etiam ego ſum expertus. Habet ſe autem in hunc modum: iridis uncia, balauſtiorum uncia, piperis uncia, croci uncia, rhu Syriaci unciæ duæ, vini ſextarii tres, ſapæ ſextarius, mellis libra, aluminis uncia. Hoc remedio licet quovis tempore uti, præſertim in quibus etiam excalefacere aliquid oportet, & ea quæ vehementer impacta ſunt, extenuare. Hoc ſane auxilium multis experimentis optimum eſſe deprehendi. Jam vero ſalutare eſt etiam id, quod *διὰ βησασᾶ* hoc eſt ex *ruta ſylveſtri* paratur. Vocant ipſum ab hirundinibus *Diachelidonon*, & a ruta *Diaharmala*.

Antidotum Diabeſaſa, *quod ad malignas deſperatasque inflammationes inungitur.*

Aniſi, ſeminis apii, ammeos, junci rotundi floris, aluminis, iridis Illyricæ, Beſaſa, (quod nonnulli *Harmala* appellant, quidam vero *agreſtem rutam*) ſingulorum uncia: caſiæ, croco-

magmatis, rosarum siccarum, singulorum unciæ duæ: hederæ, pullorum hirundinum cineris recentis, singulorum unciæ tres: spicæ nardi, amomi, singulorum unciæ quatuor: croci sescuncia, gallarum omphacitidum numero octo; lævigatis cum melle utitor. Atque hoc solo in mediocribus vitiis uti licet, ac remittere ipsius vim, admiscendo ei aut amylum, aut rosas siccas, aut terram Creticam, aut Lemniam, quam Græci Sphragida *hoc est sigillum*, nominant, aut farinam hordeaceam, aut alia ejusmodi quædam moderata quomodocumque ad præsentem affectum sufficere aliquis existimaverit.

Item augere vires ipsius possumus, ubi efficaciore medicamento utendum est, adjicientes ei nitrum & elaterium. Vocant autem ita succum cucumeris sylvatici: fimumque hirundinum crematum, & non crematum. Quinetiam si caninum stercus album miscueris, quod canes ex ossium esu dejiciunt, validum sic quoque medicamentum efficies. Quod si humanum etiam stercus miscueris combustum & non combustum, multo valentius adhuc medicamentum reddes: quod ex combusto fit, imbecillius est. Cæterum & pro temporum ratione nonnulla medicamenta admiscere oportet, quemadmodum & salem ammoniacum: quando non solum reprimentia, sed etiam discutientia requiruntur. At si bryoniæ quoque radicem adjeceris, longe adhuc magis discutiens medicamen effeceris.

Constat autem in illis utendum esse eis, quæ valde discutiunt, in quibus nihil influit, sed inflammationes & duræ & scirrhosæ exsistunt. Multi etiam sinapi præparatum, quod continue edunt, opsonia in id intingentes, oxymelli miscuerunt: deinde ita tepidum ægro gargarizan-

dum exhibuerunt: poſtea illito medicamento Diabeſaſa, mirabiliter inflammationem ſcirrhoſam adjuverunt. Nam in omnibus fluxionibus curſum quidem reprimere, id autem quod in partem decubuit, diſcutere oportet, ne ſpiritus via intercluſa obſtructaque ægrum tanquam ex gravi laqueo ſtrangulari contingat. Validam autem per unctionem reddes, ſi antidoto huic diabeſaſa tria quædam admiſceas. Multos id ſervavit, ut ne venæ ſectione aut purgatione indiguerint. Erant autem tria hæc, caninum ſtercus, humanum, & elaterium, ſingula duarum drachmarum inſtar in unciam antidoti Diabeſaſa conjecta. Ac amplius ex eis pro ægri viribus & habitu, adjicere convenit. Quod ſi nonnulli humano ſtercore, ut abominando, uti recuſent, duo duntaxat ſufficiunt, elaterium & caninum ſtercus, ſi illinatur. Bene enim facit cum melle: ac ubi non licet inungere, calamo inſpiratum idem præſtat.

At ne ſtercus fœdi ſit odoris, curato ut canis triduo ante oſſa comedat. Ita enim & album eſt, & non fœdi odoris. Humanum vero ne fœdi odoris ſit efficies, ſi puerum cujus ſtercus ſumpturus es, tribus diebus ante, ne dejectio minus cocta ſed cohærens inveniatur, lupinis coctis nutrias, quos etiam una cum pane furnario probe cocto non copioſos edere ſolemus. Porro ſtercus ex prima pueri dejectione & ſecunda projicere oportet: quod autem ex tertia deſcendit, accipere, eoque uti non liquido, ſed ſicco cum melle. Hæc etiam ſapientiſſimus Galenus & Philagrius, aliique multi veterum teſtantur, ac experientia nos ita edocuit. Recentiores autem humano non utuntur, tanquam abominabili: canino magis, ut quod nihil fœdi

odoris habeat, possitque idem præstare. Quod si neque hoc uti velint, prædictis antea a nobis inunctionibus insistant, nempe ei quæ hirundinibus constat, & quæ rhu accipit, mirifico auxilio. Sed miscenda est ea, quæ ex hirundinibus paratur, ei quæ ex succo nucum constat; quæ enim ex ipso paratur, seorsim usurpare oportet.

Sciendum autem est, medicamentum Diabesasa non solum ad gutturis affectus, sed etiam alios multos proficere; etenim stomachicis cœliacisque affectibus medetur, præsertim stomachicis & dysentericis, etiamsi caninum stercus receperit, quod & ipsum per se dysenteriis medetur, si lacti calculis marinis candentibus cocto admisceatur. Perinde faucibus, tonsillis, & uvæ inflammationem substinentibus medetur, cum succo uvæ acerbæ, nucum corticum, cornorum, ilignearum glandium, sorborum, item Ægyptiæ & Antheræ mixtum. Non autem obscurum est, per initia inflammationum, & quum inflammatio adhuc urget, magis adstringentia adjicienda esse: quum autem status est, & dissipare oportet, ea quæ discutiunt. Jam alias quoque multas facultates caninum stercus habet: etenim medetur aphthis, ulceribus antiquis, & quæ cicatricem ægre recipiunt, quorum omnium mentionem facere non opus est; nam ex prædictis alias quoque ipsius actiones deprehendes. Sin horum sit inopia, subscriptis admodum bonis & paratu facilibus utendum est.

Ad Anginas.

Raphani semen lævigatum, si ex oxymelite gargarizetur, valde proficit: nam multam humiditatem inducit.

Aliud gargarifma, angina preffis falutare, quo STEPHANUS *pater meus ufus eft, & ego.*

Spinæ Ægyptiæ drachma; iridis drachma femis, dulcis radiculæ tantumdem, furfuris frumenti quantum manu comprehendi poteft, rofæ ficcæ pauculæ, palmulæ Nicolai quinque aut feptem. Sapa aut aqua coquantur, & ex decocti jure cum mellis momento fingulis horis æger gargarizet.

ALIUD. Sinapi perunctum probe facit. Hujus meminit DIOSCORIDES: notum vero eft id valere adverfus eos qui duriore habitu funt, inveteratoque, non autem multum fervidas inflammationes experiuntur.

Aliud ad eosdem affectus.

Picem liquidam, nitrum cum melle pari portione, cedriæ momentum mifceto: ac egregie diuturnis & jam indurefcentibus inflammationibus opitulatur.

Aliud gargarifma.

Salicis folia ex aqua cocta, donec colorem mutaverint, ad gargarizandum dato. Hoc craffa avellit, juvatque.

ALIUD. Furfurum & ficuum ficcarum decoctum ad os colluendum dato, præfertim in quibus tonfillæ inflammationem ab initio fenferint.

ALIUD. Lenticulæ, rofarum, palmularum decoctarum jura gargarizent. Hoc inter initia magis faciundum eft.

Aliud. Æris combuſti & eloti drachma, nitri rubri drachmæ duæ: melle excipito, & mediocriter in vaſe æreo decoctis utitor. Optime facit in ſtatu. Item abſinthium cum melle egregie juvat.

Aliud ad anginas ulceris expertes & inveteratas.

Euphorbii drachmæ duæ, mellis ſextarii quarta pars: ubì mel antea probe decoxeris, euphorbium adjicito, fingìtoque catapotia, & ex ovo circumlinito, ac duo devoranda porrigito; ventrem ex facili ſolvent, & ſuffocationem arcebunt. Valde efficax eſt medicamentum, & ad inflammationes ex viſcoſis craſſisque humoribus ſine ulcere contractas accurate valet.

De ſanguinis miſſione.

Angina infeſtatis venæ quidem ſectionem ante omnia adhibere neceſſe eſt, ſed non univerſam. Nam particulares vacuationes cauſam potius ex ipſis locis affectis elidunt: quare etiam tertio & quarto ipſum detrahere oportet, animi defectionem ſolum vitantes. Nihil enim aliud æque hos offendit, ut animi defectio, quæ efficit frequenter, ut materia tota in altum confluat, & poſt miſſionem ſanguinis, ſi nullus laxitatis ſenſus oriatur, ſed cibi & aeris tranſitus adhuc impediatur, etiam venas linguæ ſubjectas incidere ne graveris: neque in craſtinum differas, ſed eodem id die facito. Ego ſane novi me, quum uſus valde urgeret, venam mane aperuiſſe: diluculo linguæ ſubjectas ſecuiſſe: & veſperi ex cremore ptiſanæ lacrymam ſcammoniæ exhibuiſſe: atque ita laqueum ex inflammatione ortum vix potui

diſſolvere. Jam alium quemdam novi me, poſtquam duorum brachiorum in cubito venas ſecuiſſem, repurgaſſe, ſequenti die non exſpectato. Erat autem purgatio, liquor tithymali ſtatim ex herba expreſſus, humidus adhuc, & nondum exſiccatus; habebat autem trium ſiliquarum pondus. Hæc facere oportet, in quibus vires robuſtæ ſunt, æger ætate viget, & affectus vehementer dominatur, ut nullas admittat inducias.

Novi etiam jugulares venas a me ſectas eſſe, quum linguæ ſubjectas non invenirem, ac plurimum adjuviſſe. In muliere autem venas ad talum aperui, quum ipſam menſibus non purgari cognoſcerem, atque illinc potius ei morbi occaſionem obvenire: ac duplex ægrotanti commodum ex eo ſubſequutum eſt, nempe conſuetarum vacuationum admonitio, & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum eſt, ſi ipſos ſanguinem per venas in ano exſtantes vacuare ſolitos didiceris.

De Cucurbitula.

Scire hoc quoque vos oportet, cucurbitulis in his etiam affectibus utendum eſſe: verum ubi jam materia influere deſierit, neque affectum circa caput totumque corpus eſſe ſuſpicemur. Nam quando materia influit, & loca fluxionibus tentantur, reprimentia potius & repellentia quam attrahentia admoveri debent. Poſtquam vero influxus ceſſaverit, opusque tandem ſit materiam, quæ in affectas partes inciderat, diſcutere, tunc convenit & cucurbitulas & fomenta applicare: quod ſi res poſtulet, etiam cataplaſma. Nihil enim metuendum erit, ubi totum corpus recrementis liberum fuerit, ne alia quædam materies

aliunde ad partes affectas defluat. Constat autem cucurbitulas ipsum, quod in partibus continetur, & solum adfert discrimen, ad superficiem extrahere posse.

De iis quæ extrinsecus imponuntur.

Extrinsecus autem injicere convenit cervici lanam oleo madidam, aut cerata tenera ex cera, butyro & adipe anserino conflata.

De cataplasmatis.

Cataplasmatis utendum est iis, quæ inflammata discutiunt & concoquunt, nempe ex hordeacea farina, semine lini, palmulis ex aqua coctis, item croco & mica panis, simul incoctis. Vitari debent cataplasmata, quæ tantum laxant, & valide repercutiunt. Quod si inflammatio vetustior duriorque appareat, etiam confert tunc adjicere ficus siccas, lapathum, adipes, & nitri paulum: quippe materiam extrahere oportet: quod etiam natura moliri festinat.

De Fomento.

Adhæc fovere inflammationes vetustas, scirrhosasque, alienum non est, chamæmeli, aut althææ decoctorum aqua calida, &, si laurum adjeceris, præsertim in frigidis humoribus & contumacibus, qui in altum desederint, multo magis proficies.

De Victu.

Victu utantur ægri primum omnium mulsa aquosa, quæ universa præstare potest, nempe ex-

tenuare, & purgare, partim per urinas, partim etiam per ventrem. Dari etiam ipsa debet quibus thorax aut pulmo fluxionem suscepit, & thoracis pulmonisque regio angustia premitur, ac probe est ut inflammatio, peripneumonia, & quodammodo alia cynanche oriatur. Donec inflammationes moderatiores fiant, & thorax respiraverit, mulsam exhibere non desines. A tertio die etiam cremor ptisanæ offerendus est, qui & ipse omnem facultatem obtinet: quippe abstergit, incidit, nutrit, & inflammationum fervorem refrigerare potest.

At inflammatione jam extenuata, & moderatiore facta, necesse est etiam lutea ovorum mollissima, non autem multa exhibere. Nam copioso alimento statim angusta premuntur, & rursus strangulatu periclitantur. Quare inflammatio, ut magnum malum, in his vitari debet: non enim tantum ex parcissimo cibo, quantum a copiosiore periclitantur. Talia etiam de angina dicta sint. Puto autem nihil omissum esse alterius curationis gratia: quod si aliquid etiam prætermissum sit, hoc quoque invenire poteris, ex iis quæ universim dicta sunt inquirens.

ALEXANDRI TRALLIANI

DE ARTE MEDICA

LIBER QUINTUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM

DE TUSSI.

Tussis quemadmodum ſpirandi quoque difficultas, & ipſa accidens eſt, & diverſas cauſas efficientes habet. Nonnunquam enim ex calida intemperie, nonnunquam vero a frigida, aut ſicca, aut humida ſumit exordium. Non ſolum autem ex nuda qualitate, ſed etiam materia influente ſimiliter conſtituitur, dum humor omnis qui influit, aut calidam, aut frigidam, aut aliam quampiam qualitatem aſſumpſerit. At ſcire hoc quoque oportet, tuſſes non cauſa tantum, ſed etiam locis invicem differre: ac alias ſane ipſarum primario affectu, alias conſortii lege provenire. Quoniam igitur tuſſis non unam ſed multiplicem cauſam ſortita eſt, convenit etiam nos omni ſtudio eniti, ut cauſam ejus effectricem internoſcamus, diſcernamusque; nam apud omnes hoc in confeſſo notumque eſt, citra internotionem non poſſe recte curari.

Signa tuſſis ex calida intemperie concitatæ.

Quum igitur ſola intemperies calida urget tuſſientes, etiam calorem merito per ejusmodi quamdam qualitatem, utpote intemperiem calidam, ſentiunt, & aerem frigidum reſpirare deſiderant, juvanturque magis aeris inſpiratu, quam aquæ potione, & facies rubicunda magis & caput adparet. Quod ſi igitur ſola adeo nuda qualitas fuerit, nihil pene aut nequaquam exſpuunt. Sin autem exſpuunt, ſputum ſalſam habere qualitatem, aut fumoſum colore, aut leviter bilioſum, idque modicum admodum & tenue, adparet. Sic enim licet tuſſim ex calida intemperie natam ex præſentibus ſignis internoſcere. Nihilo vero minus etiam ex iis quæ præceſſerunt, hoc fieri poteſt, nempe inſolatu magna ex parte, balneis calidis, victu calefaciente, & voluptatibus potius quam ſollicitudine.

De tuſſi ex frigida intemperie procreata.

Qui ob frigidam intemperiem (nempe frigidam in thorace qualitatem) tuſſiunt, vultu & capite longe ſunt calidiores: ſiticuloſi vero non ſunt, neque ſalſum exſpuunt: a refrigerantibus offenduntur, calefacientibus juvantur: acidum magis quam amarorem magna ex parte ſentiunt: ac præcedit hos potius frigiditas, quam ardor ſolis, item intempeſtivorum balneorum, potuum & ciborum frigidorum uſus. Ita ſane tuſſes quæ ex frigida cauſa aut calida obveniunt, internoſcuntur.

De

De tussi ex sicca aut humida intemperie orta.

Siccæ vero humidæque intemperies effectivis similiter qualitatibus internoscuntur. Differunt autem invicem, eo quod efficientes qualitates evidentissima signa habeant, materiales obscuriora, nec opus est eadem iterum repetere. Porro tusses, quæ ex influxa materia superveniunt, ea re innotescunt, quod copiosa exspuantur, vel etiam manifestæ fiunt, quod per defluxum ex aliis materiam transmittentibus, originem sumant. Unde vero & ex quibus partibus materiæ transmittantur, hic quoque distinguendum est: observandumque num ex capite id quod tussim movet, an etiam ex aliis, & quale influat. Nam pulmo subinde offenditur, ut qui primus sit, deinde thorax, aut latus, aut septum transversum, aut alia quæpiam pars. Dicamus igitur, quomodo hæc quoque particulatim internoscantur, simul autem & curentur, ut sermo de tussi omni ex parte perficiatur, nihilque omittatur, & medicus, qui ad curationem urgetur, omnia facilius inveniat.

Nota quod ex capite materia influit.

Si igitur ex capite defluxio fuerit, irritationem quamdam in uva vel aspera arteria concitari necesse est.

CAPUT II.

INDICIA PERIPNEVMONIÆ.

SPIRANDI difficultas, & febris acuta superveniens, interdum etiam lingua scabra, genæ rubæ, gravitatis sensus, præterea si etiam nihil pene exspuatur, & ægri difficulter spirent, inflammationem necessario in pulmone subortam esse, ex his omnibus indiciis suspicari convenit. Sin autem sitis quoque vehemens præter hæc signa pariter affligat, ægerque calorem multum in thorace percipiat, ut frigidum inspirare aerem desideret, adhuc magis fervidam in pulmone esse inflammationem existimabimus. Quod si biliosum exspuatur, non autem gravitas adeo, aut angustia, sed calor potius sentiatur, erysipelas in pulmone esse manifesto cognoscitur. Pus sane deprehenditur & ex ipso solo colore, & ex aliis indiciis, unde nos illud internoscere didicimus: ab odore, si concremetur: & quod dissolvitur, si in aquam mittatur: item quod non subsidit, quemadmodum pituita crudusque humor.

Si igitur pus in thorace continetur, cum ex aliis quidem multis deprehenditur, tum vero etiam quod gravitas in pectore percipiatur, & quod ipsum, quum in subitis conversionibus circumfluit, strepitum elidere frequenter audimus. Hæc igitur ad ostendendum pus in thorace contineri, abunde sufficiunt. At si ad prædicta pleuritis quidem præcesserit, nihil autem notatu dignum sputo educatur, idque violenter fiat, pus in thorace comprehendi omnibus est manifestum.

CAPUT III.

DE TUBERCULO QUOD PHYMA DICITUR, IN PULMONE CONTRACTO.

Si phyma in pulmone neglectum fuerit, accedet sane omnino angustia, & spirandi difficultas, nunc quidem subita, nunc autem paulatim augescens, ita ut æger ipse consueta obire possit. Adhæc nihil is exspuit, neque strepitum aliquem aut stridorem sustinet, ut quæ evenire nequeant, dum pituita adhuc incocta sit, & nondum rejiciatur.

CAPUT IV.

INDICIA QUUM VISCOSI HUMORES IN PULMONE CONTINENTUR.

Quum vero æger angustiam subito citra molestiam febris, sitimque multam percipit, stridorem autem quemdam cum tussi experitur, interdum etiam humoris eductionem, crassum viscosumque in pulmone humorem contineri, & ex capite aut alia quadam parte eo confluxisse liquet. Caput vero, materiæ thoraci influentis causam exsistere, inde manifesto internosces, quod irritatio quædam & gargarismus circa uvam præcesserit. Hæc ad internoscendum diversas tussis species, & affectuum qui in thorace aut pulmone constituuntur, sufficiunt.

Sunt autem & alii, de quibus postea agetur, ubi etiam de exulceratione, ruptura & erosione scribere cogemur. At quod ego spectavi, non prætereundum silentio esse, sed vobis quoque exponendum duxi; nam visum mihi est peregrinum & admirabile. Vir quidam calculum exquisite figuratum exspuit, non crassum humorem & viscosum, sed revera calculum: non asperum, sed etiam valde lævem, durum & renitentem, ut in terram quoque projectus, sonum ederet. Hic vir longo tempore tussi vexatus, non potuit, ne valde tussiret liberari, quousque calculum exspuisset. Utebar autem victu temperato, humectante, & potius refrigerante mediocriter: erat enim & curis deditus, & habitu tenuis, ut hoc etiam signo tabidis ipse responderet. Et nisi his usus fuissem, puto illum similiter iis, qui tabe laborarunt, interiturum fuisse.

Meminit etiam cujusdam divinissimus GALENUS, qui non calculum, sed grandinibus similia exspuerat: item aliorum quorumdam, qui similia bili colore sputa rejecerant. Ac miror quomodo ipse nullo refrigerantium uti voluerit, sed hæc quidem vitarit, calidam autem potius curandi rationem adhibuerit. Nam & Mithridatium ipsis offerebam, inquit, pariter & athanasiam, & (quæ adhuc magis siccare potest) theriacam, omniaque alia antidota ad suspiriosos inscripta, quæ acribus quibusdam & extenuantibus medicamentis constant. Atque ea se non solum in uno viro, sed etiam in compluribus vidisse dicit. Nullus autem eorum, quibus ejusmodi acciderunt, mortem effugere potuit, sed omnes, quum paulo longiore tempore aut breviore perdurassent, interierunt. At re ipsa verum est, quod ille de ARCHIGENE prodidit, difficile enim

eſt homo quum ſit, non etiam in multis aberrare, qui nonnulla prorſus ignoraverit, nonnulla etiam negligentius conſcripſerit.

Atque hæc dicere de tam ſapiente viro auſus non fuiſſem, niſi veritas confidenti me eſſe animo incitaſſet, atque ego rurſus impium eſſe ſilere cenſuiſſem. Nam medicus, quum id quod ſibi videtur, arripit, & non explicat, valde alios offendit, & impietatem exercet, magnoque errori imprudens ſeipſum ſponte implicat. Verum illud agendum eſt, quod (inquit) ARISTOTELES dixerit, amicus quidem Plato, amica vero etiam veritas: duobus autem propoſitis, veritas præferri debet. Cæterum ut partes medicamentorum in tuſſim efficacium materias facile invenire, & affectui, quem ſigna tibi ſuggerunt, accommodare poſſis, conſentaneum putavi, poſt notationes & generalem medendi rationem, etiam auxiliorum differentias vobis interpretari; adjecto exquiſito ipſorum pondere, ne opus ſit ab alio ea diſcere, ſed hinc id quod quæritur colligatur.

Bechica, quibus utendum ſit.

In quibus id, quod ex ſupernis influit, tenue eſt & acre, thoraxque recrementi copiam non habet, ſtyrace, myrrha, melle deſpumato & vino exceptis, utitor. Fingito etiam catapotia ervorum inſtar, utitorque noctu, pilulas duas aut tres, aut unam exhibens, virium ratione ſemper habita. Nam quum moderate offeruntur, præſtantiſſima ſunt utiliſſimaque, & veteres tuſſes a tenui fluxione concitatas perſanant.

Aliud. Papaveris lacrymæ, myrrhæ, galbani, pari ſingulorum pondere melle excepto utitor.

Aliud. Galbani, caſtorei, opii, piperis, paria pondera contuſa excipito, fingitoque catapotia, ac eodem utitor, in quibus non admodum tenuis eſt influxus, ſed etiam thorax recrementa continere videtur, & non admodum opus eſt torporem inducere.

Aliud. Styracis unciam, opii drachmam, galbani ſemunciam, terebinthinæ ſemunciam: redigito in catapotia, ac ſimiliter ipſis utitor.

Aliud bechicum, in quibus acris influxus eſt, & thorax mediocrem repurgationem poſtulat.

Nucleorum pini unciam, palmularum carnis uncias duas, iridis ſeſcunciam, amygdalorum dulcium uncias duas, tragacanthæ unciam, melle Attico excipito, & utitor, cochlearium exhibens.

Aliud. Roſarum viridium drachmæ octo, nucleorum pini drachma, terebinthinæ drachmæ duæ: uvarum paſſarum dulcium drachmæ quatuor: mellis quod ſufficit.

Aliud ad tenuem admodum & acrem influxionem.

Alterci ſeminis drachmæ duæ, nucleorum pini drachmæ ſex, croci drachmæ duæ: ſapa dulci excipito, fingitoque catapotia ervorum inſtar, & dato noctu.

Aliud, quod in mixto affectu valet, vocatur autem Hygia.

Ammeos uncia, anisi sescuncia, opii drachmæ duæ, tragacanthæ, nucleorum pini torrefactorum, singulorum drachmæ quatuor. Arida lævigato, miscetoque cum tragacantha. Hanc autem & opium prius aqua macerare oportet, deinde lævigata mixtaque in pastillos conformare, qui singuli drachmam pendant. Siccatos in umbra cum mulsa exhibeto.

Aliud bechicum.

Styracis, croci, galbani, opii, singulæ drachmæ, nucleorum pini drachmæ quatuor. Finguntur catapotia fabæ Ægyptiæ instar: ac datur pilula in noctem: ac una nocte interposita, altera exhibetur, si utique usus postulat. Ita namque valens & utile medicamentum est ad acres & tenues fluxiones, ut multos ex uno curatos noverim, quamvis longo tempore fluxionibus laborassent. Hoc medicamentum dandum non est, nisi solis probis, & prudenter artem exercentibus.

Aliud ad plura efficax.

Myrrhæ Troglodyticæ drachmæ sex, alterci drachmæ quatuor, opii totidem, cynoglossæ herbæ corticis drachmæ quatuor semis. Corticem in sole bene siccato, miscetoque cum reliquis: opium vero aqua macerato: fingitoque pastillos, & pro virium ratione exhibeto. Confert etiam cruenta spuentibus, dentium fluxionibus, urinarum stillicidiis, vesicæ doloribus: summatim,

iis qui vehementi fluxione laborant, colicis & lienosis.

Aliud bechicum, quod mysterium dicitur.

Croci, castorei, seminis alterci, opii, styracis, singulorum drachm. quatuor: melle exceptis utitor, præstantius autem fit, si pro quaternis duas alterci misceas. Facit etiam cœliacis: nam continuas fluxiones impedit.

Ad tusses, in quibus multus acrisque influxus est: præstat etiam ne in bilem ille convertatur.

Dulcis radiculæ bene purgatæ & elotæ unciæ tres semis, tragacanthæ unciæ tres, succi dulcis radiculæ uncia, amyli unciæ tres, succi lactucæ unciæ duæ semis. Conjicito tres semuncias dulcis radiculæ in ollam, in qua sint aquæ puræ sextarii septem, & coquito usque ad tertias: deinde ubi refrigeraveris, ex aqua in quamdam puram patellam conjicito, atque sic uncias tres tragacanthæ addito, curatoque ipsas usque ad matutinum tempus incoqui, & puro mortario indita, adjectoque succo dulcis radiculæ & lactucæ, contundito, incernitoque cribro. Mane utraque misceto: postea si crassius evadit, Chrysatticum vinum addito: emollitoque, donec mellis crassities fiat. Dato cum fiducia jejuno cochlearia tria, sive siccitas, sive aliud quidpiam fluxionis causa exstiterit. Hoc medicamentum Jacobo PSYCHRESTO adscribunt, viro magnifico, & Dei in arte observatissimo. Vocabatur autem PSYCHRESTUS quia alimento humectante uteretur, atque hoc facere videbatur, quum vulgus hominum rerum ad se non pertinentium curiosum esse; pecuniæ

deditum, & ſemper in triſtitia & curis per totam ipſorum vitam agere videret.

Hactenus de iis, qui tenui fluxione & acri infeſtantur, eoque tuſſiunt. Porro ſunt & alia multa, tum a diviniſſimo Galeno, tum aliis prodita: verum ſatis eſſe putavimus, non copiam medicamentorum, ſed quæ longo uſu a nobis ſunt comprobata, explicare. Itaque antidotum quod diacodeion vocatur, nihilo minus eos qui acribus tenuibusque fluxionibus moleſtantur, juvare ſolet: quare hujus quoque ſcripturam exponendam eſſe duxi.

Diacodeion, ut diviniſſimus Galenus *ipſum paravit.*

Papaverum capita decem in aquæ ſextarium conjecta prius macerato, ſi quidem fuerint humidiora mollioraque uſque ad unum diem noctemque: ſin autem duriora & ſicca fuerint, longiore tempore quam uno die. Satius autem eſt nondum dura accipere, & humida admodum etiam rejicienda eſſe conſtat. Quippe ſicciora ſuccum modicum habent, humidiora vero multum quidem, ſed non coctum, aquoſum & imbecillem: quare etiam ea, quæ ex humidis valde locis petuntur, repudianda eſſe liquet. Coctionis finis eſto non quum tertia aut quarta, aut omnino hujusmodi quæpiam aquæ portiuncula relicta fuerit, verum quumprimum tota intabuerint, ſuccus exprimi debet, & non amplius incoqui: atque dimidia mellis pars ei admiſceri, & igne fumi experte uſque ad mellis Attici ſpiſſitudinem decoqui, cum aqua pluviali aut fontana. Uſus autem ipſius iis, qui ſomno indigent, ac-

commodatus eſt: quibus etiam ea quæ ex opio parantur, frequenter offerre cogimur.

Requirunt autem ejusmodi potiſſimum medicamenta illi quibus fluxio tenuis a capite in aſperam arteriam defluit, quæ propter tuſſes inſequentes dormire non permittit. In his ego medicamenti confectionem ex ſapa parare conſuevi: ad talia vero abunde coctum eſt medicamentum, quum papaverum capita usque ad aquæ dimidias incocta fuerint: ac præſtat ipſum, ubi fluxio admodum ſubtilis tuſſim fecerit, ex paſſo Thebano & Cretico quam melle decoquere, ut quod extenuantem vim obtineat: vitarique debet ipſum tunc quum tenues defluxiones, Græce *catarrhi* dicuntur, intendat, augeatque. Dulcis autem radicula medicamento, dum coquitur, miſcenda eſt, ut ſimul incoquatur: verum illius inopia, ſuccus ejus qui ex Creta adfertur.

At ſi in thorace copia, quæ ex capite fluxerit contineatur, confectio quæ ex melle paratur utilior exſiſtit. Nam ut ægri ſomnum, ita etiam ſputi eductionem requirunt, quæ melle efficitur. Quapropter ei quod magis urget inſiſtens, quum ægri in ſomnum inciderint, vel id quod ex melle, ut illud quod abſque eo conſtat, exhibebis: interim ambo miſcebis, huc ſpectans in miſtura ut ex altero amplius, eo quod urget poſtulante, injiciatur.

At moderatus medicamenti modus eſto, inſignis duorum cochlearium menſura: augebisque ipſum, aut minues, pro morbi magnitudine, & ægri cui offers, ætate, anni tempore, & regione. Si enim ad frigidius vergant, pauciſſimum exhibebis: ſin autem ad calidius, copioſius. Porro quod ad defluxionis quantitatem & quali-

tatem respiciens, plus vel minus exhibebis, cuivis manifestum exsistit. Hoc enim in omnibus præsidiis est commune.

De tussi, & medicamento diacodeion.

Tanta etiam de medicamento diacodeion a nobis dicta sint, quod aliis quoque multis affectibus conducit. Nam ardore febrili æstuantibus prodest: item si immodica sitis urget: si vigiliæ infestant, si sudores ob tenues acresque humores affligunt, ut prope in syncopem æger incidat: adhæc si erysipelas in thorace exsistit. Præterea iis opitulatur, quibus vertigines ob calidos vapores ex ventre, aut corde, aut jecinore adscendentes oboriuntur, necnon quibus gingivæ, fauces & tonsillæ, ex acribus humoribus fluxiones experiuntur, dentesque dolent: insuper iis, quos vehementes lippitudines, sideratio, dolores, vigiliæ, & fluxiones ex tenuis & acris humoris cursu excitatæ torquent, præsens est remedium, si pro virium ratione exhibeatur. Nam gargarizatum ad multa admodum valet, quorum numerum memoria tenere difficile est: sed tantum intelligere satis est, in omni calida intemperie, si moderate & ut res postulat, propinetur, ceu aliud etiam quoddam, præsentissimum adferre præsidium potest: quemadmodum & vitam frequenter adimere, si viribus valde infirmis porrectum fuerit, quumque recrementorum copia in thorace continetur: quare magna diligentia & animadversione ipsum præbere convenit.

Præstat autem ubi talis suspicio fuerit, nempe abundantiæ aut imbecillitatis causa, neque copiosum, neque per se ipsum exhibere. Et-

enim licet ipſa tuſſim lenire videantur, ac ſomnum accerſere, attamen thoracis anguſtiam adaugent, ut multi ceu laqueo ſtrangulentur. Quare præſtat minus ex eo ſemper dari, & præterea extenuantia aut abſtergentia ei miſcere, ut oxymel, aut quod ex marrubio conficitur: & tunc potiſſimum in quibus id quod influit, tenue eſt (ut diximus) & acre: ſi enim tale quid ſit, nihil inde nocebis, ſi antidotum dederis. Nam ea, quæ tenuia ſunt, mediocriter craſſa reddit & contemperat, doloremque hinc provenientem finit.

Quo victu nutriri debeant, qui ex tenui & acri fluxione tuſſiunt.

In quibus tenuis acriſque fluxio thoracem infeſtat, iis ptiſana, lutea ovorum, gallinarum alæ, teſticuli gallorum, piſces dura carne præditi, & præſertim iſicia ex ipſis confecta, nempe orpho, glauco, ſepia, & buccino, dari debent: ſin autem pectines adſint, etiam hi offerentur. Nam hunc cibum, bonum habere ſuccum, vim contemperantem & mediocriter ſpiſſantem cum dulcedine, etiam deprehendes.

Inter olera, malva & cocta & non cocta his eſt aptiſſima: item lactucarum caules ſimiliter, & intybi. Hæc autem largius exhibere convenit, ut quæ etiam ſubamarum aliquid habeant, unde tum refrigerare, tum obſtruere poſſunt, adhæc carnes quoque ipſos aſſumere quales velint, alienum non eſt: item pectora boum, ovium ventres, pedes & roſtra, anſerumque alas & ventres.

Inter legumina præponi debet alica cum aliqua ave, aut carnibus, item fabæ coctæ: quod si etiam tempus ferat, virides dare alienum non est, quippe hæ spissant, & contemperare infinitis modis possunt.

Ex fructibus autem pomaceis dulcia mala præbere, magisque a balneo, conducit; sic enim si assumantur, magis juvant. Assa vero super cibum comedere commodius est. In mensis secundis castaneæ aliis præferri debent; nam utcumque ipsas esse velis, affectus hos juvant, magisque coctæ. Palmulas autem, & uvas passas, si dulces sint, neque multas, neque frequenter largiri oportet.

Quod si germina fœnigræci etiam frequentius ipsis dederis, non magis offendes, ut quod vim quamdam humoris, qui pertinaciter thoraci inhærescit, repurgandi obtineat.

Potione temperota utendum est, si æger quoque calidus fuerit: sin autem frigidus temperamento, frigidam quoque bibere ipsis audacter permittendum. Quod si vinum eis gratum est, propina etiam Chrysatticum modicum, & Bithynum, & magis dulce aliquod vinum.

At balneis utantur quam licet tepidissimis, & in caput plures ex tepida situlas recipiant: ungantque totum quidem corpus hydræleo, caput autem rosaceo: & in aquæ frigidæ solio diutius immorentur. Quum enim sic nos agimus, tum id quod jam in thoracem incidit, celeriter educetur, tum nihil aliud in posterum influet, quum caput calorem præter naturam deposuerit, & humor, qui influebat, tussimque irritabat, mediocriter crassus sit effectus.

Quæ medicamenta conveniant iis, qui a crassioribus humoribus tussi laborant.

Quum jam de iis, quibus tenues humores in thoracem & pulmonem defluunt, tractaverimus, de viscosis etiam crassisque humoribus respirationis partes infestantibus persequamur. Duplici autem modo auxilia hoc in commentario vobis interpretatus sum, uno quidem, simplicia & paratu facilia, ut naturam viresque eorum accurate intelligentes nos ipsi quoque medicamenta componere possimus, quæ magnitudini & qualitati infestantis morbi conveniant: altero vero, composita, quæ longo nos usu & experientia comprobavimus.

Simplicium medicamentorum expositio.

Strobilus viridis mulsæ incoctus, piceæque fructus, & dulcis radicula, ipsa similiter cocta; castorei suffimen in carbonibus excitatum, & per inspirationem adtractum. Maxime enim juvat pulmonis, thoracis, cerebrique affectus. Humidos & frigidos capitis ac thoracis morbos etiam spica nardi sanat, eo quod siccare potest; item adiantum, vel amygdala amara, pulegium, satureja, & ficus pingues.

His omnibus utendum est, in quibus thoracem & respirationi inservientes partes viscosi humores & crassi obstruunt, infestantque: cavenda autem quæ his valentiores vires obtinent. Hæ namque partes non requirunt, ea quæ efficacem habent actionem, præsertim in quibus pus exspuitur, talia enim e contrario desiccant, quare etiam quæ urinam movent inimica sunt, quum

ſputi eductionem e thorace impediant. Nam ubi ſeorſum per urinam trahitur, excrementa reſpirationis partibus infixa ægre ſurſum educi poſſunt, præſertim ubi magis, quam par eſt, torrentur, & deſicceſcunt. Quapropter conſulo, in quibus infarctus humor eſt, aut pus in thorace continetur, inciſorium quidem medicamentum exhibere, reſtinguere autem ipſius vim, ne valde calefaciat, ſiccetque, admiſcendo ipſum ſuccis quibusdam, aut liquoribus aliis ſimul incoquendo aut contemperando, magisque ſi æger ſicciorem temperaturam habitumque tenuiorem habere videatur: præterea ſi febris adfuerit, tunc humidiora & modice calefacientia offerre convenit. Quum medicamentum, quod exhibebitur, tale evaſerit, ſuperflua excrementa reſpiratoriis inhærentia, facile & citra impedimentum eductioni parebunt.

Victu ex hyſſopo, & pulegio, vel thymi turionibus ſiccis, vel catapotiis uti non oportet, niſi tantum in illis, qui frigidis, viſcoſis, craſſiſque humoribus ſcatent: ad hæc qui temperamento humidiore & frigidiore præditi videntur: etſi cibo copioſiore balneisque intempeſtivis antea uſi fuerint. In talibus enim omnes, qui nos præceſſerunt medici, ex ſinapi, aphronitro, & ſulphure compoſita adhibuerunt; quorum etiam confectiones ad propoſitum affectum accommodari licet; maxime ſi pro temperamento, conſuetudine & ægri viribus, accurate auxilii facultatem & intendamus, & remittamus.

Compoſita medicamenta ad tuſſim extenuantia

Marrubii ſucci ſextarius, mellis Attici tantundem. In duplici vaſe coquuntur uſque ad unum

ſextarium, parataque vitreo vaſe conſervantur, & cochlearia duo mane & veſperi exhibentur. Hoc remedium tuſſim ſanat, etiamſi inveterata ſit, & pus in thorace contineatur.

Aliud.

Spicæ nardi, croci, piperis, marrubii, ſingulæ unciæ, gingiberis ſeſcuntia, mellis, vini, utriuſque ſextarius. Marrubium cum vino uſque ad dimidias coquito, deinde reliqua mixta incoquito, ac mane & veſperi utitor.

Antidotum διὰ πρασίου, *tuſſientibus, phthiſicis, purulentis, cibum faſtidientibus efficax. In omnibus cum fiducia utitor; eſt enim multo uſu probatum, ſcriptura ejus habet ſe in hunc modum.*

Hyſſopi Cretici ſcrupuli ſex, apii unciæ ſex, citrii medullæ unciæ ſex, calaminthæ unciæ ſex, iridis Illyricæ unciæ quatuor, roſarum ſiccarum libra ſemis, dulcis radiculæ ſucci tantundem, pulegii libra, capitum papaveris ſylvatici unciæ decem, marrubii viridis unciæ ſex, palmulæ Nicolai quinquaginta, ficus pingues quindecim, nuclei pini virides quinque, ſapæ primariæ ſextarius, mellis primi meriti ſextarii tres, aquæ fontanæ ſedecim. Coquito ad aquæ tertias, deinde medicamentis ſic projectis, mel & ſapam adjicito, coquitoque ad mellis ſpiſſitudinem. Exceptis utitor ad prædicta audacter; nam valde nobile eſt, & multo uſu probatum remedium.

Bechicum, *quod* ab ervis δι' ὀρόβων *Græcis dicitur.*

Palmularum pinguium ſeſquidrachma, iridis drachma, croci drachma, piperis drachma, ervi ſeſquidrachma, mellis deſpumati quod ſatis eſt. Contuſa incretaque melle excipito, datoque jejuno cochlearium: quod ſi amplius infeſtetur, porrige etiam alterum.

Aliud. Sinàpis torrefacti & eloti paria pondera melle deſpumato excipito, ac ad tuſſes diuturnam perfrigerationem expertas utitòr.

Aliud ejuſdem facultatis.

Sinapis, piperis communis, ſingulorum ſcrupuli ſeptem, mellis ſextarii quatuor. Hæc contundito, deinde melle emollito, in unitatem cogito, fingitoque pilulas: mane & veſperi exhibetò. Valens eſt medicamentum, & præſtantiſſimum, ut propterea ipſum a Deo datum eſſe, ſermone ſit celebratum.

Aliud. Coſti uncia, cardamomi, caſtorei, opopanacis, ſingulorum drachmæ duæ, croci, galbani, piperis albi, ſingulorum drachma: mellis quod ſatis eſt: datur fabæ Ægyptiæ inſtar ex aqua. Confert hoc etiam iis, qui pus jam educere meditantur.

Aliud quod vehementer calefacit, ex Commentariis Magni.

Ervorum farinæ ſemuncia, ſeminis lini torrefacti uncia, pulegii unciæ duæ, nucleorum pini, althææ radicis, hyſſopi, ſingulorum uncia: uva-

rum passarum, quibus acini sint exempti, unciæ duæ semis. Dulcis radiculæ decocto excipito, & cum fiducia etiam in febricitantibus utitor.

Aliud, & ipsum similiter insigne.

Nucleorum pini uncia, tragacanthæ uncia, palmularum carnis unciæ duæ, iridis uncia, amygdalorum dulcium unciæ duæ, mellis Attici quod satis est: excipito, datoque cochleare.

Suffimen ad tussim, quod ex stercore leporis paratur.

Resinæ terebinthinæ, auripigmenti, stercoris leporini pares modos in collyrium redigito, & carbonibus abiegnis & terebinthinis fumum excitato ad triduum, si vires permiserint, & affectus ex omnibus notis apparuerit frigidissimus, atque id quod influit, tale ad amussim exsistat. Nam in quibus calidus est affectus, talibus uti periculosum est.

Aliud bechicum utile, ad impertiendum facile, & ad cruenta sputa, spirandique difficultatem efficax.

Iridis Illyricæ drachmæ quatuordecim, myrrhæ Troglodyticæ drachmæ duæ, styracis calamitæ uncia, uvarum passarum acinis purgatarum drachmæ octo. Cum fiducia utitor, fabæ Ægyptiæ magnitudinem exhibens.

Aliud suffimen.

Thuris, sandaracæ, medullæ cervinæ, paria pondera. Omnia lævigata in pastillos cogito, & per infundibulum dies tres suffito, servatoque

ægrum domi, odorata ei adhibens; recte autem facies, ſi primo die ter ſuffitum excites, ſecundo bis, & tertio ſemel. Si paſtillo in panniculum conjecto fumum excites, longe præſtantius hoc reddes medicamentum. Multis experimentis eſt probatum.

Aliud ejuſdem facultatis.

Thus maſculum, maſtichen, medullam cervinam, ſandaracam, ſtyracem, omnia pari portione ad fumum excitandum incendito, ubi prius vinum merum propinaveris.

Paſtillus fumo excitando idoneus, quo utor ad veteres frigidosque affectus.

Dauci, cardamomi, ſinapis, abrotani, ſandaracæ, omnium pares portiones ſumito, ac cum fiducia per infundibulum utitor.

Bechicum antidotum, ad frigidos affectus ſaluberrimum.

Piperis, baccarum lauri, thymi, ſingulorum uncia: mellis quod ſufficit. Dantur duo cochlearia mane.

Bechicum valde bonum.

Pulegii, maſtiches, ſingulorum drachmæ quatuor, piperis drachmæ duæ, mellis deſpumati quod ſatis eſt.

Aliud benefaciens præfertim ad tuffes vetuftas.

Marrubii fucci libram, olei omphacini libram: mixta pro viribus dato. Valet etiam infigniter ad fputa cruenta.

ALIUD. Ubi porrorum fucco admifcueris mellis defpumati libram, dulcis radiculæ fucci, hyffopi, fingulorum uncias duas, amygdalarum expurgatarum uncias duas & femiffem, piftaceorum purorum & torridorum uncias duas, nucleorum pini purgatorum & torridorum uncias duas, feminis urticæ unciam, feminis lini torrefacti femunciam. Valet ad tuffientes, & præfertim iis qui vifcofa educunt..

Aliud tuffientibus & ægre fpirantibus idoneum.

Nardum Gallicam contufam melli adjicito, & nucis avellanæ inftar ex ea dato.

Aliud valde egregium.

Uvæ paffæ domefticæ uncias duas, ftaphidis agriæ fcrupulos duos, piperis fcrupulos quatuor. Fingito catapotia, & utitor ad vulvæ perfrigerationes.

Pilulæ bechicæ.

Opii, ftyracis, caftorei, terebinthinæ, fulphuris vivi, fingulæ unciæ. Datur pilula una, aut duæ, aut tres, pro viribus. His femper uti convenit, in quibus tuffis eft diuturna, multasque vigilias inducit.

Ad tussim veterem & phthisin.

Marrubii teneri succi sextarii octo usque ad dimidias coquantur, deinde picis liquidæ sextarius superfundatur: ac ubi unitas facta fuerit, nardi Syriacæ lævigatæ unciam adjicito, croci obolum, pompholygos Cypriæ obolum, thuris unciam, piperis longi, lapidis hæmatitis, singulorum drachmas duas. In eclegma redactum, lingendum pro viribus dato. Admodum prodest iis, qui in pulmone ulcus experiuntur, & qui per totam tussim pus exscreant: item stomachi & intestinorum affectibus opitulatur. Cæterum ad ejusmodi affectus etiam superfusionibus & emplastris uti non est alienum, a simplicioribus primum incipiendo. Abunde auxiliatur oleum chamæmelinum, si thoraci inungatur, nunc per se, nunc anethino ei addito, adipe anserino, butyro, œsypo liquido, & rutæ turionibus. Quod si usus requirat, etiam lanas sordidas istis imbutas pectori imponere vincit. Atque hæc satis opitulari possunt crassis viscosisque humoribus thoraci tussientium infixis. Si emplastris quoque indigeant, etiam horum scripturas exponam, quæ & ipse in ejusmodi affectibus variis modis sum expertus.

Emplastrum ad tussim efficax.

Terebinthinæ unciæ sex, œsypi liquidi unciæ quinque, ceræ unciæ duæ, iridis contusæ unciæ tres, olei Cyprini unciæ tres.

Aliud valde bonum: confert etiam ægre spirantibus.

Butyri unciæ sex, adipis anserini uncia, adipis taurini unciæ sex, œsypi unciæ quatuor, ga

bani unciæ quatuor, opopanacis unciæ quinque; castorei unciæ tres, ceræ unciæ sex, euphorbii unciæ quinque, adipis suilli veteris unciæ duæ. In emplastri formam redacta, thoraci imponito. Benefacit etiam emplastrum Peganera, & Anethine, & quod *a baccis lauri* διὰ δαφνίδων Græcis dicitur.

Catapotia ad tussim.

Styracis, opii, myrrhæ, singulorum semuncia: opobalsami, croci, utriusque drachmæ duæ. Fingito catapotia ad magnitudinem ervi: dormituro deglutienda dato.

ALIUD. Zingiberis uncia, piperis albi uncia, galbani, castorei, croci, opii, singulorum uncia: styracis semuncia. Fingito catapotia ervorum instar, & dormituro exhibeto.

ALEXANDRI TRALLIANI

DE ARTE MEDICA

LIBER SEXTUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM

DE PLEURITIDE.

PLEURITIDEM voco, quæ proprie pleuritis eſt; non enim omnis lateris dolor, pleuritis nominatur. Nam quæ proprie pleuritis eſt, membranæ coſtas ſuccingentis eſt inflammatio: unde etiam febrim inducit acutam, utpote corde vicino, & conſortii lege condoleſcente. Si igitur febrim acutam, ſpirandi difficultatem, dolorem punctorium, & tuſſim deprehenderis, tunc illum exquiſite pleuriticum eſſe dicito, cui omnia hæc acciderint. Febricitant autem ſpirantque difficulter etiam, qui jecoris inflammatione laborant, latere diſtenduntur, indoleſcunt, & ex conſenſu tuſſiunt: verum punctionem non ita percipiunt, neque pulſum durum habent.

Quomodo pleuritici ab hepaticis diſcernantur.

Diſcerne autem eos tum peculiari dolore, tum pulſibus potiſſimum. Etenim pleuritici pulſum habent qui ſerræ modo tactum ſecet, & durum: jecore autem affecti, nequaquam: ſicut nec qui pulmone laborant, ob particularum mollitiem quicquam tale obtinent: imo neque tuſſes pleuriticis & jecinoroſis ſimiles exſiſtunt. Etenim pleuritici & tuſſi vehementiore premuntur, & ſtatim exſcreant: temporis autem proceſſu, omnia deinde colorata exſpuunt; quod etiam humorem, qui inflammationem pepererit, indicat. Nam rubrum quum eſt, ſanguineum humorem notat: quemadmodum etiam omne ſubflavum, biliosum, album viſcoſumque, pituitoſum: nigrum autem, melancholicum teſtatur. At hepatici irritantur quidem ad tuſſim, ſed nihil exſcreant.

Scire autem te volo, etiam pleuriticos nonnullos tuſſire, & nihil emoliri: verum hinc non cenſere omnino eum eſſe hepaticum oportet, qui tuſſit quidem, non autem exſcreat. Nam pleuritis quoque contumax concoctuque difficilis eſſe poteſt, quæ maxime etiam periculoſa exſiſtit. Jam inflammatio quoque inferius in coſtis ſpuriis ſubſiſtere poteſt, ut nihil ad thoracem pertingat; quemadmodum etiam inflammatio externa. Nihil enim in his affectibus exſcreatur, ſed magna ex parte, niſi humores qui inflammationem excitarunt, fuerint diſcuſſi, in abceſſum convertuntur: rarumque id eſt. Animum igitur adverte ſimul omnibus, & faciei colori. Pallidi namque ſunt plurimum jecore affecti, quod pleuriticis non adeo accidere conſuevit. Hoc ſane modo pleuritici internoſcendi ſunt.

Curatio pleuriticorum.

Cæterum curare ipſos oportet, ad vires & naturam ipſam morbi reſpiciendo. Si namque ſanguineum eſſe, qui inflammationem fecerit, humorem indicia ſuggerunt, ad venæ ſectionem venito; præſertim ſi in ſupernis partibus conſtiterit, ut jugulum quoque detrahat vehementer. Si nihil horum fuerit, ſed etiam dolor imam ſepti tranſverſi regionem affligat, alvum purgare convenit, ut diviniſſimus HIPPOCRATES nos docuit. Ne igitur temere ſanguinem mittas, neque purges, ut vulgo faciunt, niſi exquiſite didiceris humorem qui inflammationem pepererit, copioſum eſſe, & in toto corpore ſuperare. Etenim cum alia quoque multa copiam tibi indicabunt, tum vero maxime ſomentum, quod loco admovetur.

Si igitur fomentorum & ſacculorum uſu dolor moderatior evadit, ut etiam æger manifeſto recreationem ſentiat, copiam non eſſe intelligito, ac cum fiducia fomento utitor, & auxilia parti inducito; diſcuties enim id quod offendit, quodque inflammationem excitarit.

Quod ſi nihil horum evenerit, ſed dolor potius, præterquam quod nihil cedit, adhuc etiam validior adpareat, conſtat copiam adeſſe, quam particulæ incaleſcentes ad ſe adtrahunt. Hoc igitur ubi manifeſtum fuerit, ne differas, ſed potius nulla mora interpoſita, vacuationem adhibeas, qualemcumque ex iis, quæ ſuperius commemoravimus, expedire ſuſpiceris. Vulgares autem noſtri temporis medici cavent, ne pleuriticum aliquando purgent: ad ſanguinis autem miſſionem, tanquam inculpatam & tutiorem confugiunt.

Verum ſciendum eſt pleroſque, præſertim in quibus non adeo magna ſanguinis copia in venis ſuperare videatur, juviſſe, locum acutiſſimo ſcalpello probe ſacrificaſſe. Convenit autem cucurbitula quoque poſt cutem inciſam uti, ut quod in ea continetur, ex alto extrahatur: atque hoc facto mirari, licet quomodo inde etiam dolor, qualiſcumque fuerit, licet vehementiſſimus, conquieverit, ut neque fomento, neque alio præſidio indiguerit. Hoc medici privatique omnes uſi ſunt, longa id experientia edocti: & juvat. Commodius autem eſt & tutius, in quibus parva copia eſt evacuanda, hac uti curatione, utpote validiſſima: atque in omnibus auxiliis ſic agere præſtat: utitor autem fomentis humori ſuperanti familiaribus. Si namque ſanguineus fuerit, iis quæ diſcutiunt ſiccantque, ita ut non calefaciant admodum, quale eſt ex miliis fomentum. Sin autem bilioſum, ſpongiis ex aqua calente ſolis cum herba chamæmelo utendum: quod ſi pituitoſior fuerit, ex ſale & foliis lauri, aut ervis torrefactis, aut lanis oleo anethino imbutis: ſin melancholicus abundet, fomento potius ex furfuribus in jure chamæmeli decoctis. Hoc fomentum excellentiſſimum eſt, & prope ad omnem dolorem convenit. Nam licet ipſum etiam calidius efficere, admiſcendo, ſi uſus poſtulet, amplius vel althæam, vel anethinum oleum loco chamæmeli, & intendere ipſum: item lenire quomodocunque velis, pro affectus propoſiti ratione. At fomenta ex poſca, & præcipue quæ rodens aliquid continent, vehementer adverſor: ſiquidem materiam repellunt: quæ autem valde ſunt acria, inflammatis fluxionem excitant.

Ceratis ex adipibus, & fomentis lenibus admodum, quatenus licet, inter initia potiſſimum uti-

tor: ubi vero concoctio adparuerit, nihil nocebis, si etiam emplastro calefaciente utaris, quale est quod ex melle paratur, per se & cum adipe suillo adhibitum. Similiter etiam Peganera dictum intestinorum affectus admodum discutit, & per se & alicui horum admixtum.

Bibant omnium maxime aquosam admodum mulsam: nullum enim aliud auxilium ita pleuriticis accommodatum invenias. At si febris vehemens admodum fuerit, ne sic quidem, si valde sit aquosa, quicquam nocebit. Similiter autem loco mulsæ utitor apomelite, quemadmodum etiam mulse, paululum, quotiescunque æger graviter tolerat exscreationem, tepidum ex eo superforbere præcipiens. Quod si magis rursus in sputo educendo laboret, utitor etiam oxymelle, præsertim quod marrubium habeat incoctum. Fugito autem diacodeion & Philonium, aut aliud quoddam narcoticum medicamentum. Maxima namque pericula inducunt, dum omnia humores eductioni contumaces reddunt, præterquam quod etiam vires prosternant, reddantque emortuas. Sin autem dolor vehemens & intolerabilis urgeat, vel etiam vigiliæ multæ viribus robustis torqueant, prædictis uti alienum non est, ut vires ipsæ nimiis vigiliis periclitantes recolligantur. Sin imbecillitas virium fuerit, vitato prorsus torporis inducendi efficacia.

De Victu.

Cibo utatur cremore ptisanæ largiter decocto, donec id quod flatuosum est deposuerit. Nisi enim probe coctus fuerit, præcordia ipsa quoque inflat, quemadmodum etiam alia legumina.. Quod si humor ægre educatur, amygdala purgata lævigata-

que ptiſanæ incoquenda commiſceto. Tunc enim humor, qui in thoracem fertur, magis eductioni parebit. Sin autem æger non vehementer admodum febricitet, & inflammationis fervor ceſſaſſe videatur, cum fiducia etiam urticæ ſemen cum hyſſopo ſimul ptiſanæ incoquendum adjicito. Nam hæc craſſiora & viſcoſa magis recrementa largius extenuare poſſunt: lac autem amygdalatum per ſe exhibeto, paululum ei mellis adjiciens. Commodius eſt, mane ptiſanæ cremorem, veſperi amygdalatum lac offerre.

At ſi vires imbecilliores adpareant, panis quoque puri micas ex apomelite, aut hydromelle, aut hydroroſato porriges. Nam quod Cibyriacum vocatur vitabis, ut quod febres irritet, & caput feriat, ut etiam faciat deliria. Multo ſatius eſſet, ſi vires admodum imbecillæ viderentur, paulum Cnidii vini dare, aut hydromellis quod a Cibyra adfertur. Sin autem micæ panis ægro ſint ingratæ, dulces potiones ſunt aſſumendæ, & juſculum quod ſine oleo paratur, ex ſola gallina, & modicis panis micis, ſi vires infirmæ ſint, & æger cibum faſtidiat. Aſſumat etiam piſciculum, præſertim turdum, virium ratione habita; eſt autem piſcis & tener & humidus, concoctu facilis: & ſi forte ipſum ptiſanam marinam nomines, non erraveris: adeo recrementi expers eſt alimentum quod ex ea capitur. Pectines autem dictos ac omnia teſtacea cute prædita fugito, ut craſſi ſucci & ſputi eductionem vehementer impedientia. Similiter etiam olera vitabis, niſi lingua ſcabra ſiticuloſaque, & febris ingens adpareat; tunc enim abſurdum non eſt, aut malvæ, aut intybi decoctum exhibere. Similiter & malum dulce dari debet: malum autem Punicum, & quodcunque adſtringens fuerit, ceu thoraci inimica repudiato.

Item frigidum ſi quod actione exſiſtat, fructusque pomaceos vitato. Tepidam vero exhibeto, & non (ut vulgo) bilioſam ipſam eſſe putato; quippe hoc ridiculum eſt. Accuſant manifeſto Hippocratem, ignorantes quomodo hoc dictum ſit. Calorem igitur experientibus, vehementer ſiccis, & febri laborantibus, quis hac præſtantius invenerit, quæ & bili reſiſtere, & evincere eam queat, ſi quis cibos etiam ad nutriendum efficaces offerat; quoniam ipſa per ſe, ut quæ ſimplex exſiſtat, neque nutrire, neque humectare proprie ægrum poteſt, ſed tum ſiccum tum amarum ipſum inediæ potius ratione efficiet. Itaque cum vino, mulſa, & aliis cibis ipſam conferens, hoc dixit. Quare tepida reprehendi non debet; ipſa namque eſt quæ efficit, ut & alii cibi tum concoquantur, tum celerius in corpus diſtribuantur. Atque hoc eſt quod dici; *humiditas alimenti vehiculum.*

Quare non deſinas tepidam exhibere, inter ea dum cibus & aliæ potiones exhibentur. Id namque ipſe docuit, qui dixerit mixtam quidem mulſam vel apomeli commodius exhiberi, quoniam per ſe ſola non alit, neque medicamentum eſſe poteſt: omnia autem præſtat cum aliis cibis, omniumque ciborum vehiculum eſt. Nihil enim ſiccum, neque medicamentum ſine humore in altum pervenire poteſt, ſed in ſuperficie permanet, nullam actionem oſtendens: ubi vero humidiorum alicui commixtum fuerit, tunc etiam in altum penetrare poteſt, ac frigiditatem aut caliditatem largitur.

Quare aqua, etiam ſi aliqui eam non ut alimentum exiſtimarint, eo quod ſimplex exſiſtat, attamen ipſa etiam ſola univerſa nutrienda curat, & corpus alimentum deducit, diviſa continet, & in

unitatem redigit. Si enim & terram ſiccam & diſperſam adunit, continuamque hanc reddit, ut diverſa perficiantur vaſa: adhæc ſi panem ipſum, qui comeditur, quum farina eſt, componit, maximam vim obtinet: & nihil adeo contulerit aut animantibus, aut ſtirpibus, ut humor, ut ex quo etiam generatio exſiſtat; atque id ſemper obſervandum eſt, quod & alia ipſe potiſſimum unit & continet. Hoc igitur victu pleuritici tractandi ſunt; ſi aliud nullum accidens adfuerit.

Sin autem ſupervenerit aliquod, huic quoque occurrendum eſt: verbi cauſa, ſi cum dolore etiam inflammationem latus infeſtare contingat, & venter non ſecundum naturam ſed inordinate excernat, ut vires quoque dejiciantur, tunc & ventri proſpicere neceſſe eſt, neque temere venam ſecare, neque alio quoquam auxilio uti, niſi ventri tum ſuperfuſiones, tum epithemata, quæ ipſum confirmare & retinere poſſunt, accommodare. Si dolor etiam lateris urgeat, nec is negligi, ſed amborum ratio haberi debet. Stomacho igitur & ventri ea quæ corroborant, lateri autem, quæ calefaciunt & laxant imponentur. Sed ita agendum eſt, ut nihil plane laxans, aut jecur, aut ventrem attingat.

De dolore & medicamentis.

Itaque ſi dolor immoderatus eſt, & febris urget, ſuperfuſiones & fomenta lenia, quæque non rodunt, extrinſecus ſemper accommodare oportet: ſin autem is non eſt vehemens, cerata & epithemata. Salutaria ſunt ad hujuſmodi mala medicamenta, tum quod *ab adipibus diaſteaton* appellatur, & quod *a manu* χεὶρ vocatur, tum per ſe, tum cum eo, quod diamelilotum dicitur, mixtum. Ubi

vero declinaverit inflammatio, & non amplius admodum ferveat, benefacit etiam peganera dictum, & quæcunque discutere omnino & extrahere possunt, quæ in alto hærescunt. Præcipue ubi febris non est calidioribus omnibus & epithematis & potionibus utendum est. Itaque caules brassicæ cum radicibus cremati, optime laterum doloribus faciunt. In cinerem igitur redacti, adipe suillo veteri excipi, atque sic affectæ particulæ imponi debent. Proinde ubi febris non urget, hisce medicamentis uti consilium est, potionibus autem ex costo & bdellio Arabico.

De decocto.

Quandoquidem cum plerique omnes, tum divinissimus etiam Hippocrates ptisana, alii vero mulsa, oxymelle & ptisanæ cremore ad sputum educendum usi fuerint, scire convenit, quibus singula exhiberi debeant. Si igitur biliosi sunt ægri, solo etiam ptisanæ cremore contenti esse, & crebrius copiosiusque ipsum assumere debent: sin autem adversentur ptisanæ cremorem, & non libenter capiant, alio quoque utentur, præsertim avenato. Vim enim quæ humores ex thorace & pulmone purget & educat, haud minorem quam ptisana (si non etiam aliquanto ampliorem) obtinet. Lepida vero his idonea est, eo quod humoris siccitatem humectet: item apomeli magis etiam quam mulsa: & in summa quodcunque humectat, ita ut neque refrigeret aut calefaciat vehementer, sed abstersorium quippiam obtineat. Nihil enim commodius est pleuriticis, quam medicamentum quod humectare simul & abstergere potest. Sin autem id quod exspuitur, viscosum pituitosumque fuerit, ut ob id ægre educatur, idque magna tussi, in his

decocto ex iride & dulci radicula, necnon eo quod ex marrubio fit & oxymelite: adhæc mulsa utendum est, ægri virium, & ejus quod exscreatur, educiturque copiæ & facultatis, ratione habita.

De Purgatione.

Alvus non modo clysteriis, sed etiam medicamentis ad eam molliendam efficacibus subducenda est, si corpus vitiosis quoque scatere succis, & recrementis plenum adpareat, ut hinc etiam dolor, antequam auxilia sint admota, intendatur, magis quam decrescat, & circa imas partes cruciatus excitetur. Fieri autem debet purgatio, si corpus biliosum fuerit, ex lacryma scammoniæ; neque enim calida est admodum, sicut alia purgantia. Dari autem debet modicum ex ea, & paulatim, vires & materiæ redundantis quantitatem observando. Quod si biliosum non sit, sed pituitosum potius, tunc illis uti convenit quibus divinissimus HIPPOCRATES præcepit, aut peplio, aut veratro nigro, interim pulverem ex ptisanæ cremore exhibendo, ut etiam nos subinde fecimus.

Compositio ipsius in hunc modum se habet: veratri nigri sine medulla, drachmæ quatuor, scammoniæ drachma, gummi drachma, brassicæ succo excipito, fingitoque catapotia, quæ ciceris magnitudinem habeant. Pueris dato pilulas quinque, robustis septem, ætate vigentibus quindecim, mulieribus undecim. Scire autem oportet, hæc etiam lippitudine & regio morbo laborantibus exhiberi, ac bene facere, ita ut stomachum omnino non subvertant. Danda autem ea sunt a cibo potius. Ita namque citra noxam molestiamque purgationem molientur.

ALEX.

ALEXANDRI TRALLIANI
DE ARTE MEDICA
LIBER SEPTIMUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM
DE HÆMOPTOE.

HAUD novi an alius æque difficilis ſit affe- ctus ut ſanguinis exſcreatio. Non enim ipſa per ſe, dum immoderatam vacuationem inducit, vitam adimere conſuevit, ſed peſſimorum longorumque morborum magna ex parte cauſa redditur. Quare incumbendum eſt, ut vitium hoc prius internoſcamus; unde cauſam traxerit, & quo in loco inciderit, atque ita curationem tentemus, neque eam differamus. Quippe mora & dilatio cum in omnibus morbis nociva eſt, tum vero magis in ſanguinis eductione plurimum nocet. Scire igitur hoc ante omnia convenit, ſanguinis rejectionem tribus de cauſis palam excitari, vaſorum ruptura, eroſione, & quum ora illorum adaperiuntur. Cognoſces autem ſingulos dolores hoc pacto.

Quomodo ſanguinis rejectionem ex vaſorum ruptura fieri deprehendamus.

Qui igitur ex ruptura vaſorum ſanguinis rejectionem experti ſunt, primum inde ſane cognoſcere poteris, quod cauſa aliqua primaria anteceſſerit, utpote aut vox violenta, aut caſus, aut ictus vehemens, aut ſi pondus aliquod grave æger ſuſtinuerit, aut etiam in vehementi frigore verſatus ſit, aut copiam ſanguinis congregarit, aut flatus multi eum diſtenderint; hæc enim frequenter vaſorum rupturam in partibus excitare abunde poſſunt.

Signa rejectionis ſanguinis quæ exeſo vaſe accidit.

At quæ ſanguinis rejectiones exeſo vaſe eveniunt, quod κατὰ διάβρωσιν Græci vocant, primum ſane inde cognoſces, quod exſcreationes paulatim fiant: deinde quum vaſa magis exeduntur, multis ſimul vacuetur, poſtea vero, & quod præceſſerit aut diſtillatio, aut ſalſorum & valde acrium eſus, aut triſtitia immoderata, aut inedia. Quod ſi etiam cum ſanguine carnoſæ quædam particulæ ſive membranoſæ permixtæ adpareant, ſine dubio ſanguinis rejectionem partibus quæ reſpirationi ſerviunt, exeſis fieri exiſtimandum eſt.

Si Sanguis ore vaſis patefacto erumpit.

Sin autem ore vaſis adaperto ſanguinis exſpuitio evenerit, primum ſane inde notatur, quod nihil præceſſerit, ut quum vaſe exeſo ſanguis rejicitur, fieri diximus, ſed potius humidioris ca-

lidiorisque victus, & frequentium balneorum abusus: item ex eo, quod æger in calidioribus ædificiis præter consuetudinem, aut loco calidiore immoratus fuerit. Nam si horum prædictorum aliquod adfuerit, sputumque sanguinis modicum & paulatim fiat, sanguinis cursum patefacto vasorum ore accidisse cognoscito. Hac igitur ratione causam unde sanguinis eductio initium traxerit, internoscere potueris: locum vero unde profluit, in hunc modum notabis.

Quomodo locus affectus adgnoscatur.

Si quidem sanguis multus & universus unaque vice eductus fuerit, subflavus magis, spumosusque, & citra dolorem, his indiciis ex pulmone rejectionem ejus fieri noscendum est.

Signa quum ex thorace effertur.

Quod si dolor aliquis circa thoracem oriatur, neque exiens sanguis flavus fuerit, neque copiosus admodum: & universus feratur, thoracem affectum esse putabimus. Effertur autem sanguis ad superiora per pulmonem, quemadmodum in suppuratis, quibus inter thoracem & pulmonem continetur.

Signa quum ex faucibus erumpit.

Cognosces autem non ex infernis partibus, sed ex faucibus & arteria rejici, si exscreando solum ægri, & valide tussiendo exspuant: quemadmodum rursus ex ore rejici testatur, si spuendo solum, & ex gula evomendo, non tussiendo, neque screando efferant. Ita igitur causam unde

ſanguinis fiat eductio, & locos affectos internoſcere licet: deinceps autem de curatione ipſorum tractare nos oportet.

Curatio rejectionis ſanguinis quæ propter rupturam accidit.

Quum igitur ſanguis ob rupturam vaſorum ſurſum eruperit, vena cubiti omni modo ſecari debet: vacuatio autem non una vice, verum duabus tribusve horis interpoſitis tentari: præſertim ſi primaria cauſa copia ſanguinis fuerit, aut ſpiritus multi & flatulenti collectio. Sin autem ætas quoque ægri floreat, & vires adpareant robuſtæ, cum fiducia plus ſanguinis auferendum eſt. Juvat ipſos nihil minus etiam ex imis corporis partibus ſanguinis detractio. Novi autem ego me, quum venæ cubiti in conſpectum non veniſſent, etiam ex venis in talo ſectis ſanguinem dimiſiſſe, & multo magis profeciſſe. Nam materiæ ad longinquiores partes provocatio firmiorem multo revulſionem efficit. Sanguine detracto, ægrum conquieſcere cogito, compellitoque, ne magnam reſpirationem edat: ubi vero reſpiraverit, aquoſam poſcam ipſi ſuperſorbere præcipito. Simul enim hinc accidit, ut & grumi diſſolvantur, curſusque ſanguinis tum repellatur, tum impediatur.

De Cibo.

Sit autem omnis cibus, qui & leviter adſtringat, & mediocrem obturandi vim habeat. Cremor igitur alicæ aut ptiſanæ his eſt idoneus: longe autem melior, valentiorque erit ſorbitio, ſi amyli frumentacei & mali cotonei paulum cre-

moribus ſimul incoquas. Hoc namque modo & obturabit magis, & leviter adſtringere poterit: quod etiam maxime in iis requirimus, qui ob rupturam vaſorum ſanguinem exſpuunt. Inopia vero ptiſanæ, etiam eo utantur, qui apud Romanos vocatur farris cremor, vel eo, qui ex ſimilagine ipſa valenter decocta factus eſt. Item micæ panis tepida aqua imbutæ, & ovorum lutea, ſiquid aliud, his ſunt accommoda.

At neque ſorbitiones, neque aliorum ciborum quippiam calidum offerre convenit, ſed omnia potius ſint temperata, & ad frigidius declinantia. Item placenta ſuminalis, non alienus his cibus eſt, ſed & ipſa opitulari poteſt, ſi absque ſale & multo oleo confecta fuerit.

Ex oleribus aſſumant ægri malvam, antea citra ſalem probe elotam: item lactucam decoctam, in poſcam aquoſam ipſam intingentes: ſimiliter & intybum, & portulacam. Horum inopia, poſt ſeptimum diem etiam gallinas non admodum pingues ſumant: quin & perdicum, attagenumque pectora comedant, necnon gallorum teſticulos. Etenim præterquam quod valenter brevi tempore nutriant, augeantque vires, adhuc etiam lævigandi, obturandique facultatem obtinent. Quod ſi venter copioſiora excernat, aſſi quoque citra ſalem ſumantur. Sic namque comeſti ventrem non perturbant, quum id quod ſeroſum in eis eſt, inter aſſandum abjecerint: & præterea etiam ſuaviores redduntur. Jam anſerum non adeo veterum alæ offerantur, necnon ventriculi ovaque ipſorum, abjectis albuminibus. Etenim cum probe nutriunt, tum obturandi facultatem habent: ſed non ægre concoquuntur ut quidam calumniantur.

Ubi ſanguis exſpui deſierit, etiam pedes ſuum, & piſces ſaxatiles, aceto inter coquendum adjecto, offerantur: ex leguminibus autem alica & chytron, admodum decocta, eaque ipſa ex longiore intervallo, & quum non vehementer ægri febricitant. Nam ubi febris abeſt, etiamſi lac ſimul incoctum ipſis dederis, nihil nocebis, præſertim iis, qui etiam per ſanitatem lac aſſumere conſueverunt.

Ex fructibus pomaceis exhibeantur, qui modice adſtringant, ut mala (præcipue cotonea) decocta, pyra, ſorba, meſpila: & ſi admodum ſiticuloſi fuerint ægri, etiam pepones, & cucumerum medulla, uvaque penſilis exhiberi debet. A ficubus, bellariis, piſtaceis, maxime amygdalis, & malo Punico abſtineant: raro autem nucleos pini & uvas paſſas ſimul aſſumant, eaque ipſa poſt ſanguinis rejectionem.

De Potu.

Potu autem aqua tepida per totum morbi curriculum exhibeatur, eaque non calida, ſed temperata, quemadmodum etiam dicitur. Quod ſi diu tepidæ potioni inſiſtere nequeant, imbecille ſe ventriculi os habere dicentes, concedendum ipſis etiam paulum omphacomelitis, aut hydroroſati, aut hydromeli ex cotoneis, ſemel aut bis aſſumere: in aliis horis rurſus tepidam, aut poſcam aquoſam.

De Medicamentis.

Talis ſane eſt victus ratio: adhibeantur autem ipſis auxilia, præſertim iis, qui exquiſitum obſervare nequeunt: ac primum ſimplicioribus uten-

dum, deinde etiam valentibus, ſi opus fuerit: & ut abſolute dicam, remedia pro affectus magnitudine & ægri viribus metiemur: atque ita eis exhibebimus.

Sunt porro medicamenta ejusmodi, quæ & ratio & experientia conteſtantur. Habent ſe in hunc modum: ſymphyti radicum decoctum, ſanguinis ex ruptura vaſis rejectiones cohibet. Portulacæ ſuccus epotus, præſtantiſſimum eſt & efficax remedium. Quod ſi herbam ipſam aſſumere ſuſtineant, ita quoque adjuvantur. Adhæc rubi fructus & flos, necnon quercus liber, qui cortici ſubeſt, & tunica glandis putamini ſubjecta. At propter potionis ejus aſperitatem ne ſubſtantiam quidem ipſam aſſumere, ſed illius ex aqua potius decocti, jus propinare vincit. Rhus ipſe quoque valde conducit. Lentiſci tenerorum foliorum ſuccus admodum commendatur. Polygoni ſuccus, non modo ad ſanguinis ex ruptura fluorem, ſed etiam ad omnes propemodum, & per ſe, & cum Lemnia terra (quam ſigillum dicunt) inſigniter prodeſt. Samia quoque terra, quæ aſter dicitur, adverſus omnes ſanguinis rejectiones, aut cum aliquo prædicto decocto potu conducit. Porri ſuccus cum portulacæ ſucco æquali modo, & aceti modico, potus, ſanguinis ex ruptura fluxiones pulchre cohibet.

His igitur eorumque ſimilibus ad ſanguinis rejectionem idoneis utendum eſt: verum commodiſſimum eſt ea ante ſanguinis eductionem, & poſt eam non modo ſemel ſed etiam ſæpius exhiberi, & tunc potiſſimum, in quibus ſanguinis rejectio continue moleſta negotium faceſſit.

De iis, quæ extrinſecus admoventur.

Extrinſecus autem thoraci accommodentur etiam ſuperfuſiones per lanas ex roſaceo, aut melino, aut myrteo, cum aceti modico, aut vino auſtero, non nimis veteri: immutentur autem crebrius. Non perſeveranter impoſitæ, non poſſunt excalefieri: atque hinc rurſus ſanguinis commotio, & irritatio quæpiam orietur: quapropter eas mutare convenit.

De Medicamentis.

Ubi ſanguis rejici deſierit, dolor autem thoracem affligat, non abſurdum eſt medicamenta adplicare, quæ leniunt, ſimul & leviter exſiccant. Præcipue autem ad ejusmodi affectus conferunt, quæ ex metallicis & aceto parantur: quale eſt tum Ambroſia, quod etiam crebro parare conſuevimus: tum quod *a ſalicibus* διὰ ἰτεῶν dicitur, & Barbara. Ad teneriora corpora, & quæ dura medicamenta ferre nequeunt, etiam phœnicine, *quod eſt palmulatum*, cum cera modica, roſaceo & aceto ſolutum: adhæc medicamentum, quod ad Mnaſæum refertur: atque ipſa jam dicta medicamenta & Barbara, & Diaiteon: ſi probe ſoluta fuerint, fiantque ſic cerata, lenia & valde idonea tenerioribus imbecillioribusque corporibus erunt auxilia.

De compoſitis medicamentis, quæ ad ſanguinis ex ruptura profluvium per os ſumuntur.

Quod ſi & dolorem urgere contingat, & ſanguinis rejectio non ceſſaverit, compoſitis etiam

utere medicamentis, quæ & sanguinis profluvio accommodari possunt, dolorem lenire, vigilias tollere, & alvum citatiorem cohibere. Propter hoc enim medicamenta etiam multæ misturæ a veteribus inventa sunt, ut ad diversos casus oborientes alias aliud medicamentum nos quoque adplicare possimus. Compositio ipsorum ita habetur: Thuris uncia contusa, increta, & in tenuissimum pollinem redacta, cochleari dato ex posca, aut decocto lentisci, aut myrti, aut lenticulæ, aut succi mali Punici.

Aliud.

Terræ Samiæ drachmæ quatuordecim, tragacanthæ drachmæ quatuordecim, amyli totidem, gummi drachmæ duodecim, opii drachma. Ex succo plantaginis, aut polygoni exhibetur, si febris urget: sin autem febris abest, ex posca. Datur hic pastillus non solum ad sanguinis rejectionem, sed etiam, in quibus dolor vehemens thoracem adfligit, & alvus citatior est: item ad alia etiam multa benefacit.

Alius pastillus ad sanguinis rejectionem.

Terræ Lemniæ, quæ sphragis, *hoc est sigillum*, dicitur, thuris, amyli, terræ, quæ Aster vocatur, coralii, gummi, aluminis scissilis, singulorum drachmæ quatuor: symphyti, acaciæ rufæ, singulorum drachmæ tres. Succo porri excipito, fingens pastillos, qui scrupula tria singuli pendant, datoque ægris, respiciens non modo affectum, sed etiam ad vires. Dissolvito autem pastillum aut ex posca, aut symphyti rubive decocto. Hoc medicamentum est ad sanguinem re-

primendum, admodum uſu probatum, ipſoque cum fiducia ad implicatos affectus uti convenit.

Aliud valde bonum.

Gummi, acaciæ, ſingulæ unciæ: aluminis unciæ quatuor: decocto cotoneorum excipito, fingitoque catapotia, & ſub lingua tenenda dato. Hoc potiſſimum confert ad eos, qui ſanguinem ex faucibus & aſpera arteria rejiciunt. Sin autem hoc lævigatum iis etiam, qui ex thorace & pulmone ſanguinem rejiciunt, exhibeas, perinde auxilii conferre ipſis poteſt.

Quum ſanguis exeſo vaſe rejicitur.

Quod ſi rejectionem ſanguinis vaſe exeſo fieri ex quibuscunque tandem partibus, vel pulmone, vel thorace, vel faucibus contingat, non amplius medicamentis aut cibis adſtringentibus admodum, aut acidis, ſed potius iis, qui contemperare, mutare, & alterare humoris, qui eroſionem excitarit, acrimoniam poſſunt. Vitanda autem eſt ſanguinis miſſio: nam magna ex parte corpus eorum, qui ſic ex eroſione ſanguinem reddunt, gracile, perſiccum, & habitum ejus aſſamentorum ſimilem, huicque vitio, nec non phthiſico affectui opportunum deprehendes.

De Cibo.

Hos ptiſana potius alere convenit, quæ grana quoque habeat: ſimiliter etiam alica, cui nihil adſit aut ſalſum aut acidum, imo nulla alia tenuis qualitas, ſed e contrario, quæ magis implentem obturantemque ipſam reddere queant, ut amylum frumentaceum, aut malvam. Quod ſi ægri non febricitent, & lac & tragacanth dabitur. Ex oleribus edant, quæ refrigerare, & humectare ſolent, ut in

tybum, troximum, lactucam, & malvam. A ſeptimo die iis, qui infirmas habent vires, etiam ex gallinis, præſertim cohortalibus, pectora citra ſalem offerre expedit.

Rarum ſiquidem eſt non etiam calorem iis oboriri, qui ſanguinem vaſe exeſo exſpuunt, præcipue qui fluxionis originem ex triſtitia, aut curis quibusdam, aut inedia, & labore ampliore, aut vigiliis, aut diſtillatione tenui & acri habuerunt. Si enim horum aliquod præceſſerit, non modo gallinæ, ſed etiam vulvula & pectuſculum his conveniunt: item piſces dura carne præditi, & iſicium ex ipſis paratum: ſimiliter aſtaci quoque bis in alia atque alia aqua cocti: item pedes ſuilli cocti: & omnia ſummatim, quæ humoris thoraci & pulmoni influentis acrimoniam obtundere, & craſſiorem efficere poſſunt. Quapropter his etiam pomacei fructus humectare potentes, dandi ſunt, ut peponum caro, uva penſilis, mala non adſtringentia. A cucumeribus omnino abſtineant.

Quid agendum ſit in iis, qui ſanguinem ob acris humoribus diſtillationem exſpuunt.

Proſpiciendum etiam capiti eſt, præſertim ubi acris influxus ſanguinis rejectionem pepererit. Fieri enim nequit, ut tuſſis deſinat, aut affectæ partes non exedantur, niſi acris tenuiſque ex capite influxus ceſſaverit; id quod probe fiet, ſi quæ refrigerare & humectare poſſunt, capiti admoverimus. Ita namque calor ipſius deſinit, ut etiam acria recrementa in ſubjectas partes defluere nequeant. Quum enim ipſum adeo frigidam intemperiem obtineat, tam acre & calidum influere, & reſpirationis vas aut partem aliquam ex-

ulcerare nequit. Injiciatur itaque his in caput rosaceum, & per se, & cum frigida aqua modica, quo in altum penetret. Finiet autem calorem, qui ex inferioribus materiem elicit, adtrahit, & gurgulioni, thoraci, & pulmoni transmittit. Ad balneum ægri ducendi sunt, quum hoc agendum est, rosaceumque vel oxyrrhodinum frigidum superfundendum, & in solio, etiamsi maxime calidum esse contigerit, frigidam aquam pro ratione intemperiei superantis, capiti superinjicere moderate oportet.

Verum hoc agere convenit, in quibus sanguinem e capite deferri consideraverimus: item in quibus, sanguinis sputum ex gingivis ob humorem acrem exedentem accidit. Hi ipsi admonendi sunt, ut in ore contineant rosaceum, aut lentiscinum, aut poscam: item collutionibus utantur ex alterco, & radice solani, aut sempervivo, aut rosis, aut hydrorosato, & horum similibus. Ego itaque in hunc modum curandos esse censeo, qui distillatione ob calidam intemperiem laborant, & sanguinem exspuunt: quod humor, qui e thorace fertur, acris sit & erodens.

Miror autem quomodo divinissimus GALENUS nullo humectante & refrigerante medicamento usus sit, sed contra statim ab initio siccantibus & calefacientibus: etsi causam rejectionis, quæ ob erosionem fit, accurate noverit. Si igitur hæc ita se habent, an non etiam præstaret efficienti causæ resistere, & potius humectantibus refrigerantibusque statim inter initia uti? deinde ita, si copiam quoque vitiosi humoris esse suspicetur, vacuare per ea, quæ acribus & biliosis recrementis purgandis sunt idonea, & caput intemperatum, non adhuc intemperatius reddere, & ea quæ in thorace sunt, acriora efficere, tum the-

riaca, tum thapſia, tum columbarum ſtercore & balneis ſiccis uſum, ut neque capiti vel pauciſſimum oleum, neque corpori injici permittat? Hæc enim omnia acrem qualitatem adaugent, & eroſionem magis intendunt, quam curent. Nam quæ contemperare & lenire poſſunt, immoderationemque rodendi & exedendi particulas prohibere, etiam tuſſim mitigare poterunt, atque omne temperatum conſervare. Quid autem corpori quam hoc, eſt præſtantius? Ubi namque temperatum totum evaſerit, & acrimoniam influxus abjecerit, etiam iis quæ celerrimæ eroſionem lenire poſſunt, modice ſiccantibus, & ad cicatricem ducentibus, uti licet.

Ego ſane novi frequenter me ſine theriaca aliisque pretioſis antidotis multos curaſſe, lenibus uſum medicamentis, & præſertim lapide hæmatite. Uſus autem eo ſum in iis, qui largius ſanguinem rejiciebant, cum ſucco mali Punici, & granis, vel cum ſucco polygoni: in quibus autem ſanguis non copioſe evacuabatur, etiam ex aqua ſola tepida. At lævigare ipſum curioſe oportet, ut in tenuiſſimum pulverem redigatur, ſitque aereus, & vento perſimilis. Dedi ex eo ſcrupulos quatuor, & paulo amplius minusve.

Exhibui etiam iis, qui pus exſpuere inceperant: ac mirum eſt, quomodo ulcus exſiccarit, ſanaveritque, ut non amplius pus generaretur, neque æger a tuſſi infeſtaretur.

Spectavi autem & alium quemdam ex iis, quibus vas exeſum erat, non modo particulas quasdam ex faucibus, ſed etiam aſperam arteriam exſpuentem: ac mirum quomodo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicaverit; nam & hic curatus eſt, nobis non admodum etiam ſperantibus. Exhibui autem ægro potui medica-

mentum frequentius, ut commodius diſtribueretur. Quare quum crebro ipſum bibiſſet, tandem ſumere ipſum faſtidivit. Excogitavi autem hujusmodi rationem: redactum in tenuiſſimum pulverem panniculo lineo impoſui, & diligenter ipſum undiquaque conſtrictum colligatumque, in poculo quod vinum odoratum modicum haberet, ſuſpendere permiſi, idque per totam noctem jam inde ab ipſo veſpero: extraxi autem tenuem aereamque ejus partem, ut æger ſolam vini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere, quantum mane libenter habebat, ei præcepi: atque hoc ſane agendo, bibendoque continue, ſanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præſervationis cauſa facere pergebat, bibebatque, donec etiam corpore probe refecto, conſueta agendo, viribus ſe conſtare ſentiret.

Hæc de lapide hæmatite hactenus a me viſa, & uſu comprobata conſcripſi: item quod medicamenta calefacientia, vel ſiccantia, & acriora, iis, qui ſanguinem aut pus ex diſtillatione propter calidam intemperiem exſpuunt, offerre non oporteat, ſed lenibus potius medicamentis ad curandos eos ſit utendum. Quod ſi hæmatites lapis alicui non ſuppetat, utatur Armenia bolo præſtantiſſima, aut Samia terra, aut Lemnia, quæ ſphragis (*hoc eſt ſigillum*), dicitur, ſi ſit germana. Qui enim nunc lutum macerant, deinde paſtillos formant, tanquam Lemniam ſphragidem medicis exhibent, hi ſucceſſu ejus fruſtrati, antiquos tanquam de eo mentitos accuſant.

Sunt & alia medicamenta ſimplicia & compoſita, quibus ii curioſe uti debent, qui ſiccam & acrem qualitatem ſubſtinent. Quamvis enim tantum non poſſunt opitulari, quantum hæmati-

tes, tamen erosionem adhuc latius serpere non permittunt.

Porro exhibeas etiam ægro illa, ut longiore tempore vivere possit, qui non admodum a morbo afflictus sit & debilitatus. Quin nec hoc exiguum beneficium est, robur aliquod ægro accommodare, & nequid deterius experiatur.

Quid igitur (dixerit aliquis) quando medicamento ex viperis utendum erit? Pronuntiamus igitur, manifesto illis recte exhiberi, quos ob frigidam intemperiem, non autem salsam qualitatem præpollentem distillatio infestat, & id quod influit, frigidum, pituitosum, non autem salsum adparet, In his enim theriaca etiam uti præservationis gratia alienum non est: item iis quæ extrinsecus exasperare, vellere cutem siccareque possunt, ut ne partes fluxionem experientes, validamque adferentes tussim, interdum rupturam quoque pariant.

Ego itaque novi me cuidam talium, qui eiusmodi fluxionem in thorace etiam ex frigida intemperie sustinerent, candenti quoque ferro in capite uri præcepisse: ac quum æger id prompte fecisset, mirum quomodo omnia simul cessaverint, & copia quæ influebat, humida, & tussis. In posterum vero æger a fluxionibus in thoracem liber ac immunis permansit.

His sunt aquæ calidæ naturales utilissimæ: quemadmodum etiam illis, qui ex calida intemperie distillationem sustinent, adversæ: & omnia, ut prædictum est, quæ calefaciunt & desiccant.

Præcaveant autem omnes, qui sanguinem exspuerunt, ut ne rursus in eadem incidant, ambulationem largiorem, corporisque exercitium, exclamationem, iracundiam, copiosiorem venerem. esum apii quod vocatur Macedonicum,

aut ſalſamentum, aut caſeum veterem. Hæc enim maxime iis, qui ſanguinem exeſo vaſe rejiciunt, inimica: quemadmodum rurſus ſatietas, cruditas, vinum meracum, cibi flatulenti, indignari, pondera manibus attollere, & ventrem cohiberi, vel conſuetas ſanguinis evacuationes, omnibus quibus ob rupturam ſanguis rejicitur, adverſantur. Inſolatum vero, & in calida domo converſati, aut caput largius in aquam calidam intingere, aut inungere, aut ipſum contegere, illi potiſſimum devitent, quibus ſanguis ex naribus aut per palatum copioſus erumpere ſolet. Pari modo etiam, quibus ore vaſis adaperto ſanguis erumpit, caveant balneum magis continuum, ebrietatem, & calidiores cibos.

Omnes autem lacte utantur, mollique & recenti caſeo, præſertim caprillo aut bubulo. Neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quidpiam adeo accommodum ipſis eſt aut utile, atque lac. Et qui per initia ſolo ipſo conſtanter longiore tempore uſi ſunt, omnes in totum conſanuerunt. Novi autem quemdam, qui quum toto anno ipſum & bibiſſet, & comediſſet, interim cum frumentaceo aliquo, aut ſimilagine, aut libo ſuminali, aut alica, aut lente, aut panico incoquens: quumque ita agendo a vino abſtinuiſſet, liberatus fuerit & puris ſputo, & ne poſtea in phthiſin inciderit. Tantum etiam de ſanguinis rejectione dictum a nobis ſit: putoque abunde ſufficere.

CAPUT

CAPUT II.

DE PURULENTIS, QUOS GRÆCI ἐμπυηματικοὺς *VOCANT.*

QUONIAM vero post sanguinis rejectionem, puris sputum, magna ex parte interventu inflammationis, secundum HIPPOCRATIS sententiam, comitari solet: necesse est nos, communionem orationis sequentes, de inflammatione, quæ in pulmone & partibus respirationi inservientibus constituitur, pertractare.

Signa quum inflammatio in pus convertitur.

Omnia in universum indicia suppurationis talia exsistunt. Febris vehementior quam antea: rigor præter rationem, & gravitatis potius quam doloris multi sensus. Ubi hæc tibi adparuerint, naturam materiem subjectam in pus mutare scito: & siquidem facultas efficiens robusta fuerit, etiam pus non adeo viscosum repertum iri, & vomicam tunc intra thoracem circa decimum quartum diem futuram esse. Sin autem crassius quoque pus ultra dies prædictos inventum fuerit, & ægri vires infirmiores etiam circa quadragesimum, aut sexagesimum, & longius, vomicæ eruptio exspectanda est.

Summatim pro copia & qualitate materiæ, ægrique viribus, vomicæ eruptionem futuram exspectato. Et si quidem intra thoracem pus illapsum, diutius intus manserit, & non fuerit usque ad quadraginta dies expurgatum, ut divinissimus ait HIPPOCRATES, in phthisin pervenit, pulmone

ipſis antea puris acrimonia exulcerato, & computreſcente. Internoſci autem debet locus affectus, ſi æger interrogatus dicat dextram thoracis partem eſſe calidiorem, magisque gravitatem ſentire, tanquam aliquid ex ea pendeat, quando in alterum latus inclinaverit.

De Victu.

Victus igitur omnibus purulentis varius convenit, pro diverſitate puris ejus, quod exſpuitur, & craſſitie ipſius & tenuitate, item pro vomicæ eruptianis modo: adhæc pro particulæ ipſam comprehendentis natura, & ægri viribus, aliis aliter tranſmutatis, ſi id quod exſpuitur, bilioſum fuerit. Qui igitur bilioſum pus exſpuunt, his etiam cremor idoneus eſt ptiſanæ, ſi ſuperſorbeatur, cremorque avenæ. Quod ſi vires imbecillæ ſint, cremor alicæ, aut typhæ, aut zeæ: ſin autem nihil ejusmodi fuerit, neque alvus citata, etiam ſuccus amygdalarum, vel per ſe, vel cum prædictorum cremorum aliquo mixtus. Alvo autem citata nihil prorſus exhibeatur ex iis, quæ amplius ipſam irritare poſſunt, neque potus, neque cibus ejusmodi. Nam id genus affectibus alvum fluxione tentari moleſtum eſt: quare etiam cremor ptiſanæ plus quam lac amygdalatum, item mulſa, decoctum dulcis radiculæ, iridis, & fœnigræci, necnon oxymel, magis quam omnia, alvi fluorem citat; habet enim aliquid, quod etiam inteſtinum abradat. Juſcula autem ex aqua tepida, aut alicæ, aut ſimilaginis, niſi admodum febricitent, exhiberi magis expedit.

At quum ſputum fieri craſſius, & bilioſum abjeciſſe, necnon rejectioni contumax fieri incepiſſe deprehendis, tunc rurſus ad aquoſam mulſam,

aut apomeli transire conducit, exhibendo ipsum paulatim, & non universum. Usus namque ipsius innoxius erit, & plurimum juvare poterit: magisque si etiam pus, quod exspuitur, fœdi odoris & sordidum fuerit. Sin autem tale illud esse adpareat, fœnigræci cremorem cum palmulis pinguibus decoctum dare confert: horum inopia, ficus quoque siccas modicas incoquere. Etenim & humorem simul egregie projiciunt, & eductioni facilem reddunt: nec non etiam, quæ ulcus inflammant, leniunt. Constat autem palmulas, aut ficus siccas, in tertio fœnigræci jure incoquendas esse. Præstat etiam, si mellis paululum admisceas, ubi cremorem exhibiturus es. Hunc quidem ante cibum potius dato: mulsa vero quovis tempore exhibita, nihil ægrum offendit.

Viribus infirmis quid agendum sit.

Vires quoque maxime adtendendæ sunt. Nam ob earum imbecillitatem accidit ut humor ægre rejiciatur, dum ipsæ quæ in thorace hærent exprimere nequeunt. Cura igitur illarum habenda est major, injiciendo ptisanæ cremori aut columbam aut pullum. Exhibeto autem ægris etiam gallorum testiculos, ut ne vires dejici permittas. Imbecilles enim, in valde facilibus quoque concoctu distribuendis & probe conficiendis, laborant. Quia vero testiculi ex facili coquuntur, & ventrem ipsi perturbant, habent autem nonnihil etiam quod stomacho adversetur, assos exhibere convenit, ut quod serosum in eis est effluat; id quod probe fit, siquis ipsos, dum assantur, acu pungat. Sic etiam cerebella porcellorum assa præbere satius est, sale modico ipsis adsperso: quoniam & ipsi stomacho adversantur, ventremque perturbant.

Quare iis, qui vires habent infirmas, ſolis ipſi exhibendi ſunt: præterea anſerum alæ, ſuum pedunculi, alica cocta cum amygdalis, piſtaciis, uvis paſſis, & quæ alia probe nutrire ægros poſſunt. Auctis autem viribus, contra ad ſolidiorem cibum tranſeundum eſt.

Quod ſi diuturnior affectus fuerit, & corpus totum alimentum non ſentiens contabeſcere manifeſto inceperit, neque thorax multum puris contineat, etiam ſolum ipſis lac dari debet, ſi non vehementer febricitent; ſi enim multo infeſtante calore exhibeatur, non item nutrire aut humectare poterit. Nam ab eo, quod contra naturam eſt, vincitur, & in alienam corruptricemque qualitatem mutatur. Ubi calor febrilis moderatior evaſerit, lac ipſis exhiberi debet.

Quale lac & quando offerendum ſit.

Sin id quod rejicitur, expurgatione adhuc indigere tibi videatur, & non modo ſordidum & fœdi odoris exſiſtat, aſininum omnibus aliis antecellit: quippe etiam eo quod probe purgat, omnia vincit. Item equinum ipſis propinandum eſt, quod aſinino ad omnia ſit perſimile. Quare etiam ægre ſpirantes eo adjutos ſubinde conſpexi, quum opportune eſſet datum. Omnia enim, quæ pulmonis cavernis infixa ſunt, rejectioni reddit morigera. Adjectum autem eſt opportune, ut quum hos febris non infeſtat, neque acceſſionis tempore exhibeatur.

Quod ſi ægri horum animantium lac nolint aſſumere, dabitur ipſis ſecundo loco, bubulum aut caprillum. Etſi enim lac horum non adeo purgantem vim obtineat, tamen nutriendo amplius quiddam aliis præſtare poteſt. Porro ne

lactis potio ægri ventriculum corrumpat, ſatius eſt ipſum ſupra carbones incoquere; ſic enim decoctio bonam ſeroſi partem auferet, ut etiam ipſum ad ventrem retinendum magis quam alia, efficax evadat. Sin autem calculos fluviales candentes, excuſſosque, ut pulverem non contineant, injicias, aut ferramenta eodem modo ignita, commodius adhuc & utile efficies. Cæterum variis modis lac ipſum comedant, interdum cum ſimilagine, aliàs cum libo ſuminali, aut oryza, aut alica cum ovorum luteis. Sic enim appetitus quoque conſervabitur, & uſus lactis, qui omnia poteſt, faſtidioſus non erit. Etenim ulcus purgare, carne obducere, & totum corpus plus quam univerſa nutrire poterit.

De Pane.

Panis offeratur textuaceus, calidus, ſi id quod exſpuitur, humidum valde & aquoſum exſiſtit: ſin autem contumax ad rejectionem fuerit, etiam in vinum dulce aut mulſum intingent; quod ſi febris urgeat vehemens, in hydromel, aut mulſum. Sin autem ægri dulce faſtidiant, etiam quædam tenuia vina, aut Sareptinum, aut Cnidium, aut Sabinum ſincerum, aut Adrianum ex tepida propinabitur, ſi illi maxime etiam ſiticuloſi ſint & ſicci.

De Oleribus.

Olerum radices quidem injectæ purgare pus & craſſius reddere poterunt. Sumantur autem radices porrorum ex vino, deinde ex mulſo bis percoctorum. Aſſumatur etiam Sinapidion dictum, ante cibum. Si craſſum & copioſum pus adpa-

reat, ab omni oleraceo nutrimento abſtinere confert, eo quod humidum ipſum ſit & recrementitium. Sin autem ægri libenter aſſumant, etiam braſſicam percoctam; & paluſtrem aſparagum; præſertim agreſtem, comedant: magis enim proficit. Quod ſi nihil hujusmodi fuerit, æger autem vehementius ſiccum, aut bilioſum, aut ſalſum exſpuere videatur, neceſſe eſt humidiore uti cibo, & magis inter olera intybo, vel malva. Etenim quum lubricitatem habeat, arteriam læviget, lentore blanda ſit, & mediocriter extenuet, ſputum ad rejiciendum facile reddit, præterquam quod corpori etiam temperiem conciliet. Finita autem febri, vel etiam imminuta, refrigerantibus utendum non eſt: quippe ad ſputum emoliendum, educendumque in ejusmodi victu diu perſiſtere non expedit.

De Avibus.

Ex avibus comedant ægri gallinam cohortalem; phaſianos non pingues, perdices ſimiliter, attagenas, turdos, & alios rurales paſſeres, ex decocto; nam jura ulcera magis detergent, ventremque humidiorem efficiunt, & febres intendunt. Verum quum omnes non diu ejusmodi cibum tolerent, pro viribus laborandum eſt, ut neque multum olei, neque ſalis injiciatur: ea vero, quæ ad uſum præſentem conveniunt, juſculis miſceamus. Si namque ſanguis, qui exſpuitur ſordidus fuerit, etiam mel & porrum adjiciendum eſt: ſin autem purus tibi adpareat, tunc ex glandibus quoque caſtaneæ, & libum ſuminale, aut alica: aut ſimilago addatur: quemadmodum ſi etiam ulcus appoſitione vel impoſitione opus habeat, cibo miſceatur lens Ægyptia-

ca excorticata; vel brassica percocta, vel quod ab Alexandria adfertur phaseolum exiguum, vel quod dicitur zizula, vel panicum.

De Piscibus.

Inter pisces præponantur (si quidem vomicæ factæ rupturam promovere voluerimus, & id quod exspuitur, fœdi odoris sit & sordidum, indigeatque repurgatione) pisces muria conditi: & præcipue quæ encathera dicitur, semel aut bis loco medicamenti dari debet. Nam siquis immoderatius ipsis utatur, magis os vasorum adaperit, & humidiora excrementa efficit. Quod si nullum tale fuerit, sed biliosum adpareat, ab omnibus quidem salsis cibis cavendum est: edant autem maxime omnium saxatilem piscem ex jure, anetho tantum assumpto. Sin autem crassum & viscosum id quod effertur, exsistat, præterea nausea etiam quædam ægrum torqueat, ex oxymelle decoctio parabitur.

De Testacea cute præditis.

Alimentum ex testaceis non valde iis, qui in thoracis regionibus ulcus habent, & pus exspuunt, utile exsistit: tamen quum salsus humor est & biliosus, tunc pectines, aut buccina, aut astacum, aut locustas, quæ Græcis καραβίδες dicuntur, dare non est alienum. Sin autem sordidum ulcus fuerit, & paulatim pus efferatur, eo quod perfecta eruptio circumfusi humoris facta non sit, etiam erinacei modicum sumere non prohibeto: habet enim aliquid, quod & aperire & repurgare potest.

De Leguminibus.

Inter legumina ptiſanam, quæ vim habetur abſterſoriam, ſimiliter & avenam, febricitantibus quidem recte dari conſtat: ſin autem calor non infeſtet, etiam alicam, quæ habeat aut piſtacia, aut amygdala, aut uvas paſſas, aut nucleos pineos. Si ulcus ſordidum & fluidum adpareat, fabas quoque aut phaſeola, aut lentem interdum per ſe, interdum vero cum ptiſana decoctam, optime nimirum exhibeas, quemadmodum prædictum eſt, febri in totum probe finita.

De fructibus pomaceis.

Quod hujusmodi affectibus fructus pomacei admodum utiles ſint, non medicis tantum, ſed etiam omnibus idiotis eſt in confeſſo. Verumtamen quum cibi quoque faſtidium ægros comitatur, paulo deteriora ex pomis deligere cogimur; quare etiam mala & pira admodum matura, cucumerum medullam, aut peponem, ſi febris potiſſimum aut ſitis affligat, ſputumque bilioſius inveniatur, exhibere commodum eſt; nam medulla peponis nonnihil abſterſorium obtinet.

De Bellariis.

Bellariorum cibus utilis eſt, ut qui thoracis affectibus abſtergendis vim quamdam habeat idoneam. Itaque amygdala, aut piſtacia, aut uvæ paſſæ, aut nuclei pinei, & quæ ex his conficiuntur placentæ, aſſumantur. Verum non copioſus ex his cibus dari debet; nam etſi abſtergere poſſint, ægre tamen concoquuntur, & propter oleo-

ſam ipſorum partem alios cibos in ventriculo corrumpunt. Tantum etiam de victu ipſis idoneo dictum eſto: deinceps autem perſequi oportet, quæ item medicamenta compoſita iis, qui pus in thorace habent, bene ſint accommodata. Dicta igitur ſunt univerſa probe, ubi de tuſſi egimus, plurimaque illic ſcripta antidota reperies purulentis quoque efficacia. Sed hic etiam eorum mentionem faciemus, quæ proprie ad purulentos conveniun, ita ut prius ſimpliciora auxilia exponamus, deinde ſic compoſita quoque in memoriam revocemus. Hyſſopum igitur cum melle bene facit: ſimiliter etiam thymum, aut iris contuſa, aut ervi fricti ex butyro, aut pulegium: omniaque hæc ſeorſim contuſa, aut cum melle mixta ſi exhibeantur, bene faciunt: nam generoſe repurgant.

Ad Purulentos.

Ad omnia thoracis vitia, & eos qui tabe detinentur, quibusque arteria affecta eſt, admodum ſalutare & ſuave medicamentum eſt quod ſequitur: cinnamomi, myrrhæ, ſingulorum drachmæ quatuor: thuris drachma, dulcis radiculæ ſeſcuncia, tragacanthæ unciæ ſex, nardi Indicæ drachma, ammoniaci drachmæ quatuor, croci drachma; melle excipito.

Ad ea, quæ in thorace hærent, & omnia recrementa.

Nucem pineam, quæ copioſam reſinam peculiarem ſibi circumdatam habeat, cum marrubio recenti coquito: deinde mellis modicum decocto miſceto: & rurſus hoc usque ad melleam

craſſitiem incoquito: ac ad thoracis pulmonisque affectus utitor.

Ad purulentos, phthiſicos, & eos qui ex pulmone aut thorace, aut membrana ſepti transverſi, fæculenta & ſordida exſpuunt. Item ad eos, qui jam phthiſin ſentiant, optimum præſidium: habetur autem in hunc modum.

Sempervivi ſucci, paſſi Cretici, mellis Attici, ſingulorum cyathi duo, urticæ ſeminis contuſi uncia, cucumeris ſativi ſeminis uncia, cupreſſi ſeminis uncia. Omnia ſimul usque ad dimidias coquito, ſorditiesque projicito, juri decocti cyathum picis liquidæ addito, coquitoque ad mellis ſpiſſitudinem: necnon nardi Syriacæ drachmam admiſceto, thuris drachmas tres, croci drachmas duas, piperis albi drachmas duas. Fabæ inſtar lingendum dato. Quod ſi affectus prædicti vehementer increſcant & intendantur, nucem pineam torridam adhuc, probe contuſam, conjectamque in ollam recentem, aquæ quod ſatis eſt ei ſuperfundens, incoquito usque ad tertias, & percolato, jure in vicem reliquæ aquæ utitor.

Antidotum valde efficax ad ſtomachi fluxionem, & eos, qui difficulter glutinoſa exſcreant, tuſſi laborantes, & peripneumonicos: opitulatur celeriter, etiam ſine noxa.

Croci, phylli, ſingulæ drachmæ: marrubii, iridis, piperis albi, pulegii, hyſſopi, ſingulorum drachmæ duæ: ervi farinæ ſextarius, amygdalarum amararum ſextarius: mellis exquiſiti ſextarius. Utitor ut longe optimo remedio.

Antidotum διὰ πρασίυ, hoc est ex marrubio, optime humores thoraci infixos, omniaque ut prius repurgans.

Hyssopi, marrubii, pulegii, calaminthæ, singulorum unciæ duæ: dulcis radiculæ unciæ tres, iridis, scillæ, helenii, singulorum unciæ duæ: nucleorum pini tantumdem. Triduum aqua macerato, coquitoque ad tertias, & melle adjecto, usque ad crassitiem incoquito. Tantum etiam de medicamentis diuturna thoracis & pulmonis vitia repurgantibus.

Scire autem licet, post purgationem ulcera studiose siccanda esse. Nam ubi recrementis libera fuerint, coalescunt, & carne replentur. In posterum his conveniunt aeris mutationes, navigatio, & naturalium aquarum usus, si sint corpulenti, & non immodice a morbo extenuati. Tunc enim, præterquam quod nihil juvantur, etiam magis a siccante offenduntur. Quare satius est dulcibus uti balneis, unctione, oleo Sabino, & adipe. Ita namque ex ejusmodi universis partes infirmas, & extenuatas, præcipue si lactis potu utantur, recolligunt, reficiuntque.

CAPUT III.

DE AFFECTIBUS ORIS VENTRICULI.

Os ventriculi, quod sane etiam stomachum, quidam autem veterum cor adpellarunt, ubi offensionem acceperit, infinita & varia accidentia hominibus inferre solet. Nam epilepsiam *id est morbum com....* convulsiones, gravem

ſoporem, qui κάρος dicitur, triſtitiam intempeſtivam, metum, melancholiam, alienam appetentiam, cibi faſtidium, nauſeamque, vomitus, ciborum corruptiones, inteſtinorum tormina, uteri & veſicæ dolores, interdum etiam vigilias, mentis alienationes, curas intempeſtivas, & extremorum frigiditatem inducit. Adeo eſt ſenſile, vocatque in doloris conſortium, vicinitate quidem, cor, cognatione autem, cerebrum. Quoniam igitur ſtomachus talium & tot vitiorum auctor efficitur, obſervandum eſt, quinam ſtomachi ipſius proprie ſint affectus, qui vero per accidens. Ubi hi aacurate diſtincti fuerint, ad curationem ita veniendum eſt.

De frigida intemperie.

Frigidam oris ventriculi intemperiem manifeſto licet inde cognoſcere, ſi æger non ſitiat, appetatque mogis cibos quam potus. Si vero non ſolum qualitas quæ offendat, ſed etiam humorum quorumdam frigidorum intemperies exſiſtit, omnia ſane eadem ipſis accident, quæ in frigida qualitate eveniunt: præter hæc autem, etiam alia. Etenim in hac ægri vomunt pituitam. & quum cibum aſſumunt, retinere nequeunt: poſt vomitum, ſtatim alium cibum adpetunt, quemadmodum canes: quale etiam tales caninum habere appetitum dixerunt. Hac igitur ratione, ſive intemperies quædam frigida ſola os ventriculi offendat, ſive etiam copia materiæ, caninum quoque eſſe appetitum ſtatim licet internoſcere.

Quoniam vero non una quædam cauſa caninum appetitum efficiat, ſed diverſæ, nempe frigida intemperies, ut diximus, & humor pituitoſus qui in ſtomacho continetur, multaque ad-

modum caliditas, & retentricis in toto corpore facultatis imbecillitas, internosci antea debet, quæ prior immoderatam nunc ciborum appetentiam pariat. Nam curatio inveniri nequit, nisi causa morbi effectrix prius sit comperta. Si igitur immoderatum ciborum desiderium ex multa caliditate oriatur, contraria magis iis, qui ob frigiditatem immodicam appetunt, evenire videntur. Neque enim siti carent, neque acidum humorem vomunt, quippe immoderata caliditas tale quid accidere non permittit, ut quæ omnia facile in vaporem dissolvat, & per latentem perspirationem dissipet, digeratque; unde etiam alvus his magis adstricta est quam citata. At iis, qui ob retentricis in universo corpore facultatis infirmitatem laborant, cibi minime cocti, copiosi, & subinde alterationem non experti, excernuntur. Quare etiam tales continuis illorum corruptionibus laborant.

Curatio canini appetitus ex frigiditate provenientis.

Qui igitur ob frigiditatem, aut pituitæ abundantiam immoderatius appetunt, curabis nimirum contrariis utendo, nempe calidioribus, præsertim vino mero, cibis pinguibus, & omnibus oleosis: phasianorum quidem femoribus, & carnibus suillis. Hæc enim comesta prius exsaturant ipsos, & immodicam eorum appetentiam obtundunt, ut in posterum copiosiorem cibum nolint assumere.

Curatio canini appetitus ex caliditate nascentis.

Quod si canina cibi cupiditas ob multam caliditatem ægros teneat, vinum quidem ipsis dan-

dum non eſt, ſed cibi qui ægre conficiantur. His namque calida valde, inimica ſunt, ut piper, & quæ ex eo parantur, hydrogarum, conditum. Alia vero quæ, præterquam quod refrigerant, etiam difficulter confici poſſunt, dari debent: ut ſternium, vulvula, & vaccarum pedes.

Curatio canini appetitus ex retentricis facultatis imbecillitate.

Sin autem ex retentricis facultatis imbecillitate naſcatur, omnique (ut ita dicam) intemperie, ubi notaveris antea, quæ cauſa offendat, tandem ad curatiouem congruam venito. Nam adſtringentia ſemper offerre velle, ad indoctos medicos pertinet. Maxime igitur ob frigidam intemperiem retentrix facultas diſſolvi conſuevit, atque ideo adverſus hanc magis inſiſtendum eſt: interdum vero etiam ob ſiccitatem retentrix facultas dejicitur, eſtque ipſa curatu difficilis.

Curatio retentricis facultatis ex frigiditate infirma.

Si igitur frigida intemperies negotium ventriculo faceſſere, ex iis indiciis, unde eam internoſci debere diximus, adpareat, patet omnino calefacientibus eſſe utendum, non modo cibis ejuſmodi, ſed etiam medicamentis. Convenit igitur ipſis inter olera quidem, braſſica ter cocta ex vino, comeſtaque: necnon artytica, caulis & rapa ſimiliter: ex frumentaceis, polenta, puls, alica cum vino, typhe, olyra, zea. Inter aves, perdices, attagenes, anates: ex carnibus paucæ, ut caprina, & leporina. Fructus autem pomaceos majori ex parte devitent. Inter bellaria ve-

ro uvas passas, ut maxime salutares, assumant: reliqua omia repudient. Victus igitur, ut breviter dicam talis esto.

Porro unctiones & epithemata accommodentur, quæ constant ladano, masucha, myrrha, aloe, & absinthio: potiones autem, quæ ex spica nardi & rheo fiunt, item quæ ex malis constat, gingiber recipiens: adhæc antidotum Esdra, & theriaca potissimum; nam ipsa omnium maxime ejusmodi affectus concoquere & sanare potest. Ex balneis conveniunt, quæ aerem calidiorem & solium habeant: reliquo vero tempore procedente, & morbo jam decrescente, etiam naturales aquæ calidæ ad perfectam liberationem adhibendæ, præsertim quæ mediocrem habent adstrictionem. Exercitia his sunt utilissima, gestationes, navigatio, & longa peregrinatio. Hæc enim omnia totum corporis habitum in pristinum statum recolligunt, corroborantque, ut alimentum probe continere & concoquere possit, moderatosque cibos adpetat.

Curatio retentricis facultatis ob calorem imbecillæ.

Panis igitur in his commodissimus est, si ex mero assumatur: item ova dura circa horam tertiam assumpta: inter olera, intybus, lactuca, & malva: ex avibus, gallina cohortalis, non admodum cocta: anserum præsertim alæ & pectora, item phasianorum: reliqua autem omnia devitent. Ex piscibus edant dura carne præditos, ut orphum, glaucum, ceridem, cuculum, octapedem, & sepias: ex testaceis, astacos, buccina, pectines & cochleas. Ex leguminibus, phaseolum, fabam, oryzam. Ex fructibus pomaceis, mala dulcia, citria, uvam dura carne præditam,

peponum carnem, cucumerum medullam, sycomora, rhodacina, & Persica. Item balineæ dulcis aquæ conferunt: nam naturales his sunt inimicæ. Tantum etiam de retentrice facultate a calida intemperie affecta.

CAPUT IV.

DE GRANDI FAME QUÆ βούλιμος *GRÆCE DICITUR.*

Βούλιμος Græce dictus: ut etiam nomen indicat, magna est fames. Fit autem, ut ratio subindicat, ab immoderato oris ventriculi calore & imbecillitate: unde nisi alimentum immodice assumant ægri, animo deficiunt, conciduntque. Hoc igitur quum etiam plerique idiotæ sciant, statim iis, quæ odorem movent, utuntur, ad vitalem facultatem, quæ dissipatur, recreandam, recolligendamque. Ex iis autem, quæ odoratum movent, panem potissimum vino imbutum, carnes porcinas assas, hœdinas, & summatim ea, quæ nidorosum odorem habent, & bene conditum, offerunt. Continent autem eorum extrema, & pungunt undiquaque, aures perfricant, & capillos maxillis ex adtrahunt. Reversis ad se, & defectione animi finita, panis vino imbutus ante omnia dari debet: deinde sic etiam alii cibi. Reliquo tempore celerius nutrire, & quidquid ægre mutatur, conficiturque, ipsis exhiberi oportet: necnon quod refrigerare & confirmare potest. Ab ejusmodi namque cibis adjuvantur, & temporis processu ad bonam temperiem revertuntur. Nonnulli etiam opium grandi fame laborantibus cum

cum aqua frigida exhibuerunt, ut excedentem calorem restinguerent.

Verum talia vos cavere adhortor: cibis autem qui ægre elaborantur, mutanturque, potius utamini. Novi mulierem quamdam, quæ quum multa & immodica assumeret, omniaque concoqueret, & numquam saturari se diceret, rosionem vero in stomacho experiretur, & capite doleret, pulverem purgatorium accepit: erat autem is hiera picra. Facta igitur evacuatione, vermem projecit, qui longitudine duodecim cubitos & plures habere putaretur: atque tunc immoderata & furiosa appetentia conquievit. Innotuit igitur, non bulimon, sed bestiam fuisse, quæ ad cibum sumendum compellere, omniaque consumeret.

CAPUT V.

DE ANOREXIA, ID EST CIBI FASTIDIO.

SCIENDUM est, cibi quoque fastidium aut ex intemperie quadam, aut abhumoribus in stomacho contentis excitari. Necesse igitur est unum e tribus perficere: aut humores evacuare, aut contemperare, aut mutare, & quum ipsi crassiores exsistunt, extenuare. Quapropter ipsos aut vomitu, aut per alvum, evacuabis. Si itaque æger ad vomitum proclivis fuerit, per superiora: maxime vero ad hujusmodi remedium confugiendum est, si humores tenues, & non admodum crassi fuerint, videanturque affixi & adhærescere.

Quomodo vomitus ſollicitari debeat, quibus humor tenuis & bilioſus in ſtomacho continetur.

Quod ſi humores noxii per vomitus evacuandi tibi videantur, cave ne medicamentis ad vomitum ciendum efficacibus utaris: ſed humectantibus potius cibis & potionibus, utpote copioſa aqua tepida, idque frequenter. Sic namque recrementitius humor facile ſupernatabit, educeturque. Etenim mulſa etſi vomitum moveat, tamen in ejusmodi caſu vitari debet, ut quæ intemperiem aliquam latentem corpori inſinuet: quare rectius ages, ſi tepida ſola utaris. Sin autem ægrum quoque luteis ovorum, aut cremore ptiſanæ nutrias, priusquam tepidam exhibueris, deinde exiguo tempore interpoſito, ita vomitum potius provocaveris, is ſine noxa erit & utiliſſimus. Eo ſane modo vomitus, ſi æger ad illum inclinatior fuerit, accommodari debet: ſin autem difficulter vomat, cavendum eſt, ne ſtomachus plurimum vellicetur, vel ad id compellatur; nam ſi largius vellices diſtendasque, magis appetitum ſubvertes.

Satius igitur eſt in ejusmodi ægris materiam ad ventrem provocare, humectando primum liberaliore & temperato cibo; ita namque materia purgantibus prompte obedire poterit. At medicamentum aliquod purgans ex iis, quæ corroborare poſſunt, paulatim exhibere oportet: utpote hieram picram, aut unum ex his antidotis, vel quod malis cotoneis conſtat; vel quod rhodomelite, quum ſint medicamenta absque noxa, & ſtomacho idonea. Ne autem ipſa apud alios quærere gravemini, deſcriptiones eorum hic quoque ex-

ponendas putavi. Habentur porro in hunc modum.

Medicamenti purgantis, διὰ μήλων, hoc est ex malis cotoneis, confectio.

Malorum cotoneorum libra, citri corticis unciæ sex, mellis sesquilibra, scammoniæ unciæ duæ, piperis uncia, aquæ pluvialis puræ sextarii tres. Usù probatum est. Instar oxymellis coquito, postremo scammoniam adjicito, piper inspergendo: datoque cochleare unum aut duo.

Aliud purgans ex malis cotoneis comprobatum.

Mala cotonea octo, scammoniæ uncia. Mixta fermento extrinsecus obducito, ne scammonia per meatus penetrare possit. Ubi assa probe fuerint, scammoniam cum malis citra fermentum lævigato, adjicitoque mel, ac rursus lævigata vase vitreo recondito, ac dato cochleare unum, vel duo, prout purgare volueris.

Medicamenti purgantis diarrhodomelitis *descriptio.*

Rosarum succi libra, scammoniæ uncia, agarici drachmæ quatuor & semis, piperis scrupuli duo, mellis unciæ sex. Lento igne coquito, & quum in crassitiem coierint, tunc scammoniam, piper, agaricum adjicito, & utitor. Dentur pro viribus cochlearia quinque aut sex.

Si cibi fastidium ex viscosis humoribus nascatur.

Sin autem ex viscosis humoribus cibi fastidium ortum fuerit, necesse est deinceps ad contraria

reſpicere, quæ extenuent, & incidant, præterea etiam abſtergant: atque ex his ut accipiant, ægri adhortandi ſunt. Capparis igitur ad hujusmodi ſalutare eſt remedium, elota probe, & ex oxymelle parata: proſunt etiam olivæ omnes, quæ ex muria aut oxymelle condiuntur. At ſinapi his vehementius extenuat, cum oxymelle & aceto comeſtum: & in univerſum quæ ex oxymelle aut muria, aut garo, probe offeruntur. Porro quibus ſtomachus nimium refrigeratus eſt, etiam medicamenta ex pipere & zingibere confecta porrigere neceſſe eſt: ex quorum numero etiam id habetur, quod ex malis cotoneis poratur, adjectum habens piper, myrrham, aut liguſticum, aut oſtum, aut pulegium. Alii aliter ipſum parant: omnium vero optima compoſitio eſt, qua etiam diviniſſimus GALENUS uſus eſt, quam in capite reperies, ubi *de cibi faſtidio ex frigida intemperie naſcente* agitur.

Quod ſi largius detergere volueris, etiam oxymelle Juliano dicto ut utitor: quidam vero ipſum LONCHINO philoſopho adſcribunt. Hoc oxymel valde mirificum eſt, ut non ſolum quæ in ſtomacho hærent detergere, ſed etiam quæ jecori, lieni, thoraci & capiti infixa ſunt, amoliri poſſit: morbum quoque comitialem, aliosque multos diuturnos affectus ſanet. Verum & confectionem, & vires quæ ipſi inſunt, in præſentia omittentes, reliqua perſequamur. Etenim in aliis capitibus, tum deſcriptionem oxymellis, tum quæ titulo promittat, explicavimus.

His igitur per os medicamentis utendum eſt: extrinſecus autem, unctionibus quæ concalefacere ipſum, & corroborare poſſunt, quale eſt etiam quod *Marciatum* vocatur: deinde vero epithematibus, tum *bajo*, tum eo quod *Euodes* a grato

odore dicitur. Porro quum longe optima ſint & paratu difficilia, confectionem ipſorum & materiam hic ſubjeci.

Stomachicum quod dicitur Bajum.

Caſiæ drachmæ quatuor, iridis ſcrupuli octo, junci rotundi floris ſcrupuli octodecim, herbæ ſabinæ ſcrupuli octo, bdellii ſcrupuli triginta duo, maſtiches unciæ duæ, ceræ unciæ ſex, terebinthinæ unciæ tres, piceæ reſinæ torrefactæ ſeſquilibra, amomi ſcrupuli triginta duo, nardi unciæ ſex, œnantharii unciæ octo, aloes uncia, cardamomi unciæ duæ, caryophylli uncia, balſami unciæ duæ. Lævigatis aridis, ea quæ liquari poſſunt, adjicito: deinde arida ipſis, quum liquida adhuc ſunt, inſpergito, excipitoque.

Euodes.

Hoc quoque præſtantiſſimum eſt epithema, longo uſu probatum. Croci ſeſcuncia, bdellii ſcrupuli novem, aloes unciæ duæ, myrrhæ totidem, phylli uncia, propoleos unciæ tres, terebinthinæ totidem, thuris unciæ duæ, ſtyracis uncia, maſtiches unciæ duæ ſemis, ſpicæ nardi uncia, cardamomi unciæ duæ, hedychroimagmatis, ſeſcuncia, ammoniaci unciæ ſex, ceræ libra, colophoniæ libræ duæ, opobalſami unciæ ſex, palmularum totidem: confectis utitor.

De Cibi faſtidio ex calida intemperie.

Cibi faſtidio ex calida intemperie excitato, victum qui refrigerantibus conſtat, profuturum eſſe

liquet, præsertim illa quæ ex aceto parantur, posscam, oxygala, & quæ apud Romanos vocatur *melca*, lactucas, intybum, & aquam per se frigidam, si moderate bibatur, & quæ e contrario intemperiei calidæ superanti resistunt. Nam immoderata frigiditas vires corporis emortuas reddit, & dejicit: unde etiam cibi fastidii causa efficitur.

De iis, qui ob immoderatam frigiditatem cibos fastidiunt.

Qui igitur ob frigiditatem cibos fastidiunt, his hydrogarum dari, vinum vetus, conditum, decocta rutæ, & anisi, & sæpe allia esui offerri debent: potui vero antidota, quæ valide calefaciunt: ex quorum numero est etiam theriaca potissimum, quum stomacho sit idonea, & maligna contemperet, unde etiam iis, quos humida recrementa, maligna & prava infestant, recte hoc antidotum exhibetur, ut una quoque vice datum, appetitum abolitum frequenter revocaverit. Quinetiam jus columbæ, & uvarum passarum conducit. Quum enim & ipsæ stomacho sint gratæ, contemperentque maligna, & cruda concoquant, etiam præter id, quod non subito corrumpuntur, nutriunt. Nihil autem hoc est præstantius, quam ut idem & alere, & intemperies, quæ stomachum exercent, curare possit.

CAPUT VI.

DE SITI.

SCIENDUM eſt, eodem quoque modo accidere, ut bibere ægri deſiderent. Nam vel propter ſtomachi ſiccitatem, vel ob multam caliditatem, immoderatius potum adpetunt, ſitiuntque vehementer: interdum vero ſitis non propter ventriculi os tantum quibusdam, ſed etiam ob calorem jecoris, pulmonis & jejuni inteſtini accidit. Etenim ſitis quæ pulmonis vitio contingit, non tantum a refrigerantibus, quantum aeris ambientis inſpiratu adjuvatur: ac ardentes febres majorem potus adpetentiam, ob immoderatum calorem inferunt. Quemadmodum igitur immoderata ſitis ex intemperie quadam frequenter oritur: ita ſciendum eſt, etiam propter vitioſos quosdam humores in ore ventriculi putreſcentes, qui ſurſum exhalent, eam excitari. Itaque ſuperantem humorem, qui in ventriculo continetur, non modo refrigerantibus, ſed etiam aliis ad illum idoneis medicamentis abſtergere & repurgare convenit.

Si igitur humor, qui in ventriculo habetur, bilioſus fuerit, aliquod refrigerans humectans que adhibeto: quemadmodum etiam ſi pituitoſus fuerit, & id quod redundat, facitque ſitim, ſalſum fuerit, ea quæ hujusmodi humorem repurgent & abſtergant, offerto. Ego ſane novi, hujusmodi ſitim a ſalſa pituita ortam, per ſalſos cibos finitam fuiſſe, ut ſalſamenta, coryacum, encatheram, & capparilem. Quare non ſemper refrigerantibus humectantibusque utendum eſt, ſed ubi cauſam

accurate diſtinxeris atque internoveris, ita tandem congrua adhibenda curatio eſt. Proinde iis qui ex ſiccitate ſitiunt, humectantia: illis autem qui ob caliditatem, refrigerantia: aliis vero qui ob ſalſam pituitam, detergentia conveniunt.

Ad eum qui ſtomachum æſtuantem habet, & vehementer ſitit.

ARCHIGENES igitur diviniſſimus, ſiquis alius, quum ea quæ ad medicinæ tractationem pertinent, reipſa docere ſtuduiſſet, eis qui ardorem in ſtomacho ſentiunt, aquam frigidam ſuperbibere præcipit: præſertim etiam ſi roſionem in eo experiantur, & animo ex calore nimio, cibique faſtidio deficiant: aut uvæ acerbæ ſuccum, aut malorum cotoneorum, aut cucumeris ſativi ſemen cum aqua frigida, aut mali Punici dulcis, aut acidi ſucci, cum aquæ pari menſura, aut ramuſculum menthæ lævigatum ex aqua frigida, aut roſaceum oleum ſimiliter cum frigida, aut Perſicorum immaturorum ſucco, aut roſarum ſiccarum decoctum, aut albæ lactucæ ſemen cum aquæ frigidæ cyathis quatuor. Nos autem compoſitis quoque uſi ſumus, non mediocri ipſa uſu experti, quorum etiam deſcriptiones ampliter vobis exponemus. Ordine ita ſe habent.

Catapotia ad ſitim arcendam.

Cucumeris ſativi ſeminis drachmæ octo, tragacanthæ drachmæ ſex. Tragacantham ovorum recentium albumine diſſolvito, ac ſemen cucumeris tritum ei adjicito: miſcensque in catapotia redigito. Siccata in umbra, ſub lingua tenenda dato, & humor qui inde diſſolvitur, devoretur.

Aliud. Dulcis radiculæ, cucumeris ſativi ſeminis, portulacæ, ſingulorum drachmæ duæ. Ovorum albumine excipito, formatoque catapotia ervi magnitudinis, ac linguæ ſubmittito.

Aliud ad febricitantes, quibus parum bibere conducit: item ad inſolatus, & profectiones ubi ſitis urget.

Dulcis radiculæ ſucci drachmæ ſex, cucumeris ſativi ſeminis drachmæ quatuor, tragacanthæ drachmæ duæ. Lævigata in unum miſceto, & albuminibus ovorum adjectis ſubigito, fingitoque catapotia, & utitor, ſub lingua continenda exhibens.

Aliud. Portulacæ ſeminis, cucumeris ſativi ſeminis, portulacæ radicis corticis, ſingulorum drachmæ quatuor: dulcis radiculæ ſucci drachmæ duæ, tragacanthæ drachmæ quatuor. Ovorum albuminibus excipito, formatoque paſtillos; qui ſinguli drachmam pendant, datoque unum ſub lingua tenendum.

De iis, quæ ad ardorem ſtomachi extrinſecus imponuntur.

Extrinſecus autem veſicam aqua frigida aut nive repletam, vel cucurbitæ ramenta injicito: aut ſeſamum aqua maceratum, lævigatumque cum oleo roſaceo miſceto, ac febricitantibus applicato: aut mali folia viridia, aut mala cotonea, aut palmularum glandes vocatas *phœnicobalanos*, aut meſpilum cum cerato, aut caſeum recentem cum polenta inducito: in ſumma, omnibus ut in cardiacis utitor.

CAPUT VII.

DE IIS QUI ATRAM BILEM COLLIGUNT, ET INFLATIONE STOMACHI LABORANT.

Quibus præcordia & ſtomachus inflantur, melancholicis in eum recrementis confluentibus, ſpongias aceto quam acerrimo imbutas imponito: & ſi poſt has malum remanſerit, alumen liquidum cum chalcantho lævi, melle modico exceptum applicato: aut hederæ foliis in vino coctis ſtomachum obducito: aut ſtercore bovis armentariæ ſicco, ex vino cocto. At ei qui inflationem ſtomachi potiſſimum experitur, calaminthæ decoctum ex aqua, modico mellis deſpumati & piperis adjecto, potui dato. Flatus ſane diſcutit; non confert autem ad calidas intemperies, & ea quæ ex nimia aduſtione generantur vitia: ſed potius illis, qui melancholico humore laborant, opitulatur.

Medicamentum διὰ ὀπωρῶν, *hoc eſt ex fructibus pomaceis confectum, ad ſubverſionem ſtomachi, cœliacos & dyſentericos efficax.*

Mala cotonea decem, rhus rubri ſextarius, aquæ congii ſeptem, ſorba quinquaginta, meſpila totidem. Fructus contuſi, conjectique in aquam coquentur curioſe, ac ubi diſſoluti fuerint, liquor exprimetur, rurſusque incoquetur, abjectis fructuum ſordibus: & quum tertia liquoris pars relicta fuerit, adjicito mellis Attici

libras quatuor: coquitoque in prunis, ac moveto continue: ubi ſpiſſitudinem acceperint, ſublata reponito. Dato ante cibum cochleare unum, aut duo.

Epithema ad ſtomachum fluxione tentatum, febri æſtuantibus & colicis, qui ſtomacho conſortii lege laborant & cibum rejiciunt, idoneum.

Myrrhæ, croci, aloes, maſtiches, abſinthii ſucci, ſtyracis, ſingulæ unciæ: ceræ, nardini olei, palmularum patetarum, ſingulorum ſeſquilibra: vini Adriani quod ad palmulas irrigandas ſatis eſt. Quidam autem ceræ & nardini ſingulorum libras tres injiciunt, & ſiccis in lævorem detritis una cum ſtyrace liquata miſcent, ac lævigatis utuntur; nos autem ſingulorum ſeſquilibram injicimus, ac fit præſtantius.

Aliud ad eos, qui ſtomachum habent imbecillem, quique cibum retinere nequeunt.

Palmularum paretarum unciæ tres, œnanthes, ceræ, ſingulorum libra: maſtiches, thuris infecti, ſingulæ unciæ: vini quod ſatis eſt. Palmulas ex vino lævigato; arida ſimul terito: deinde ubi ceram liquefeceris, cum nardini unciis tribus ceratum efficiens, arida in pulverem redacta excipito, atque in unum cogito.

Aliud epithema ſimiliter ſtomachum corroborans.

Oenanthes, omphacii, roſarum florum, aloes hepaticæ, acaciæ, gallæ, balauſtiorum, mali Punici, phœnicobalani; ceræ tractæ, olei lentiſcini, ſingulorum unciæ ſex: vini ſpathitæ quod

ſatis eſt: malorum cotoneorum adipe involutorum, carnis aſſæ unciæ, croci, abſinthii, ſingulorum ſeſcuncia: unguenti melini unciæ octo. Vino odoro ſubactis utitor.

Aliud ad ſtomachum fluxione laborantem & ventrem.

Gallæ omphaciticæ drachmæ quatuor, nitri drachmæ ſex, alcyonii drachmæ quatuor, ſereos unciæ tres.

ALIUD. Uvarum paſſarum decoctum potui, ipſasque uvas eſui dato.

De antidotis, ad eos qui ob frigidam intemperiem cibum non concoquunt.

Præſtantiſſimum hoc eſt medicamentum, quod per os exhibetur, plurimis experimentis probatum. Helenii unciæ quatuor, fœniculi ſeminis unciæ tres, piperis unciæ duæ, petroſelini ſeminis uncia, mellis Attici crudi exquiſiti libræ duæ: hujus penuria, alterius deſpumati. Ego autem adjeci etiam erucæ ſeminis uncias duas, atque in omnibus mihi optime ſucceſſit: nec non miſcui ſinonis Syriaci drachmas duas, ſeſeleos totidem, mellis uncias ſex, vel etiam plures. Maximum hoc eſt præſidium, & ad multa utile. Non enim ſolum inflationem ſtomachi & cruditatem ſentientibus confert, ſed mulierum quoque menſes educit. Ego vero uſus ſum etiam in ægre ſpirantibus, & præter opinionem profecit. Dantur cochlearia duo mane, aut veſperi dormituro, ex diluta vini potione: (præſtat autem diluta potio idem quod nectar) mane vero ex aqua. Facit enim ructus ſuaves, & omni

tussi confert: item iis, qui a capite in thoracem fluxiones experiuntur: summatim omnibus intestinis affectibus. Reddit etiam appetentiam ciborum ampliorem, quibus ipsa interierat: necnon qui in venereis offensionem experti sunt, iis desiderium illorum excitat, si constanter illo utantur.

Aliud ad eosdem affectus Diamelon.

Malorum cotoneorum purgatorum, & postquam contusa fuerint, expressorum succi, sextarii quatuor, zingiberis unciæ quatuor, piperis albi unciæ tres, piperis nigri unciæ duæ, mellis sextarii quatuor. Succus cum melle usque ad hujus spissitudinem incoqui debet: deinde sic arida contusa, & tenui cribro increta adjici. Eo in vicem rhodomelitis utor.

Aliud Diamelon.

Cotoneorum succi sextarii duo, mellis tantumdem, aceti sextarius & semis. Hæc ad prunas moderate coquantur, despumenturque: deinde zingiberis in pulverem redacti unciæ tres adjiciantur, piperis albi unciæ duæ, & rursus ad mellis crassitiem lento igne incoquantur. Quod si purgans inde medicamentum efficere velis, lacrymæ scammoniæ uncias tres adjungas: sin autem absque scammonia paretur, imbecillitate ventris laborantibus auxiliatur, nam jecore & ventriculo affectis utilissimum est. Dari autem debet maxime cochlearii mensura jejuno, aut vesperi ante somnum, nihil offendit etiam si a cibo exhibeatur: præstat autem duabus aut tribus horis ante cibum: confert enim ad cibi fastidium, & iis qui non bene concoquunt. Nunc qui-

dem ſic, nunc absque ſiccorum pulvere, ſucco malorum cum aceto & melle ſalum cocto ut prius. In calida intemperie loco rhodomelitis ipſo utor, præſertim ubi vinum dare cautio eſt.

Ad ſtomachum cibum vomitu rejicientem.

Aloes, roſarum ſiccarum, ſingulorum drachmæ decem: teruntur, danturque cochlearia tria aut quatuor. Quod ſi humorem ſtomacho inſidentem, repurgare velis, ſcammoniæ aut maſtiches, ſingulorum drachmas quatuor admiſceto, repurgat enim optime & ſine moleſtia.

CAPUT VIII.

AD INFLATIONEM STOMACHI, ET INTESTINORUM: ITEM AD EOS QUI CIBUM NON CONCOQUUNT, JECORARIOS, TUSSI VEXATOS, PRÆSERTIM QUOS FRIGIDA CAUSA INFESTAT.

PIPERIS unciæ tres, liguſtici, ammeos, ſingulorum ſeſcuncia: epithymi puri ſeminis, pulegii ſicci, ſingulorum uncia: mellis deſpumati quod ſatis eſt. Quidam vero etiam apii ſeminis unciam adjecerunt, rutæ ſeminis ſemunciam. Datur cochleare.

Aliud ad inflationem, dolorem, omnemque ſtomachi cruciatum efficax.

Lacrymæ papaveris drachmæ duæ, piperis, caſtorei, ſingulæ drachmæ: petroſelini ſeminis drachmæ quatuor, nardi Syriacæ drachma. Ex

his in tenuissimum pulverem redactis, cochleare unum aquæ calidæ sesquicyatho inspergito, additoque mellis quod sufficit, Hoc antidotum tepidum, mane & vesperi propinato. Robustis autem copiosius dato; nam ad leniendum dolorem & humores concoquendos efficax est, præsertim ad mulieres virosque cœliacos, inflationes & cruditates, item ad febres & præcordiorum dolores, necnon ad febres ex cruditatibus contractas, tusses, laterum dolores, convulsa, ac ad urinam movendam conducit.

Aliud antidotum optimum.

Spicæ nardi, piperis, singulorum uncia: casiæ fistulæ, costi, singulorum unciæ duæ. Datur ex aqua mane & noctu: nBn modo stomachicis, sed etiam jecorosis & nephriticis confert; utitor hoc medicamento cum fiducia.

Aliud ad idem.

Piperis, petroselini, singulæ unciæ; cumini semuncia. Datur a balneo.

Stomachicum quod etiam ad colon proficit.

Iridem Illyricam contusam, Incretamque ex aqua calida potui jejuno dato: post cœnam autem ex vino diluto. Modus ejus est, drachmæ tres. Ne contemnas: nam probe auxiliatur.

Aliud ad alia quoque vitia salutare.

Ligustici, ammeos, apii seminis, cari, singulorum drachmæ tres, piperis grana triginta,

mellis quod ſatis eſt. Dato jejuno & ante ſomnum.

Antidotum ſtomachicum, quod hiera picra dicitur.

Junci rotundi floris, xylobalſami, maſtiches, ſpicæ nardi, aſari, croci, ſingulorum drachma una & ſemis: cinnamomi veri drachmæ ſex, caſiæ drachmæ tres, aloes hepaticæ lotæ & ſiccatæ drachmæ centum.

Aliud ſtomachicum, etiam ad inflationem utile.

Petroſelini Macedonici ſeminis, cumini, ſingulorum unciæ quatuor. Æger jejunus & veſperi ex modica aqua tepida ſumat.

CAPUT IX.

DE AFFECTU CARDIACO.

CARDIACUS quoque affectus ſtomachi vitium eſt: quod accidit, ubi humores pravi, rodentes & virulenti in ore ventriculi collecti fuerint, aut eo confluxerint. Si igitur quidam os ventriculi ſenſibile habere deprehendantur, ſtatim intereunt, dum immodicam humorum roſionem ſuſtinere non potuerint; frequenter etiam lumbrici ſurſum ad os ventriculi adſcendentes, cardiacos affectus, immodicas animi defectiones & ſyncopas excitant, ut nonnulli ſtatim quum a lumbricis roduntur, intereant. Quapropter non ſemper repentinas oris ventriculi ſyncopas a pravis humoribus fieri cenſendum eſt, ſed etiam lum-

lumbricorum indicia requirenda. Nam hæ bestiæ adeo repentinam mortem, & syncopas non minus quam perniciosi humores inferunt.

CAPUT X.

DE CARDIALGIA.

Qui ergo pravos rodentesque humores in ore ventriculi continent, atque ideo prope in syncopen incidunt, his primum omnium illos cibos offerre convenit, qui præterquam quod refrigerant, etiam partem resolutam possint confirmare. Itaque probe refrigerant, corroborantque tum mali Punici grana comesta, tum succus eorum: adhæc mala non admodum dulcia, sed mediocriter adstringentia, pira Persica, rhodacina, uva quæ austerum frigidumque succum obtinet, & panis ex aqua frigida tepidaque sumptus, si ægri temperamento valde calido fuerint; & humores qui continentur, rodentes nimium & acres exsistant. His igitur inter initia ad cardialgiam utendum est: reliquo autem tempore paulatim ipsis offerri debent, quæ ægre concoquuntur, & noxiorum humorum rosioni & acrimoniæ resistunt: cujusmodi sunt bulbium, sternium, astaci, isicia, pectines, buccina, ventriculi anserum, suum ungulæ ac petioli: in summa, quæ non cito corrumpuntur, sed etiam vitiosum humorem superantem oppugnant, evincuntque.

Cæterum his quoque, quum affectus cessaverit ac conquieverit, semper ut citius cibum sumant consulendum est. Nihil enim adeo ipsis confert, ut si non tarde cibum capiant, sed cir-

citer tertiam horam aut quartam, panem ex tepida aut frigida aqua ſumant, aut malum, aut citrium, absque ipſius cortice. Hæc ſane cardialgiam expertis conveniunt.

Ex medicamentis autem idoneum eſt, quod *Glycy* dicitur. cujus confectio in hunc modum ſe habet: aceti ſeſquiſextarius, corticis radicum fœniculi unciæ ſex, aloes hepaticæ unciæ tres: mellis Attici ſeſquilibra, dantur cochlearia duo aut tria. Hoc medicamentum emollit, & confirmat ventrem, præſtantiſſimumque eſt, ut quod non ſolum cardialgiæ, ſed etiam incipientibus epilepticis, & hypochondriacis, aliisque plurimis affectibus medeatur, quorum nunc meminiſſe tempeſtivum non eſt. Novi autem antidotum quoque διὰ ανακαρδίων dictum, & hieram picram, ejusmodi vitiis auxiliari: ſed nullum æque ut hoc medicamentum. Tantum de cardiaco affectu, qui ex rodentium pravorumque humorum acrimonia naſcitur, dictum ſit: deinceps autem de aliis quoque agamus accidentibus, quæ in ore ventriculi, aut humorum ſuperantium qualitate aut copia eveniunt.

CAPUT XI.

DE NAUSEA ET VOMITU.

VOMITUS quoque ut nauſea ſtomacho accidere videtur: verum ſingula ipſa a diverſis cauſis procreantur, nempe a copia, & prava rodentique qualitate. At copia quidem naturam ad vomitum gravando irritat, pravi autem humores rodendo affligendoque. Huc itaque conſilium dirigas, ut copioſos quidem evacues, pravos au-

tem & vitiosos contemperes mitigesque, & malignitatem ipsorum imbecilliorem reddas: præsertim ubi biliosi fuerint & melancholici: pituitosos autem extenues, si crassi viscosique tibi adpareant. Proinde si crudi humores in solo ventriculo redundent, & non ex toto corpore influant, medicamentis purgandi non sunt; quippe solus etiam victus absolutam ipsis curationem præstare abunde potest, & humores in ipso contentos immutare. Sin autem ex toto corpore in ventriculum influat, tunc medicamentis utendum majoribus. Interdum enim & sanguinis missio requiritur, si is superare videatur: & purgatio, si magna humoris pravitas exsistat. Quod si ambo videantur abundare, tum venam secare, tum purgare oportet. Dicamus igitur prius de iis quæ in ventriculo continentur, deinde sic de illis quæ ex toto corpore ipsi influunt, tractabimus.

Curatio vomitus & nauseæ.

Internoscendum igitur est, antea humoresne sint infixi, an ad meatus remittantur, an ad fundum sint impliciti. Si quidem æger acidam qualitatem percipit, scire licet humorem noxium frigidum potius exsistere: utrum vero ad meatus transmissus, vel tunicis adhærescat, vel in fundo ventriculi fluitet, innatetque, id curiose inquirendum est, & quomodo excerni debeat, cognoscendum. Si etenim vomitus statim post nauseam obortam, etiam citra violentiam comitetur, humorem noxium in lato ventriculi spatio esse, non dubie censendum. Sin autem nausea quidem excitata fuerit, nihil autem notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, vel quum biliosi sunt, vel serosi, in ore ventriculi absorptos esse, vel quum viscosi sunt, ipsi ori

ventriculi infixos eſſe intelligito: quoniam ſubinde accidit, ut venter quidem nihil habeat recrementi, ſed id ab aliis partibus, aut jecore, aut liene, aut alia quadam parte in ipſum recipiatur: deinde quum gravatur, aut roditur, ad vomitionem incitetur. Neceſſe autem eſt hoc quoque diſcernere.

Quomodo internoſcatur humor qui evomitur, utrum in ventriculo gignatur, an aliunde influat.

Si quidem vomitus crebrior & intenſus nullo inſigni ſpatio interpoſito urget, humorem qui per illum rejicitur, in ventriculo potius generari ſciendum eſt: ſin autem ſpatium notatu dignum intercedere videatur, neque vomitus frequentius infeſtet, id quod rejicitur ex aliis potius influere exiſtimandum. Conſidera igitur totum corporis habitum, aliaque indicia, atque ſic curationem aggredere, ſive ſanguinis miſſionem, ſive purgationem adhibens. Fieri enim nequit, ut aut humor ſuperveniens, aut vomitus, aut quæ infeſtat nauſea, conquieſcat, niſi totum corpus recrementis liberum prius reddideris: ſi quidem ipſum cauſam influxionis præbet.

Curatio quum bilioſus aut melancholicus humor vomitum aut nauſeam excitat.

Poſtquam igitur diligenti obſervatione deprehenderis bilioſum eſſe, quod in ſtomacho gignitur, nauſeam aut vomitum faciens, primum contemperanti medendi ratione utendum: deinde ubi contemperaveris, humoris pravi acrimonia lenienda eſt: atque ſic ad abſtergendum eum tranſibis, vel per alvum, vel per vomitus evacuan-

do. Dato igitur ægris ptiſanæ cremorem, qui utraque præſtare poteſt, tum acrimoniam lenire, tum repurgare & abſtergere. Etenim aquoſa quoque mulſa vacuat, & quæ ſtomacho inhærent abſtergit, ſed calidum quippiam obtinet.

Quod ſi igitur vitioſus humor fervens magis eſſe & acrior adpareat, ut etiam febrim inducat, fugito quidem mulſam, & ſiquid aliud calidum eſt, quod abſtergere poſſit: utitor autem ptiſanæ cremore, aut tepida. Etſi enim vim abſterſoriam non habeat, tamen humectat, meatus dilatat, in bonam temperiem deducit, & acrimoniam ipſorum obtundit: qua ratione plurimum juvat. Reliquum autem non per ſe vomitu rejicitur, ſed omnino aut qualitatis ipſorum, aut ſubſtantiæ particeps factum educitur: atque hoc in ſordidiſſima ſpongia fieri cernimus. Etenim aqua non probe eam purgaret, ſimulque ipſa adtraheretur, niſi præterquam quod meatus connivente laxet, dilatetque, recrementi etiam ſiccitatem humectare poſſet atque diſſolvere.

Quare in quibus id quod affligit bilioſum fuerit & melancholicum, tepidæ potio maxime omnium ſuccurit. Si enim viſcoſum & vehementer affixum exſiſtit, exiguo indiget adjumento intus, ut citius rejiciatur; quippe aqua tepida etiam ſola craſſos humores diſſolvit: eaque propinari debet, ſi pituita affixa ſit, & valenter inhæreſcat, præſertim ſalſa & vetuſta, ſiccisque medicamentis & calidis intempeſtive datis, (ut vulgo faciunt) torrida duraque evaſerit. At ſi humores non admodum bilioſi ſint, febris autem infeſtare videatur, tunc mulſa utitor, & iis quæ plenius poſſunt abſtergere.

Quod ſi humor victum contemnere videatur, deinceps etiam medicamenis utitor, ut antidoto

quæ hiera picra dicitur. Nam valenter ipſum biliofa, quæ tenacius impacta ſunt, & melancholica recrementa purgare poteſt. At qui medicamentum aliquod exhibiturus eſt, diligenter conſiderare debet, ne quandoque calida intemperies in ſolidis partibus præpolleat. Nam ſiquid tale fuerit, & antidotum ipſum tunc exhibueris, quum calidæ & ſiccæ partes exſiſtunt, hecticorum affectuum & tabis, quæ maraſmus dicitur, auctor evades. Quare illis danda eſt, in quibus materia prava ſtomacho aliunde remittitur, ita ut ſolidæ partes natura calidæ & ſiccæ non ſint.

Curatio pituitæ ſtomacho affixæ, & nauſeam excitantis.

Hoc modo, ſi recrementum bilioſum & melancholicum fuerit, curatio tentanda eſt. Sin autem acida & dulcis pituita affixa videatur, tunc nimirum extenuantibus utendum medicamentis, præſertim oxymelle, raphani radicibus, capparide, ſinapi, coryaco, & medicamento ex malis cotoneis, quod recipit zingiber & petroſelinum Macedonicum; nam ab ejusmodi, omnis humor pituitoſus & crudus concoquitur. His etiam moderata inedia confert, item ſomnus & quies: hoc enim victu pituita non ſolum alteratur extenuaturque, ſed etiam in ſanguinem benignum probumque convertitur, ut ejusmodi quoque humor per inopiam alimenti nutrire poſſit.

Si autem acida fuerit pituita, etiam dulcia offeri debent: ſin autem ſalſa fuerit, quæ inhæreſcit, conſiderato rurſus unde ſalſa exſiſtat. Quippe videtur interdum etiam ex ſeroſæ ſubſtantiæ commixtione ſalſa: interdum vero non propterea, ſed ob calidam quoque intemperiem, quæ ipſam

torrefacit. Nam pituita incalescens, & salsa, & crassa perpetuo redditur. Quod si igitur ob calidam intemperiem salsa tibi facta adpareat, humectante & tepida potius curandi ratione utitor. Etenim non a calefacientibus, sed ab humectantibus refrigerantibusque dissolvitur: sicut etiam sal & nitrum. Hæc enim, ut a caliditate concretionem sortita, non igne, sed aqua resolvi possunt. Hoc sane pacto, si pituita affixa fuerit, auxiliari oportet.

Curatio serosi tenuisque humoris stomacho infixi.

Sin fuerit serosus, tenuisque, & non nimium ventriculo impactus, haud curiosum esse oportet ac sollicitum: verum satis est etiam solo vomitu ex liberaliore tepidæ potu uti, vel cremore ptisanæ ventrem recrementis liberare. Si vero a multa humiditate imbecillius & resolutum os ventriculi tibi videatur, eoque fastidire, magisque cibum vomere cupiat: tunc iis, quæ sensim exsiccant, adstringuntque leviter, utitor, quale est & malum cotoneum tostum, fermento circumdatum, si per se comedatur: item medicamentum quod ex ipso conficitur, quo placentæ loco omnes utuntur, & multifariam ipsius compositionem præparant. Nonnulli enim solum piper misturæ ipsius adjiciunt: nonnulli etiam zingiber, petroselinum, & costum: alii vero caryophyllum. Verum hæc quidem plusquam oportet medicata sunt. Jam utile est etiam, quod recipit piper & zingiber. Nam hæc quoque partem imbecillem abunde firmare & calefacere possunt: quorum utrorumque calor & acrimonia recrementum in stomacho & ventre immutat.

At ſi id quod ſupereſt recrementum, tenue nimium & acre videatur, caveto quidem a calidis, adhibeto autem quæ corroborant & adſtringunt, nihil quod manifeſto calefaciat habentia, quale eſt ſimplex antidotum ex malis cotoneis confectum, quod ex ſucco ſolo mali cotonei & melle paratur. Quippe hoc & multum corroborare, & omnia bilioſa acriaque recrementa contemperare poteſt: atque idcirco infirmo & calido ſtomacho, humoresque in bilem commutanti accommodatum eſt. His etiam caſtaneæ ſunt idoneæ, meſpila, ſorba valde matura, fabæ elixæ ex poſca, alica, & Phaſii piſſarium. In ſumma, quæ corroborare ſenſim, & leviter adſtringere, necnon exſiccare modice non ſolum in cibo, ſed etiam inter medicamenta poſſunt.

CAPUT XII.

DE INFLAMMATIONE STOMACHI.

QUOMODO igitur humores, tum qui ſola intemperie vitiati in ventriculo continentur, tum qui aliunde influunt, internoſci & curari debeant, abunde hactenus explicatum eſt: reliquum vero eſt, ut de aliis humoribus deinceps agamus. Ubi ſtomachus inflammationem ſuſtinuerit, magna opus eſt diligentia: quoniam maximum morbum & neceſſitatem corpori adfert. Mixta igitur curatio in ipſo potiſſimum tentanda eſt, & non quemadmodum in minus principalibus, reſolvente & laxatoria medendi ratione utendum. Nam periculum non exiguum comitabitur, ne-

que æger alimentum ſentiet, neque adpetere id amplius poterit. Adjiciatur igitur una cum laxantibus etiam corroborans aliquod, nempe abſinthii paululum, aut maſtiches.

Adtendendum autem quonam opus ſit, atque ejus copia intendi magis debet. Si igitur laxantia requirantur, adjicito fotui etiam chamæmelum: ſin autem ægri non vehementer febricitent, etiam gleucinum, adipem anſerinum, & ſapam. Quod ſi imbecillitas quædam fuerit & reſolutio, non adeo laxantium aliquod fotui addito: ſed potius curationem ex melino & vino tentato, abſinthium, roſas, œnanthen, mala, palmulas in vino macerans. Summatim, ad id quod urget, roborantia & laxantia, alias aliter augemus. Non ſolum autem fotus, ſed etiam cataplaſmata & medicamenta in hunc modum excogitare oportet.

De medicamentis quæ extrinſecus imponuntur: epithemata Græci vocant. Galenicum

Quum moderata quidem eſt inflammatio, ſufficit etiam Galeni ceratum, quod hæc recipit: olei nardini per hyemem uncias octo, per æſtatem uncias ſeptem: ceræ albæ uncias octo, maſtiches unciam, aloes ſemunciam. Sin autem ſtomachus magis corroborari poſtulet, etiam aloen augeto, unciam ex ea injiciens, aut ſuccum abſinthii, aut œnanthen, aut ſuccum capreolorum vitis admiſceto. Quod ſi ſtomachus non admodum dejectus videatur aut imbecillis, epithema Nilei adplicato, aut Philagrium per ſe, aut cum mica panis inducito.

Sin durior videatur inflammatio, & emollientia adhuc requirere, etiam hoc quod *diamelilоton*

dicitur, adplicandum eſt. Corroborante autem ſimul & emolliente utitor, eo quod a me ſolet parari, cujus deſcriptio in hunc modum ſe habet: thuris, abſinthii, ſingulorum unciæ quatuor: ammoniaci ſuffiminis unciæ ſex, ceræ libra, olei nardini libra, vini Falerni quantum ſatis eſt. Arida pridie vino macerato, deinde trita valide, nardino & cerato adjicito: ac utitor ut medicamento admirabili, ut quod emollire ſimul & robur ſtomacho adhibere queat.

Aliud, quod idem præſtare poteſt.

Maſtiches, aloes, croci, myrrhæ, ſingulorum uncia: ceræ unciæ ſex, ſucci abſinthii unciæ duæ, ſtyracis ſemuncia, olei nardini libra. Quod ſi inflammationem ſtomachi diuturniorem eſſe contigerit, utitor iis quæ vocantur copta. Hæc enim ad inveteratas inflammationes magis commendantur.

Copta ad ſtomachi duritiem.

Propoleos unciæ ſex, ſtyracis unciæ duæ, maſtiches uncia, terebinthinæ ſemuncia, fæcis nardini olei quod ſatis eſt.

Aliud malagma bonum, ad ſtomachi duritiem; fluxionem & dolorem, faciens, ut æger tribus horis eo levetur, ſentiatque manifeſto adjumentum.

Habet ſe autem ejus ſcriptura hoc pacto. Ceræ Ponticæ unciæ ſex, terebinthinæ unciæ tres, myrrhæ, opopanacis, ſingulorum unciæ duæ:

aloes unciæ tres, aluminis ſciſſi uncia, galbani uncia. Myrrham vino lævigato, & arida iis quæ liquari poſſunt inſpergito: ſplenium autem ſit digitorum quatuor.

De iis qui inflammationem a frigido humore experiuntur.

Ad ſtomachi perfrigerationes ſimul & inflammationes, optimum eſt medicamentum quod a grato odore *euodes* adpellatur: cujus confectiones variæ ſunt: ſed cujus ego experientiam habui, hæc eſt: croci ſeſcuncia, colophoniæ libræ duæ ſemis, opobalſami, palmularum, ſingulorum unciæ ſex: aloes, myrrhæ, terebinthinæ, thuris, ſingulorum unciæ duæ: phylli uncia, propoleos, ſtyracis, ſingulorum unciæ tres: ſpicæ nardi uncia, cardamomi unciæ duæ, fæcis hedychroi ſeſcuncia, ammoniaci ſuffiminis unciæ ſex, ceræ ſeſquilibra. Huic autem nullum præponas, in quibus frigida magna intemperies, duritia quædam, & pituita eſt, item dolores & diſtenſiones fiunt. Non ſolum autem ad ſtomachum, ſed etiam ad jecur, & inteſtina inflata, & ad eos qui cœliacos dolores ſuſtinent, idoneum eſt.

De medicamento Diameliloton, & hieratico.

Hujus quoque deſcriptionem hic expoſui, ut qui requirunt, facile inveniant: ſimul autem pluribus adpoſitis, id quod ad uſum urgentem commodius eſt deligant. Deſcriptio ejus in hunc modum ſe habet: nardi Gallicæ, junci anguloſi, myrrhæ, ſingulorum drachmæ decem: cardamomi drachmæ octo, meliloti drachmæ quadraginta,

croci drachmæ octo, amomi drachmæ quinquaginta, ammoniaci suffiminis drachmæ quadraginta; cyphios hieratici drachmæ sedecim, terebinthinæ drachmæ octo: ceræ mina, vini odorati hemina. Confert hoc quoque non modo stomachicis, sed etiam doloribus, aliisque multis affectibus.

Aliud malagma polyarchium; *prodest peripneumonicis, jecorosis, lienosis, nephriticis, vesicæ & vulvæ affectibus, & omni nervorum dolori.*

Ceræ, resinæ terebinthinæ, bdellii, cardamomi, singulorum mina; junci angulosi, myrrhæ, croci, cinnamomi, meliloti, thuris, ammoniaci suffiminis, singulorum drachmæ viginti quinque; nardi Indici drachmæ sex, olei Cyprini hemina: vini Italici quod satis est. Utitor interdum meraco, interdum cerato ex Cyprino soluto.

Aliud.

Absinthii succi, œnanthes, nardi, singulorum unciæ tres: masticbes unciæ quatuor, ceræ unciæ sex. Ceram liquefacito: nardum atque alia lævigata, cerato raso excipito.

Aliud epithema ad dolorem stomachi.

Sulphuris vivi, mastiches, singulorum unciæ duæ: ceræ sesquilibra, olei irini tantumdem; sulphur & mastichen in lævorem trita, & ea quæ liquari possunt liquefacta, pilæ demittito, & rursum emollitis utitor.

Ad omnem ſtomachi inflammationem, duritiem, & præſertim in quibus perfrigeratio & hydropicus affectus incipit: in ſumma, in quibus inflantur præcordia.

Styracis Iſaurici, aloes hepaticæ, ſingulorum unciæ tres: terebinthinæ unciæ quatuor, ladani unciæ duæ, bdellii pellucidi unciæ tres, euphorbii recentis uncia: item adipis anſerini purgati unciæ quatuor: croci Afri unciæ tres, nardini Lybici unciæ duæ, ceræ Ponticæ unciæ duodecim, alliorum purgatorum unciæ tres, vini odorati quod ſufficit.

Illitus ſtomachi, & unguentum ad frigidam intemperiem, Marciatum.

Multa igitur ſunt etiam alia ad frigidam intemperiem celebrata medicamenta, tum ſimplicia, tum compoſita: verum præſtat omnibus quod *Marciatum* adpellatur, & odoratius eſt quam *Decamyron* & *Pentamyron*, præterquam quod emollit, ſi forte durities quæpiam exſtiterit, corroboratque ſtomachum. Confectio ejus hæc recipit: ſtyracis calamitæ, ceræ, ſingulorum unciæ tres: medullæ cervinæ unciæ duæ ſemis, terebinthinæ uncia, opobalſami ſeſcuncia, ſi recens ſit: ſin minus, etiam duæ, miſceri debent: olei nardi unciæ ſex.

Compoſitio Marciati *generoſi.*

Styracis calamitæ unciæ tres, medullæ cervinæ unciæ tres, aloes hepaticæ unciæ duæ, maſtiches

unciæ duæ, olei nardi unciæ tres, opobalſami unciæ tres, ceræ unciæ quinque. Parato, ac utitor longe optimo & paucis cognito medicamento.

Unguentum Myracopon.

Idem his præſtare *Myracopon* iſtud poteſt: majorem autem calefaciendi vim obtinet; quare ubi frigida intemperies magis præpollet, hoc potius uti convenit. Parandum autem eſt ipſum hoc pacto: croci, unguenti Syriaci, opobalſami, ſingulæ unciæ: mellis unciæ tres, myrrhæ, ammoniaci ſuffiminis, ceræ Ponticæ, ſingulorum unciæ tres: terebinthinæ ſeſcuncia, euphorbii uncia.

Ad ſtomachum perfrigerationem expertum intinctus, qui ἐμβάμμα *Græcis dicitur.*

Baccarum juniperi, piperis, ſingulorum unciæ duæ: zingiberis unciæ quatuor, petroſelini uncia, mellis quod ſatis eſt. Utitor ut præſtantiſſimo.

De antidotis ſtomachicis. Paſtillus Amazonum.

Hic paſtillus multo uſu probatus eſt, in quibus dolores validi & convulſiones ſtomachum exercent; nam abunde ipſas mitigat potus, necnon auxiliatur. Habetur autem in hunc modum: apii ſeminis drachmæ ſex, aniſi totidem, abſinthii drachmæ quatuor, myrrhæ, piperis longi, cinnamomi, caſtorei, opii, ſingulorum drachmæ duæ. Lævigato ex aqua, fingitoque paſtillos, qui ſinguli pendant drachmam: dato ſtomachicis cum vini factitii, quod πρόπομα Græcis dicitur, cyathis ternis: cholericis & cibum vomentibus, ex frigida: cœliacis & dyſentericis, cum myrtorum decocto:

lienosis autem, ex oxymelle. Item ad alia multa valet hic pastillus, & præsertim vomentibus, quique rosionem ex pravis stomachi & ventris humoribus sentiunt, satis respondet. Atque hæc sunt nobilissima, quæ multis experimentis comprobavimus.

Cæterum hoc quoque sciendum est, omnem duritiem aut stomachi, aut jecoris, aut lienis, aut alterius cujuspiam partis, a diversis causis & non ab una excitari. Etenim siccitas, aut caliditas, si præcesserit, humoresque reddat crassos, tumorem duriorem efficit, & perfrigeratio similiter. Accurate igitur incumbendum est, ut ex signis præcedentibus & iis quæ assident, ac præcipue temperamento, internoscamus; atque ita medicamenta adhibeamus. Si enim præcesserint tristitiæ, curæ, labores, animi dejectiones, pauci cibi & calidiores, potusque, hujusmodi duritiem ex nimia humorum adustione potius factam esse cognoscemus.

Necesse igitur est in talibus affectibus, ut medicamentis ægros curemus, quæ tepidam aut temperatam qualitatem obtineant, non autem calefaciant, & emollire posse titulo admodum promittant; hæc enim iis, qui tumorem ex frigiditate in scirrhum coactum habent, contulerunt, nec de hujusmodi ambigere dubitareque oportet. Dictum namque est ab Aristotele, aliisque præstantissimis viris antiquis, singula quæ concreta & in scirrhum indurata sunt, a contrario ejus quod concretionem peperit dissolvi: nempe quod a calore & siccitate concretum est, ab humectantibus ipsum & refrigerantibus dissolvi oportere, quemadmodum in nitro & sale fieri cernimus. Omnia namque hæc a caliditate magis torrentur atque in-

durantur, ex aqua vero diſſolvuntur: quemadmodum rurſus, quæ a frigiditate concreverint, ab igne reſolvuntur: id quod videre in glacie & nive fieri licet, dum ab ſole & igne diſſolvuntur.

Quare adhortor ut animum adhibeatis, & ne, ut plerique medici, citra judicium remedia adhibeatis, titulis ipſorum ſolis acquieſcentes. Ego ſane novi viſcerum duritiem humectantibus & temperatis me curaſſe, nempe balneis & hydrelæo uſum: necnon roſaceo oleo & chamæmelino, ſimiliter etiam balneis temperatis, quemadmodum in aliis ſuperfuſionibus ex nardino, gleucino & anethino oleo: item *Marciato*, & horum ſimilibus: adhæc victu calefaciente, utpote pipere cibis injecto, & aniſo, & aliis quæ ejusdem ſunt facultatis: inſuper potione ex ſpica nardi, aſaro, & id genus antidotis, quæ extenuare & calefacere poſſunt.

Quoniam igitur non pauca a contrariis evenire ſolent, adtendendum eſt diligenter; etenim acores in ſtomacho ſubinde non ſolum ex frigiditate, ſed etiam a calore oriuntur. Novimus autem pleroſque medicos putare, omnem acorem a ſola frigiditate provenire: qua de cauſa ſemper his calefacientia adhibent. Video rurſus multos etiam a refrigerantibus cibis adjutos fuiſſe, qui antea a calefacientibus plurimum offenderentur. Nam vinum potius ipſis magis aceſcebat quam calidiores potiones factitiæ, quæ ex pipere aut aniſo, aut alio quodam hujusmodi parantur, medicamento.

Quare talibus repudiatis, contrariis uſi, temperata aqua largiore, cibis boni ſucci, & qui ægre confici poſſunt, ut bulbio & ſternio, aut anſerum ventriculis, & juvencæ pedibus, ex poſca: & ex piſculentis, orpho, iſiciis, pectinibus, oſtreis non

non coctis: celerrime tali affectu liberati ſunt, ut neque acidos ructus, neque aliam cruditatem in poſterum paterentur.

Ex his igitur univerſis conjectura aſſequi licet, idem accidens a contrariis ſæpe cauſis oboriri. Quemadmodum autem in acido ructu, ita rurſus cura habenda eſt, ubi æger de amaritudine queritur, & non ſtatim humidis in totum & refrigerantibus utendum. Fieri namque poteſt ut viſcoſi abundent humores, in quibus bilis, dum ad ſuperiores partes effertur, hujusmodi conſenſum, etiamſi non admodum copioſa fuerit, ægro præbet.

Omnes ex. gr. arquatos amaritatem percipientes videre licet, attamen non omnes a refrigerantibus adjuvantur. Multi ſiquidem etiam aliis liberalioribus uſi, arquato liberati ſunt, ita ut neque reliquo tempore amaritudinem perceperint, & id quod merito accidit, quum neque ab eadem cauſa arquati fiant, ſed alii ob jecoris inflammationem, alii ex ventriculi intemperie, alii a viſcoſis humoribus: ſed hi curari nequeunt niſi extenuantibus & calefacientibus, quemadmodum rurſus conſiderandum eſt, etiam in iis qui copioſiora exſpuunt, & frigidum putantur ſtomachum habere. Non enim ejusmodi malum a copioſa in totum humiditate accidit, quum etiam ob caliditatem evenire poſſit. Nam cum jejunant, & cibo modico utuntur, hoc ſæpe experiuntur, nec deſinunt ſalivam emittere, & copioſa exſpuere, donec cibum aſſumant. Clarum autem eſt, id accidere dum caliditas humores qui in alto latent diſſolvit. Poſtquam enim natura cibum concoquens, oblatum inſumpſerit, tunc rurſus, quæ appoſuit diſſolvere cogitur: atque idcirco copioſiora ſpuunt, humiditate quæ in alto hæreſcit liqueſcente. Quod

autem ob calorem crebrius exſpuere ipſos accidit, videre licet in lignis quum comburuntur: quippe humor ex eis deſtillat, nimirum igne id quod aquoſum in illis continebatur evacuante. Idem etiam in carnibus, dum aſſantur potiſſimum, evenire cernimus.

De Curatione.

Curandi ergo ſunt, qui ob calorem copioſa exſpuunt, cibis refrigerantibus, & qui difficulter confici poſſunt: quemadmodum rurſus ii qui ob humiditatem laborant, calefacientibus. Opus igitur viro eſt in arte omnifariam exercitato, qui exquiſite cauſam dijudicare queat. Etenim idem accidens a contrariis (ut diximus) cauſis oritur. Quare plerique rigorem & frigus in corpore ſentiunt, quidam ſane a crudis humoribus qui in eo ſuperant; quidam vero ob ſiccitatem & inediam: alii propter bilem: quemadmodum rurſus in externis partibus ob magnam inflammationem, quæ calidum ſanguinem totum ad ſe adtrahit, perfrigeſcunt. Multa ſane etiam alia exempla licet adducere, quod eadem res a contrariis (ut dictum eſt) ſubinde cauſis efficitur: verum hæc quoque ſufficiunt. Nam in febrium curationibus copioſius de hac re agetur: quia medici plurimum ab eis decipiuntur, errantque.

CAPUT XIII.

DE SINGULTU.

QUUM ſingultus etiam, ſtomachicus ſit affectus, his conjungere eam decet, ut omnis

ſtomachicorum diſputatio in idem ſit collecta. Nam totus ſtomachus convulſorio more, dum nonnulli moventur, affici videtur, ubi facultas ipſius expultrix illic largius ad recrementa quæ inſident, gravant & rodunt, expellenda incitatur. Non raro in evacuatione etiam, ipſa ob ſiccitatem comitatur, nimirum ut in dyſentericis, vel quocunque alio modo largius evacuatis, & febri tentatis immodica, tale fieri ſpectamus. Fit autem, ut etiam ob acrem quampiam qualitatem homo ſingultiat: ſicut qui hydrogarum aſſumpſerit, aut aliud quid ejusmodi roſionem inferens, ac magis ubi ſtomachus quoque eſt ſenſibilior.

Atque hæ ſane ſingultus cauſæ, tot & tales exſiſtunt: curari autem ipſæ remediis ad cauſam eum facientem proprie accommodatis debet. Si enim cauſæ fuerint viſcoſæ & craſſæ, extenuantibus & incidentibus utendum eſſe conſtat. Incidit autem probe acetum quoque ſolum, ſi modice ſorbeatur, & præcipue quod vocatur ſcilliticum: item oxymel, quod ex eo temperatur. Adjeci autem hujus quoque compoſitionem optimam, quæ multis conferre poteſt, præſertim ſtomachi affectibus & inflationibus acidisque ructibus: eſt autem hæc.

Oxymellis confectio.

Scillæ partis internæ tenerioris libræ duæ: aceti acris albi ſextarii quindecim: piperis unciæ duæ, dauci Cretici ſeminis, fœniculi ſeminis, cumini, ſingulorum drachmæ quatuor: apii ſeminis drachmæ octo, petroſelini Macedonici unciæ duæ, laſeris unciæ duæ: zingiberis uncia, pyrethri uncia: nardi Gallicæ drachmæ quatuor:

ligustici drachmæ quatuor, hyssopi Cretici drachma, pulegii drachma: menthæ viridis fasciculus, apii viridis fasciculus, cardamomi drachmæ duæ, rutæ viridis turiones quinque, mellis sextarius, phylli drachmæ quatuor, costi uncia, sapæ sextarii duo: agarici, spicæ nardi, amomi, singulorum uncia. Omnia hæc contusa diligenter, seorsim habeto, & scillam in acetum conjectam per dies septem macerari sinito: deinde ea sublata, reliqua omnia contusa, ubi valide lævigaveris una, acetoque indideris, alios dies septem sinito: deinde per linteolum densum expressis, etiam ad affectum prædictum utitor. Cæterum & raphani radices in ipsum intingere convenit, vomitumque ciere. Adhæc mulsa, & spicæ nardi rutæque decoctum potu ipsis auxiliatur: necnon panis ex condito comestus, Omnia namque hæc adhibui, & in magno adeo singultu ut æger e lecto exsilire cogitaret, profeci. Usus autem sum præter hæc etiam extrinsecus in stomacho castoreo, styrace & mastiche, oleo ipsa incoquens, & stomachum vehementer ex eo fovens, agitabam autem inter coquendum oleum ruta. Porro castoreum, & potum & olefactum in his probe opitulatur: item nardus Gallica, asarum, spica nardi, anisum, cuminum, & ligusticum. Quod si recrementa rodentia & corrupta fuerint, iis utendum esse constat, quæ contemperant, & simul id quod rodit abstergere possunt. Vinum autem his circumcidendum est, atque omnia acria decocta: temperata autem aqua utendum, & pane ea imbuto, ptisanaque copiosa, & pisciculo qui aceti paulum habeat, & pullis columbarum: atque hujusmodi singultientes purgandi non sunt.

Sin autem ob evacuationem aut febrim ſingultus accedat, non dubie etiam firmiter perſeverans, (tunc enim ob ſiccitatem immodicam affectus oritur) talis merito quidem periculoſus eſt. Quare in ejusmodi caſibus, humectantibus & refrigerantibus auxiliis, præſertim temperata aqua creberrima, unctione, & omnibus quæ exhauſtis adhibentur, utendum. Novi autem quemdam ex iis, qui ob hanc intemperiem ſingultiunt, frigida ſorbitione conſervatum.

At in inflammatione, ea quæ actu frigida ſunt vitari debent: magis etiam continue tepida utendum, paulatim eam ſorbendo, extremas autem manus calidiſſimas frequentius madefacere oportet: & pedes deligare continereque, non eſt alienum. Inſuper ſternutamenta accommodare, in quibus maxime humida ſtomacho infixa ſunt. Ita namque ſpiritus, dum in anguſtias redigitur, & violentia incidit, humorem qui in ſtomacho continetur propellit. Adhæc ſuperfuſionibus ad ſtomachum uti confert, in quibus potiſſimum etiam inflammationem illius aut jecoris eſſe conſideraveris: vena prius ſecta, niſi omnino vires diſſuadeant. Talibus igitur cum ratione & artificio utendum eſt, ita ut animum advertas tempori, ordini, qualitati, & aliis omnibus, quibus celeberrimi medici advertendum eſſe putarunt.

At ſi multis atque multis tentatis, æger nihil ſentiat adjumenti ſolatiique, dum nihil ex iis quæ ab arte ſuppeditantur, morbi difficultati ſuccurrere poteſt, etiam naturalibus quæ adligantur uti, alienum non eſt, ut ægrum conſervemus. Etenim impium eſt talem deſerere, & prohibere ea quæ ægro ad ſalutem conferunt: quum etiam diviniſſimus Galenus, & qui eum præceſſerunt, his ſint uſi. Quare ſapientiſſimus ille

DIDYMUS in libro qui *Octatomus* vocatur, ſcriptum reliquit.

ALIUD. Feſtucam, aut lapillum, aut fimum ex terra ſublatum, ſingultientis capiti, ipſo ignorante, imponito, ac ſtatim ſingultus deſinit. In Cyrene hoc quoque didici.

ALIUD. Singultiens contineat manu ſiniſtra calculos ſuffragiorum quadraginta, & capiti ſuperimponat: ac ſtatim ſingultire deſinet. Caſtoreum autem adligatum cito ſingultum finit. Adhæc cuminum quoque panniculo lieno inditum brachiali ſiniſtræ manus adligato: hoc Æthiopes ad Auſtrum habitantes facere dictitant: Cretenſes teſſeram manibus continere, γιρξγ, & naribus offerre. Nonnulli vero panis fracti micam auri ſingultientis tacite imponunt, & fragmentum ollefaciunt, liberanturque: alii vero rutam ex vino aut mulſa coctam potui præbent: alii apium aut caſtoreum, aut daucum Creticum, aut aſarum, aut nardum Gallicam, ſingula privatim aut ſimul cum mulſa, vel decocta, potui: aut laſer olefaciendum exhibent. Eximie facit etiam gargarizatio, & aurium oriſque detentio. Non autem oportet pleraque contemnere, ſed omnia etiam cum alia curatione, quam ars præſtare jubet, adhibere.

CAPUT XIV.

DE CHOLERA.

QUOD cholera ſane acutiſſimus ſit affectus, ſyncopen inſignem, immodicamque virium reſolutionem inducens, omnibus in confeſſo eſt, deirco accurate internoſci, & celerime curari,

merito poſtulat. Etenim dilatio in omnibus acutis morbis nociva eſt: in hoc autem affectu, etiam exigua ac levis curandi mora, haud ſimplicem offenſam, ſed etiam abſolutam ſubinde tabem, quæ phthiſis dicitur, conciliat. Choleram itaque, immoderatam eſſe perturbationem, quæ per alvum & vomitum propter ſtomachi ſubverſionem offenſionemque proveniat, intelligendum eſt.

Ne autem quis affectum hunc ideo choleram vocari putet, quod ὑπὸ χολῆς. *i. e. a bile* omnino fieri conſueverit, ſed quia materia quæ per ventrem adfertur, ex inteſtinis videtur excerni. Inteſtina vero choladas veteres appellabant, ut etiam Homerus teſtatur his verbis, κέχυντο χαμαὶ χολάδες, *quod eſt, Fuſa erant humi inteſtina*, hujus gratia etiam affectum choleram nuncuparunt. At non ſolum de una fit cauſa, ſed etiam de multis, nempe ob copioſiorem cibum aſſumptum, &, quia concoqui non potuerit, corruptum: item ob pravorum humorum aut ciborum, aut potionum, præſertim ſtomachum offendentium, qualitatem: qualis eſt & pepon, & pingues dulceſque & oleoſi cibi. Gignitur etiam ex copia bilis, naturam ſurſum aut infra ad exercendum irritantis: necnon ob nonnulla frigida adplicata, ut epithemata quædam, aut frigidarum aquarum uſum, ſi eas bibant, aut in eis diu nataverint. Quæ quum ita ſe habeant, neceſſe eſt etiam de curatione tractare, quæ ad unamquamque hujusmodi cauſam accommodetur.

Curatio eorum qui ex copia ciborum, cruditate laborarunt, incideruntque in choleram.

Si igitur ciborum corruptio per initia tibi adpareat, & æger nihil fere per ventrem aut vo-

mitum excernat, ſed nauſeet velliceturque, tunc ipſis exhibere conabimur, quæ potius vomitum provocare largius poſſunt: qualis eſt mulſa, quæ ambo ſine noxa præſtare poteſt, nempe & alvum & vomitum incitare. Quod ſi vero mulſam non libenter ſumant, tepida aqua ipſis liberalior dari debet, atque vomitus ſolicitari aut digitis, aut pennis anſerum ex hydrelæo in os inditis, donec corrupta abunde evacuata tibi eſſe videantur.

Et ſi quidem ita tibi adparuerit, ut nullum recrementum ex iis, quæ jam in ventre corrupta fuerant, copioſum remanſerit, ſomnum ægris præcipere oportet, quietemque, & præcordiorum fotum. Quum igitur hæc imbecillia ſunt, dulce oleum calidum injectum adjuvabit: per hyemem autem etiam nardinum, vel gleucinum, vel Marciatum. At vacuatione poſt ſomnum finita, neque febri urgente, ad balneum duci debent, paulatimque cibo refici, ita ut cruditas tantum vitetur. Niſi enim quid impedimenti fuerit, celerrime rurſus ad naturalem ſtatum revertuntur: qualia neque ſtomacho affecto accidunt, ſed corruptione ob copiam ciborum oborta: unde neque hujusmodi affectum proprie choleram nominant.

Curatio choleræ ex vitiato ſtomacho provenientis.

At ſi non ex ciborum copia, ſed inanitione, aut imbecillitate ſtomachi prægreſſa evenerit, quæ etiam proprie Cholera vocatur, quum ſit immoderata per ventrem vomitumque (ut diximus) evacuatio, ſtomachus vitiatus atque imbecillis refici iis devoratis, (ſi fieri poteſt) debet, quæ corroborent, & recreare queant, nempe victu & medicina. Dicamus igitur prius de victu,

qui hoc præstare possit, atque ita tandem de unctionibus quæ extrinsecus imponuntur.

De Victu.

Panis igitur his ante omnia idoneus est, si ex vino detur, aut myrteo, aut omphacomelite, aut palmationo, sive Sareptino: præsertim si æger non febricitet, sed etiam perfrixisse videatur, & imbecillis sit viribus, copiosioresque pepones comederit. Hi enim, quum stomacho plusculum adversentur, vomitumque immoderatius comesti moveant, choleræ affectum gignunt. Quod autem vomitum cieant, & stomacho sint inimici, experientia id licet cognoscere. Nam si duos sicci seminis scrupulos illi qui vomitu opus habet potui offeras, videbis eum, qui devoraverit ex ipsis, nauseare vellicarique, & statim in vomitum prorumpere.

At si æger febricitet quidem, ætate autem floreat, neque stomachus ejus a frigidis, sed potius pinguibus, aut dulcibus, aut oleosis subversus fuerit, & ructus nidorosi oriantur, his panis non ex vino sed ex omphacomelite, aut Cibyriaco hydromelle, aut posca, aut hydrorosato, dari debet, permittique ut paululum ex iis sorbeat.

Quod si vomitus perseveret diutius, etiam menthæ decoctum, ut saluberrimum medicamentum, ipsis dandum est. Etenim præterquam, quod stomacho illa grata sit, etiam naturaliter ad hunc affectum accommodata est. Sin autem vires labascant, & extremorum perfrigerationes, convulsionesque, & animi defectio oriatur, salutare est etiam vinum decocto admiscere. Nam vinum omnium maxime subito & celeriter vires collapsas

refocillare poteſt: ac multos novi, ex ſola illius potione præter ſpem mortis periculum evaſiſſe.

De Unctione.

Partes autem refrigeratas perfricare irino unguento convenit, aut gleucino, aut nardino, aut populeo, aut Sicyonio, aut quodam alio, quod recipit præſertim caſtoreum & medullam cervinam. Hæc enim omnia iis, qui convelluntur & prope perfrigeſcunt, admodum ſunt convenientia.

De Epiplaſmatis, ſive cataplaſmatis.

Utendum etiam eſt epiplaſmatis, quæ ad eos præſertim idonea ſunt, qui cibum non continent, panis ſiligineus ex vino coctus, oleo melino adjecto, & polenta ſimiliter ex vino myrteo incocta: quod ſi deſideretur myrteum, ex uno prædictorum, aut palmatiano, aut Tyrio, aut Sareptino. Prius autem decoquatur in eo abſinthium Ponticum, roſæ, mala cotonea, palmulæ, juncus rotundus ſiccus, œnanthe: ſi tempus autem patitur, etiam capreoli vitis; deinde ſic polenta coquatur. Inter coquendum adjiciatur etiam maſtiche, & melinum oleum. Hæc enim omnia ſunt apta tum ad corroborandum, tum ad prohibendum, ne aliud in ventriculum influat.

De Epithematis.

Multa ſunt ad hujusmodi affectus prodita: quorum autem nos habemus experientiam, hæc ſunt:

Epithema διὰ οἰνάνθης *laudatissimum.*

Oenanthes drachmæ duæ, omphacii drachmæ quatuor, styracis item drachmæ quatuor, acaciæ drachmæ octo, rosarum siccarum drachmæ octo, gallæ omphacitidis drachmæ quatuor, palmularum drachmæ sex: vini austeri, olei myrtei, picis, singulorum drachmæ sedecim. Hoc medicamentum ad hepaticas dysenterias, vomitiones, & eos, qui cibum retinere nequeunt, præstantissimum exsistit.

Epithema, quod ex malis constat, διὰ μήλων *Græce dictum.*

At si multis in ventre collectis flatibus, tormina & distentiones oboriantur, ratio est etiam cucurbitulas admovere; hæ enim non solum leniunt, sed etiam plurimum juvant. Iis etiam conferunt, qui cibum non retinent, si statim quum æger illum assumpserit, stomacho adglutinentur. Nam valide contrahendo, vomitum fieri prohibent: præterea si diutius adhærent, etiam concoctionem juvant, & ventrem, ne amplius profluat, cohibent. At calidioribus citra scarificationem uti conducit: sin autem inflammatio quædam diuturna & scirrhosa circa præcordia orta fuerit, tunc scarificationem eis admovere non est absurdum.

CAPUT XV.

DE CHOLERA BILIOSA.

QUOD ſi bilis copioſior nunc ſurſum, nunc deorſum choleræ affectum excitet, clarum tibi erit eam ex eroſione & caliditate circa ventrem ac præcordia ampliore percipi: ea vero, quæ per alvum & vomitus efferuntur, omnia etiam eſſe bilioſa, ægrum vehementer ſitire, & linguam habere ſcabram. Si æſtas fuerit, & æger juvenis, calidiore victu primum uſus, multo magis ex his veram notionem manifeſtamque conſequeris, quod affectus prædictus ex bilioſi humoris abundantia procreatus fuerit.

Curatio.

Cauſam itaque efficientem obſervans, per contraria ſemper curabis, quæ refrigerare & humectare poſſunt, cibos, potus, & epithemata, quæ ejusdem ſint facultatis. Proinde ptiſanæ cremor refrigeratus his eſt idoneus: item lactuca eodem modo refrigerata, paulo aceti adjecto: ſimiliter etiam intybus & troximus: item panis ex aqua aſſumptus. Inter teſtacea, pectines, & buccina lota ſæpius: item bulbium & ſternium: aſtacus biſcoctus, & piſces duri, quodque ex ipſis fit iſicium: necnon anſerum & gallinarum cohortalium ventriculi.

De fructibus pomaceis.

Ex fructibus conducit is, qui non admodum maturuit, & mediocrem habet adstrictionem: præsertim mala, pira, mala Punica, & uva pensilis.

De Bellariis.

Ex bellariis, castaneæ & uvæ passæ expediunt.

De Potione.

Potus his omnium maxime aqua frigida convenit, quæ non universa, sed paulatim, & in cibi sumendi medio tempore bibatur. Quod si ex symptomatibus nimium infestantibus vires imbecilliores fieri contingat, non alienum est hydromel & omphacomeli eis exhibere, aut paulum vini vel Sabini, vel Cnidii. Sin autem vigiliæ quoque multæ infestaverint propter siccitatem, quæ ex inanitione accidit, diacodeion, quod ex sapa Cretica paratur, dare ipsis quoque commodum est: & quum somnum capturi sunt, paululum ex eo prædictis potionibus admiscere.

De iis quæ extrinsecus imponuntur.

Imponantur autem stomacho & præcordiis sempervivum & lactuca, cum mica panis rosaceoque excepta. Item ceratum probe confectum, optime & maxime juvat: si tempus ferat, capreolorum vitis, aut uvæ acerbæ, aut polygoni succus ei miscebitur. Præstantius enim erit, & ad ea quæ volumus efficacius. Etenim refrigerat, corroboratque, & id quod in stomachum in-

fluit, repellit: necnon inferiorem ventrem cohibet, totumque corpus ad bonam temperiem mutat, & appetentiam excitat; hæc omnia aliaque plura præstare potest. Hac igitur ratione ipsos curare oportet, in quibus & vomitus copiosiores crebrioresque fiunt, & venter immoderatius excernere, atque convulsiones syncopasque inducere videtur, ut æger de vita periclitetur, dum immoderatior per vomitus & alvum excretio accidit.

CAPUT XVI.

DE CHOLERA, QUÆ CITRA NOXAM EXCITATUR.

QUOD si bilis ad exscreationem proclivis, naturam irritare videatur, nihil autem mentione dignum vel per alvum descendat, vel per vomitum erumpat, non absurdum est tunc etiam medicamento purgante uti, quod humorem biliosum purgare queat, præcipue si æger juvenis fuerit, & priori tempore purgari consueverit, nunc autem cessaverit. Maxime igitur hoc efficere potest citra noxam scammoniæ liquor ex posca, cum exiguo admodum menthæ succo, aut hydrorosato, aut hydromelite datus. At si bilis in ventriculi tunicas absorpta fuerit, etiam hiera picra ipsis exhiberi debet, adjecta ei scammoniæ lachryma, prout ægri vires permittunt. His igitur ad corpus purgandum uti debemus.

Ubi vacuatio facta fuerit, & totum corpus deinceps recrementis vacuum, ut nihil in ventrem possit influere, nauseæ statim cessabunt, &

cibus qui offertur non corrumpetur, pravitate humoris jam evicta, minoreque facta: & in totum corpus diſtribuetur, ipſumque probe nutriet, ut æger ſequenti tempore immunis a morbo & ſanus conſervetur.

Cæterum noſſe oportet, frictionem per manus adhibitam, quietam, calidam & mitem, iis omnium maxime, qui choleram ſuſtinent, conducere; præterea etiam extremorum deligaturam: &, ſi quidem alvus urget, plura brachiis, & juncturis, quibus illa cum manibus committuntur, vincula injicienda eſſe: ſin autem vomitus, tum femora, tum talos conſtringi, & paululum ipſa diſſolvendo, rurſum deligari oportere.

Si pedes refrigerari aut convelli ſpectaveris, etiam permittes, ut calidæ ipſos aquæ imponant, ac fovebis quousque partes incaluerint, vehementerque rubeſcant. A fotu, lanis quoque obtegentur, ne refrigeſcant.

Atque hæc potius fieri debent, quum etiam vomitus urget, & materia ſurſum erumpere videtur, quemadmodum diximus, brachia vehementer vincire, & ſuperfundere iterum oportet ſi alvus item urſerit: ut materiam ſemper in contrarium revellamus. Necnon alia quæ dicta ſunt, diligenter adminiſtrari decet; atque eo pacto choleræ curatione non fruſtraberis; acutiſſima namque ſi oboriatur, ſubito periculum inducit.

ALEXANDRI TRALLIANI

DE ARTE MEDICA

LIBER OCTAVUS.

JOHAN. GUINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

CAPUT PRIMUM

DE INFLAMMATIONE JECORIS.

Quod ſane, ut omnis inflammatio ex ferventi ſanguine trahit originem, ita etiam ea, quæ in jecore oboriri ſolet, exordium ſumat, omnes fatentur. Quomodo autem ipſa internoſci debeat, diſcernique, num ipſi jecori proprie acciderit, an tunicis ipſius, vel muſculis extrinſecus ambientibus, conſiderare oportet. Et, ſi jecur inflammatur, inſpiciendum rurſus eſt & inquirendum gibbane potius, an cava ipſius pars, vel etiam utraque ſimul affecta ſit. Si enim id cognitum diſcretumque probe fuerit, curatio quoque celeriter ſineque impedimento adminiſtrari poterit.

Notæ

Notæ an gibbam jecoris partem inflammatio obsideat.

Si igitur inflammatio in gibbis constiterit, facile internosci potest, præsertim si magna sit. Nam secundum ambitum circumscriptum inflammationis species ferri tunc videtur: ac febrim invehit ardentem, vomitum biliosum & æruginosum: frequenter jugulum detrahit, tussiculam movet, septum transversum coarctat, & gravitatis potius quam inflammationis sensum infert. Si enim in tunicis aut ambientibus vasis constiterit, acriorem dolorem excitat. Quare si universa jecoris inflammatio magna fuerit, ita ipsam nosse tum oculis ipsis, tum tactu, tum aliis prædictis indiciis expedit.

Quod si inflammationem non magnam sed exiguam esse contigerit, ægre ipsa internosci potest. Neque enim febrim statim inducit, nisi insignem quamdam magnitudinem acquisiverit: neque oculis hæc spectari, neque tactu manifesto cognosci, sed ex aliis ipsa animadverti potest. Si namque æger, ubi nos præceperimus, ut magnam respirationem edat, gravitatem se quamdam & dolorem percipere dixerit, inflammationem exiguam interius in jecinore, aut circa ejus gibba exsistere sciendum est.

Signa inflammationis cavam jecoris partem occupantis.

At si in cava jecoris parte inflammatio constituta fuerit, inde cognoscitur, quod tumor primum in imis potius quam in supernis partibus conspiciatur, atque hinc animi defectio succedat:

imo etiam corpus alimentum non ſentiat, pallidum & tenue adpareat, ut tandem ipſo refrigeſcente etiam aquæ ſubter cutem ſuffuſio deinceps ſequatur. Ita ſane inflammationem cava jecoris infeſtantem, ab ea quæ gibba exercet, diſcernere convenit. At in muſculis inflammationem tempeſtive cognoſcere licet. Nullum enim ex prædictis accidentibus ægri ſuſtinent: & præterea inflammatio e directo muſculorum figurata conſpicitur: necnon extrinſecus manifeſto conſpectui ſe offert, non quemadmodum in cava jecoris parte intus deliteſcens.

Cura.

Curare autem eam oportet, ita ut toti corpori proſpiciamus. Si namque ſanguis in univerſo eo ſuperet, curatio protinus adminiſtranda eſt, & non differenda, (periculoſum enim) ſed vena axillaris incidi debet. Quod ſi hæc ſecari non poteſt, ex ſupernis vacuatio omnino tentanda eſt. Qui enim vacuationem adhibere, & totum corpus recrementis liberare neglexerunt, hi maximorum malorum ægris auctores fuerunt. Vel enim accidit, ut materia in pus ex medicamentis intempeſtive adhibitis convertatur, aut temporis ſpatio ſcirrhoſa & ad diſcutiendum contumax fiat. Propter hæc igitur omni, a cavendum eſt, ne cataplaſmata & ſuperfuſiones inducamus, priusquam totum corpus a recrementis liberum fecerimus.

Itaque ſanguis mitti debet: poſt miſſionem victus inſtitui recrementorum expers, mitis, qui nihil habeat acre, præſertim inter initia, nam fervens inflammatio nihil hujusmodi tolerat.

Quare commodius eſt ab id genus decoctis abſtinere, ac non uti iis quæ videntur aperire,

eo quod partes inflammatæ fluxiones inde magis experiantur & augeſcant. Itaque cremor ptiſanæ his eſt idoneus, qui habet vim & aperiendi & abſtergendi, præterquam quod affectas partes non affligit aut calefacit. Similiter etiam avenæ cremor accommodus eſt. Iis autem, qui hæc averſantur, & chytron & amygdalæ dari debent: ova autem prohibenda, eo quod craſſi ſint ſucci & flatuoſi: micæ vero panis, aut coctæ, aut elotæ, verum non copioſæ, aſſumi. Reliquis omnibus frumentaceis interdicendum eſt, ut ſimilagine; libo ſuminali, pulte, quæ Græce πολτος dicitur, & placentis, item pinguibus & teſtaceis, præter erinaceum: & raro admodum pectines, atque tunc dare convenit, quum æger bilioſus eſſe adparet, ſitique & vigiliis conficitur, inflammatione ferventi & eryſipelacea torquetur. His & intybi, & troximi, & cichoria, & ſonchi, & teneræ betæ, necnon columbus & piſcis cum jure decocti conveniunt.

Dulcia vero omnia & recrementitia prohibeto; nam viſcera largius hinc augeſcentia, in tumorem attolli videre licet, non ſolum in gallinis & ſuibus, ſed etiam omnibus brutis animalibus. Quare dulcia & adſtringentia ſimiliter cavere oportet; nam eo quod conſtringunt contrahuntque tumores, ad diſcutiendum difficiles ipſos reddunt: ob quod neque malum Punicum, neque alium fructum pomaceum, imo neque vinum maxime competit: ut quod omni ferventi inflammationi in totum ſit adverſarium. Quod autem adſtrictionis expers eſt, magis proficit in quibus ſola obſtructio citra inflammationem exſiſtit. Tantum de victu dixiſſe ſufficiat.

Offerenda igitur prius ſunt quædam ſimpliciora, ex quorum numero eſt radicis apii dilutum,

& oxymel, quum inflammatio concoqui incipit. Nam per urinas materia ſubtrahitur, tumorque imminuitur. Si igitur & febris mitior fieri, & concoctionis ſigna tutiora adpareant, cum fiducia, etiam ea quæ largius incidere, & obſtructa aperire poſſunt, exhibeto: cujus generis eſt aſarum, meum; & nardus Gallica. Compoſita autem probe faciunt hæc, quæ ſolvere ſimul inflammationes, & dura emollire poſſunt: item quæ magnas citra febrim obſtructiones poſſunt diſcutere: quorum etiam confectiones exponere eſt neceſſarium.

CAPUT II.

DE OBSTRUCTIONE JECORIS.

OBSTRUCTIONES jecoris univerſæ hinc innoteſcunt, quod neque febris, neque fervor in locis affectis adſit: gravitas autem & ſola diſtentio in cavis jecoris partibus ſenſu percipiatur. Quum igitur obſtructionem eſſe animadverteris, cum fiducia medicamentis utitor, quæ incidunt & extenuant: quibus etiam in partibus ſcirrho indureſcere incipientibus uti conſulo. Ac ſcirrhi, ubi materia quæ partibus impacta eſt, prius emollita diſſolutaque fuerit, medicamentis tunc indigent, quæ obſtructa liberare poſſunt. Qui enim ad ea, quæ reſerare ſolent, deſcenderunt priusquam tumor fuerit emollitus, hi adjumentum quidem ex eis attuliſſe viſi ſunt, tenui ſolo, ſiquod eſt, diſcuſſo: poſtea autem obfuerunt. Nam humores nimium exſiccati aſſatique, lapidum inſtar concreverunt, adeo ut non amplius diſcuti potuerint. Dicamus igitur de unoquoque,

qualia ſane ad inflammationem tantum, qualia item ad obſtructionem conveniant, quæ rurſus indureſcentia diſſolvere & emollire queant.

De inflammationis jecoris curatione.

Laborantes inflammatione jecoris, malis cotoneis, farina hordeacea, & fœnogræco decocto obducito. Etenim præterquam quod robur inſinuant, etiam durities diſcutiunt, emolliuntque. Ad maximas inflammationes, in quibus etiam ſtomachus affectus eſt, & latera diſtenta ſunt, palmulas citra medullam contuſas diligenter, & cum pari cerato roſaceo, in pila legitime unitas, paulo roſacei ſuperfuſo, adplicato. Jam ceratum bene facit, quod recipit hæc; ammoniaci, ceræ, ſingulorum drachmas octoginta: croci drachmas quatuor, olei Cyprini heminam. Ceratum deraſum reliquis admiſceto.

Aliud ad inflammationes non admodum ferventes.

Sampſuchi viridis drachmæ viginti quatuor, thuris drachmæ quatuor, ceræ, reſinæ piceæ, ſingulorum drachmæ ſedecim, olei Cyprini heminæ ſex, mellis heminæ quatuor. Quæ liquari poſſunt, liquefacito, & aridis in pila probe lævigatis addito.

Aliud epithema ad inflammationes ferventes, non modo muſculorum, ſed etiam ipſius jecoris, multis admodum experimentis comprobatum.

Abſinthii comæ, nardi Gallicæ, aſari, croci, ſingulæ unciæ: iridis, myrti, ſtyracis, bdellii, ſuffiminis ammoniaci, ſingulorum unciæ duæ:

medullæ vitulinæ unciæ quatuor, cerati lentiſcini libræ quatuor. Adhæc Apollophanis epithema optime facit, ſiquis ipſum commode paraverit: habet autem ſe in hunc modum.

Apollophanis *malagma ad jecorarios.*

Ceræ, iridis Illyricæ, bdellii, ſingulorum drachmæ octuaginta: ammoniaci ſuffiminis totidem, reſinæ, terebinthinæ drachmæ quadraginta, mannæ thuris totidem. Contundito, & irino pilam ſubungito.

Epithema ad inflammationem jecoris.

Aloes unciæ tres, maſtiches uncia, ceræ unciæ tres, olei nardini ſive melini totidem. Sin autem voles, ut magis corrobores, miſceto aloen pari maſtiches pondere. Ita & ſtomacho & jecori, quod mediocrem ſuſtinet inflammationem, conveniens eſt medicamentum: quemadmodum etiam quod micas panis recipit: item anethine & ambroſia: necnon quod *Diameliloton* dicitur, ſi his miſceatur: adhæc quod *diachamæmelon* vocatur.

Ad inflammationes ſcirrhoſas.

Ad tumores ſine febribus, præcipue diuturnos & ſcirrhoſos, etiam *Anemone* medicamentum valet, & *Ariobarzanium*, & quod vocatur *Helladicum*, omniaque copta bene faciunt. Atque horum ſcripturas apud multos proditas invenire licet. Ut autem lector prompte inveniat, nec differre cogatur, hic quoque exponenda vobis cenſui, maxime illa quorum experientiam accepimus.

Hepaticum optimum, faciens etiam lienoſis, & quibus ſtomachus eſt diſtentus, nobiliſſimum medicamentam & blande emolliens, adeo ut nullum ei comparari queat.

Ceræ drachmæ ſeptuaginta quinque, ſampſuchi quinquaginta, fœnigræci torrefacti totidem, piperis albi uncia, nitri octo, terebinthinæ drachmæ ſeptuaginta quinque, Cyprini libra, vini hemina. Sicca contundito, incernitoque, & ad triduum usque in vino macerata, ſimul unito: deinde ea quæ liquari poſſunt, liquefacta, iis quæ in pila ſunt ſuperfundito, emollitaque diligenter, reponito. Quum uſus poſtulat, medicamenti partem unam miſceto, atque ita imponito.

Epithema odoratum, quod Euodes *dicitur, ad jecoris & ſtomachi inflammationes egregium.*

Croci ſeſcuncia, bdellii drachmæ novem: aloes, myrrhæ, ſingulorum unciæ duæ, phylli uncia: propoleos unciæ tres: thuris unciæ duæ: ſtyracis unciæ tres: maſtiches unciæ duæ ſemis, nardi uncia, cardamomi unciæ duæ, fæcis hedychroi ſeſcuncia, ammoniaci ſuffiminis unciæ ſex: ceræ libra, colophoniæ libræ duæ: opobalſami unciæ ſex: palmularum totidem, Haud novi, an in duris & frigidioribus affectibus medicamentum hoc detur præſtantius.

Copton ad duritiem & ſtomachi jecorisque reſolutionem inſigne.

Propoleos unciæ ſex, ſtyracis unciæ duæ, maſtiches uncia: terebinthinæ ſemuncia: fæcis nardinæ quod ſatis eſt.

De antidotis hepaticis.

Tantum de medicamentis, reliquum eſt ut eorum, quæ experti ſumus, antidotorum, & pulverum mentionem faciamus.

Hepaticum Athanaſiâ *dictum, ad nephriticos & arquatos valens: item ſudores movens.*

Croci drachmæ duæ; cinnamomi, nardi, caſiæ, myrrhæ, junci odorati floris, ſingulæ drachmæ: melle Attico excipiuntur; fabæ Græcanicæ inſtar febricitantibus ex hydromelle datur. Non convenit autem calidis intemperiebus, ſed potius frigidis ſimul & humidis.

Paſtillus hepaticus, qui etiam ſimul arquatis auxiliatur.

Aniſi, apii ſeminis, aſari, amygdalarum amararum purgatarum, abſinthii, ſingulorum drachmæ quatuor. Parantur ex aqua, formanturque paſtilli, & datur drachma ex aqua. Adhæc chamæmelum cum vino & melle datum, ſubito jecoris inflammationem ſanat.

Antidotum hepaticum ad magnas jecoris obſtructiones & ſcirrhoſos affectus, uſu comprobatum.

Piperis ſeſcuncia; ſpicæ nardi ſcrupuli tres; aloes ſcrupuli ſex, fænigræci ſcrupuli ſex, eupatorii ſeſcuncia, maſtiches ſcrupuli tres, ammoniaci, coſti, ſingulorum ſcrupuli ſex: aſari ſcrupuli ſex, mellis ſeſquilibra. Datur cochleare unum ex condito. Hoc valet iis, quos calida in-

temperies infeſtat, imo in quibus etiam viſcoſi humores obſtructionem pepererint.

Ad jecoris obſtructionem pulvis nobilis, quem frequenter dedi.

Coſti, eupatorii, ſingulorum partes duæ, piperis pars una. Datur ad triduum ex vino Aſcalonite dimidium, Qui autem aſſumit, in dextrum latus ad horam dimidiam decumbat. Veſperi ſimiliter capiat: abſtineat autem, qui medicamento utitur, aceto, glandibus, leguminibus, oleribus, rapa, & aliis quæ flatus pariunt.

Ad magnam jecoris & lienis obſtructionem, adeo ut etiam inſignes duritias emollierit.

Ammoniaci ſuffiminis ſcrupuli quatuor, thuris ſcrupulus; datur ex condito per triduum, beneque facit. Nam cauſas mali, per ventris evacuationem educit, & eos qui aqua inter cutem laboraturi ſunt, ne morbo corripiantur prohibet. Hoc ego ſubinde ſum expertus.

Aliud ad jecoris obſtructionem.

Capparidis radicis partes duæ, coſti pars una, datur iis qui febri carent, ex vino: febricitantibus autem, ex tepida.

Aliud comprobatum, quod a lepore, διὰ λαγῶν dicitur.

Coſti, fœnigræci, piperis, leporini ſtercoris: omnium paria pondera contundes, incernesque, & probe lævigabis. Datur cochlearium, ſi febris

absit, ex vino: febricitantibus autem, ex tepida. Jubeto ægris ut in dextrum decumbant latus.

Aliud Diabacanu.

Costi, bacani, singulæ unciæ: phylli scrupuli octo, piperis albi scrupuli sex, spicæ nardi totidem: mellis quod satis est. Datur cochleare cum mistura conditi in balneo; atque hoc est comprobatum, præsertim ad obstructiones a viscosis & crassis humoribus conflatas. Ut autem medicamentum quodcunque velis, ad subjectum affectum accommodatum componere queas, ægri vires, temperamentum, ætatem, & singula alia, quæ etiam sapiens ille senex observare docuit, respiciens, simplicia exposui medicamenta, ut & eorum facultas tibi cito subpetat, & alia ex eis facile quomodocumque velis conficias.

Simplicia ad jecur medicamenta.

Viticis semen jecori scirrhoso & obstructioni obnoxio opitulatur: centaurii minoris succus potus, & extrinsecus impositus: plantaginis siccæ radices & folia, multoque magis semen: asparagus myacanthinus, præsertim radices & semen: glycysidæ (*) radix similiter, lauri radicis cortex ex vino odorato potus: item nucleus pineus, cicera, erythrodani radix, & eupatorium: præterea robur parti ipsi insinuat: adhæc lupinorum amarorum decoctum, cum ruta & pipere potum, & extrinsecus impositum: insuper iris, pistacii semen, marrubium, amygdalæ, & dracunculi radix, viscera purgant, crassos & viscosos humo-

(*) *Alias pæoniæ.*

res extenuant. Jam carpesium, polium & chamædrys obstructa aperiunt, & crassitiem humorum extenuant: ampeloprason similiter, agaricus, & anthemisium (quod etiam dicitur chamæmelum) præcordiis utilissimum, siquid aliud, exsistit.

CAPUT III.

DE IMBECILLITATE JECORIS, ET DYSENTERIA.

Quum dixerimus, quomodo inflammatio & obstructio vel scirrhus curari debeant, exponamus etiam, qua ratione ei medendum sit, atque internoscendum, quando nihil horum experitur, sola autem intemperie infirmatur.

Notæ.

Quod si igitur adtractrix facultas est imbecillis, ea quæ per alvum deijciuntur, in cremorem, quem chylum vocant, probe quidem redacta, eo quod venter nullo affectu laboret: liquidiora autem inveniuntur, quia distributio in jecur minus perfecta fuerit. At si facultas alteratrix infirma exsistat, dejectiones carnium recentium loturæ similes videbis: atque hic affectus *hepatica dysenteria* vocatur. Itaque vulgares medici, ubi ejusmodi quidpiam conspexerint, nihil solliciti, nec internoscere valentes, unde imbecillitas oriatur, statim quæ ad jecur sunt inscripta medicamenta adhibent, præsertim quæ robur adjicere & confirmare possunt: extrinsecus quidem cata-

plasmata, quæ ex aloe, balaustio, malicorio, myrrha, & œnanthe constant: intus autem rheum barbaricum, & *Xylomacer* dictum, necnon theriaca, atque illa quædam antidota. Nonnulli autem ipsorum ventrem extrinsecus spissamentis & pastillis curare non dubitant, maxime offendentes; nam ex hujusmodi rebus corrumpunt magis viscus, magisque infirmum & intemperatum reddunt.

Verum non ita convenit: sed prius inquirendum ac investigandum est, quæ intemperies causa sit effectrix. Atque hac diligenter animadversa, ita victus institui adversus affectum debet, qui ab internotione suggeritur, Quippe jecur non ex calida solum intemperie, sed etiam ex frigida & humida qualitate, item ex utraque simul, infirmum redditur. Subinde vero ob pravam quoque materiam ingravescens; & propter obstructionem læditur. Interdum etiam inflammatio una cum frigida intemperie miscetur, mixtusque affectus & varius efficitur. Dicamus igitur eum modum, quo optimus medicus singula internoscere debeat.

De calida intemperie.

Ex calida intemperie jecorario affectu laborantes internoscere multis indiciis licet, præsertim quod æger valde sitit, bilemque vomit, sæpe vero etiam æruginosa: & quod dejectiones ejusmodi adparent: linguam habet scabram, corpus siccum & gracilius videtur, tanquam jecore colliquescente, & in cruentas sanies contabescente: temporis autem spatio, etiam ex ipsa substantia tandem particulæ longe fœtidissimæ deferri cernuntur. His igitur notis calida intemperie labo-

rantes animadvertere convenit. Cæterum ex temperamento ægri, ætate, anni tempore, & prægreſſo victu, reliquum licet, firmioris cognitionis gratia capere, atque hinc internoſcere. Nam temperamento calidi ſunt, & tenues habitu; piloſque denſos habent, curis dediti, & animo iracundi.

De frigida intemperie.

Qui vero ex frigida jecinoris intemperie laborant, neque ſitiunt vehementer, neque bilem vomunt, neque amaritudinem in ore, ſed potius acorem ſentiunt: item dejectiones alvi, neque bilioſum, neque fœdi admodum odoris, neque colliquationis aliquid, ſed veluti ſanguinem craſſiorem & nigro ſimilem continent, His etiam vultus non collabitur, & reliquum corpus temperamentumque ad frigidius magis inclinare videtur. Adhæc præcedens victus talis, ſi perſpicias, deprehenditur: item vita otioſior, balnea copioſiora, & intempeſtiva, eaque poſt cibum. Ex his atque aliis conſimilibus indiciis, frigidam intemperiem jecoris notare ac internoſcere poteris.

De ſicca intemperie.

Sicca autem jecoris intemperies corpus ſiccius teſtatur, & tenuius, ſitim magis conciliat, & dejectiones alvi paucæ & craſſiores adparent.

De humida intemperie.

At humida jecoris intemperies neque ſitim efficit neque ſiccitatem, ſed magis etiam linguæ humiditatem. Nam nulla ſitis urget, & vultus

totumque corpus diu non collabitur: poſtea autem dejectiones ventris plurimæ adparent. Scire porro licet, quod materiales qualitates, ſi cum effectricibus miſceantur, hæc indicia demonſtrent.

Quomodo calida jecoris intemperies curetur.

Calida igitur jecinoris intemperies refrigerantibus auxiliis curari debet: illa vero in totum remedia deligenda ſunt, quæ præterquam quod refrigerant & abſtergunt, etiam aperire jecoris meatus, & corroborare præterea ipſum poſſunt, efficiuntque ut alimentum celeriter per totum corpus diſtribuatur. Itaque cremor ptiſanæ his eſt idoneus, ac panis, cui adjecta ſit inter coquendum radix apii, intybus, cichorium, ſonchus, & his adhuc magis troximum. Quoniam vero in prædictis oleribus vis amara & aperiundi obſtructos jecinoris meatus exſiſtit, uti his oportet. Nam hæc facultas etiam calidas jecoris intemperies admodum juvat, & frigidas non offendit; non enim intenſam habet frigiditatem, ſed mitem, & quæ medium jam adtingat, ut quis citra noxam ea & cum fiducia uti poſſit. Omnia namque recipit, quorum maxime uſus eſt in iis, qui inbecillum adeo jecur habent, ut neque contineat alimentum, neque exacte inalteret, vel etiam in corpus dſtribuat. Ego ſane novi multos qui hepaticas dyſenterias evaſerint, hoc adeo uſos olere. Neque enim ſemel tantum, ſed etiam ſæpe ipſum comedere eodem die convenit, & mane & veſperi, tum ex decocto, tum ex condimento. Coriandrum autem ipſi inter coquendum miſcere oportet.

Quod ſi quædam obſtructionis ſuſpicio in gib-

ba aut cava parte jecoris fuerit, tunc etiam apium simul incoquere præstat. Nam præterquam quod suave est & gratum, concoquitur etiam, & in jecur magis distribuitur.

At ova in omnibus hujusmodi affectibus, præsertim dura, vitari debent: & alica, nisi propter vires collapsas aut fastidium refectione utendum sit, atque tunc apii radicem cum ea incoquere convenit. Commodius igitur est, nisi necessitas quædam urgeat, nunquam alicam tali morbo laborantibus dari, neque chytron, aut typhen: verum omnibus cibis ptisana & panis prædictaque olera præferenda sunt. Inopia vero olerum, lactuca quoque dabitur, & ex jure & ex condimento, cum radice apii & betæ percocta. Utilis enim est per se, cum malva suavior evadit, commodiorque, si acetum inter coquendum recipiat. Ex iis quæ volatu nituntur, gallina cohortalis deligi potius debet, quæ & ex jure comedatur, & cum oleribus coquatur.

Multa vero jura, præsertim pinguia, & quæ habent aut cuminum aut oryzam, aut aliud quoddam condimentum, vitare semper oportet. Nam ejusmodi confectiones impediunt & concoctionem & distributionem, quum humor adhuc biliosus superat. Jam ex perdice alimentum his convenit, phasiani non pingues, & anserum ventres: ex sylvestribus nonnulli, ut attagenes; raro turdi, aut turtures, aut ex parvis passerculis aliqui. Anates in totum fugere oportet, ac omnia quæ in paludibus degunt; quæque siccam & melancholicam carnem obtinent, raro, aut nequaquam offerri debent. At calidas intemperies nihil ex his comestum juvat. Ex piscibus, præcipue marinis, saxatiles offerendi sunt, in puro mari de-

gentes, utpote turdus piſcis, ſcarus, pſitta, mullus, chryſophrys. Qui vero calorem habent leniorem, validasque vires, iis lupus, orphus, ceris, & iſicium ex ea paratum exhiberi debet, quod nihil habet gari aut urticæ, aut alia quædam. Nam iſicium ita confectum, præterquam quod nihil juvat, adhuc etiam magis eos, qui copioſiſſime veſcuntur, lædit. Ex quadrupedibus pulmones dandi ſunt, & craſſa ovium inteſtina, quæ Græci inſtitores ea vendentes, chordas adpellant; verum illi etiam lienem & cor eis admiſcent, ut quæ ægre corrumpantur, & calidæ intemperiei queant reſiſtere.

Ubi non admodum magna eſt intemperies & bilioſa, humorque citra aliquam obſtructionem magnam aut inflammationem vitioſus, ibi cibos offerre convenit, qui ægre conficiantur, & validos. Cæterum dare his quoque oportet, ſi tempus permiſerit, fructus pomaceos, peponum dulcium carnem, admodum dulcia mala, & cotonea bene matura, eaque aſſa probe, aut cocta cum gallina. Ne autem mala, dum aſſantur, adurantur, ſed diutius ad aſſationem ſufficiant, durentque, fermentum extrinſecus undique ipſis obducetur, atque ſic ipſa furno demittentur.

Malorum Punicorum grana, & ante cibum modicum, & cum pane dare convenit. Nam jecur admodum imbecille & ſtomachum collapſum firmare poſſunt, etiamſi æger maxima ſiti conficiatur. Tunc enim uvam quoque dura carne præditam, & citrium molle ipſis porrigere oportet: item ceraſa, pira vel meſpila conferunt, aut ſemel aut bis exhibita. Nam continuus omnium adſtringentium uſus, & ſiccare, & ventrem inferiorem obſtruere, cohibereque poteſt, ne ſter-

cus

ejus facile efferatur. Quare adstringentia cibi ratione, crebro offerre, & extrinsecus obducere cautio sit.

Ex bellariis plurimum exhibeto uvas, præsertim quæ vocantur Larissenæ. Nihil enim hepaticis dysenteriis adeo opitulatur ut uva passa, quæ omnia bona continet, ut non putrescat, ut corroboret, ut præter boni medicamenti facultatem etiam nutrire possit, & quodcumque pravum vitiosumque invenerit, in benignum convertat. Reliqua vero omnia, nuces, pistacia, & nucleos pineos vitare oportet, ut inimica. Castaneæ vero tuto sumentur: nam boni succi sunt, & non cito a calidis intemperiebus corrumpuntur. Tantum etiam de hepatica dysenteria, quæ ex calida intemperie nascitur, dictum esto.

In universum autem illi cibis magis sunt deligendi, qui probe distribuuntur, & robur temperiemque inducunt, & vim abstergendis visceribus aperiendisque efficacem habent: qualem si non obtineant, alias autem temperati sint, adjicere eis hunc oportet, ut probe jecoris meatus pertranseant. Dicamus igitur cremorem ptisanæ ad hoc idoneum esse: subinde vero & grana ipsius, & olera; maxime intybus, & his adhuc magis troxima ad idem congruunt. Quare etiam per se, & cum gallina aut perdice, aut ventriculo anseris, dari possunt: aut cum carne quadam grata simul incoqui. Cæterum olera jam commemorata, elixa aut cruda offeruntur, prout æger bene afficitur, & usus morbi postulat.

CAPUT IV.

DE HEPATICA DYSENTERIA EX FRIGIDA INTEMPERIE.

QUOD universalis curatio per calefacientia adhibeatur, omnibus est manifestum: verum quæ potius ex particularibus deligi debeant, hæc quoque medicum scire convenit: ac faciemus sane hoc, a victu exorsi. Quum igitur frigida intemperies affligit, & panem calidum exhibere comedendum per se & ex vino Tyrio, aut Berytio, aut Sareptino, aut Cnidio expedit, frequenter etiam ex Arysino, quum & æger febricitat, & frigida intemperies magna adparet, quæ jecur & stomachum obsederit. Ego sane novi me alicui, cujus viscera & stomachum refrigerata conjecturis deprehenderam, conditum cum pane aut typhe dedisse, & plurimum adjuvisse.

Oportet autem remedia magis minusve calefacientia pro frigiditatis obtinentis magnitudine accommodare. Ex oleribus brassicam ter coctam esse potius convenit, interdum ex vino, alias conditam, vel per se, vel cum intybo, aut troximo, interdum cum gallina, aut perdice, aut attagene, aut turdis: item ventriculos anserum, isicium, & carnem assam, sed raro, quum ægri alios cibos fastidiunt. Non enim offerendi sunt frigida intemperie laborantibus cibi, qui ægre conficiuntur. Secunda ratione etiam milium affatim coctum, & puls similiter idonea est. Testacea vero his exhibenda non sunt: nam calidis temperaturis talia conveniunt. Ex piscibus utiliter da-

tur turdus, coſſyphus, ceris, chryſophrys, & omnium maxime mullus. Hi namque etiam aſſi adhibiti omnibus conducunt, & magis ſuper prunas aſſi. Caſtaneæ mediocriter aſſæ, ſi non admodum crebro edantur, juvant, ita namque comeſtæ nihil frigidum obtinent, & præterea fluxiones obtundunt, ut quæ mediocrem craſſitiem roſionis expertem poſſideant. Dato autem & uvas paſſas: quoniam omni (ut ſummatim dicam) quacumque tandem intemperie citra inflammationem infirmo, familiares cibi exſiſtunt, ut qui jecur confirment, &, ſi malignum quid in eo contineatur, in benignum commutent. Piſtacia autem & amygdalæ in hepaticis dyſenteriis caveri debent, eo quod facile corrumpantur, & oleoſa ſint, prompteque in bilem mutentur, & recrementum aſperius reddant, ut hinc venter magis crebriusque irritetur.

Hæc etiam de hepatica dyſenteria, quæ ex frigida intemperie provenit, dicta ſunto, At materiales qualitates, ut ſiccitas & humiditas, eisdem cibis curari poſſunt, ſi illos ſtudeamus exhibere, qui neque manifeſto calefacere, neque refrigerare ſolent, ſed medii quodammodo quum ſint, etiam ſecundum efficientes qualitates humectare aut ſiccare ſolent. Dicamus autem, quæ inter medicamenta aut antidota hoc præſtare queant.

Quæ hepaticæ dyſenteriæ ob calidam intemperiem ortæ conferant.

Citrii ſucci cyathum cum mulſa dato, aut ſerios ſuccum ſimiliter, aut cichorii. Sin autem intemperies non admodum calida eſt, etiam ſuccos olerum cum vino tenuiori dato, nam & abſterſoriam vim obtinent, & generoſe aperiunt.

X 2

Quare ſi humidus ſuccus non adfuerit, ſiccum inſpergito: catapotia autem ex eis contra hujusmodi affectus fingere oportet, quæ hæc recipiunt: cichorii radicis drachmas quatuor, chamæpityos radicis drachmas quatuor. Tundito, excipitoque melle cocto, & nucis Ponticæ inſtar dato, & aquæ calidæ cyathos tres ſuperbibendos præbeto. Iis autem, qui valde calida viſceris intemperie laborant, roſaceum, aut melinum, aut hydroroſatum, aut ſerios ſucci cyathos duos quotidie potui dato.

De fotu ad calidam jecoris intemperiem.

Fotus ad calidam jecoris intemperiem optimus adhibetur ex oleo chamæmelino & nardino. Nam ante cataplaſmata omnino melius proficit. Cataplaſma autem in hunc modum conficies. Croci macerati in vino Aſcalonio & triti drachmæ quatuor, plantaginis ſiccæ, tritæ incretæque, drachmæ duæ; farinæ lenticulæ unciæ quatuor, aut polentæ. Coquantur igne lento in aqua & oleo roſaceo. Tepidiſſimum ſic jecori & ſtomacho ſuperimponitur.

Antidotum Cyphoides ad frigidas jecoris intemperies utile.

Croci, cinnamomi, ſingulorum drachmæ quatuor: myrrhæ drachmæ duæ, bdellii drachmæ quatuor: bituminis drachmæ tres: junci odorati floris drachmæ tres, calami drachmæ duæ, caſiæ drachma, nardi drachma, terebinthinæ drachmæ ſedecim, mellis heminæ dimidium, pulpæ uvarum paſſarum drachmæ centum ſexaginta. Vino uvam paſſam, bdellium & myrrham macerato:

resinam liquefactam melli misceto: deinde omnia commixta lævigataque reponito. Excellentissimum hoc est medicamentum, & plurimum id in hepaticis dysenteriis expertus sum. Etenim siccat, corroborat, discutit, & pravas sanies putridasque emendat corrigitque, constat enim aromatis & uva passa, quæ & nutrit, & naturalem habet ad jecur proprietatem.

De fotu & cataplasmate.

His fotum ex oleo anethino aut sampsuchino adhibeto: post fotum, cataplasmata ex ruta contusa, melanthio, cymino, & aristolochia longa. Adhæc pulvis horum coquatur cum melle, & vino modico Arysino, oleoque Cyprino. Sit autem mel diutius cum aromatis coctum, vino simul adjecto, ut pastillus fiat: atque sic oleum postea misceto. Quod si nimia sit jecoris imbecillitas, fotus primum ex absinthio, epithymo & oleo supradicto, adhiberi debent. Similiter & cataplasma, cui addendus est rosarum siccarum pulvis, & pro aloe palmulæ & cotonea inducenda.

Epithema tonicum hepaticum, & inflammationes concoquens.

Ammoniaci suffiminis, meliloti, singulorum unciæ tres: œnanthes, casiæ, myrrhæ, croci, aloes, succi absinthii, nardi, phylli, singulæ unciæ: mastiches Chiæ, styracis, amomi, singulorum unciæ duæ, ceræ libræ duæ, nardini quod satis est.

Potio ad eos, quos imbecillitas cum obstructione infestat.

Brassicæ decoctum, & rhus Syriacum tenuiter lævigatum, mixtumque, potui dato, & miraberis.

CAPUT V.

DE COELIACIS, PHILOMENIS.

COELIACUS affectus generatur, dum venter præ imbecillitate cibum concoquere & corpori distribuere nequit. Quare liquidæ, & non bene concoctæ, varii coloris, necnon cruentæ fæces, velut ex vase distillantes, per alvum excernuntur. Nihil igitur mirum est quod sanguis non probe concoctus in ventrem recidat, retentrice facultate amissa, aut vitiata: unde longo tempore frequens ventris resolutio cum assidua dejectione perdurat, corpus extenuatur, vigiliis consumptum: cruditas rosioque, & tormina ventris & cibi fastidium comitantur.

Curatio.

Cœliaci ita curantur, ut qui ventris profluvium (quod Græci diarrhœam appellant) experti sunt. Cibi eis conveniunt, qui non nimis alvum reprimunt, sed qui adstringentes, facile concoqui, & in totum corpus distribui possint: qualis est panis bene elaboratus, in textu probe coctus, vinoque adstringenti intinctus: necnon lenticulæ & oryzæ sorbitiones. Pisces autem dura carne præditi ex-

hibeantur. Ex avibus, quæ non ſunt pingues, præter paluſtres. Quin & panem cum malis cotoneis & myrtis coctum damus: item vitellos ovorum aſſos, & aceto intinctos: adhæc lac ſciſſile exhibemus. Proſunt etiam carnes leporinæ, aut ferinæ, ac alia, quæ in fluidis affectibus enumeravimus.

Hic morbus curatione initio adhibita facile tollitur, poſtea vero difficilius: ubi autem inveteraverit, tarde removetur. Primis duobus tribusve diebus a cibo abſtinere oportet: præcordiis fomenta, quæ modice adſtringant, corroborentque, ex vino, & oleo roſaceo, aut myrteo, aut melino, aut lentiſcino imponere: deinde cataplaſmata ex palmulis, polenta, malis cotoneis, aloe & abſinthio. Bene facit etiam plantago trita, lentiſcus & polygonum, cum tritici farina aut polenta mixta.

Ad dolores autem cum ardore excitatos; (quod rarius ſolet accidere) oxymel præparetur: atque ſic utaris cataplaſmate, quod ex palmulis & lini ſemine confectum eſt, hoc pacto: palmulæ ex vino maceratæ terentur, lini ſemen aut farinam cum melle & oleo modico coques, & quum in vinum coierint, pilæ in qua palmulæ habentur, injicies: ubi jam probe commixta fuerint, in balneo uteris calidis. Item ceratum oleo myrteo & palmulis mixtum adplicabis. Hoc quoque profluvium deſiccat. Emplaſtra his proficiunt διὰ ἰτεῶν, panacea, *iceſion*, & maxime omnium δι' οἰνάνθης: adhæc *clidion*, cujus confectionem in capite de profluvio ventris explicavimus. Atque de externis remediis hæc a nobis dicta ſint. Cæterum de potionibus nunc agendum eſt.

Potiones cœliacis accommodæ.

Quinquefolii radicis decoctum potui dari debet: item rubi radicis similiter, necnon salicis arboris; uvæ autem Amineæ siccæ acini potioni inspergantur. Nonnulli etiam hypocystidis succum, acaciam rufam, lycium Indicum, & mala Punica utriusque generis adjecerunt: alii balaustium quoque tritum potui inspergunt, alii gallæ aut malicorii pulverem. His autem ad dysentericos uti solemus. Sistunt quidem ea ventrem; sed pene omnia stomacho adversantur, cibique fastidium movent, & concoctionem impediunt: qua de causa rarius ad hæc vitia dari debent. Nos in hoc affectu cataplasmata inducimus, & eodem die potionem exhibemus; siliqua Græca, semen plantaginis, & uvæ domesticæ siccæ acini in aqua decoquuntur, ac jus ipsorum potui convenit. Quin & pastillos ad hunc morbum proprie dicatos dare licet.

Pastillus ad cœliacos optimus.

Semen apii in lenticulæ decocto tribus diebus maceratur, postea teritur, gummique ei adjicitur: & ex succo plantaginis pastilli formantur; qui ex quinquefolii aut rubi radicis decocto exhibetur. Seminis plantaginis, lapathi sylvestris seminis, singulorum sesquidrachma: hypocystidis succi, acaciæ, singulæ drachmæ: gummi oboli duo. Teruntur omnia; & ex papaveris decocto pastilli fiunt, qui ex aqua potui dantur; & ab inferioribus partibus injiciuntur.

Pastillus ad cœliacos, statim alvum adstringens.

Myricæ fructus drachmæ quatuor, acaciæ rufæ, opii, singulæ drachmæ: rhus Syriaci, myrti nigræ foliorum, singulorum drachmæ quatuor: mellis drachma. Fingito pastillos, & cum ovi assi vitello utere. Quum autem potui daturus es, ex rubi radicis corticum, myrtorum & cotoneorum decocto, propinato. Jam ipsum decoctum bibere licebit.

De inveterato cœliaco affectu.

Quum cœliacus affectus inveteraverit, aut remedia, quæ ex alto noxium humorem, evocare solent, aut solæ frictiones sine unctione tunc adhiberi debent, quibus commodius auxilia administrantur, ut coxis brachiisque, citra oleum per aspera lintea: deinde nitrum particulis superinspergi debet, admixto lapidis Asii, aut pyritis, aut testæ veteris assæ pulvere, æquali nitri pondere. Postea unguentum dropacinum, & aliquando ipse dropax partibus accommodabitur: primum quidem coxis, deinde brachiis, postea spinæ dorsi, postremo pectori & præcordiis. Similiter etiam sinapismus in eum modum imponi debet, ac celerius ad sanitatem pervenietur.

CAPUT VI.

DE TENESMO.

TENESMUS, recti intestini affectus est, quem comitatur conatus & implacabilis de-

ſidendi cupiditas, cum flatibus. Deſcendunt autem per alvum mucoſa, cum gravi diſtentionis ſenſu: necnon aquoſa, & interdum poſt recrementa ſanguis diſtillat.

Curatio.

Teneſmus curatur fomentis, & fœnigræci altheæque radicum decocti jure in alvum dato. Quinetiam anus hujus vaporem ex vaſe ſuppoſito pannis circumdata ſuſcipiet. Utimur etiam oleo roſaceo, butyro & adipe anſerino cum modica cera ſolutis, & anum interius inungimus: item ex pice brutia ſuffitum ei accommodamus. Injici autem debet lac cum melle: ut mucoſa expurgentur, aut lenticulæ decoctum cum melle. Poſt hæc, adſtringentia injicies, ut roſæ, myrtorum & corticis pini decoctum. Item erucæ ſemen ex roſarum decocti cyathis duobus, cum butyro, oleo roſaceo aut myrteo, per alvum injicies. Adhæc penicillum tetrapharmaco ex oleo roſaceo ſoluto illitum, aut pulverem plumbi ex oleo roſaceo tritum, cum modico ceræ, & lentiſcino oleo calido, ano indes. Cæterum ſacculos calentes pectini, lumbis, vel ano ſubjicies. Cibos autem boni ſucci, concoctu faciles & leviter adſtringentes adhibebis.

CAPUT VII.

DE ALVI PROFLUVIO QUOD ῥευματισμὸς *GRÆCIS DICITUR, EX LIBRIS PHILOMENIS.*

Alvus tum in febribus, tum citra febres, profluvio laborat. In febri autem difficilior ejus est curatio, animadversionemque & conjecturam diligentem requirit. Nam inter initia, naturæ aliena & noxia salubriter evacuare conatur, ipsa nimirum ad superfluos incommodosque humores reijciendos undiquaque cogente. Idque alias in statu febris, alias in declinatione: nunc quidem cum magna profusione humorum, subitaque & critica, qua febres solvuntur: sæpe vero paulatim & multis perseverat diebus, & bene in ipsa declinatione consistit. Ac tunc profluvium aut sisti non debet, quia natura omnes suas vires intendit: aut motus ejus adjuvari; nam siquis ventrem constringere volet, magnam excitabit ægritudinem. Vidimus enim ventrem initio affectus, ad quartum quintumve diem profluxisse, & postea fluorem aut per se aut medici auxilio substitisse, unde ægri in magnum periculum inciderunt, ita ut phrenitici aut lethargici efficerentur, doloresque capitis aut perniciosæ in eis parotides excitarentur.

Quare initio ea, quæ corporis commodo atque utiliter excernuntur, minime reprimere convenit, ne materia sursum educta, humorum supradictos affectus generet, sed ad statum usque contemperari cibis debent. Ubi vero diutius jam proflu-

vium perſeveraverit, non modo ſuperflua evacuans, ſed etiam habitum colliquans, viresque conſumens, tunc ſane ei reſiſtere medicamentis expedit. Adtendendum autem num alvus nimium, aut modice, aut certe non profluat. Magna quidem reſolutio coerceri, parva levius contineri debet.

Adſtricta autem alvus relaxanda eſt aut iis, quæ per os aſſumuntur, aut quæ per anum immittuntur, aut quæ extrinſecus imponuntur, donec criticus dies ſupervenerit. Nam biliofus humor ſolis cibis mollientibus, magis ut deſcendat, quam in corpore retineatur, eſt ſollicitandus. Si enim bilioſus aut in ventre aut in inteſtino collectus retineatur, exituque prohibeatur, loca ambientia offendit, ſtomachum ſubvertit, caput replet, viſcera inflammat, febres magis accendit, ſitim auget, omniaque prædicta ſymptomata in capite excitat: ſummatim, totum morbum graviorem efficit.

De Lacte.

Lac igitur in tali affectu, ſi febris non urget, caprinum aut bubulum tepidum, ſive recens mulctum, ſive coctum ad ignem, ita ut ſemper agitetur, donec ad tertias redigatur, potu auxiliatur: aut quod per ſilices fluviales ignitos, aut candentes ferri laminas in ipſo exſtinctas, coctum fuerit, juvat. Alii etiam mel in eo coquunt: alii mel coctum ei injiciunt, atque ſic propinant: ſpuma vero dum lac coquitur, penna aut cochlear auferri debet. Hoc nullum præſentius remedium ad bilioſas ventris fluxiones invenire licet.

Quibus autem venter ſæpe profluere ſolet, his lac merum plus nocere quam auxiliari ſolet. Quare quarta pars aquæ lacti miſcenda eſt, coquique una ad dimidias debent, atque hoc modo exhiberi. Hæc quidem ad bilioſas fluxiones conveniunt.

Ad alias vero ubi prodeunt, fotus ex oleo & vino adhibeatur: ſit autem oleum omphacinum aut roſaceum, aut melinum. Efficacius his eſt myrteum, tertia aut quarta vini parte admixta: fotus autem magis adſtringentes ſunt ex myrteo, in quo decoctæ ſint gallæ, malicorium, quinquefolii radices teneræ, cupreſſi pilulæ. Lanaque ſicca præcordiis impoſita, ventrem calefacit & deſiccat: necnon lana oleo puro imbuta, aut cumini pulvere inſperſo, aut apii ſemine, aut utriusque æquis partibus mixtis juvat; nam urinam provocat, & fluxiones eo divertit. Hæc ſane, profluvio ab inteſtinis derivando conveniunt. Præterea fomenta illis, ſive dolores experiantur, ſive eo careant, adhibebis; nam fluxiones deſiccant, maxime ſacculi ex milio aut panico facti: mirifice autem faciunt etiam ex ſale compoſiti & hordeo torrefacto.

Quod ſi profluvium ſit immoderatius, ſacculi ex ſale ventri imponantur, ex hordeo autem ad dorſum: ſi vero non immodicum neque frequens urgeat, contra; ſacculos ex hordeo, ventri, ex ſale factos, dorſo applicabis. Cæterum etiam anus his ſacculis foveri debet, aut luto pavimenti calefacto æger inſideat, aut cimoliæ terræ calenti, vinoque reſtinctæ, aut ſordibus balneorum vino dilutis, molli lana circumdata, nam calor ipſe introrſum adminiſtratus opitulatur. Item ſpongia aqua calente madefacta & expreſſa ſubjiciatur,

ut quæ vapore ſuo anum adjuvet: ut etiam lanæ oleo imbutæ, anoque ſubjectæ, auxiliantur.

Poſt primos dies exactos, ſi quidem dolores in inteſtinis conſiſtentes urgeant, neceſſe eſt inflammationem ibidem aut tumorem exſiſtere. Tunc igitur cataplaſma ex tritici & lini ſeminis, aut milii, aut panici farina adhibendum, mellis, vini & aceti modico adjecto. Adſtringens autem fiet, melle cum modico vini & aceti admixto; poſtea ubi coctum fuerit, paulum mannæ, thuris, aut malicorii, aut gallam inſperges.

Quum vero nullus dolor affligit, magis adſtringentia adhiberi debent epithemata: cujusmodi palmulis conſtant, cum acacia, aut alumine, aut hypocyſtide: aut quæ balauſtia recipiant, aut coctum malicorium. Adhæc ceratum cum oleo myrteo, quod ex ſupra dictis, vel mannam thuris, vel gallam adjectam habeat. Alii quoque emplaſtra adſtringentia conficiunt; optima vero ſunt epithemata, *clidium* MNASÆI, & δι οἰνανθης.

Clidium *ſane hoc modo conficitur.*

Gallæ omphacinæ, hypociſtidis, aluminis rotundi, acaciæ, rhois culinarii, malicorii ſicci, ſeminis apii, ſingulorum uncia: viſci quercini, ammoniaci thymiamatis, ſingulorum drachmæ quatuor: picis ſiccæ, ceræ, ſingulorum unciæ duæ: olei myrtei aut lentiſcini unciæ duæ. Gallam & mallicorium contuſa cribrataque in vini cyathis novem decoquito, usque ad tertias, aſſidue agitans: deinde in mortarium conjecta terito, ac reliqua ſimiliter in pulverem redacta inſpergito. Ammoniacum vero aceto dilutum, viſcum cum modico oleo emollitum, pici ac ceræ

ex reliquo oleo liquatis, igneque ſublatis, adjicito, ac in unum cogito: necnon iis, quæ contriveris affundito, tunditoque fortiter: ac utitor.

Epithema ex œnanthe, mediam inter cataplaſmata & emplaſtrum, naturam obtinens, ad inteſtinorum fluxiones, ſtomachi faſtidia, & reſolutiones ardoresque efficaciter opitulatur.

Oenanthes ſiccæ, gallæ, acaciæ, roſarum ſiccarum, omphacii, ſingulorum uncia: aluminis rotundi; aloes, ſingulorum unciæ duæ: rhois Syriaci unciæ quatuor, olei myrtei, ceræ, picis, ſingulæ libræ: vini Falerni, aut Aminæi, quod ſatis eſt. Sicca ex vino terito, deinde quæ liquari poſſunt adjicito. Ad ventris igitur profluvia, medicamenta & ſimplicia & compoſita hæc ſunto.
Cæterum extremas corporis partes, nempe brachia & crura, faſciis lineis aut laneis deligari debent, foverique: ſi frigidæ ſunt, calidis unguentis & oleis, ut Sicyonio, & oleo veteri, cui adjectum ſit pyrethrum, piper, nitrum, & baccæ lauri, item ceræ ſolutæ modicum, ut ſit acopum: quinetiam ex oleo communi hoc medicamentum conficere licet. Huc faciunt etiam medicamenta quæ Græci *a laſſitudine* acopa appellant, ex euphorbio & liguſtico parata. Calefaciunt enim, & roſionem in articulis, quum illinuntur, excitant.

De Cibis.

Ciborum alii alvum adſtringunt, alii humores craſſos reddunt, alii contemperant, alii ſiccant, conſumuntque materiam: quorum facultates diſcernere convenit. Ex frumentis oryza alvum

magis retinet, si ex aqua adjectis palmulis decoquatur: si febris adest, ex vino aquoso & austero. Similiter & pultes ex ea factæ & ex alica, quibus aliqui gallinæ aut malicorii pulverem inter coquendum admiscent: nos autem rhus culinarium, aut mala cotonea adjicimus, simulque cum pulte subigimus. Jam fit etiam pulticula ex pane Alexandrino trito incretoque, & sic cocta ad ventrem retinendum efficax est: necnon polenta ex milii farina diutius decocta. Juvat etiam lenticula bis cocta, cum modico salis, aceti & olei condita, assumptaque; fit autem melior suaviorque, si mala cotonea aut oryzam admisceas.

De Oleribus.

Ex oleribus expediunt intybus aut plantago, aut blitum nigrum. Hæc enim & per se, & cum lenticula cocta aut cum oryza, bene juvant. Quin & brassica bis cocta, ita ut secunda vice, aceti momentum adjiciatur, multum in fluidis affectibus proficit.

Intinctus.

Intinctus hoc modo conficitur: Cuminum cum salis momento, aceto & oleo, præparato. Id quod edendum est, his intingi debet.

De Piscibus.

De piscibus mentionem facere opus non est, quum omnes fere alvum citent, paucis quibusdam exceptis: quales sunt mænides, mullus, scarus, & erythinus, supra carbones assati: necnon

non ſcorpio piſcis aſſus, & cum cumini intinctu aſſumptus. Præterea oſtrea cum teſtis ſuis aſſata, exhibitaque, alvum comprimunt.

De Avibus.

Ex avibus maritimæ potius & ſylveſtres ſolæ deligentur, ut merulæ, turdi, perdices, turtures & columbæ: ex domeſticis autem gallinarum pulli aſſi, ſed prius elixi, ventrem adſtringunt. Magis etiam adſtringentes ſunt, ſi myrtorum aut ſorborum pulvis carni ſuperinſpergatur: aut ex fructibus, (qui ὀπῶρα Græcis dicuntur) corna vel omphacium ſimul incoquatur: adhæc medicamentum quod *a fructibus pomaceis* διοπωρῶν Græci vocant, quemadmodum ea quæ ex cotoneis, aut ſorbis, aut immaturis piris, item ex malo punico præparantur: præterea uvæ, quæ fictilibus reconduntur, aut cum ſuis foliis involvuntur, aut quæ ex fune ſuſpenduntur. Cibi igitur ad ventris profluvium tales exhibeantur.

De Potu.

Potui vero aqua pluvialis bene cocta exhibeatur: ſed neque ante cibum, neque quum hunc æger aſſumit, ſed aliquod ſpatium intercedet. Neque vero univerſa, ac una vice, ſed paulatim ac modice dari debet. Quod ſi quinquefolii herbæ radices ſimul incoquantur, præſtantiſſimum fiet auxilium: item ſi rubi radices una coquantur, magis alvum adſtringent. Nonnulli plantaginis ſemen contritum, & acinos ſiccos in pulverem redactos, incretoſque, aut ſorba detrita ſimiliter admiſcent. Multæ igitur aliæ quoque potiones & ſimplices & compoſitæ ad ventris

profluvium idoneæ habentur: ſed eas nunc prætermittimus. Nam de iis potionibus, quæ dyſentericis expediunt, poſterius agetur, ubi de dyſenteria tractabimus. Vinum in declinatione, hoc eſt inflammatione remittente, & febri, confidentius dandum eſt auſterum, Surrentinum, Albanum, Tygrianum, Marſicum, & ex Italia Aminæum, vel alia adſtringentia, quæ diverſis locis naſcuntur, experimentiſque probata ſunt.

De Balneo.

Balneum ex nitro abſque oleo convenit. Juvat enim nitri uſti pulvis corpori in balneo ſuperinſperſus, ut modicum ruborem inducat, ſummaque vellicet, & fluxionem ex alto ad ſe adtrahat: atque ita cutem vellicatam in balneo perunges, ut meatibus adapertis, profluvium alvi in diverſum revellas, retrahaſque.

CAPUT VIII.

DE DYSENTERIA EX VENTRIS PROFLUVIO EXCITATA, QUÆ RHEUMATICA DICITUR.

RHeumaticam dyſenteriam, humorum ex meſeraicis venis ad inteſtina curſum dicimus. Nam ciborum ingeſtorum chylus, *hoc eſt cremor*, dum in ſanguinem ibi mutatur, ad inteſtina refunditur, atque ita una cum bile mixtus excernitur, nec poteſt ob hujus acrimoniam in ventre retineri, ſed ab inteſtinis foras propellitur.

Atque hæc eſt cauſa dyſenteriæ rheumaticæ, cujus hæ ſunt notæ.

Notæ dyſenteriæ rheumaticæ.

Acres variique humores per alvum excernuntur, ſitis magna urget, corpus colliqueſcit; & cibi faſtidium torquet. Aliquando etiam roſiones inteſtina & ventrem affligunt; quod ſi hic affectus diutius perſeveraverit, ad exulcerationem inteſtinorum perveniet, quæ proprie dyſenteria dicitur.

Curatio.

Ventris & inteſtinorum profluvium adſtringentibus cataplaſmatis curabis, & lac ad dimidias coctum potui dabis: ſit autem non minus quam hemina. Quin & aqua pluvialis modica propinari debet: nec non panis ex aqua aut lacte maceratus dari. Poſt tertium diem pani adjicies uvas, quæ in vaſis fictilibus aut vitreis reponuntur, vel pira, vel mala cotonea cocta, vel ſorba vel meſpila. Quin & paſtillos lacti admiſcere licet: ſin autem ægri lac bibere recuſent, pulticulas ex oryza, aut avena, aut milio, aut pane Alexandrino exhibebis. Ptiſanam quoque aut lenticulam, aut ova in poſca cocta, nec non vitellos ovorum aſſos ſuper prunas cum rhu & aceto porrigito. Quinetiam olera bis cocta, panemque bis coctum, & aviculas, ut ſupra dictum eſt, nec non vinum adſtringens ſimiliter exhibeto. Quod ſi affectus inveteraſcat, malitioſuſque evadat, & vires conſumantur, curatio adhibenda eſt quæ corpus nutriat, & illas reficiat confirmetque.

Signa dyſenteriæ rheumaticæ, quæ pro loco affecto & excrementis variat: PHILOMENIS.

Dyſenteriam rheumaticam locorum & recrementorum expulſionis ratione variare, omnes prope antiqui medici conſentiunt. Si inteſtina ulcus aut inflammatio quædam obſideat, hæ notæ præcedunt. Inter initia morbi, cruenta, deinde ſanioſa excernuntur: multis primo ramenta, poſtea pinguia deſcendunt, & (ſi malignus fuerit affectus) fæculenta, fœdi odoris: poſtremo ubi in cancrum jam degeneraverint, varia excrementa, & nigra, cum quibuſdam putridarum carnium laminis per alvum redduntur. Quinetiam febris cum multa ſiti comitatur, nec non cibi faſtidium, unde corpus emacreſcit: tormina quoque cum ſonitu inteſtina exercent, dolorque ingens & vigiliæ ægrum infeſtant.

Curatio.

Dyſentericus affectus diuturnus eſt, & magna parte teneſmus eum præcedit; quod ſi fiat, inteſtinorum exulceratio fiet acrior. Plurimum autem in recto inteſtino, aut colo, aut certe in tenuioribus inteſtinis excitatur, modo cum febre: nunc cum dolore, nunc ſine dolore. Quum febris affligit, curationem impedit, ulcera reddit putrida ſordidaque: nec non inflammationes & cancros excitat, quando diverſis ipſa curatur modis, cibiſque tum qualitate tum quantitate accommodis, maxime quamdiu febris augeſcit. In declinatione autem, cibi neque nimis ſicci, ne-

que plus æquo humidi ſunto. Sicci augent febrim, humidi profluvium movent: ideo in utroque animadverſio eſt adhibenda. Nam quantum exhiberi debeat, ex viribus ægri maxime æſtimandum eſt. Dyſentericus enim propter inteſtinorum & ventris imbecillitatem haud multum poteſt concoquere, præſertim quum febricitat. In inflammatione, quum maximus excruciat dolor, ne pigeat cataplaſmate calente uti, ut quod interdum & illam tollit, & fluxum reprimit: quemadmodum illis ſolet contingere, quos mediocris torquet exulceratio.

Nos igitur initio ægrum accedentes, præſertim ſi febris non adſit, talem adhibemus curationem. Primis duobus diebus abſtinentiam indicimus, &, ſi juvenis ille fuerit, tempusque & vires permittant, venæ ſectione in brachio adhibita ſuccurrimus, non minus ſanguinis quam heminas duas detrahentes. His etiam cibos præbemus temperatos: nempe tribus diebus transactis lac propinamus: quod ſi vero ſectio venæ prætermiſſa fuerit, poſt duos dies exactos, lac potui damus. Hæc autem facimus, quum malum a levi occaſione ſumpſerit originem.

De Lacte.

In primis igitur lactis calefacti, & inter coquendum ſæpius agitati, cyathos tres exhibemus, & poſt horas duas, tantundem rurſus potui damus. Quibuſdam etiam tertio offerimus, ut integra hemina abſumatur: & ſi eo die repletus æger videatur, cibo eum abſtinere jubemus. Hoc igitur modo bilis educitur, & humores corrupti, modice purgantur, mitiganturque. Poſtea mediam heminam in duas partes dividi-

mus, & similiter ut supra exhibemus, duabus horis interpositis: atque sic iterum tertio duas heminæ partes aut tres una vice præbemus. Tribus horis post lactis potionem interpositis, pulticulam, aut panem siccum, aut palmulas Thebaicas, aut micas panis cum lacte exhibemus.

Lac igitur quovis morbi tempore eligi debet caprillum, hujus autem penuria vaccinum; asininum vero & equinum minus, utpote magis serosa. Mane igitur cyathi tres exhibentur, deinde viridis caseus hoc modo confectus, cibi loco datur. Exprimitur is manibus fortiter, & aqua fervens ei superfunditur. Id autem fit ter quaterve, melle admixto, præsertim cocto: quum inspissatur, esui exhibetur; nam ventrem admodum constringit, & ulcera purgat sanatque. Verum iis dari debet, qui febri carent, magnumque ex eo senties adjumentum.

Febricitantibus non tam facile lac dandum est, ut quod in ventriculo acescat & corrumpatur, aut ex calore in caseum coalescat: unde majores cruciatus, viscerum tensiones, capitis dolorem, & cibi fastidium excitat. Quare ut citra noxam febricitantibus exhiberi queat, præsertim pueris, magisque juvenibus quam ætate jam provectis, exactius a nobis dicendum est. Miscemus igitur lacti, aquæ pluvialis aut fontanæ bonæ, quartam partem, ac illud ad leves prunas ac cineres aut lento igne ad dimidias incoquimus, sine intermissione agitantes. Ex hoc cyathos tres aut quatuor, potui damus.

Quemadmodum autem febricitantibus citra caseum dari expediat, alias indicabimus. Nam is febribus omnino est inutilis: illis porro qui febri carent, lac etiam citra aquæ admixtionem coctum porrigemus: coquemus autem donec to-

tum in eo ſerum conſumatur. Nonnulli etiam uſque ad tertias coquendum putant : nos vero, donec ter quaterque ebulliat, atque tunc ab igne tolli præcipimus. Quin & calculos tres rotundos ſolidoſque ex fluvio collectos, in ignem ex lignis quernis ſiccis exſtructum conjicimus, ac candentes admodum in vas quod lac continet, paulatim demittimus, ita ut quum unus tollitur, alius injiciatur; atque lac ita coctum Græci σχιστὸν, *hoc eſt ſciſſile*, nominant.

Hoc igitur modo confectum, dyſentericis, ventris fluxum expertis, & cœliacis exhibetur : facies autem hoc quater aut quinquies ; ubi ebullire deſierit, non ſolum iis qui febri carent, ſed etiam febricitantibus propinabis. Idem hoc ferrei orbiculi candentes in lac demiſſi, non ſegnius, imo etiam efficacius quam calculi præſtant. Hac igitur ratione lac dyſentericis propinari debet : nunc autem cibus a nobis ægro præſcribendus eſt.

De Cibo.

Ex frumento igitur pultes exhiberi convenit: alica vero plus omni alimento nutrit, magiſque concoquitur : oryza minus quam alica, ſed plus ventrem adſtringit. Hinc etiam pultes magis reprimunt, quam quæ ex farre conficiuntur : ad hæc ex milio & panico paratæ valentius nutriunt, & recrementa craſſa reddunt. Item ex Alexandrino pane contuſo incretoque, huc referri debent : ſimiliter ex chytro torrefacto pultes faciunt ; atque hæ duæ ſpecies ex poſca cum ſale modico & oleo anethino parantur. Porro omnibus pulticulis in vicem olei, adipes anſerinos aut gallinaceos aut caprinos, immittes.

Quod ſi roſiones venter experiatur, & bilioſa ſint quæ excernantur, ex lacte pulticulas parabis: verum inprimis alica, aut oryza, aut far in aqua decoquatur: deinde excoletur, exprimaturque: poſtea lactis modico addito, leviter illa prunis coquantur. Ubi ſuccus conſumptus fuerit, lac iterum paulatim adjunges, & tertio & quarto, donec percoquantur: quibus momentum ſallis addes: & ſine oleo comedenda porriges: admiſcebis autem pultibus, ſi libet, rhus Syriacum, grana mali Punici acidi trita, & mali cotonei orbiculos repurgatos, ſorba ſicca contuſaque, omphacium ſiccatum: nec non acinos uvæ tritos. Sunt qui etiam gallam detritam inſpergant: verum ea ſtomacho adverſatur; alii vero aquæ hæc injiciunt, in qua pultes decoquuntur: ſed præſtat in aqua unde pultes fiunt, ſorba, aut pira cruda maturave, aut mala cotonea, aut meſpila, aut ſiliquas, aut palmulas Thebaicas contuſas ſimul incoquere. Præterea pultibus indetur gummi, amylum, & cera recens inſtar mellis: ſimiliter puls ex caſeo recenti, cribro validè percolato confecta, eſui offertur.

De Cibi faſtidio.

Qui vero male affecti cibum faſtidiunt, pulteſque averſantur, iis dato alicam, aut oryzam ex aqua paratam, in qua prius palmulam, aut pruna Damaſcena, aut ſorba, aut meſpila, aut ſiliquas, aut mala cotonea, aut pira immatura decoxeris.

Legumina.

Ex leguminibus lenticula magis adſtringit: ſed

cortex ejus auferri debet, eo quod cruditatem & profluvium incitet. Quidam enim modice eam macerantes, corticem detrahunt, atque ſic in pila ſubactam tenuiore cribro incernunt: quidam aquæ calidæ immittentes, paululum manibus confricant, donec totus cortex decidat. Commodius autem fiet, ſi ubi ſemel atque iterum ea ebullierit, in pilam demittatur, ac poſtquam refrixerit, manibus conteratur; ſic enim accuratius purgatur. Ubi cortex fuerit detractus, rhus Syriacum, & adipes ſupra dictos, olei vice, nec non aceti momentum adjicies, aut mali Punici acidi grana contrita, ſaliſque modicum. At lenticulam ad ſorbitionem decoquens, plantaginem, aut betam nigram, aut intybum ſimul miſcebis: decoctum interdum cum oryza aut farre, aut malis cotoneis coctis tritiſque & bene permixtis, pultis modo inſpiſſans, eſui exhibebis. Nonnulli cum cortice ipſo lenticulam decoctam valide terunt, ſuccumque exprimunt: hunc linteo puro diligenter percolant, & cum pane Alexandrino aut chytro bene cocto in pila terunt: atque inde pultes conficiunt, aceto ipſas condientes.

De Ptiſana.

Ptiſana per ſe quidem ventrem non adſtringit: ut quæ illum magis laxet, & facile aceſcat, melle præſertim condito, quando etiam largius alvum ſubducit; oportet igitur ipſam diu torrefactam cum aqua pluviali, veſperi in ollam recentem demittere: hanc bene coopertam in furnum prunis ardentibus plenum collocare, atque iis involutam per totam noctem ſinere. Quippe ſolvitur ptiſana ex ipſo vapore, pinguiſque &

glutinosa efficitur. Mane vero mel seorsim ei miscebis, & leniter coques: item chytro addito, iterum simul incoques horis duabus tribusve. Atque hoc modo parata esui dabitur; nam tum cibus tum medicamentum esse videtur.

De Oleribus.

Olera magis adstringentia siccioraque conveniunt, intybus uterque, plantago, beta nigra cocta, & bene expressa, tritaque, & aceto condita. Ea vero quæ cruda edi possunt, cum pane sumantur. Brassica bis cocta recrementa inspissat; detur itaque ex aceto, sale & oleo condita. Aliqui secundam ejus coctionem in posca moliuntur.

De Piscibus.

Ex marinis piscibus haud multi dysentericis conveniunt: aliqui vero sanis hominibus adstrictionem alvi pariunt, profluenti autem alvo non expediunt. Scarus igitur coctus, & aceto cuminoque conditus assumitur. Mænides autem & erythrinus tenui sale adspersi, modice assentur in cratere mundo, & sic exhibeantur. Nonnulli etiam mullos similiter paratos offerunt: sed hi humores varios generant, naturamque in iis turbare solent, qui imbecilli sunt ventre præditi. Ostrea vero cum suis testis assata, concoctionem juvant, & ventrem reprimunt.

De Carnibus.

Carnes universæ dysentericis sunt inutiles, eo quod multum nutritan, & tarde concoquantur.

Ex avibus maxime ſylveſtribus exhiberi poſſunt turdi, perdices, turtures, merulæ, ſturnus: interdum & columbæ, præſertim earum pulli: verum nihil pingue aut concoctu difficile dari debet. Coquentur autem primum in poſca, deinde aſſabuntur: præſtat ſi ipſis eviſceratis injiciantur myrta, aut ſorba ſicca, tritaque, aut minutim inciſa, aut meſpila, aut pira viridia, aut mala cotonea, & poſtea conſuantur, coquanturque, ac deinde aſſentur. Quadrupedum carnes vitandæ ſunt: porcini tamen lumbi aut hœdini in aceto macerati, voluptatis gratia ſumi poſſunt. Sic ova gallinacea in poſca elixa, donec indureſcant, proſunt: magis autem adſtringunt vitelli ex eis ſuper prunas aſſi, contuſique cum aceto & rhu Syriaco. His rhus aut malicorii modicum, aut galla, aut omphacium recte miſcebitur; hæc enim ventrem valide contrahunt. Nonnulli etiam pedes vitulinos in ptiſana per totam noctem incoquunt, donec ungulæ diſſolvantur: unde cremor ptiſanæ ſpiſſus fit & glutinoſus, qui modico aceto conditus, eſui exhibetur, ac ventrem egregie ſupprimit. Verùm illis dari debet, qui concoquendi facultatem validam obtinent; nam imbecillem ſtomachum perturbat magis, & amplius profluvium excitat. Atque hactenus de animalibus.

De Fructibus pomaceis.

Pomacei igitur fructus dulces, flatus generant, & ex humiditate ſua facile aceſunt, eoque prohiberi debent; dabuntur autem adſtringentes, cujuſmodi ſunt ſorba, corna, pira viridia, meſpila, mala cotonea, aut uvæ in vaſis fictilibus reconditæ, aut cum foliis ex fune ſuſpenſæ, do-

nec acini ipſarum comminuantur. At cum omnibus pomaceis fructibus panis mandi debet, eo quod facile corrumpantur. Mali Punici grana ſanis alvum adſtringunt, ægris autem non item, ſed dulciora in ſtomacho evadunt, corrumpunturque. Palmulæ Thebaicæ etiam, fortiter manſæ cum pane, ventrem reprimunt. De cibis hæc ſufficiunt.

Potiones ſimplices ventri retinendo idoneæ.

Cæterum hæ potiones dari poſſunt. Nardus Indica pota ventrem comprimit: myrrha electa fabæ inſtar in catapotiis data, idem præſtat: nec non ſemen lapathi ſylveſtris ex aqua tritum, ſimiliter facit: item coaguli leporis drachma, potu juvat. Cornu cervini uſti lotique cochlearia duo cum tragacantha potui dantur, adhæc galla, malicorium & polygonum: coquantur autem ex aqua uſque ad tertias. Ladanum ex vino auſtero potui ſimiliter dato: præterea acaciam rufam, hypociſtidem, lycium Indicum, terram Samiam, terramque altera dictam, Lemniam ſphragidem, & balauſtia trita. Decoctum ipſorum ſtomacho adverſatur: eoque virium ratione habita, valido exhiberi debet, non autem febricitanti, aut dolorem experto, aut imbecilli ſtomacho.

De falſa imperitorum medicorum opinione, & paſtillis.

Plerique imperiti medici mox inter initia paſtillos, vel antidota ex opio, aut alterco, aut nigro papavere, aut mandragora, dare non dubitant, eo quod ſomno in dolorem levare dicuntur. Falluntur autem ipſi, dum ægros accepta potione

tota nocte dormire, & ventrem retineri conſpiciunt; quia quum dies illuxerit, inutilis labor deprehenditur; talia enim humores in unum congregantia, ſine intermiſſione excernunt: capitaque gravantia, & vires offendentia, ventrem reddunt fluentiorem. Nunquam ergo ea medicamenta dari debent, niſi fortè neceſſitas urgeat. Poſt ſimplicia vero, compoſita exhibeantur, quorum confectiones trademus quæ a nobis uſu ſunt probatæ.

Paſtillus ad eoſdem.

Balauſtium, acacia, hypociſtidem, lycium, terram Samiam, terram quæ Aſter dicitur, opium, æquali ſingula pondere ex ſucco plantaginis in paſtillos rediges, qui tres obolos pendant: unum mane duabus horis ante cibum, & interdum dormituro, cum ternis aquæ cyathis exhibebis. Jam paſtilli διά κοραλλίου δι' ἠλέκτρου & διά πτύας, mirifice fluorem reprimunt, conſtringunt, ſanguinem quoque rejicientibus & tabidis utiles.

Paſtillus διὰ κοραλλίου.

Acaciæ ruſæ drach. tres hypociſtidis drach. quatuor plantaginis ſeminis drachmæ tres, balauſtii drachmæ quatuor: gummi, thuris, amyli, ſingulorum drachmæ quinque: foliorum roſæ drachmæ duæ, ſeminis roſæ drachma, opii drachmæ duæ, corallii totidem, pſyllii decocti cyathus. His omnibus ſimul tuſis, paſtillos drachmæ ponderis effinges, dabiſque ex vino cum quinquefolii herbæ decocto.

Paſtillus διὰ ἠλέκτρου.

Succini, iridis Illyricæ, croci, maſtiches, ſingulorum drachmæ trigintaquinque: opii drach. tres, pſyllii concreti drachmæ quadragintaquinque: ſic conficito. Pſyllii herbæ ſeminis cyathos tres in æquæ puræ ſextarios Italicos quinque conjicito, coquitoque ad tertias, & ab igne tollito: ubi decoctum refrixerit, medicamenta in ipſius ſextario triduum macerato, paſtilloſque formato, qui drachmam pendant, ac ſingulos ex aquæ tribus cyathis offerto.

Paſtillus ex coagulo qui Diapityos *dicitur.*

Gallæ, hypociſtidis, acaciæ rufæ, ſingulorum drachmæ duæ: opii drachma, coaguli leporis aut hinnuli, terræ Samiæ, ſingulorum drachmæ duæ: aquæ pluvialis quod ſatis eſt. Paſtillos fingito, datoque ſingulos ex aquæ ternis cyathis.

Paſtillus ex ſeminibus, διὰ σπερμάτων *dictus.*

Aniſi, ſeminis fœniculi, ammeos, ſeminis papaveris albi, ſingulorum drachmæ tres: opii Thebaici, malicorii, ſingulorum drachma: alterci ſeminis drachmæ duæ, apii ſeminis drachmæ duæ, apii ſeminis drachmæ tres: croci, florum roſarum, gallæ, ſingulorum drachmæ quatuor. Arida in pulverem redigito: opium vero in aqua macerato, fingitoque paſtillos, qui ſeſquiſcrupulum pendant. Dato autem ad tuſſim, ex mulſa: ad διάῤῥοιαν cum cremore oryzæ: iis vero, qui cum tuſſe ſanguinem rejiciunt, ex

poſca: ad profluvium ſanguinis, ex decocto lentiſci; ad nauſeam ex aqua abſinthii: ad inteſtinorum tormina, & ſtomachi inflammationem, ex mulſa: ad dyſentericos & cœliacos, ex roſæ decocto. Dabis autem ſingulos paſtillos mane & veſperi.

Paſtillus crocodes.

Caſtorei, myrrhæ, ſingulorum drach. duæ croci, opii, ſingulorum drachmæ tres; aniſi, alterci ſeminis, apii, ſingulorum drachmæ octo: dauci Cretici, ſtyracis, ſingulorum drachmæ quatuor. Opium & myrrham in aqua macerabis, cætera in pulverem rediges, ſtyracem aqua dilues, in qua opium & myrrha maduerint: deinde ſtyracem cum iis quæ macerata ſunt ſubiges, & pulvere ſiccorum adjecto, paſtillos formabis, qui obolos duos aut tres pendant. Dantur jejunis, & in cibo & poſt cibum: in cibo autem ſæpius, & ante illum. Valde enim ſunt mirabiles, ſtomachi dolorem leniunt, acidos ructus finiunt, cruditates diſcutiunt, ventrem adſtringunt, cœliacos & alvi tormina mitigant: quin & dolorem capitis tollunt, ſi cum aceto & oleo roſaceo fronti illinantur: adhæc aurium affectus, & dentium cruciatus, cum ſucco perdiciadis herbæ in foramen illorum demiſſi, adjecto galbano, perſanant: nec non lippitudines addito tetrapharmaco diſcutiunt. Quin & cubitum eunti ſomnum ſuavem potu conciliant, defluxionem reprimunt: ſimiliter etiam articulariis doloribus ſuccurrunt: menſes ſi nimium fluant, reprimunt. Præterea cum myrti decocti ternis drachmis poti, narium fluorem ſiſtunt, nec non hæmorrhoides, omniaque profluvia: ad diſtillationem capi-

tis, & ſtrangulatum uteri, cholericoſque affectus, cum rubi decocto, aut vino auſtero, in quo aniſum, aut myrtum, aut ſorba macerata ſint, exhibetur. Commode dantur etiam in morbis, qui circuitu repetunt, præſertim cum rigore. Sumantur autem hora ante acceſſiones, ex aquæ ternis cyathis. Conferunt quoque cibos vomentibus, & iis qui tuſſiunt, ex ſapa aut melle cocto dati: item phreniticis, inter initia adhibiti: ſtomachicis autem, cum tragorigano triti, ex roſarum decocto, aut vino myrtæo, aut menthæ ſucci drachmis ternis poti. Dyſentericis prodeſt cum ſorborum, aut cotoneorum, aut rubi decocto. Jam in pulverem redactus, cum ovo ſorbili exhibetur ſimiliter & cœliacis, vel omni ventris aut aliarum partium profluvio conducit. Confert ex hoc etiam uvam propendentem cum aqua gargarizare. Ad veſicæ dolorem, cum aquæ calidæ cyathis duobus: & ad ſanguinem ſpuentes, cum aceti cyatho uno & aquæ frigidæ duobus conducit. Hoc etiam paſtillo poto veſicæ exulceratione liberatos novimus.

Paſtillus Clidion.

Nardi Indicæ, croci, ſingulorum drachmæ octo: aloes, thuris, aniſi, roſarum ſiccarum, iridis, ſingulorum drachmæ duæ: acaciæ, myrrhæ, hypociſtidis, lycii Indici, tragacanthi, opii, piperis, ſingulorum drachmæ quatuor: (alii autem injiciunt opii drachmam unam) aquæ quod ſatis eſt. Paſtillos finges, qui obolos duos aut unum pendant, dabiſque ex vino myrtæo.

Pastillus ad dysentericos, sanguinem spuentes, & muliebrem sanguinis fluxum.

Hypocistidis, psyllii, terræ Samiæ, gallæ omphacinæ, acaciæ rufæ, singulorum drachmæ octo: ex aqua pluviali pastillos fingito, & utere. Dysentericis drachmas duas cum cremore oryzæ, aut lenticulæ, aut horum similium, per anum injicies. Spuentibus vero sanguinem, drachmam cum aquæ frigidæ hemina, potui dato. In muliebri sanguinis fluxu similiter cum cum alicæ cremore naturalibus infundes, aut pessum ex lana, solani aut similis cujusdam herbæ succo diluto intinctum inseres.

Catapotia ad dysentericos.

Myrrhæ, opii, singulorum drachmæ duæ: gallæ omphacinæ drachmæ quatuor, alias duæ: ex aqua catapotia fingito, datoque noctu terna, & mane totidem.

Catapotia ad dysentericos, & omnem ventris resolutionem.

Gallæ omphacinæ non perforatæ, opii, singulorum oboli tres; ex aqua finges catapotia ervi magnitudine. Noctu ex vitello ovi, aut myrti succo bina aut terna dabis. Alii ex gallis duplum injiciunt.

Potio ad dysentericos.

Quercus corticis recentis drachmas sex in ollam novam conjicito, additoque vini austeri sex.

tarios duos, & coquito uſque ad dimidias: & ſublato cortice, cyathos duos potioni jejuno dato.

Suppoſitorium quod ano ſubjicitur, ad teneſmum & dyſenteriam.

Myrrhæ, thuris, opii, croci, æqualia pondera ex aqua terito, colatoque, & glandes formato nuclei pinei magnitudine, aut paulo majores, & ano ſubjicito.

Aliud ſuppoſitorium, ad dolores mitigandos.

Galbani, ſtyracis, ſingulorum drachmæ duæ: opii drachma. Glandes fingito ut ſupra, & ano ſubdito.

Aliud ad teneſmum & dyſenteriam valde efficax.

Opii drachmæ quatuor, myrrhæ drachmæ octo, croci, caſtorei, ſingulorum drachmæ ſex: thuris drachmæ quatuor: ex vino Attico glandes fingito.

Enemata ad dyſentericos, magnoſque dolores vel inflammationes.

Sevum caprinum curatum liquato, & per inferiora injicito: lac vaccinum cum medulla & oleo infundito: cremorem ptiſanæ tepidum indito, & ſimiliter lac tepidum & oleum roſaceum cum butyro: oleum roſaceum & butyrum cum albumine ovorum: vel aquam in qua lini ſemen decoctum ſit. Quod ſi vigiliæ urgeant, roſarum folia in aqua decoquantur, atque hujus decocti jus cum ovorum vitellis injicito. Tragacantham

ex rofarum decocto folutum, cum tantillo cremoris oryzæ per inferiora injicies: item acaciæ partes duas, cremoris oryzæ tres: in ea fimul myrta ad mellis fpiffitudinem coquito, ac omnibus mixtis, per anum drachmas quatuor indito. Ad dyfentericos eos potius qui profluvio non laborant, injicere convenit lycii Indici lacte caprino foluti, drachmas duas.

Aliud melius.

Lactis caprini cyathos feptem aut octo, amyli drachmas quatuor, lycii drachmas duas: mixta fimul injicito.

Aliud.

Ex fevo hircino cum oryza aut farre cocto injicies. Hæc fane per initia injici debent. Quod fi cancer inteftina occupet, fuccus lenticulæ cum melle optimo præfertim Pontico, proficiet; interim alumen rotundum admifcebis: nam illa purgare; hoc ficcare poteft. Sin autem latius cancer ferpat, ut etiam putridæ particulæ defcendant, in his muria ex fale ammoniaco ventrem fubluere convenit: deinde paftillum Fauftinum injicito, qui recipit, calcis vivæ fandarachæ, auripigmenti, fingulorum drachmas quinque: chartæ combuftæ drachmas triginta. Paftillos ex vino fingito, qui drachmas quatuor finguli pendant: injicito autem cum myrti, lenticulæ, aliorumque fimilium decocto, aut cum vino.

Paftillus MARCELLI *magnificus.*

Chartæ combuftæ drachmæ duæ, auripigmenti

drachmæ quatuor : ſquamæ æris cremati totidem, opii drachmæ duæ, calcis drachmæ quinque, aluminis ſciſſi drach. quatuor, ſandarachæ drach. ſex, omphacii drach. tres. Ex vino myrteo aut ſapa Cretenſi paſtillos formato, qui ſinguli drachmam pendant, & cum myrti decocto in alvum dato.

Paſtillus ſine opio & calce, dyſentericis accommodus; purgat enim, & cicatricem inducit.

Malicorii drachma, gummi hypociſtidis, rhois Syriaci, ſingulorum drachma: lycii Indici drachmæ quatuor, amyli totidem, acaciæ drachma. Hæc omnia conteres, & ex aqua cui myrtum incoxeris, paſtillos finges : quumque uſus poſtulat, ex cremore oryzæ, aut lenticulæ, alvo infundes.

Quod ſi primum medicamentum nihil dolentem juverit, conſiderato, num ex nigra bile affectus ſit concitatus, qui peſſimus eſt & periculoſus. Oportet igitur medicamentum quoque efficere, quod recipiat ſalis ammoniaci partem unam, ſpinæ Ægyptiæ partes tres, veratri nigri partem unam. Spinam & veratrum in aqua decoques : & ſic poſtea ſalem decocto adjicies, anoque infundes. Si mortis periculum inſtare videris, ſandaracham poſtea & calcem vivam æquali pondere admiſcebis. Hæc enim proſunt ubi nimia putredo oborta fuerit, ut paulatim in ſaniem convertatur. Quin & MUSÆ paſtillus cum melle & vino adhibitus opitulatur. Quod ſi inflammatio rectum inteſtinum obſideat, lactis & cremoris alicæ, ptiſanæ, farriſque injectio, dolores, illamque mitigat. Si non magna fuerit alvi profluxio, oleum ano inditum lenire ſolet.

Hoc autem in iis debent fieri, qui enemata continere nequeunt. In illis vero qui retinent, muriam plerique injiciunt: alii ſalis ammoniaci heminam vel plus minuſve medicamento admiſcent. Nos muriæ, in qua olivæ albæ conditæ ſunt, heminam injicimus, atque rurſus dimidiæ horæ ſpatio aut paulo majori poſt dejectionem interpoſito, paſtillum in anum damus: qui ſic retinetur, quamvis nuda ulcera inveniat. Hæc dyſentericorum, qui èx ventris profluvio fiunt, curatio tota eſt.

CAPUT IX.

DE INTESTINORUM EXULCERATIONE, QUÆ PROPRIE DYSENTERIA GRÆCIS DICITUR.

VEteres, dyſentericos illos vocare conſueverunt, in quibus neque jecur eſt affectum, neque alia quæpiam particula, quæ morbum hunc efficiat, ſed ipſorum tantum inteſtinorum exulceratio eſt: quæ ſi negligatur, etiam ulcera corpus depaſcentia (Græci *Nomas* vocant) interdum putredinem quoque, generare ſolent, & interitus periculum ægro inducere: ubi vero accurate internoveris quibus in partibus morbus hic conſtiterit, ita ad convenientem affectus curationem venire oportet. Non parum autem intereſt, tenuiane inteſtina an craſſa exulcerata ſint. Nam ſuperioribus affectis, curatio quæ per os adhiberi ſolet, commodior eſt: quemadmodum rurſus humilioribus infeſtatis, vel ſi circa rectum inteſtinum noxa inciderit, illa medendi ratio competit, quæ medicamentis per alvum indi-

tis ſubjectiſque adminiſtratur. Prius igitur ab internotione auſpicabimur; nam qui optime internoſcit, optime medetur.

Notæ exulcerationis in craſſis inteſtinis.

Notæ eorum, quibus craſſa inteſtina exulcerata ſunt, hæ contingunt. Roſiones in imis partibus, & crebra deſidendi cupiditas, quæ Græce τενεσμος dicitur, ſimul autem cum hac excretio comitatur. Nequaquam enim in his ramenta & ſanguis in dejectionibus permixta ſunt: verum ſupra ſtercus guttæ potius ſanguinis, & naturalis inteſtinorum pinguedo effertur. Præterea etiam quæ excernuntur, carnoſa adparent: quoniam inteſtinorum quoque ſtructura non tenuis & membranoſa, ſed carnoſior potius à natura condita eſt. Cæterum conſiderato doloris quoque magnitudinem, ut quæ & ipſa multum ad internotionem conducat; obtuſior enim & non acutus dolor eos infeſtat, qui craſſis inteſtinis laborant.

Notæ ſuperiorum inteſtinorum affectorum.

In tenuibus contraria horum magna ex parte eveniunt; nam roſione infeſtante, non ſtatim ſed poſt aliquot horas æger ad excernendum urgetur. Præterea etiam vulneris ſanguis dejectionibus permixtus eſt, & dolor multo acrior exſiſtit: item quæ per alvum procedunt, neque pinguia, neque craſſa adparent, ſed tenuja & membranoſa, accurate obſervantibus videntur.

Si in mediis inteſtinis exulceratio exſiſtat.

Quum neque dejectiones iis, quæ ab ulcere ma-

nant, admodum permixtæ, neque omnino diſcretæ adparent, conjiciendum eſt, in mediis potius inteſtinis affectum exſiſtere. Similiter etiam ex tempore excretionis & dolore, ſi non ſtatim poſt roſionem æger, neque multis horis interpoſitis ad dejectionem exſurgat, neque dolor vehemens ſit admodum, neque rurſus inſenſilis, exulcerationem ad media potius inteſtina pertinere notandum eſt. Quæ quum ita ſe habeant, reliquum eſt ut quomodo curatio fieri debeat perſcribamus. Sed conſiderandum eſt, num morbus hic ex primario ipſius inteſtini exulcerati affectu, an alterius particulæ affectæ conſenſu provenerit. Nam accidit etiam, ut ex toto corpore frequenter excrementa ferantur, vel propter colliquationem, vel ob humorum vitioſitatis abundantiam, natura expellente.

In quibus negotium ægris faceſſere non expedit, ut quæ a facultate nos diſpenſante pulchre fiant, prohibere feſtinemus. Indicium autem hujus eſt, quod æger excretione facta ſeipſum robuſtiorem ſentiat: & quum medicus dejectiones cohibere cogitat, videatur quidem paululum proficere, verum non longe poſt, duplo copioſiora excrementa defluant: quare in hujuſmodi affectibus naturæ auxiliari oportet. Si enim propter copiam tale evenerit, tunc etiam ſanguinis miſſionem adhibere non eſt alienum, interdum etiam purgationem. Ac ſanguinis evacuatio paulatim adminiſtretur: & id quod vacuari debet, neque univerſum, neque copioſum educatur, ut ne ægri vires imbecilliores hinc reddantur. Similiter etiam purgationem non univerſam, ſed & ipſam per vices tentabimus. Ad hujuſmodi convenit Theodoretum, quod & ſanare ægrum & obſtructione liberare abunde poteſt. Dantur ſcru-

puli quatuor, aut ſex, plus aut minus, pro ægri viribus, totum corpus reſpiciendo, & nonnunquam per ſe, alias cum ſcammoniæ lacryma, ſiliquis ſex aut ſeptem. Atque hic rurſus ægri virium ratione habita, purgationis miſtura fieri debet.

Adhæc etiam aloe probe lota, bene facere admodum creditur, præſertim in quibus jecur corroborare volumus; accipit enim ut affectus hic, etiam parte iſta infirmata, aut inflammationem experiunte, quemadmodum & liene, & ventriculo, & venis meſeraicis tali morbo affectis, dyſenteria excitetur. Convenit igitur (ſicuti diximus), ut ubi prius internoverimus accurate num morbus ex conſenſu provenerit; ita tandem convenienter curemus.

Quid agendum ſit, quum ulcus in recto inteſtino excitatum fuerit.

Ulcere rectum inteſtinum ex acribus bilioſiſque excrementis, aut aliunde miſſis, aut in ipſum inteſtinum abſorptis infeſtante, neceſſe omnino eſt teneſmos comitari, & crebras deſidendi ſine ſtercore cupiditates, ita ut dejectiones ramentoſæ exſiſtant. Tali ergo mederi victu potius humectante, hoc eſt inter olera quidem intybo & malva, convenit: ventrem horum facilem ad dejiciendum retinere, ut ſtercus citra impedimentum tranſiens, ceu medicamen aliquod ſalutare, ulcera ſiccare purgareque poſſit. Curare igitur oportet, ne dejectio admodum acris neque dura eſt: ac potiones ejuſmodi unctioneſque in talibus vitiis admovendæ ſunt, ut venter omni ex parte facile ſolvatur. Novi enim, quoſdam prunorum Damaſcenorum copioſiore eſu dy-

ſenteria abſolute curatos fuiſſe, ſtercore citra impedimentum ab ipſis per alvum dejecto: item alios, quamplurimis uvis aſſumptis.

Verum tuto expendendum eſt: alvo namque deſcendenti, ea quæ corrumpunt, exhiberi non debent, ſed medio utendum victu: qualis eſt intybus, ſi coctus & non coctus edatur, etiamſi ægri maxime febricitent: item panis ex aqua temperata, aut vino valde aquoſo, ſi vires imbecillimæ eſſe videantur. Luteis autem ovorum, neque admodum mollibus, aut duris etiam, ex decocto veſcendum. Poſt primos dies etiam ſuum petioli idonei ſunt, cum troximis, aut intybis, aut braſſica percocta, aut libo ſuminali tenui, aut alica bene cocta. Quando vero dejectiones liquidiores ſentimus, vel cucumerem ſumere ipſos permittito, vel gallinam abſque ſale copioſiore, aut garum. Sin autem multa quædam fuerit caliditas, & æger temperamento juventutis vigeat, tunc etiam iſicium ex piſce, ipſi dandum eſt: juvabit enim amplius. Sit autem inteſtinum ex piſcibus dura potius carne præditis, ut orpho, aut glauco, aut ceride.

Porro dejectiones omnibus idoneas ſervare convenit, craſſius id quod influit & obtuſius reddendo: extrinſecus autem utendum eſt lentiſcino, præſertim flatibus imum ventrem diſtendentibus, & profluvio quodam dejectionum non adeo bilioſarum aut acrium, urgente. Oleum hoc eſſe debet non admodum vetuſtum: ſin autem fuerit, adjiciatur huic ſapa, aut vinum odoratum, tenue. Similiter etiam ſtomachus vino melino irrigandus eſt.

Adhæc utatur æger maxime inter initia balneo crebriore, & calidiore ſolio: magiſque ſi aquæ potio & frigidorum ciborum eſus præceſſerit,

ac pituitæ ſuſpicio ſit. Hoc ſi contigerit, paulum ad calidiorem victus rationem inclinandum eſt: & vinum exhibendum Sareptinum, aut Tyrium, aut ex iis quæ in Campania naſcuntur, Britianum aut Palmatianum.

At ne te decipiant ea quæ dejiciuntur, quemadmodum vulgares pituitam illa eſſe putantes; ſæpe enim ejuſmodi deſcendunt, interim ſane a raſura, alias ab acrimonia albedinem nitoremque inteſtinorum deradente: ac vocant ejuſmodi ignorantes pituitam, & frigidum humorem; qui merito quum in notatione decipiantur, etiam calidioribus ægrum cibis uti potius compellunt. atque evenit multo magis inteſtinum ob malam medicantium rationem deradi & intumeſcere. Idcirco non ſolum ab excrementis, ſed etiam ex prægreſſo victu & natura ægri, accurate internoſcas quod pinguedo revera excernatur, vel à raſura. Ita etiam ipſe totum victum inſtituito, nunc ad calidius, nunc ad frigidius, ea quæ adhibentur, convertens. Hæc ſolum de victu dicta ſint, qui exulcerationem ſuſtinentibus convenire poteſt, non ſolum in recto inteſtino, ſed etiam in omni dyſenteria.

Quibus enematis in recti inteſtini affectu utendum ſit.

Si recens ſit ulcus, & purgatione indigeat, eluere ſola aqua mulſa per clyſterem oportet: ſin autem ſuſpicio quædam fluxionis exſtiterit, adjiciatur aquæ lenticula, roſæ, rubi radix, atque ita per clyſterem eluatur. Puro autem ulcere facto, ſimplicioribus primum utitor, ut amylo, Lemnia ſphragide, hoc eſt ſigillata, & cremore oryzæ. Quod ſi ulcus fluxionem experiri videatur, amylo etiam, acacia vino macerata, & ſuc-

co plantaginis admiſceatur. Probe autem facit etiam terra Samia, quæ dicitur aſter, in ejuſmodi affectibus. At ſi cicatricem inducere opus ſit, lacryma thuris quoque adjiciatur; fit enim optimum medicamentum, quod carnem generare, & ulcera ad cicatricem perducere poſſit. Componitur autem in hunc modum: Lemnii ſigilli, terræ Samiæ, pompholygos, acaciæ, lacrymæ thuris, gummi, ſingulæ unciæ; trita vino una miſtura inſpergito: nam bene proficit.

Præſtantiſſima ſuppoſitoria, longo uſu a nobis cumprobata.

At in quibus crebra deſidendi cupiditas, multæque vigiliæ urgent, ut etiam hinc vires infirmentur, bene quoque faciunt, quæ Græci ὑπόθετα applelant, ex quibus & hæc multis adeo experimentis probavimus. Scriptura ipſorum in hunc modum ſe habet: croci, thuris, myrrhæ, glaucii, ſingulæ unciæ: acaciæ unciæ duæ, vini quod ſatis eſt ad lævigandum. Penicilla nucleis pineis ſimilia, paulo oblongiora formato, ac dextre ſubjicito.

Aliud ſuppoſitorium, quod etiam Clidion *nominatur, ad teneſmos & alvi profluvia efficax: nam doloris levationem adfert quum primum apponitur, ſomnum ſuavem inducens.*

Myrrhæ Troglodyticæ, glaucii, opii, ſingulorum drachmæ duæ: vino modico odorato excipito, ac nucum pini magnitudine formato, ſubjicitoque. Eximiè confert iis qui teneſmo infeſtantur.

Cataplasma ad recti intestini inflammationem.

Micarum panis siliginei aqua maceratarum, croci, olei rosacei, ovi tosti, palmularum Nicolai sapa maceratarum purgatarumque: omnium æqualem modum probe lævigatum duplici panniculo illinito, ac ubi calefeceris, tepidum ano subjicito. Confert etiam rosaceum per se in stupa injectum, impositumque: item in balneo illitum. Similiter decoctum rosarum & lenticulæ tepidum per spongiam, & quæ his sunt similia adhibeto. Hæc sane recto intestino exulcerato inflammatoque, & crebris desidendi cupiditatibus conducunt.

Si crassa aut media intestina exulcerata sint.

Si exulcerationem superius quam rectum intestinum est, & crebram desidendi cupiditatem fieri contingat, saniesque putridæ adpareant, tum etiam efficacibus utendum & injectionibus & suppositoriis, necnon iis, quæ extrinsecus inducuntur: verum illa etiam, quæ prædicta sunt, suppositoriorum numero adscribuntur. Atque hæc sane usu satis sumus experti.

Medicamentum quod in dysentericis ano subjicitur.

Ubi intestinum prædicto lenticulæ, rosarum & aliorum spissamentorum decocto, antea per clysterem elueris, & veluti spongia absterseris, hoc ano subjiciendum est, quod ista recipit: croci, myrrhæ, lacrymæ papaveris, thuris masculi, pares portiones. Hoc prioribus similiter paratum, ano subjicitur: item colicis bene facere creditum est.

Pastillus dysentericus.

In quibus ulcus & noma quædam magna intestina affligit, necesse est pastillis uti ex auripigmento, sandaracha, & calce. Sunt autem plerique ad hujusmodi affectus inscripti, e quibus est & Faustinus, & διἀρνογλώσσου dictus: sed nullus adeo valide ulcera depascentia lenire solet, ut qui a me paratur, pastillus: cujus vim plerique præstantissimi medici in ipsis operibus admirati sunt: recipit autem hæc. Auripigmenti, sandarachæ, squamæ æris, singulorum drachmas quatuor. Lævigatis ipsis collyriorum instar, per æstum caniculæ; ita adjicito opii drachmam, calcis vivæ drachmas duodecim, balaustii, hypocistidis succi, chartæ combustæ, singulorum drachmas decem. Lævigato rursus ex vinæ myrteo, aut spathite, aut Aminæo, ad dies viginti: excepta in pastillos redigito, datoque viris drachmas, mulieribus duas, pueris unam: ac refrigerato in umbra, utitorque, præstantior autem pastillus fit si vetustescat.

Porro in hunc modum ipso utitor: postquam ex decocto lenticulæ clysterem ægro prius injeceris, tempore interposito, sic cum cremore oryzæ pastillum cum modico adipe hircino immittes, ex vino generoso antea lævigatum. Modus autem esto ejus quod immittetur, misturæ dimidium. Cæterum ægrum prius nutrito, atque ita medicamentum ei indito, ac continendum permittito. Post hunc pastillum, alterius meminisse superfluum est. Tantum de dysenteria ob exulcerationem crassiorum aut mediorum intestinorum proveniente, dictum esto.

Si Dysenteria in tenuibus intestinis constituatur.

Quod si erosionem in tenuibus intestinis fieri contingat, medicamenta potius quæ per os assumuntur dare convenit. Ejusmodi autem sunt, inter simplicia quidem, Lemnium sigillum ex posca potum: item lac caseosum in omnibus ventris fluxionibus acribus saluberrimum est remedium; oportet autem prius decocto candentes calculos marinos injicere, ac rursus sensim coquere, donec major serosi recrementi portio consumpta fuerit: nonnulli etiam ferramenta potius candentia prius, calculorum vice, lacti injecerunt. Quum enim ferrum adstringens quippiam habeat, hoc impertit ei, ac magis ad retinendum ventrem efficax reddit. Nonnulli etiam caninum stercus tenuissimum ei admiscuerunt. Verum hoc ratio non exigit ut faciamus, quum & cibi & medicamenta à natura nobis donentur, necnon herbæ, quæ cum aceto coctæ potæque ventris fluorem desiccent. Commodius autem erit, admixto ei quodam ex iis quæ dysenteriæ & cœliacis affectibus conveniunt, & in igne fumi experte frixa sunt.

Quæ vero injiciuntur, sunt hæc; rhus rubrum, succusque ejus, omphacium, malicorium, galla, & cochlearum tostarum cinis. Apti vero sunt etiam acini uvarum, myrta, mespila, corna, & cotonea. Portulaca vero dysentericis salutaris cibus est, succus ipsius potus efficacior. Plantago similiter caloribus potissimum convenit: item rubi semen & flores, necnon lenticula bis aut ter decocta, exhibitaque. Jam in quercu liber qui cortici & ligno intercedit, aut tunica putamini glandis subjecta, potui ægris propinan-

tur. Mori fructus ſubito exſiccatus, medicamentum fit abunde adſtrictorium, ut etiam dyſenteriæ & cœliacis affectibus opituletur. Contunditur autem miſceturque obſoniis: quemadmodum rhois ſemen, ſi ex aqua ipſum, aut vino, aut ut dilutum quis bibere voluerit, cœliacos & dyſentericos adjuvat. Porro etſi aliorum complurium ſimplicium medicamentorum, meminiſſe liceat, ſatis tamen eſt ad ſubjectam materiam iſta deligere, & contra præſentem affectum eadem componere. Non abſurdum autem eſt etiam ea non meminiſſe, quæ frequenter ſumus experti.

Medicamenta compoſita ad dyſentericos & cœliacos.

Medicamentum quod ex fructibus pomaceis conſtat, prædicto affectui eſt commodiſſimum: in quibus etiam potiſſimum intemperies ventris, jecoris, aut ſtomachi exſiſtit, quæ inteſtina magis fluxionibus opportuna reddit. Mala Punica integra, mala cotonea, ſingula viginti: roſarum ſiccarum ſextarius, prunorum ſylveſtrium ſextarii duo, pira & mala triginta, rhois Syriaci ſextarii tres, ſiliquæ, quas Græci ξυλοκερατια dicunt, quadraginta, myrtorum nigrorum ſextarius, muſti Aminæi, quod ſatis eſt: decoquito omnia teſta, aut cacabo, donec mellis habuerint ſpiſſitudinem: conjicitoque in vas fictile, & quum uſus poſtulat, exhibeto.

Catapotia ad dyſentericos & cœliacos.

Gallæ omphacitidis non perforotæ, opii, ſingulorum unciæ duæ, petroſelini uncia. Excipito aqua, fingitoque catapotia, ac dato ciceris inſtar, ad vires reſpiciens, etiam modum conjicito.

Hoc medicamentum calidis admodum in temperamentis opitulatur; calidioribus autem etiam cremor ptiſanæ cum polenta & vino potus.

At in quibus jecur valde infirmum eſt, & ventri fluxionem tranſmittit, aut obſtructione laborans diſtributionem impedit, bene facit etiam hiera picra: omnium maxime aloe elota, & in catapotia redacta. Porro ad dyſenteriam ex frigiditate contractam, groſſi potæ mirum eſt quam conveniant; oportet autem ipſas vaſe æreo comburere, atque ita ex eis quod tribus digitis comprehendi poteſt exhibere: atque id tertio facere. Detur autem ex vino generoſo, præſertim in diuturnis affectibus ac validioribus, agricolarumque corporibus.

Dyſentericus paſtillus per os datus, ad omnia interna, omnemque fluxionem valens.

Aniſi drachmæ duæ, alterci drachmæ quatuor, apii ſeminis totidem, opii drachmæ duæ. Febri carentibus, ex vino: febricitantibus autem & ſuperioribus inteſtinis affectis, ſi multæ vigiliæ urgent, ex aqua datur. Potus vero ante medicamenta quæ inferius induntur, ſtomachum ab enematis ſubverti non ſinit.

De epithematis & unctionibus.

In dyſentericis affectibus, ab illis unde morbus excitatus ſit, per totam curationem incipiendum eſt, & ægro ſuccurrendum. Solet enim mortis periculum comitari, tum copia excrementorum, tum frequentia deſidendi, & quæ ex his ſequitur virium imbecillitate & cibi faſtidio. Unde non ſolum contentum eſſe oportet iis, quæ per

os

os exhibentur, & per enemata injiciuntur: ſed etiam per ea, quæ extrinſecus imponuntur, opitulari conandum eſt. Conveniunt igitur potiones, & epithemata, quorum compoſitiones exponendas vobis cenſui.

Epithema dyſentericis & cœliacis efficax.

Alterci albi ſeminis unciæ quatuor, aniſi, roſarum floris, rhois Syriaci, ſucci hypociſtidis, balauſtiorum, ſingulorum unciæ duæ: opii, croci, ſingulæ unciæ. Hæc ſingula ex vino myrteo lævigata mixtaque ſimul, in paſtillos redigito, atque in umbra refrigerato.

Quum uſus poſtulat, contundes & incernes quantum ſatis eſt. Palmulis patetis excipito, ac in linteolum illita imponito.

Ceratum optimum.

At in quibus ſtomachus potiſſimum infirmus fluxionem inteſtinis tranſmittit, hoc quoque utitor cerato quod iſta recipit: palmularum pinguium unciam, maſtiches tantundem, aluminis liquidi uncias ſex, aloes unciam; vini & roſacei quod ſatis eſt: confecta diligenter, imponito.

Epithema διὰ οἰνάνθης.

Hoc quoque medicamentum ad dyſenteriam bene facit, in quibus etiam os ventriculi affectum eſt, & inteſtinis fluxionem tranſmittit. Œnanthes drachmæ duæ, uvæ immaturæ ſucci drachmæ quatuor, ſtyracis totidem: acaciæ drachmæ octo, roſarum ſiccarum totidem, gallæ omphacitidis drachmæ quatuor, palmularum drachmæ

ſex, vini auſteri, & olei myrtei quod ſatis eſt, picis drachmæ ſex, ceræ drachmæ ſedecim. Mirabiliter confert.

Epithema ad teneſmos potiſſimum, & cruentas excretiones cum frigiditate.

Ceræ unciæ ſex, picis, croci, aloes, acaciæ, amomi, aniſi, ſingulæ unciæ: ſtyracis ſeſcuncia, adipis unciæ quatuor, carpobalſami totidem, gleucini unciæ duodecim.

Unctio dyſenterica.

Rhei drachmæ quatuor, omphacii drach. duæ, hypociſtidis, gallarum, myrtorum, ſingulorum unciæ quatuor. Vino myrteo excipito. Bene facit illitum, & jecori robur adjicit. Item oryzam ex vino tritam oblinito, & ante & poſt. Hoc ad teneſmos ex frigiditate contractos omnium maxime valet: adhæc Maſuchas cum malicoriis, gallis, acacia, myrrha, ladano, aloe, junci rotundi floribus, roſis, ſpica nardi, & horum ſimilibus convenire admodum ad hujuſmodi affectus, creditur.

Oportet autem artificem ad dyſenteriæ ſpeciem etiam remedii miſturam accommodare: ut ſi vitium ex calida quidem intemperie provenerit, frigidorum facultas præpolleat: ſin autem ex frigida cauſa, calefacientium roborantiumque modus intendatur. Talis porro eſt materia omnium odoratorum, ut calamus aromaticus, junci, odorati flos, ſpica nardi, atque his ſimilia cataplaſmata, in quibus inteſtinorum maxime fluxio moleſta eſt, hordeaceam farinam, ſapam & acetum co-

quito plurimum, & obducito. Hoc & ad sanguinis profluvium mirifice confert: item ex polenta & prædictis odoratis medicamentis cataplasma similiter facere creditur. Oportet autem ex vino adstringenti, ut lentiscino, aut melino, coctum, tepidum apponere.

At scire licet, fieri non posse unquam, ut intestinorum exulceratio curetur, nisi quis materiam ex aliis partibus influentem, prius coerceat. Accidit enim (ut dictum est) etiam dum viscera expurgantur, aut inflammationem aut imbecillitatem experiuntur, intestina fluxione laborare, exulcerarique: adhæc ob totum corpus contabescens, interdum quoque ob caput materiam transmittens, & stomachum fluxioni obnoxium, id evenit. Nam in iis, qui dysenteria per consensum totius corporis contabescentis laborant, vitandi sunt pastilli, qui ex sandaracha, calce & similibus parantur, intemperatum magis corpus reddentes, magisque ipsum colliquantes. In illis autem utendum ipsis tantum est, in quibus dejectiones depascenti & putridi ulceris efferri videntur.

Ego sane quendam conspicatus ex iis qui contabuerant, a pastillis ei oblatis magis irritari, jussi hæc quidem abjicere, balneis autem potius uti, & cibis refrigerantibus, ut pepone sine medulla, intybis, bulbio & isicio: atque hoc victu citra medicamentum, ægrum morte ipsi exspectata liberavi. Ac multos alios, qui ulceribus curatu difficilibus & magnis infestarentur, victu etiam solo ad superantem intemperiem accommodato curatos novi. Non igitur festinandum est (ut dixi) ulcus depascens, cum foris, tum intrinsecus & antidotis & pastillis medicari.

CAPUT X.

DE LIENIS AFFECTIBUS, EX LIBRIS PHILAGRII.

QUemadmodum & reliqua corporis viſcera, ita & lien intemperies experitur. Nam refrigeſcit, calefit, ſicceſcit & humectatur. Deinde ut omnibus intemperierum generibus affligitur, ita & alios ſæpe morbos ſuſtinet. Nam obſtruitur, augeſcit, & inæqualiter intumeſcit, extenuatur, ad partes aliquas protenditur, inflammatur, indureſcit, & ſcirrho obducitur. Nunc igitur ſingulas eorum notas & curationes perſequemur.

Notæ frigidæ intemperiei.

Lien frequenter intemperie, præſertim frigida & humidæ laborat: idque magna parte ex cibo & potu frigido ſubinde aſſumpto: qualia ſunt aqua frigida, oſtrea, bulbium, caro porcina, fructus pomacei copioſi variique, præcipue per æſtatem. Quippe calor in liene ex his, præſertim ſi ex locis humidis proveniant, imminuitur: necnon balnei uſu poſt cibum, & venere non modo frequenti, & ampliore quam res poſtulat, verum quum ſtomacho cibis potuve repleto, & crudo adhuc, exercetur. Nam frigida intemperies facilius quàm calida (ut dictum eſt) in liene augeſcit: præſertim autem in illis corporibus quæ humoribus redundant, cruciantur

dolentque, tumore partis præter naturalem modum adaucto. His color non ex toto niger, sed sublividus & plumbeus accidit.

Signa calidæ intemperiei.

Calida lienis intemperies maxime ex febribus & nimio solis æstu contrahitur. In febribus enim sanguine accenso lien extenditur & intumescit: & quia natura rarus est, ideo sanguis adustus fervensque in eum defluens, in magnum tumorem ipsum extollit, distenditque. Æstas enim & calida aeris constitutio lienem offendunt, quum homo plus justo fuerit calefactus. Quemadmodum igitur in hyeme frigidi aeris, ita & humidi & sicci qualitates facere consueverunt. Quæ ex præcedentibus aere, cibo & potu proveniunt, à prudente cognosci possunt: quia hinc defluxiones augentur, flatus generantur, & morbi increscunt.

Curatio calidæ & siccæ intemperiei.

Calida & sicca intemperies frigidis & humidis adjuvatur auxiliis, sive extrinsecus, sive intus per cibos & potus adhibitos. Ex oleribus conveniunt lactuca, blitum, atriplex, cucurbita: item cremor ptisanæ. Balneum autem aquæ dulcis admoveatur. Extrinsecus oleum rosaceum, melinumque, & ex eis epithemata confecta prosunt. Adhæc etiam succus uvæ immaturæ, aut portulacæ, aut sempervivi, & teneri vitis turiones.

Curatio frigidæ & humidæ intemperiei.

Frigidæ humidæque intemperiei calida & sicca

præſidia conveniunt: verum ſicca & frigida intemperies magis quam humida & frigida conſiderari debet: quibus illa extrinſecus adhiberi oportet medicamenta, quæ cum butyro, cera nova, œſypo, oleo Cyprino vel irino, conficiuntur, aut horum ſimilibus, cum adipe anſerino, vel porcino recenti, addito ſtyrace & ammoniaco pingui: quibus admiſceatur herbæ bugloſſi, aut dulcis radiculæ ſuccus. Quin & balneorum uſus, & oleorum, ſi inungantur, prodeſt: item oleum nardinum cum prædictis medicamentis, & croci modicum, unde lienis vires inſtaurentur, adhibendum eſt. De iis, quæ extrinſecus calefacere & humectare poſſint, abunde ſit dictum.

Obſervandum autem, ne forte corpus humoribus plenum ſit: & dum ipſum incaleſcit, humor in liene augeſcat: & ſi tibi manifeſta copiæ ſigna adparuerint, æger evacuari debet, & ſic tandem ſanari intemperies.

Cibi utiles ſunt, qui optimum ſanguinem generant, gallinæ domeſticæ, phaſiani, perdices, & omnes aves, quæ in montibus degunt, pullique columbarum. Ex quadrupedibus probatur caro porci, qui mediæ fuerit ætatis: hœdus, & ipſe mediocris. Ptiſanæ cremor cum melle optimo & pipere modice conditus, utiliſſimus eſt. At convenit, ut viſcera omni inflammatione vacent, ne a mellis calore aut ſiccitate offendantur. Nam dulcia omnia naturaliter præcordiis & viſceribus ſunt inimica: eoque etiam vinis calidis & humectantibus, præſertim natura dulcibus, abſtinere convenit.

Curatio calidæ & humidæ intemperiei.

Itaque ad calidam nunc & humidam intempe-

riem transſeamus. Externa ejus curatio utiliſſima eſt, quæ medicamentis conſtat ſiccantibus, nempe ex alumine, pice liquida, aceto, foliis roſarum, oleo roſaceo, manna thuris, œnanthe, & gallis omphacinis compoſitis; hujuſmodi enim adſtringentia adhiberi debent. Intus autem curabitur intemperies, cibis non pinguibus, qui ſanguinem ſicciorem frigidioremque reddant, qualis eſt caro cervina. Lenticula vero, quia melancholica eſt, & ſanguinem craſſum generat, prohibenda eſt. Oryza & nux avellana recte aſſumuntur: necnon panis ex ſimilagine lota confectus, caſeus recens, & lactaria: carnes recentes, hœdina & anſerina. Item ex herbis, ſpondylium, aſparagus, bryonia, & ſalſamenta omnia. Verum his non crebro uti convenit, ut quæ ſpatio temporis melancholiam procreent, & ſanguinem craſſum manifeſte producant. Vinum autem ſit adſtringens, calida temperatum. De compoſitis intemperiebus hæc dicta ſint: nunc de ſimplicis intemperiei curatione agemus.

De ſimplicis intemperiei curatione.

Simplex intemperies, aut calida, aut ſicca, aut frigida, aut humida, cui ex compoſitis ſupradictis intemperiebus cibi & potus ſimplices & compoſiti, vel medicamenta, quæ bonos & mediocres humores gignant, offerri debent.

Curatio humidæ intemperiei.

Humidæ intemperiei optimum eſt medicamentum ſalis flos, ſive per ſe ſolus, ſive cum aliquo ſimplici cerato imponatur. Solus enim calefactus, & in veſica aliqua exceptus, lieni ad-

hibetur. Quin & salsugo, & salis spuma cum cerato quopiam ac modico aceto permixta, commodum humidi lienis affectui medicamentum præstabunt. Proderit & quinquefolii radix, & plantago sicca, & alumen scissile, adeo in testa ustum, ut quod in ea adstringens est, abjiciat. Poteris etiam ipse medicamentum ex plantaginis foliis, radicibusque quinquefolii, ac flore salis, pari vel impari modo permixtis exceptisque, componere medicamentum, aceto quod satis est adjecto, & pice sicca in posca liquata: necnon cera alba, & suffimine ammoniaco, & modico rosaceo additis. GALENUS lienis scirrhum flore salis sanari dixit, idque bene; non enim ad intemperiem solum facere consensus est, sed etiam tumores ex crassis humoribus & viscosis induratos juvare solet: consumit durities, & fortiter extenuat. Eam vero, de qua diximus, intemperiem desiccari tantum oportet; ad quod optime facit medicamentum ex salicis succo, confectum. Incisus enim salicis arboris cortex lacrymam emittit, quam uni aut alteri ex prædictis medicamentis admiscebis, ac efficacius medicamentum reddes. Verum ante medicamentum, fricationes optime conveniunt, ut quæ humidam lienis intemperiem possint discutere.

Curatio siccæ intemperiei.

Sicca intemperies frictione adhibita dissolvi poterit, nutriri, & humida effici. Huic prodest balneum dulcis aquæ, item unctio ex dulci oleo adplicata: præterea ptisanæ cremor ad ungendum est utilissimus: vel, siquæ est talis frictio corporis, qualem in podagræ curatione dicemus.

Curatio frigidæ imtemperiei.

Frigidæ lienis intemperiei quæ adhiberi debent, non ſunt pauca, præſertim quæ jam dicta ſunt. Licet etiam unguenta calida, & epithemata adplicare, ſimiliter & cerata & *myracopa*. Talia ſunt etiam *acopa*, quæ ſiccitatem & frigiditatem oleo ſimplici mixta, perſanant.

Curatio calidæ intemperiei.

Calidam intemperiem oleum roſaceum ſolum, aut melinum, & quæcunque ex his componuntur medicamenta, tum cerata, tum epithemata, diſcutiunt: præter hæc, ſuccus omphacii, portulacæ, ſempervivi, & teneræ vitis palmites, ſimiliaque.

CAPUT XI.

DE LIENIS INFLATIONE,

INflatio ex ſpiritu generatur: & quemadmodum in aliis corporis partibus, ita in liene tumor naturæ contrarius excitatur: id quod accidit ex leguminum, aut bulborum, aut palmularum caſtanearumve eſu, aut ficuum, vel malorum, vel mellis, dulciſque vini uſu. Hæc enim omnia non modo lienem inflant ſpiritu, ſed etiam colon inteſtinum, meſenterium, ventrem & ſtomachum flatibus diſtendunt. Facile autem deprehendere licet, an ex cibis tantum inflatio excitetur; nam ſi ex his nihil aſſumptum fuerit,

ad aliam caufam morbus referri debet. Quod fi lien flatibus diftendatur, & in amplum tumorem attollatur, ægerque interrogatus, id fe citra pondus & loci ipfius gravitatem fuftinere dixerit, tunc ex cibis frigidis malum accidere cognofces. Quando enim lien ex toto flatibus repletur, κλύδωνας, id eft ad verbum *fluctuationes*, ubi paulo liberaliorem potum affumpferit, experitur. Ut enim in utre aqua, ita in ventre copiofior potio fonitum edit quum agitatur. Si autem qui inflantur, frigidos cibos affumant, frequenter eructant, poftea autem fingultiunt. Quod fi nihil horum in ventre contingat, lien autem tendatur, pungaturque citra aliquam gravitatem, flatuofos fpiritus effe putato.

Curatio inflationis.

Iis igitur qui intumefcunt, medicamentum *diospoliticum* dari debet. Piper enim & cuminum calefaciunt: ruta flatus difcutit, & partem affectam juvat, humorefque pituitofos imminuit: nitrum ventrem fubducit: mel fimiliter purgat, calefacitque, & humores extenuat. Pari modo etiam medicamenta faciunt διὰ καλαμίνθης & διὰ τριῶν πεπέρεων. Epithema vero διὰ σπερμάτων, *fic vocatum quod ex feminibus conftet*, huic malo auxiliatur. Iam melanthium, apii femen, anifum & petrofelinum, trita, pani apud piftores infpergi debent: eadem ex vino pota lienis inflationem tollunt. His etiam ceftrum, adiantum, & polypodium modice adjicientur, præfertim quum lien indurefcit. Tunc fcolopendrium quoque & fplenidion herbæ, ex vino potui dantur utiliter.

Itaque liene inflato, prædictis potionibus & epithemate *diafpermaton* uteris; hæc enim adhi-

bebis, si hydropicus morbus inde non subito accidat: sin autem repente provenerit, tunc nullo modo hæc conveniuut. Nam hydrops tympanites plerumque inter initia oriri solet: quod ubi acciderit, medicamenta tum quæ inflationem tollunt, tum quæ calefaciunt, si adhibentur, affectum magis augent. Nam multi dum medicamentis eum hydropem desiccare vellent, majorem duritiem excitarunt. Potui vero dare eis viticis semen torrefactum, petroselinum, melanthium, anisum & sison, expedit. His enim singulis, lienis duritia & scirrhus in eo factus, curatur: & si flatibus plenus sit lien, dantur illa aut ex aceto, aut oxymelle, aut posca. Porro sunt & alia huic vitio accommoda, ut serpyllum, thymus, lauri cortex, origanum, calaminthe sicca & viridis, piper, rutæ (maxime sylvestris) semen, peucedanum, præsertim ipsius liquor: costus, cardamomum, marrubium, eryngium, centaurium minus, præsertim ipsius succus: chamædrys & chamæpitys. Ex his enim medicamentis aut unum duntaxat, aut duo triave, aut simul etiam omnia, inflationi potu bene faciunt.

CAPUT XII.

INDICIA INFLAMMATIONIS LIENIS EX SOLO SANGUINE.

QUod si sanguinis copia in lienem confluxerit, & ex eo inflammatio orta fuerit, dolorque cum tumore & tensione, & multa gravitate vehementer urgeat, interim obstructio membri excitatur, unde scirrhum & inflamma-

tionem plerunque contrahit: interdum etiam ſine dolore augeſcit, duruſque efficitur; quod tactu ſubinde cognoſcere poſſumus: quippe tangentibus facile adparet. Item quum ex duritie in mollitiem largiorem deductus fuerit, attollitur adeo, ut ſuper muſculos qui extrinſecus incumbunt excreſcat. Ego enim ſæpius vidi non ſolum ventrem & ſtomachum, ſed etiam dextram præcordiorum partem, & pubis pectinem, lienis tumore occupari. HIPPOCRATES memoriæ prodidit, ſanguinis in liene abundantia ventrem indureſcere, corpus humoribus vigiliiſque extenuari, & faciem emacreſcere. Nam ex liene ipſo carnes colliqueſcunt, & magna ſitis urget. Inprimis lienis tumor adparet humidior, dum ſcilicet humor adhuc fluit: ubi vero collectione facta induruerit, neceſſe eſt ut jugulum non ſentiat alimentum, & venæ in muſculis foras prodeant, color melancholicus aut pallidus fiat, & aqua ſubter cutem ſubſequatur.

Signa inflammationis ex humore bilioſo.

Ubi bilioſus fluxus in lienem decumbit, totum corpus calidum, & non ſine febri eſſe videtur, oculi tincti ſunt, urinæ coloratiores, acreſque, aut flavæ, aut rubræ ſunt: ægri ſitibundi frigidam bibere adpetunt, animo ſunt abjecto, cito furunt, os habent amarum, cibum faſtidiunt: vigiliis torquentur & ventris turbatione; linguam habent flavam, atque alia id genus ſimilia, quæ bilem teſtantur.

Signa inflammationis ex humore melancholico.

Paulatim in his color melancholicus fieri vide-

tur; præſertim facta jam inflammatione, cutis & urina nigrior efficitur. In toto corpore bilis atra abundat, gingivæ nigræ adparent, ſitis urget: &, ſi ægri frigidam potionem aſſumpſerint, magis cibum adpetunt.

Indicia inflammationis ex humore pituitoſo.

At ſi humor pituitoſus in liene collectus, inflammationem peperit, color pallidus, aut ejus naturæ ſimilis invenitur, oculorum, linguæ & cutis corporis: ægri non ſitiunt, ſed cibos adpetunt, ſi pituita non ſalſa in liene fuerit. Hoc ergo ſcire licet, quod ex pituita quotidie febricitant: ex bile tertio die: ex melancholia quarto.

Curatio inflammationis.

Nunc de inflammatione lienis curanda, agendum eſt. Ac primum uniuſcujuſque humoris ſigna conſiderari, atque ſic tandem curatio adhiberi debet. Recidivæ autem gratia, non magna ſollicitudine, nec pluribus verbis opus eſt; nam ubi illa ſemel curata fuerit, non facile revertitur: rarius enim quam alia viſcera, lien inflammatione conflictatur.

Hoc autem curandum eſt, ut pro humoris natura ex quo generata eſt, conveniens, non autem contraria, adhibeatur curatio. Num enim cibi potuſve aliqui, morbo occaſionem dederint, aut aliquid extrinſecus acceſſerit, omnia internoſcere oportet. Similiter, otioſine ægri fuerint, an exercitio ac labore ſe fatigaverint, an balneis frequenter aut nunquam uſi ſint, aut ex accidente, an a parentibus hunc affectum ſuſtineant. His diligenter examinatis ſi inflammatio lienem

exercet, primum ſanguis detrahi, deinde purgationes adhiberi, poſtea medicamenta extrinſecus imponi debent.

Primum ſane utendum appellatis *epelatis*, id eſt iis quæ alvum ſubducunt, nec non clyſteriis. Vomitu autem tentanda purgatio eſt, quum humores in ventriculum influunt, ibique ſupernatant; tunc enim citra ullam moram purgare eos oportet. Quod ſi venæ ſectio omnibus viſceribus inflammatis præſentiſſimum eſt remedium, maxime certe in lienis inflammatione adhibenda eſt, ſi nihil contra ſuadeat, nempe ætas, aut vires aut locus, aut conſuetudo, aut aeris conſtitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ventris profluvium, hæc enim in ſola iſta cauſa dilationem ſuadent. Sin autem ætas aut vires non prohibeant, venam brachii ſiniſtri interiorem ſecabis: ſi ea non adpareat, media ferienda eſt: ſi ne ipſa quidem in conſpectum proveniat, humeraria incidenda eſt: ſi nec ipſa quoque conſpiciatur, ea quæ minimo digito vicina eſt, aperiri debet. Etſi vero hinc minus ſanguinis evacuetur, tamen quantulacunque inde tentata inanitio, præcipuum lieni ad ſanitatem adjumentum eſt. Quum ſanguis fluit, adtendendum eſt valde an rubens ſit, & purus, an lividus. Nam ſi lividus eſt, aut æquo rubentior, copioſior auferri; ſi purus ac ſincerus, paucior debet. Verum ſic extrahendus eſt, ne vitalis facultas deficiat.

De iis quæ alvum ſubducunt.

Poſt ſanguinis miſſionem ea dari oportet, quæ alvum ſolent ducere, quorum formam habes ſuperius expreſſam. Sunt enim levia medicamenta

alvi ducendæ idonea, ut herba mercurialis, polypodium, cnicus, atque his ſimilia.

De Fomentis.

Tempeſtivum igitur eſt, ut de adſtringentibus medicamentis nunc dicamus, quæ corpori jam evacuato, recte accommodantur. Quare convenit, poſt evacuationem fomenta ex eis adhiberi primum quæ humores influentes repriman, deinde, quæ hos particulæ impactos diſcutiant, digerantque: ita tamen ut etiam quæ lienis robur, quo actionem ſuam obit, conſervent, admiſceantur. Si quidem modicus fluxionis ſit impetus, mediocria præſidia: ſin validus, valida adplicabuntur, quæ citra noxam calefaciant. Ubi igitur non vehemens urget inflammatio, vino auſtero, & oleo quodam tenui, ut lentiſcino aut melino, lienem fovebimus: ſin autem vehementior urgeat, omphacino, aut roſaceo: quæ ſi non adſint, turiones oleæ, aut rubi, aut meſpili, aut mali, aut mala ipſa, ex oleo lentiſcino aut melino cum vino mixto coquentur: & ſi hoc non ſatis proficiat, thymus, origanum, & nardinum oleum, imponetur.

At ſi humores valde calidi lieni influxerint, aut febris quædam ſuperveniat, lanam ſuccidam tenui quodam oleo cum vino mixto copioſo imbutam, ſuperimpones. Hanc nolentibus, omphacio admiſcebis roſarum flores, aut cyperum, aut œnanthen, aut ſpinæ Ægyptiæ ſemen. Mediocris ſane inflammatio per initia hoc modo curanda eſt.

Sin autem calor infeſtet, admovenda ſunt oleo, qualia diximus: & acetum cum vino, aut certem vinum auſterum, oleis eſt admiſcendum. Et ad-

tendendum ne caput feriat: ut quod facile hujus sensum febri admodum ardenti, offendatur. Quare sapam aut vini dulcis modicum, oleis admiscere convenit; sin autem crassior sapa exsistat, aqua admiscenda est. Porro si frigidus humor inflammationem excitaverit, adjicienda sunt pulegium, thymus, & origanum, ut quæ vim quandam evacuantem corroborantemque habeant. His autem non adeo frequenter ut vino & oleis utemur.

De Clystere.

Ad evacuandum autem ventrem per morbi initia, vel in augmento, clysteria adhibenda sunt: atque tunc magis, quando calor nimium ardens urget. Ex mulsa autem & nitro, necnon aphronitro & sale, evacuatio tentari debet. Verum injectio medicamentorum ab inferioribus partibus non semel tantum, sed bis terve singulis diebus fiet: multo autem magis, quando sanguinis detractio prætermissa fuerit.

De Cibo.

His temporibus solo ptisanæ cremore æger nutriendus est: illius penuria, aqua & solo pane: ipsamque aquam calidam bibat, & oxymel. Si calore æstuet, aqua non ex toto calida, sed modice refrigerata offeretur. Hæc per initia ad statum usque fieri debent.

De Statu.

Quum morbus jam in statu est, post fomenta cataplasmata eis inducemus, ubi prius evacuati fuerint.

fuerint. Noxa enim omnino ſequetur, ſi corporibus nondum humorum copia liberatis, calida medicamenta adhibeantur: vel ſi crudus aliquis humor ex nimia crapula, vel copia ciborum collectus fuerit, aut ſi ægri craſſis cibis repleti, ut conchyliis, aut purpuris, aut ſepiis, aut pectunculis, aut polypis, aut oſtreis, aut vulvis porcinis vel agninis, aut carnibus porcinis, aut ſalgamis & congelatis pinguioribus, & multum frigidis: adhæc ſi in otio degerint, & poſt cibum lavarint: præterea ſi pauperes pane copioſo, lenticulis, vel carnibus bovillis, vel ovillis, item piſcibus qui humorem melancholicum, & copioſum ſanguinem generant, uſi fuerint. Qui igitur tali cibo nutriti venæ ſectionem ſubductionemque ventris detrectant, iis talia cataplaſmata adhiberi non debent; nam humor horum caliditate collectus copioſior, hominem occidit.

Quum igitur morbum in ſtatu eſſe videris, clyſtere alvus ducenda eſt: ubi autem febris jam declinaverit, abſinthii decocto ex oleo lienem fovebis: hujus penuria, ea quæ non nimium amara ſunt aut adſtringentia adhibebuntur, quale eſt oleum roſaceum aut melinum. At ſi tenſio vel dolor ſine ardore partem exerceat, iridis quoque & cyperi modicum, aut ſimile quippiam oleo injectum convenit. Nam hæc virium lienis conſervandarum facultatem obtinent. Optimum vero eſt, ut quotidie ſemel aut bis, ſatiſque diu adhibeantur. Tertio enim ex oleo fovere vitandum eſt. id quod de cataplaſmate quoque adhibendo obſervare oportet.

De Medicamento purgante, aut decocto, aut clysteribus.

Quum æger meliuſcule habuerit, mutanda ſunt auxilia; venter lenibus medicamentis per os aſſumptis ſubduci debet, quæ ex ptiſana cocta, aut ex aqua potui dantur. Quin & oxymel ad hoc commode accipitur, ut quod mediocriter cum aqua temperatum ſit. Uteris igitur & mulſa ſimul, & apomelite, & ad urinam ciendam, idoneis potionibus: qualia ſunt apii & aſparagi radicum cum aqua decoctarum, juſcula. At per alvum injicies ptiſanæ cremorem, cui incoxerit polypodion, thymus, origanum, medulla cucurbitæ ſylveſtris: necnon veratrum nigrum, centaurium minus, cnicum, capparidis cortices, & alypum; deinde nitrum, mel, & oleum admiſceri debet. Cucurbita ſylveſtris pituitam educit: cnicus & veratrum nigrum atram bilem: thymus, alypum & centaurium, flavam. Per initia modice his uteris: proceſſu autem temporis validiores purgationes, non ſolum per alvum, ſed etiam per os exhiberi debent: nempe epithymum, cnicum polypodium, alypi ſemen, & granum cnidium. Cnicus coctus flavam bilem educit: polypodium humores mixtos, quemadmodum & capparidis cortex, & centaurium. Verum iſta paulatim adjecta potioni ex ptiſanæ cremore aut oxymelle, dare ratio eſt: admiſceantur autem ptiſanæ inter coquendum cnicus, polypodium, & veratrum nigrum.

Quod ſi loco ptiſanæ alicam in cibum aut alia craſſi ſucci aſſumere præceperis, lien prorſus in ſcirrhum obdureſcet, nulloque modo, aut certe vix, ſanari poterit. At lien & jecur per

initia inflammationis, & dum ipſa confirmata eſt, fortiore medicamento purgari ſine periculo non poſſunt. Nam jecur ex inflammatione intumeſcens, anguſtos meatus obtinet, & medicamentum purgans humores in eo collectos nequit educere. Lien inflammatus inter initia purgari poteſt: nam ex toto corpore ſuperfluos humores adtrahit, & affectus purgatione diſcutitur, vel minuitur. Validis autem purgationibus lien ante ſtatum, & poſt, irritatur: imo neque extrinſecus in ſtatu inflammationis valentioribus uti medicamentis expedit, ut affectus mutetur aut diſcutiatur. Nam tota ejus ſubſtantia non in melius, ſed in deterius magis vergit, duriorque evadit. Quare dum morbus in ſtatu eſt, lenibus uti medicamentis oportet: qualia ſunt quæ modice calefaciunt, & humectant, non ea quæ deſiccant. Cataplaſmata igitur & fomenta quæ diximus, adhiberi debent. Corpus antea evacuatum his adjuvatur, quando humor qui in eo ſupernatat incaleſcit. Quod ubi cognoveris, & morbus in ſtatu eſt, cataplaſmata inducenda ſunt.

De parando cataplaſmate.

Quum ergo morbum in ſtatu eſſe deprehenderis, cataplaſma applicabis. Si natura ægri calida, & humor fuerit bilioſus, cataplaſma ex medicamentis mediocriter calidis parari debet: ut ex lini ſemine, & oleo chamæmelino: cui adjiciatur hordei aut fabarum farina, hæc enim modice calefaciunt. Sæpius autem, ut noſti, artomelite cum aqua in liene uſi ſumus: interim acetum quoque addidimus.

Quod ſi pars inflammata non multum incaleſcat, & neceſſe ſit humorem diſcuti, tuto fœ-

numgræcum ſine aqua prædictis admiſcere licet: & ſiqua ſcirrhoſa inflammatio fuerit, aut craſſi humores in liene generati: aceto uteris: necnon amara lienoſis admiſcebis. Nam lien ex jecore craſſum in ſe humorem recipit: ob quod ei abſinthium, & capparis in cataplaſmate, & acetum, ubi morbus declinaverit, expediunt: quando etiam purgans medicamentum augere convenit.

De Cibo & potu.

Cibi leviores, & vinum tenue albumque exhibebitur. Hæc enim alvum ſubducunt, & vires lienis corroborant: nec non febrim per urinas diſcutiunt. Suillæ autem carnes, & ovillæ, item alica, ova, piſces pelagii & paluſtres, adhæc aves quæ in paludibus & aquis degunt, prohiberi debent: non autem illæ, quæ ſiccis locis aluntur. Quos enim liene craſſis infarcto humoribus laborantes, medici imperiti carnibus quadrupedum nutriunt, & in ſtatu morbi ovis ſorbilibus; & alica, nonnunquam etiam ſorbitionibus ex tritico aut alica, iis plus noxæ ex cibis quam adjumenti afferunt. Nam alica niſi in declinatione utilis non eſt. In hoc autem tempore non ſolum ea, ſed etiam potiones exhiberi debent, quæ craſſos humores per inflammationem auctos extenuent, viſcoſos incidant diſcutiantque, obſtructos aperiant, lieni infixos relaxent, & ipſum lienem corroborent. Cujuſmodi ſunt ſcolopendrium, & capparis cortex, vel alia, quæ poſtea à nobis dicentur, quum de lienis ſcirrho agemus. Nam de his duabus herbis GALENUS hoc modo ſcriptum reliquit, Quale medicamentum jecinori eſt abſinthium, tale eſt lieni cap-

paridis cortex : quale rurſus jecinori quod vocant eupatorium, tale eſt lieni ſcolopendrium, ſiquidem ſimilibus genere medicamentis utrumque viſcus indiget.

De Epithematibus.

In ſtatu vel declinatione, Nili epithema commode admovetur. Plus autem ceræ in ſtatu adjiciendum eſt, præſertim in molli corpore. Epithema quod à me confectum eſt, recipit bdellium, aloen, thus, crocum, œſypum, ceram, ac alia, medicamenta, quæ ibidem ſcripta habentur. In declinatione vero inflammationis plurima ſunt & alia epithemata, quæ adhiberi poſſunt, ex ammoniaco & bdellio compoſita. In ſtatu ergo quum inflammatio æſtuat, Nili epithema oleo chamæmelino & cerato, cui aceti modicum adjectum ſit, diſſolvere oportet.

Conſulimus etiam adhuc, ut hoc cerato ſicut oxelæo utaris cum lanis ſuccidis, & lieni imponas : ac, ſi tenſione laboret, liberabitur. Itaque per initia oleo tenui, non aqua, partem ſuperſundes, neque ſi æger in acceſſione deſideret : ſed ex aceto, vino & oleo, quibus ceræ modicum interim ſit admixtum, fovebis. Item hyſſopo, cerato interdum utimur, & furfuribus ex vino aut aceto, aut poſca, aut aceto & melle, aut hydrelæo, decoctis. Admiſcemus etiam cataplaſmati pulegium, thymum, origanum, folia lauri, ſalviam, artemiſiam, ſalem & nitrum. At ſi ea, quæ dixi negligentius adhibeantur, inflammatio in ſcirrhum degenerabit : de quo nunc verba faciemus.

CAPUT XIII.

DE LIENIS SCIRRHO.

POst lienis inflammationem magnus contra naturam tumor & durus accidit, tangenti resistens, necnon intemperies quædam in eo adparet: verum copia substantiæ scirrhum lienis excitat; vel enim humor est infixus, aut flatuosus spiritus, aut utrique simul mixti, unde lien præter modum augetur, & a naturali recedit magnitudine. Internosces autem humorem & flatum his indiciis. Si flatus est, tactui resistit pertinaciter, & lien punctionem tensionemque experitur: sin autem gravitas cum pondere in præcordiis sinistris percipiatur, ex prædictis signis flatus cum humore mixtos in liene esse scias, idque per initia. Nam postea morbo inveterato, humoribus frigore nimio aut siccitate induratis, scirrhus generatur. Aliquando accidit, ut lien etiam citra inflammationem in magnum tum tumorem attollatur. Hæc enim modo solent evenire. Duritia autem non accedente, tensio gravitasque simul & punctiones validæ oriuntur. Scirrhus igitur ex humore & flatu mixtus esse videtur, quemadmodum etiam soli humores tumorem laxum simul & punctiones validas in liene efficiunt.

Curatio scirrhi.

Novisti curatum à me fuisse militem, qui dum ad me veniret, totam lienis regionem barbaricis

ferramentis candentibus inustam habebat: quem duobus tribusve diebus medicamentis per os datis purgabam, & deinde diligentem ei curam in singulis convenientibus remediis offerendis adhibebam.

De Cibo.

Ptisanæ cremorem quotidie in cibo porrigebam oxymelle conditum, & pisces saxatiles. Ex avibus autem gallinas, perdices, ac alia concoctu facilia, boni succi, & probe macerata. Prohibebam ei quæcunque viscosos & crassos humores generant: similiter & carnes bovillas, suillas, ovillas, caprinas & hœdinas: item aves quæ in aquis palustribus degunt, omnesque pisces palustres, & pelagios, præsertim qui duras & crassas, non albas carnes obtinent: adhæc polypos, mullos, sepias, orphos, ostrea, conchas, bulbos, placentas ex melle & chytro, & quæcunque inflant, duraque & crassa, vel cruda sunt. Vinum improbatur crassum, nigrum, & adstringens: dandum autem est quale HIPPOCRATES præcipit, quod neque crassum, neque valde frigidum, neque calidum sit. Hoc igitur modo cibus est administrandus.

De Potu.

Potui vero dabam vinum, in quo capparidis radicem, scolopendrium, & myricæ radicum corticem decoxeram: initio quidem singulas herbas per se exhibebam, deinde ex posca, aut oxymelle, aut solo aceto coctas: interdum etiam in pulverem redactas cum supradictis liquoribus citra coctionem per intervalla dabam, idque non plus

quam duobus vel ternis diebus. Quin & oxymel purum per totam hyemem propinabam: nonnunquam cum aqua calida, in qua prædictæ herbæ decoctæ fuerant, ante & post cibum, die & noctu, quandocunque volebat æger, potui offerebam.

De Missione sanguinis.

Vere primum ineunte, quum æger multum se recollegisset, & lien decrevisset, videbatur mihi potiones medicaminum efficaciores præstari debere, quæ lienem evacuare possent: qui quum magis imminueretur, fortiora medicamina exhibebam. Ac mox inter initia veris, sanguinem ex brachio sinistro copiose detrahebam, & post dies vigintiquinque hoc medicamento, quod sequitur, utebar. Spicæ nardi, capparidis radicum corticum, myricæ foliorum, asplenii herbæ, squamæ ferri, singulorum drachmæ octodecim: myrobalani drachmæ decem, ammoniaci suffiminis drachmæ octodecim, polytrichi drachmæ sex, stœchadis drachmæ quatuor, scolopendrii drachmæ tres. Ex oxymelle pastillos drachmam pendentes singulos fingebam, ac unum oxymelle dilutum potui dabam. Postea vero, quum lien probe esset explicatus, medicamenta ad ciendam alvum dabam, ac otiosos humores validioribus, nempe hieræ picræ diacolocynthidos drachmis tribus evacuabam. Inchoante jam æstate non tres drachmas, sed quatuor exhibebam, ita ut à prædictis medicamentis nullo die discederem. Ubi sanitati propemodum esset restitutus, cyclaminis radicis drachmam ex mulsa deinceps, semel aut bis, post singulas potiones offerebam. Nam ea vitiosos humores ex liene per sudores expurgat,

calidis extrinſecus operimentis admotis, ut medicamentum fiat efficacius.

De iis quæ Lienem corroborant.

Lienem ſæpe potione quidem ex ſcolopendrio & capparide, epithemate vero ex auripigmento, alumine & ſimilibus corroboramus. Nam hoc medicamentum medium inter frigidum & calidum exſiſtit, cujus & aliorum utilium confectiones his ſubjungemus.

Potio ad lienoſos probata.

Ammoniaci ſuffiminis, pulegii, ſingulas drachmas, cum aceto potui dato.

Alia potio.

Salicis corticem medium, & folia ejus cum duobus aquæ ſextariis ad dimidias coquito, datoque potui ad triduum.

Epithema malacticum.

Hoc medicamentum molliendi facultate præditum eſt, commune jecinori, lieni, abſceſſibus, ſtrumis, parotidibus articulis, calcibus quoque ſuppuratis, aut aliter dolentibus, item torſionibus ventris. Conficitur autem hoc modo: bdellii Scythici, adipis porcini, ammoniaci ſuffiminis, iridis Illyricæ, ſingulorum drachmæ ſedecim: opopanacis, cachryos, ſtyracis, thuris, galbani, ſingulorum drachmæ octo: piperis grana centum ſexaginta: ceræ drachmæ quadraginta octo, terebinthinæ, fæcis olei irini & vini, ſin-

gulorum quod ſatis eſt. Hoc medicamentum contunditur, emolliendi viribus donatum; neque enim aliud magis eo emolliens duritias reperies. Paratur autem non dilutius, ſicut alia; nam in pila tunditur, cera aliiſque medicamentis adjectis. Inter tundendum, piſtillum fæcibus olei irini illinitur, donec tota mixtura perficiatur. Sit autem ammoniacum recens, ſtyrax pinguis, bdellium Scythicum: opopanacem eis admiſceto, omnia ſimul conterens, & utitor.

Malagma AMYTHAONIS.

Hoc ad præcordiorum tenſiones conducit, necnon articulis prodeſt, qui difficulter moventur: lienis tumorem conſumit, duritias emollit & diſcutit.

Recipit autem hæc: ammoniaci ſuffiminis drachmas ſedecim, ceræ totidem, terebinthinæ drachmas octo, bdellii totidem: thuris drachmas quatuor, myrrhæ totidem, galbani drachmas octo, olei Cyprini heminas ſex. Myrrham, bdellium, thus in vino prius macerabis: ammoniacum aceto diſſolves: omnia in pila contundes, oleo Cyprino (ut ſupra dictum eſt) ipſam inungens. Hæc duo malagmata emolliunt.

Aliud epithema.

Quod nunc ſubjungam, prædicto eſt longe efficacius, fortiuſque ad diſcutiendum & extenuandum, tollendumque duritias: quemadmodum quod ex ſtercore caprillo, & opopanace ſimul cum aceto paratur. Nam id quoque diſſolvit & extenuat, vacuatque non modo inſpiſſatos humores & viſcoſos, ſed etiam ipſas partes cor-

poris ſolidas : quoniam caprillum ſtercus ex aceto (ut GALENUS memoriæ prodidit) ſcirrhoſis tumoribus, qui ex craſſis fiunt humoribus, utiliſſimum eſt. Altera igitur confectio inſcribitur.

Malagma ASCLEPIADÆ.

Ceræ ſeſquilibra, colophoniæ unciæ ſex, galbani unciæ tres, opopanacis unciæ ſex, propoleos unciæ tres, ammoniaci ſuffiminis unciæ ſex, olei heminæ duæ : aceti ſextarii duo, ſtercoris caprilli unciæ tres, thuris totidem, myrrhæ unciæ tres. Ammoniacum ex aceti ſextario teres : huic adjicies thus, myrrham, opopanacem, ſtercus caprillum, tereſque iterum : propolim vero cum galbano in pila tundes, ceram & reſinam ex olei heminis duabus liquabis : ubi cojerint, propolim adjicies, agitabiſque frequenter : & quum in unum omnia coacta fuerint, ab igne ſublata, refrigerari ſines, & derades, deinde iis, quæ in pulverem redacta ſunt inſperſis, miſcebis univerſa, & in uſum condes. Hæc enim ſunt medicamenta diſcutiendi emolliendique viribus prædita.

Epithema lienem imbecillem corroborans.

Medicamentum, quod ſupra ex auripigmento & alumine fieri dictum eſt, ad lienis imbecillitatem valere dixi, cujus mentionem feci ſæpius, impoſui. Recipit autem hæc : ceræ Tyrrhenicæ drachmas nonagintaſex : reſinæ piceæ drachmas ſedecim, reſinæ frixæ drachmas nonaginta ſex, auripigmenti ſciſſi drachmas ſedecim, aluminis ſciſſilis drachmas duodecim. Metallica terito ex

aceto acri: quæ liquari possunt, ex modico oleo liquato: ac refrigeratis sicca adjicito: mixtis utitor. Hæc enim sunt, quæ homini illi exhibueramus.

Epithema lienosum & hepaticum, quod utriusque visceris obstructiones discutit.

Ceræ, terebinthinæ, hyssopi Attici, iridis Illyricæ, singulorum drachmæ sex. Quæ terenda sunt, terito: & quæ liquefieri possunt, liquato: sicca superinspergito, ac utitor. Quod si sudor superveniat, & tollere eum voles, detergito, & absinthino oleo partem perunges: ac sudore sublato, illo uteris.

Si Lien flatu distenditur & intumescit.

Quod si lien ex prædictis signis flatu tendi, aut durus scirrhi modo pungi, & citra ullam affectæ partis gravitatem dolere cognoscatur, mirifice auxiliatur electuarium *diospoliticum*, quod in hunc modum paratur. Rutæ viridis pridie decerptæ, piperis, cumini, singulæ drachmæ, nitri drachma semis, & quarta ejus pars. Si alvus adstricta fuerit, nitri drachmam injicies, cuminum vero ex aceto per triduum macerabis: postea siccatum in pulverem rediges: omnia cum melle bono & despumato miscebis, & in vase vitreo repones. Datur ex eo cochleare unum; facit enim ad inflationes ventris viscerumque, appetentiam ventriculi excitat, concoctionem promovet, pituitam extenuat, alvum emollit, acidos ructus aufert, vitia pectoris, lateris, jecoris, lienis & renum mittigat. Simili modo accommodata sunt ventris, stomachi, jecoris &

lienis affectibus, medicamenta διὰ καλαμίνθης, & διὰ τριων πεπέρεων, necnon διὰ σπερμάσων. Adhæc cucurbitulæ in ventrem defixæ adjuvant: præterea utiliſſima ſunt, melanthium, petroſelinum, aniſum, & cuminum, ſi pani commiſceantur, vel cum aliis dentur cibis, præſertim infantibus. Magis autem ex vino dari debent, vel in pulverem redacta inſpergi. Convenit etiam ceſtrum, adianthum, & polypodium, præcipue quum magna lienis durities adparet: tunc etiam ſcolopendrium & aſplenium vino admiſcere expedit. Porro nunc de lienis inflatione ex Galeni opere *de ratione medendi* quædam excerpta adſcribam, ut ipſi morbi cauſæ accommoda antidota, vel paſtillos, vel epithemata, quæ ipſe expertus eſt, & nos uſu & periclitatione comprobavimus, adſcribamus.

Galeni *verba de lienis ſcirrho & inflatione.*

Lienem ſcirrho obnoxium non modo extrinſecus medicamentis efficacibus, ſed etiam potionibus validiſſimis curare convenit, ut quæ citra moleſtiam toleret: ex quorum numero optima habentur capparidis radicis cortex, ſcolopendrii & myricæ tum radix tum germina: omnia vero ejuſmodi in aceto & oxymelle coquere convenit. At ſæpenumero lien tangenti quidem reſiſtere videtur, non tamen ſcirrhoſus, ſed flatuoſus potius tumor exſiſtit, cui medicamentum emplaſticum mixtæ facultatis, quod prius abſinthii oleo madefeceris, imponere oportet: quale eſt, quod ex ſulphure & alumine conſtat. Sunt denique plurima hujuſmodi ex iis, quæ in medicamentariis libris prodita ſunt, huc accommodata. Attende autem non ſolum ad mixtorum medicami-

num facultatem, ſed etiam ad miſturæ copiam. Nam in liene flatuoſo tumori obnoxio, magiſque in œdematibus, etiamſi multum aluminis adhibueris, nihil offendes: verum in ſcirrhoſis, diſcutiendi facultatem ſuperare convenit, paulum autem ejus quæ adſtringit admiſceri. Quum igitur ex numero ſimplicium, & ſponte naſcentium medicamentorum flos ſalis talis ſit natura præditus, lienes ſcirrho obductos ſanat, ſi extrinſecus ipſis in veſica applicetur.

Epithema jecoris & lienis.

Epithema jecoris & lienis hæc recipit: aluminis liquidi uncias ſex, ſulphuris vivi totidem, nitri rubri, ammoniaci ſuffiminis, mannæ thuris, capparidis radicis corticis, ſingulorum uncias ſex: picis ſiccæ, reſinæ aridæ, hieræ picræ, ſingulas libras: olei Cyprini uncias ſex: aceti quod ſatis eſt. Hoc ad tales viſcerum affectus efficacia nobile eſt.

Epithema hypotherion.

Sunt alia quoque epithemata lienoſis & hydropicis accommodata, quæ vocantur *hypotheria*. Hæc enim humiditates ex alto eliciunt, dolores & ſcirrhos diſcutiunt. Reſinæ aridæ libræ quatuor, ceræ libræ duæ, picis ſiccæ totidem, aluminis liquidi, nitri rubri, ſulphuris vivi, mannæ thuris, ſingulorum libra: aloes unciæ ſex, pyrethri, ariſtolochiæ, cardamomi, viſci quercini, ammoniaci ſuffiminis, bdellii, uvæ amomi, cucumeris ſylvatici radicis, liquoris ſycomori, ſingulorum quadrans: aceti ſeſquiſextarius. Alumen, ſulphur, nitrum terito: ammoniacum ex

aceto diluito: ſiccis in pulverem redactis liquida ſuperinjicito. Obſervare autem in his oportet, & medicamentum ex alumine & ſulphure idem quod ſuperiora præſtare. Necnon epithema διὰ σπερμάτων lienis inflammationis medetur, tum per ſe impoſitum, tum cum alumine & ſulphure mixtum auxiliatur. Ipſum vero μάλαγμα διὰ σπερμάτων flatuum ſubſtantiam tollit, collecta diſſipat, reliqua purgat & diſcutit. Adſcripſi autem duas malagmatis prædicti confectiones.

Prima confectio διὰ σπερμάτων.

Cardamomi, meliloti, herbæ ſabinæ, baccarum lauri, nardi Gallicæ, ſampſucchi, iridis, radicis panacis, radicis cyperi, nitri, caſiæ, fœnigræci, ſeminis apii, aniſi, thuris, ſtyracis, myrrhæ, ammoniaci ſuffiminis, terebinthinæ, ſingulorum unciæ tres: ceræ, mellis, olei cyprini, ſebi taurini, ſingulorum libra: vini quod ſatis eſt. Facit ad ſtomachi, jecoris & lienis inflationem.

Altherum epithema διὰ σπερμάτων, ad idem.

Cardamomi, iridis, cyperi, ſampſuchi, aniſi, nitri, ammeos, apii ſeminis, fœnigræci, baccarum lauri, ammoniaci ſuffiminis, ſingulorum unciæ tres: ſevi taurini hemina, ceræ unciæ decem, colophoniæ hemina, mellis libra: conficito, & utitor. Licet autem & æquale pondus aut paulo amplius medicamenti ex alumine & ſulphure confecti admiſcere.

Potiones ad lienem ſcirrho induratum.

Quibus lien in ſcirrhum dureſcit, & calorem

ſiccitatemque ſuſtinet, his utiliter dantur myricæ folia, aut turiones ipſius, aut radices: item aſplenium herba, & anchuſa. Hæc enim neque ipſa calorem in ſe vehementem obtinent, neque lienem magis excalefaciunt, præſertim ſi cum oxymelle exhibeantur. Per initia earum decoctum, procedenti autem tempore tritas ipſas ex poſca dare oportet. Hujus generis ſunt & ſalicis folia, cortex, radixque: quin & chalybis ſquama, quam illa in fabrilibus officinis, dum ignitur & malleo tunditur, abjicit, ex aquæ miſtura potu convenit; hæc enim lienem fortiter imminuit, reprimitque. Vinum autem, & poſca in qua candens ferrum exſtinctum ſit, iis qui teneram carnem habent; & febri carent, conveniunt: poſtea vero etiam agreſtioribus hominibus, qualis miles ille fuit.

Mentionem ergo faciemus potionum, in quibus ferrum exſtinguitur. Itaque inter initia magnis affectibus, & minus duris corporibus expediunt: inſequentibus autem diebus plurimis ordine dari debent. Nonnulli admiſcent ſquamæ chalybis vel ferri, abſinthii comas, & piperis modicum, ne potio ſtomachum offendat. Melius autem erit, ſi pelecinum & hemionitis herbæ in tali intemperie miſceantur: quemadmodum in frigidis contra, caſia, coſtus, ſerpyllum, aniſum, & his ſimilia injicientur. In calida ergo intemperie duæ illæ herbæ ſuperius dictæ præberi debent. Nam ambæ efficaces ſunt, ut quæ maximum lienem conſumant, intemperiem minuant omnino, nec augeri permittant. Frigidæ autem & ſiccæ intemperiei, chamæpitys, chamædrys, gentiana, myrobalani, calaminthe, peucedanum, acorum, ſcordium, trifolium, hypericum, vitex, liquor peucedani, centaurium utrumque ſiccum, eiſque ſimi-

ſimilia, ſcolopendrium, & farina lupinorum medentur Alia vero ex vino, aqua, & oxymelle bibuntur. Phœnicobalanus autem, quem & myrobalanum nominant, niſi ex poſca bibatur, mox revomitur. Hoc modo ſingula (ut dixi) adhiberi debent.

De Paſtillis.

Ex plurimis paſtillis, qui ſtomachum non offendunt, hoſce tres ſelegimus. Ac primus ſtomacho idoneus eſt: utitor autem eo ad omnem lienis affectum; facit & ad convulſiones, tormina, inflationes, & muliebria vitia. Myrrhæ drachmæ quatuor, aut pro nardo Indica, injicis nardi Gallicæ drachmas ſex, coſti totidem, opopanacis, dictamni, peucedani radicis corticis, capparidis radicis corticis, periclymeni radicis corticis, ammoniaci ſuffiminis, ſingulorum drach. quatuor: nonnulli injiciunt etiam iridis drach. duas & ſemiſſem. Ex oxymelle paſtillos fingito qui obolos duos pendant, ac dato ſingulos cum oxymellis uncia. Noſter autem paſtillus, de quo alias dictum eſt, valde efficax eſt, ac mirifice omnibus lienoſis affectibus, præcipue ubi tumor eximius & ingens durities infeſtat, utilis: dabis hunc quoque pueris, præſertim ſi mellis multum admiſceatur. Tertius jam paſtillus ſubjungetur, quo melior inveniri nequit: nos eum frequenti uſu probavimus. Capparidis radicis corticis, myricæ foliorum, aſpleni; herbæ, ſquammæ ferri vel chalybis, ſeminis pelecini, ſingulorum drachmæ ſex: myrobalani drachmæ decem, ammoniaci ſuffiminis drachmæ octo, ſtœchados drachmæ decem, abſinthii Pontici drachmæ tres, ſcolopendrii totidem. Fingito paſtillos qui drachmam ſinguli pendant, ac dato unum ex oxymelle.

Epithema.

Epithema à me confectum hic tibi ſubjicio, ad diuturnos & frigidiores lienis affectus optimum. Myrobalani, œnanthes, ammoniaci ſuffiminis, bdellii Scythici, capparidis radicis corticis, floris ſalis, ſingulorum drachmæ quadraginta octo: opopanacis pinguis drachmæ octo, ſtyracis, mannæ thuris, ſingulorum drachma: viſci quercini drachmæ duodecim: ceræ drachmæ viginti quatuor. Ammoniacum cum ſalis flore diſſolvito: capparidem vero, myrobalanum, ac mannam cum aceto tundito: reliqua autem juxta ignem emollito, & in pila tundito; trita eis adjicito, unito, & utitor. Hoc medicamentum bene facit lienoſis; nam duritias & tumores ejus maturat, conſumit, diſſipat, & ſcirrhum digerit. Quin & ipſi myrobalani ſoli in pila contriti impoſitique juvant optime. Item chamædrys & verbenaca, cum axungia veteri impoſitæ, opitulantur.

De tuſſi lienoſorum.

Si tuſſis ex tenui & acri defluxione facta lienoſis ſuperveniat, medicamento διὰ κωδειῶν, aut paſtillo trigono prohiberi debet. Adhæc epithemata lieni applicanda ſunt, quæ extenuare poſſunt. Quod ſi his uti cauſa quædam impediat, ſincipiti fomentum ex paſtillo quodam, aceto & oleo roſaceo ad mellis ſpiſſitudinem temperato, inducendum eſt. Optime huc conferet paſtillus crocodes ex aceto & oleo roſaceo dilutus, ſincipitique impoſitus. Nam tenuem fluxionem ardentem acremque refrigerando contemperat, & tuſſim finit, ſomnumque conciliat.

F I N I S.

INDEX CAPITUM

UNA GUM TITULIS APPENDICUM IPSIS ADNEXARUM IN HOC VOLUMINE ALEX. TRALLIANI

DE ARTE MEDICA,

CONTENTORUM.

CAPITA LIBRI PRIMI.

CAPITA LIBRI SECUNDI.

CAPITA LIBRI III.

CAPITA LIBRI IV.

CAPITA LIBRI V.

Simplicium

CAPITA LIBRI VI.

CAPITA LIBRI VII.

CAPITA LIBRI VIII.

Indicis Capitum Vol. VI. Finis.

ERRATA TOMI VI.

Pagina 25. linea 13. inf. magic content *lege* magis contenti.

. . . 78. linea 5. ſalem *lege* ſaltem.

. . . 86. linea 3. inf. msgis *lege* magis.

. . . 93. linea 2. inf. illorum *lege* illotum.

. . . 100. linea 11. ferentes *lege* ferventes.

. . . 121. linea 15. tingendas *lege* ungendas.

. . . 124. linea 6. inf. in creta *lege* increta.

. . . 181. linea 7. inf. vigentis *lege* viginti.

. . . 190. linea 6. probe *lege* prope.

. . . 235. linea 6. ſiquidem eſt non *lege* ſiquidem non eſt,

. . . 263. linea 2. inf. capparilem *lege* capparidem.

. . . 270. linea 10. aut *lege* &.

. . . 294. linea 10. aurium *lege* narium.

. . . 344. linea 10. ſallis *lege* ſalis.

. . . 360. linea 4. inf. eſt *lege* ſit.

. . . 393. linea 9. inf. parotidibus articulis, *lege* parotidibus, articulis,

. . . 397. linea 2. σπερμασων *lege* σπερματων.

. . . 402. linea 5. inf. exaceto *lege* ex aceto.